

Res Publica

Volume XLVIII | 2006 / 2-3

2005 Politiek Jaarboek
Année Politique
Political Yearbook
of Belgium

Op 28 oktober demonstreerden 80.000 tot 100.000 mensen in Brussel tegen het Generatiepact. Tot de betoging was opgeroepen door de vakbonden.

© Foto: Didier Lebrun / Photo News

Verantwoordelijke uitgever:

Politologisch Instituut v.z.w.
E. Van Evenstraat 2B
3000 Leuven

Omslagontwerp:

Danny Juchtmans en Stefaan Fiers

© 2006 by Acco

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this review may be produced in any form, by mimeograph, film or any other means without permission in writing from the publisher.

ISSN 0486-4700

D/2006/0543/159

NUR 754

ISBN 90-334-6237-0

RES PUBLICA

Tijdschrift voor politieke wetenschappen
Revue de science politique
Journal of political science

Driemaandelijks tijdschrift
Revue trimestrielle
Published quarterly

POLITIEK JAARBOEK ANNÉE POLITIQUE POLITICAL YEARBOOK OF BELGIUM

2005

■ Mark DEWEERDT Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2005	91
■ Sam DEPAUW and Mark DEWEERDT Belgian Politics in 2005	195
■ Edith DRIESKENS en Bart KERREMANS De grootste crisis ooit? De Europese Unie in 2005	221
■ Bart HAECK Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2005	243
■ Jean-Benoit PILET en Emilie VAN HAUTE Morphologie des partis politiques francophones en 2004 et 2005	297
Parti Socialiste	297
Mouvement Réformateur	305
Centre Démocrate Humaniste	313
Ecolo	323

Het Belgische politiek gebeuren in 2005

I.	De regering-Verhofstadt	91
II.	De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde	93
	A. Meerderheid geeft regering tijd voor compromisvinding	94
	B. Nachtelijk overleg brengt geen oplossing	98
	C. Epiloog	102
III.	Het Generatiepact	104
	A. De nota <i>Actief ouder worden</i>	105
	B. De nota-Demotte over de financiering van de sociale zekerheid	108
	C. De oriëntatienota van de regering en de ABVV-staking van 7 oktober	110
	D. Het Generatiepact en de vakbondsbetoging van 28 oktober	114
	E. De nadere invulling van het Generatiepact	118
IV.	Het begrotings- en fiscaal beleid	122
	A. De resultaten van het begrotingsjaar 2004 en de uitvoering van de begroting van 2005	122
	B. De begroting van 2006 en de federale beleidsverklaring	135
V.	Het binnenlands beleid	141
	A. Institutionele wetgeving	141
	B. Staatshervorming	142
	C. Communautaire problemen	146
VI.	Het asiel- en vreemdelingenbeleid	148
VII.	Het justitie- en politiebeleid	151
VIII.	Het werkgelegenheids- en sociaal beleid	156
	A. Werkgelegenheid	156
	B. Sociaal overleg	159
	C. Sociale zekerheid	162
IX.	Het mobiliteitsbeleid	165
	A. De luchthaven van Zaventem en het spreidingsplan	165
	B. De NMBS en het spoorbeleid	170
X.	Het buitenlands en defensiebeleid	171
	A. Buitenlandse politiek	171
	B. Landsverdediging	177
XI.	Varia	178
XII.	De evolutie in de politieke partijen	185

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2005

Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Tijd

Het politieke leven werd tijdens de eerste vijf maanden van het jaar beheerst door de zoektocht naar een regeling voor de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde die voor zowel de Vlaamse als de Franstalige partijen aanvaardbaar was. Half mei gooide de paarse regering-Verhofstadt bij ontstentenis van een vergelijk de handdoek in de ring en besliste ze voorrang te geven aan het sociaal-economische beleid. Het ging daarbij in de eerste plaats om het loopbaaneindedebat, dat half juni begon en uitmondde in het Generatiepact, een pakket maatregelen om de werkgelegenheidsgraad bij 50-plussers te verhogen en om de financiering van de sociale zekerheid te verzekeren. Niet alle maatregelen die de regering voorstelde hadden de steun van de vakbonden, die het pact uiteindelijk afwezen; vooral het ABVV – dat in het begin van het jaar al het ontwerp van centraal akkoord 2005-2006 had verworpen – lag dwars en liet dat blijken met een 24-urenstaking.

Na het zomerreces rezen in de coalitie meningsverschillen over de toekenning van een 'energiecheque' om de oplopende verwarmingsrekening van de gezinnen te verlichten. In de begroting van 2006 vielen nieuwe belastingen op obligatiefondsen en levensverzekeringen op, alsook een permanente fiscale-regularisatieregeling. Het hele jaar door bleef de regering worstelen met de spreiding van de geluidsoverlast van de luchthaven van Zaventem, waarvoor ze bij de jaarwisseling met Vlaanderen en Brussel nog altijd geen oplossing had gevonden.

Bij de politieke partijen bleef het tot de zomer rommelen bij de VLD, werd de PS in het najaar geconfronteerd met wantoestanden in socialehuisvestingsmaatschappijen, nam SP.A-voorzitter Stevaert onverwacht ontslag en kwamen opnieuw spanningen aan het licht in het Vlaams Belang.

1. De regering-Verhofstadt

Eerste minister Guy Verhofstadt (VLD) werd op 30 maart in het Universitair Ziekenhuis Gent behandeld voor een vernauwing van een kransslagader. Hij was

twee dagen eerder, tijdens een fietstocht in Toscane, onwel geworden. De premier verliet op 1 april het ziekenhuis en hervatte na enkele dagen zijn gewone activiteiten. Omdat het paasvakantie was, had zijn kortstondige afwezigheid geen gevolgen voor het regeringswerk.

Bij besluit van 17 oktober 2005 aanvaardde koning Albert het ontslag van Johan Vande Lanotte (SP.A) als vice-eerste minister en minister van Begroting en Overheidsbedrijven. Vande Lanotte had zijn ontslag aangekondigd op 26 mei, toen hij door het partijbureau was voorgedragen om Steve Stevaert te vervangen als voorzitter van de SP.A (zie XII. De evolutie in de politieke partijen). Hij werd in de regering opgevolgd door Freya Van den Bossche, die bij hetzelfde besluit benoemd werd tot vice-eerste minister en minister van Begroting en Consumentenzaken. Die laatste portefeuille had ze, samen met die van Werk, bij de regeringsvorming gekregen. Peter Vanvelthoven werd, nog altijd bij hetzelfde besluit, ontheven van zijn ambt van staatssecretaris voor Informatisering van de Staat en benoemd tot minister van Werk. De SP.A wees het vrijgekomen mandaat toe aan Bruno Tuybens, die benoemd werd tot staatssecretaris voor Overheidsbedrijven. Tuybens, een extraparlamentair, was hoofd van de cel 'Duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen' bij KBC Asset Management en bestuurslid van Amnesty International.

In de pers was erover gespeculeerd dat de VLD van het vertrek van Vande Lanotte gebruik zou maken om eveneens een portefeuillewissel door te voeren. Al sinds de zomer 2004 was het mondgemeen dat de partij uitkeek naar een internationale functie voor minister van Economie en Energie Marc Verwilghen. Op 15 maart raakte bekend dat de ministerraad op 12 maart beslist had de kandidatuur te steunen van Verwilghen en van Senaatsvoorzitter Anne-Marie Lizin (PS) voor de opvolging van Ruud Lubbers als Hoog Commissaris voor de Vluchtelingen. Terwijl Lizin de shortlist niet haalde, werd Verwilghen op 24 maart samen met zeven andere kandidaten geselecteerd voor de eindronde. Twee maanden later greep hij echter naast het hoge ambt, waarvoor de Portugese oud-premier Antonio Guterres werd verkozen. Op 18 augustus meldde het weekblad *Tendances* dat de regering Verwilghen had voorgedragen als Commissaris voor de Mensenrechten bij de Raad van Europa, in opvolging van de Portugees Alvaro Gil-Robles. Het Comité van Ministers van de Raad van Europa zette Verwilghen op 7 september op de shortlist, maar bij de eerste stemronde (4 oktober) in de Parlementaire Vergadering haalde hij maar 65 stemmen, tegen 89 voor de Pool Marek Nowicki en 78 voor de Zweed Thomas Hammarberg. Bij de tweede, beslissende ronde werd Hammarberg verkozen met 103 stemmen, tegen 93 voor Nowicki en 33 voor Verwilghen. De gang van zaken gaf aanleiding tot een scherpe woordenwisseling tussen de VLD en CD&V. Op 15 september was uitgelekt dat Luc Van den Brande, de voorzitter van de EVP-fractie in de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, in een besloten vergadering van de subcommissie voor Mensenrechten bij een indicatieve stemming voor Nowicki had gestemd, die één stem meer had gekregen dan Verwilghen. Van den Brande zei dat er drie goede kandidaten waren, maar dat de Pool wegens zijn ervaring met mensenrechten het meest geschikt was

voor het ambt. Een andere Belgische afgevaardigde, Eric Libert (MR-FDF), voerde regelrecht campagne tegen Verwilghen door de leden van de Parlementaire Vergadering mee te delen dat de VLD weigerde het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de Bescherming van de nationale minderheden te ratificeren. Verwilghen betreurde na zijn niet-verkiezing het gebrek aan solidariteit onder de Belgische leden van de Parlementaire Vergadering en zei dat België een kans had laten liggen om een internationale functie in de wacht te slepen. Ook premier Verhofstadt betreurde de schending van de "ongeschreven regel" van partijgrensoverstijgende steun voor de kandidatuur van een Belg voor een internationaal mandaat.

II. De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde

De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde (BHV), die de Conferentie van Burgemeesters van Halle-Vilvoorde in de aanloop naar de federale verkiezingen van 18 mei 2003 op de politieke agenda had gezet, stond sinds de herfst 2004 weer vooraan in het nieuws, woog op de werking van de federale regering en werd als een bedreiging voor haar voortbestaan ervaren.¹

Conform het coalitieakkoord dat de vijf partijen (CD&V en kartelpartner N-VA, SP.A en kartelpartner Spirit, en VLD) van de Vlaamse regering-Leterme op 20 juli 2004 hadden gesloten, hadden Kamerleden van die partijen op 11 oktober 2004 een wetsvoorstel ingediend over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde en de oprichting van de kieskringen Vlaams-Brabant (arrondissementen Leuven en Halle-Vilvoorde) en Brussel (arrondissement Brussel-Hoofdstad). Luidens het regeerakkoord zou het voorstel "onverwijd" worden goedgekeurd. De Franstalige partijen, die tegen de splitsing gekant waren, hadden als reactie op het initiatief eigen wetsvoorstellen ingediend om tegemoet te komen aan het 'BHV-arrest' van het Arbitragehof van 26 mei 2003.² De PS en het CDH stelden voor de provinciale kieskringen af te schaffen, de MR stelde de vorming voor van een grote, tweetalige kieskring Brabant, bestaande uit de provincies Vlaams-Brabant en Waals-Brabant, en het arrondissement Brussel-Hoofdstad.

1. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 196-199. SP.A-voorzitter Steve Stevaert noemde in *Het Belang van Limburg* van 6 januari 2005 de kwestie Brussel-Halle-Vilvoorde "ons 177ste probleem", zonder oplossing waarvan de 176 andere "en vaak veel meer dringende problemen" niet opgelost konden worden.
2. Dat Vlaams-Brabant als enige provincie geen kieskring vormde, was volgens het Arbitragehof strijdig met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel. Het had het federale parlement tot het einde van de zittingsperiode 2003-2007 tijd gegeven aan de discriminatie een einde te maken, hetzij door de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde te splitsen en een kieskring Vlaams-Brabant op te richten, eventueel "met bijzondere modaliteiten", hetzij door de provinciale kieskringen af te schaffen. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 172-175.

Omdat de Franstalige partijen ermee bedreigd hadden de alarmprocedure te gebruiken wanneer de Vlaamse Kamerleden hun wetsvoorstel eenzijdig zouden goedkeuren, vormde 'Brussel-Halle-Vilvoorde' een potentieel gevaar voor de regering-Verhofstadt. Bij de VLD werd vermoed dat CD&V de zaak wilde gebruiken om in de federale regering in te breken of haar zelfs ten val te brengen. Omgekeerd verdachten de Vlaamse christen-democraten er de VLD van, de kwestie aan te grijpen om een wig te drijven tussen CD&V en kartelpartner N-VA. Het wederzijdse wantrouwen maakte het Vlaamse 'front' minder hecht dan uit het gezamenlijke wetsvoorstel en allerlei verklaringen bleek. Het was duidelijk dat de VLD niet bereid was de federale regering over de BHV-kwestie te laten struikelen.³

Premier Verhofstadt had gehoopt in de beleidsverklaring van 12 oktober 2004 een oplossing voor 'Brussel-Halle-Vilvoorde' te kunnen aankondigen, maar de discrete gesprekken die hij daar sinds eind augustus met de vier partijen van zijn paarse coalitie over had gevoerd, hadden niet tot resultaten geleid.

Het Overlegcomité had op 9 november een Interministeriële Conferentie voor Institutionele Hervormingen (ICIH) opgericht, waarin 17 ministers van zowel de federale regering als de deelstaatregeringen zitting hadden, met de opdracht "binnen een redelijke termijn" een oplossing te zoeken voor de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde. Op verzoek van de federale regering had de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken op 16 december beslist de bespreking van de BHV-wetsvoorstellen uit te stellen tot half januari 2005, teneinde de ICIH voldoende tijd te geven om een oplossing te vinden.

A. Meerderheid geeft regering tijd voor compromisvinding

In de VRT-uitzending *De zevende dag* van 9 januari bevestigde Verhofstadt dat hij de kwestie-Brussel-Halle-Vilvoorde "eens en voorgoed" wilde oplossen. Hij was het niet eens met CD&V, de N-VA en Spirit, dat er voor de splitsing van de kieskring geen prijs mocht worden betaald. "Een gemeenschap kan haar wil niet eenzijdig opleggen. Er moet altijd een compromis worden gezocht", zei hij.

In het Vlaams Parlement zei Luc Van den Brande (CD&V) op 12 januari dat tegen half februari duidelijk moest zijn dat de splitsing gerealiseerd zou worden, anders zou in de Vlaamse regeringscoalitie een "probleem van vertrouwen" rijzen. Minister-president Yves Leterme (CD&V) zei dat het Vlaams regeerakkoord vooralsnog correct werd uitgevoerd, maar dat de ICIH niet gebruikt mocht worden om de behandeling van het Vlaamse wetsvoorstel over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde te vertragen.

3. Op de nieuwjaarslunch die hij op 13 januari aan de pers aanbood, zei Kamervoorzitter Herman De Croo dat het partijbestuur van de VLD op 10 januari besloten had uit de Vlaamse regering te stappen indien de partij ten voordele van de christen-democraten uit de federale regering zou worden gewipt.

Op 13 januari herhaalde de Conferentie van Burgemeesters van Halle-Vilvoorde, op een 'staten-generaal' in Gooik, dat voor de splitsing van de kieskring geen prijs mocht worden betaald.

De ICIH hield op 17 januari haar eerste vergadering en besliste een werkgroep op te richten om de gevolgen van het 'BHV-arrest' van het Arbitragehof te onderzoeken. CD&V en de N-VA zeiden hun deelname aan de werkgroep te laten afhangen van het "correcte verloop van de parlementaire behandeling van het Vlaamse meerderheidsvoorstel". Nadat de vijf partijen van de Vlaamse regeringscoalitie op 19 januari hadden afgesproken de bespreking van de wetsvoorstellen parallel te laten verlopen met de werkzaamheden van de werkgroep, zegde het CD&V/N-VA-kartel zijn deelname aan de werkgroep toe.

Eveneens op 19 januari gingen in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken alle partijen, uitgezonderd het FDF, akkoord met het voorstel van CD&V-fractie-leider Pieter De Crem op 26 januari met de bespreking van de BHV-wetsvoorstellen te beginnen en wekelijks van de federale regering verslag te krijgen over de werkzaamheden van de BHV-werkgroep. Twee dagen later trokken de Franstalige partijen hun toezegging in. PS-fractie-leider Thierry Giet zei in *Le Soir* dat zijn partij de commissievergadering van 26 januari zou verlaten indien begonnen zou worden met de bespreking van de wetsvoorstellen. De andere fracties sloten zich bij die verklaring aan. MR-voorzitter en vice-premier Didier Reynders zei aan *De Standaard* (22 januari) dat zijn fractie een fout had gemaakt door het voorstel van De Crem te aanvaarden.

Uit verklaringen van Patricia Ceysens en Caroline Gennez, de fractievoorzitters van de VLD resp. SP.A-Spirit in het Vlaams Parlement, in *De zevende dag*-uitzending van 23 januari bleek dat ook hun partijen een kortsluiting in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken wilden vermijden en de werkgroep een kans wilden geven een compromis te vinden.

In zijn toespraak tijdens de nieuwjaarsontvangst van de gestelde machten op het Paleis (25 januari) zei premier Verhofstadt dat de kwestie-Brussel-Halle-Vilvoorde enkel opgelost kon worden door een akkoord tussen de twee grote taalgemeenschappen in de ICIH en dat de federale regering zich niet zou laten opjagen "door sommigen van wie kan worden betwijfeld of ze wel een oplossing wensen, of meer nog door diegenen waarvan het nu al duidelijk is dat ze dit dossier enkel willen gebruiken om politieke heibel en instabiliteit te veroorzaken".

Op 26 januari zei vice-premier Vande Lanotte in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken dat de BHV-werkgroep op 2 februari een eerste keer zou bijeenkomen en tot 20 februari een "verkennde ronde" zou houden. Meerderheid tegen minderheid aanvaardde de commissie het voorstel van Willy Cortois (VLD) de diverse wetsvoorstellen in een "synoptische tabel" samen te vatten en pas op 23 februari met de bespreking ervan te beginnen. CD&V en de N-VA reageerden ontstemd op het initiatief waarmee de meerderheidsfracties de regering meer tijd gaven om een oplossing te zoeken. In een gezamenlijke mededeling beschuldigden ze er de VLD en de SP.A van "inbreuk" te plegen op het Vlaams regeerakkoord. Ze kondigden aan dan toch niet aan de BHV-werkgroep deel te nemen en verzochten minister-president Letermé op korte termijn met de voorzitters van de

vijf coalitiepartijen na te gaan hoe het Vlaams regeerakkoord correct kon worden uitgevoerd.

Op 29 januari eiste de partijraad van de N-VA dat de Kamer het splitsingsvoorstel tegen begin maart zou goedkeuren. Refererend aan de bepaling in het regeerakkoord dat de Vlaamse regering parallel en tegelijk met de parlementaire bespreking van het Vlaamse BHV-wetsvoorstel "de institutionele middelen zal aanwenden waarover ze in het kader van het coöperatief federalisme beschikt", wees N-VA-voorzitter Bart De Wever erop dat de Vlaamse regering haar samenwerking met de federale regering kon opschorten. Hij suggereerde dat ze haar toezegging 95 miljoen euro extra bij te dragen tot de vermindering van de gezamenlijke overheidsschuld kon heroverwegen.⁴ CD&V-voorzitter Jo Vandeurzen zei dat er begin maart "een oplossing" moest liggen in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken. Indien dat niet mogelijk was, zou ook CD&V vragen dat de Vlaamse regering "alle middelen aanwendt om die doelstelling [de splitsing] alsnog te realiseren".

PS-voorzitter Elio Di Rupo meende op 31 januari dat er nog vier tot zes weken nodig waren om tot een onderhandelde oplossing te komen. Omdat de Franstalige partijen tot dan toe hadden gezegd dat Brussel-Halle-Vilvoorde onbespreekbaar was, werd zijn verklaring aan Vlaamse zijde als "een belangrijke stap vooruit"⁵ beschouwd. Het "signaal" van Di Rupo was volgens Vande Lanotte het resultaat van discrete en informele contacten tussen de partijen van de Vlaamse en die van de federale regeringscoalitie.

Op 2 februari hield de BHV-werkgroep haar eerste vergadering, onder het voorzitterschap van de vice-premiers Vande Lanotte en Reynders. Er werd afgesproken dat beiden het terrein zouden aftasten in bilaterale gesprekken, de zogenaamde biechtstoelprocedure.

In *De Morgen* (5 februari) noemde Vande Lanotte het onverantwoord dat CD&V en de N-VA overwogen de federale loyaliteit op te zeggen om pressie uit te oefenen op de federale regering. Hij zei dat zijn partij uit de Vlaamse regering zou stappen indien CD&V die zou gebruiken als oppositie-instrument om de splitsing af te dwingen.

Op 10 februari deelden CD&V en de N-VA mee toch deel te nemen aan het 'biechtstoeloverleg'. Kennelijk wilden beide partijen voorkomen dat ze bij een mislukking van het overleg de zwartepiet toegeschoven zouden krijgen.

Nadat de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken op 23 februari een omstandige uiteenzetting had gekregen over de 'synoptische tabel' van de wetsvoorstellen, besliste ze, meerderheid tegen minderheid, enkele grondwetexperts uit te nodigen om het 'BHV-arrest' van het Arbitragehof toe te lichten. Het initiatief, dat kennelijk bedoeld was om opnieuw tijd te winnen, stelde het vertrouwen tussen de partners van de Vlaamse regeringscoalitie op de proef. Op 2 maart deelde

4. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 336.
5. Minister-president Leterme op 2 februari in het Vlaams Parlement.

Eric Van Rompuy (CD&V) in het Vlaams Parlement mee dat drie CD&V'ers en twee N-VA'ers zich voortaan bij de stemmingen zouden onthouden uit protest "tegen de verdragingsmanoeuvres van de VLD en de SP.A in de Kamer". Omdat er de daaropvolgende weken geen schot in de zaak kwam, versterkte het CD&V/N-VA-kartel de protestactie: vanaf 16 maart onthielden zich dertien volkvertegenwoordigers.

Op 6 maart betoogden in Linkebeek een duizendtal Franstaligen tegen de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde en voor de uitbreiding van het Brusselse gewest. De manifestatie was een initiatief van de PRL-Brussel, het FDF en Franstalige mandatarissen uit de Vlaamse Rand. Een 400-tal Vlamingen gaf gehoor aan de oproep van het Vlaams Belang, de N-VA en enkele actiegroepen een tegenbetoging te houden. De geringe opkomst voor de Franstalige manifestatie, de afwezigheid van MR-voorzitter Reynders en het feit dat de PS zich van de manifestatie gedistantieerd had, vergrootten volgens waarnemers de kansen op een vergelijk. Anderzijds gaf de betoging aan dat de harde opstelling van de Brusselse PRL-afdeling en van het FDF de MR-leiding weinig ruimte liet voor een vergelijk.

Na de betoging begonnen Vande Lanotte en Reynders aan een tweede reeks 'biechtstoelgesprekken', deze keer zonder CD&V en de N-VA. Beide partijen zeiden dat ze er het nut niet van inzagen te herhalen wat ze in de eerste 'ronde' hadden gezegd.

Op 9 maart gaven drie Franstalige hoogleraren staatsrecht in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken uitleg over het 'BHV-arrest'. Op medeverslaggever Servais Verherstraeten na, waren geen kamerleden van het CD&V/N-VA-kartel aanwezig. Het Vlaams Belang verliet de vergaderzaal, eveneens uit protest tegen de verdragingsmanoeuvres.

Op 10 maart had in Overijse, op initiatief van de Vlaamse Volksbeweging en het Halle-Vilvoorde Komitee en met de steun van de Conferentie van Burgemeesters van Halle-Vilvoorde, een meeting plaats om de splitsingseis kracht bij te zetten. Er waren 1.500 deelnemers, onder wie parlementsleden van CD&V, het Vlaams Belang, Spirit en de N-VA.

In de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken daagde op 16 maart geen van de vier Vlaamse hoogleraren staatsrecht op die aangezocht waren om het 'BHV-arrest' toe te lichten. Volgens de oppositie wilden de academici zich niet laten gebruiken voor "politieke spelletjes". De hoogleraren bezorgden de Kamercommissie wel een schriftelijke nota met hun commentaar op het arrest. Spirit-voorzitter en Kamerlid Geert Lambert zei dat de "grenzen van de voorbereiding" bereikt waren en dat na de paasvakantie de bespreking van de wetsvoorstellen moest beginnen. In het Vlaams Parlement zei minister-president Leterme dat uit contacten met vice-premier Vande Lanotte was gebleken, dat het zinvol was de federale regering ruimte te geven om een oplossing te zoeken.

Op 23 maart brachten Vande Lanotte en Reynders in de Kamercommissie opnieuw verslag uit over de voortgang van de gesprekken. Vande Lanotte zei dat de 'biechtstoelprocedure' duidelijk had gemaakt wat voor de verschillende gesprekspartners aanvaardbaar en onaanvaardbaar was, en dat het overleg in de "beslissende fase" was gekomen.

B. Nachtelijk overleg brengt geen oplossing

Op 11 april, bij de hervatting van het politieke leven na het paasreces, publiceerde *De Standaard* een interview met eerste minister Verhofstadt, dat de krant op de frontpagina aankondigde onder de kop "B-H-V is niet mijn probleem". In het interview zei de premier dat de kwestie-Brussel-Halle-Vilvoorde geen regeringscrisis waard was en dat "iedereen die *onverwijld* in het Vlaams regeerakkoord heeft geschreven en dat mee onderhandeld heeft" hem een oplossing mocht aanbieden waarmee de Franstalige partijen akkoord konden gaan. "Ze mogen mij die oplossing brengen en ik zal ze wel uitvoeren", zei hij.

Het artikel veroorzaakte ophef in de politieke wereld. Dat Verhofstadt de indruk wekte niet actief naar een oplossing te willen zoeken, noemde Spirit-voorzitter Lambert een "merkwaardige stelling van een premier die er prat op gaat een voluntaristische regeringsstijl te hanteren". Volgens hem was er geen andere uitweg dan het parlement zijn werk te laten voortzetten, "tot en met de stemming van het wetsvoorstel" en zo een "momentum" te creëren "waarbij iedereen zijn kaarten op tafel legt". Ook CD&V en de N-VA toonden zich verbaasd over de verklaringen van Verhofstadt en drongen aan op de voorzetting van de bespreking van het Vlaamse voorstel in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken. De woordvoerder van Verhofstadt zei dat de kop geheel voor rekening van de krant was en haaks stond op het eigenlijke interview. "De premier bevestigt nogmaals dat hij niet zal aarzelen om tot een oplossing voor Brussel-Halle-Vilvoorde te komen", luidde het.

PS-voorzitter Di Rupo stelde na de vergadering van het partijbureau vast dat er de voorgaande weken geen vooruitgang was geboekt. Hij zei te willen blijven zoeken naar een oplossing, maar beklemtoonde daar geen regeringscrisis voor over te hebben. Volgens VLD-voorzitter Bart Somers en zijn SP.A-collega Steve Stevaert was het parlementaire debat onafwendbaar geworden, maar was het niet de bedoeling het tot een confrontatie met de Franstaligen te laten komen.

In een almaar dreigender crisissfeer werd de daaropvolgende dagen informeel naar een uitweg gezocht.

Op 14 april schreef *De Tijd* dat erover gedacht werd grondwetsartikel 63, over de verdeling van de zetels over de kieskringen, te herzien. Het Arbitragehof had zich in het 'BHV-arrest' op dat artikel gebaseerd om de regeling te vernietigen die de eerste regering-Verhofstadt in 2002 had bedacht om, door de indiening van dezelfde Vlaamse lijsten in Leuven en Brussel-Halle-Vilvoorde, een 'feitelijke' kieskring Vlaams-Brabant te vormen. Door de vernietigde regeling in artikel 63 op te nemen, zou ze er niet meer mee tegenstrijdig kunnen zijn. Tijdens het vragenuurtje in de Kamer bevestigde premier Verhofstadt dat een dergelijk voorstel op tafel lag, als voorlopige regeling. De echte splitsing van de kieskring zou bij de volgende regeringsonderhandelingen worden geregeld. Spirit schoot het denkspoor af "om de simpele reden dat het geen splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde" inhoudt (Geert Lambert in *De Standaard* van 15 april).

De vice-premiers Vande Lanotte en Reynders maakten op 20 april in de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken een tussentijdse balans op van het BHV-

overleg. Vande Lanotte pleitte ervoor om na de begrotingscontrole, die op 17 april was begonnen en tot 22 april zou duren, "een korte periode keihard te onderhandelen". Met een breed uitgesponnen repliek op de uiteenzetting van de twee ministers, verhinderde Eric Lambert (MR-FDF) dat met de toelichting van de wetsvoorstellen werd begonnen.

De Morgen schreef op 21 april dat CD&V/N-VA en SP.A-Spirit twee dagen eerder op een "geheim topperoverleg" afgesproken hadden de VLD verantwoordelijk te stellen voor het uitblijven van de splitsing en de liberalen de rekening te presenteren door de in het Vlaams regeerakkoord aangekondigde belastingverlaging terug te schroeven. VLD-voorzitter Somers zag in het bericht "de bevestiging" van het aanvoelen "dat sommigen proberen ons de zwartepiet toe te spelen" en de BHV-zaak "misbruiken voor andere politieke doelstellingen". De betrokken partijen relativerden het belang van de bijeenkomst met de opmerking dat er in die dagen veel overlegd werd.

Voor de vergadering van de ministerraad van 22 april suggereerde vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken Patrick Dewael (VLD) dat er zo goed als een akkoord was om Brussel-Halle-Vilvoorde niet te splitsen, maar door de herziening van grondwetsartikel 63 een 'virtuele' kieskring Vlaams-Brabant te vormen. Om de Vlaamse partijen te compenseren voor de niet-splitsing zouden delen van ontwikkelingssamenwerking, het energiebeleid en de verkeersveiligheid geregionaliseerd worden. Spirit-voorzitter Lambert zei in een reactie dat het pakket bijkomende bevoegdheden dat Vlaanderen zou krijgen onvoldoende was om de niet-splitsing te compenseren. Minister-president Leterme reageerde scherp. "Als alle beloften en het regeerakkoord een vodge papier zijn, is er een fundamenteel probleem", zei hij in *De Standaard* (23 april). In een interview met *Het Laatste Nieuws* (25 april) zei Spirit-boegbeeld Bert Anciaux, de Vlaamse minister van Cultuur, dat zijn partij uit de Vlaamse regering zou stappen indien Brussel-Halle-Vilvoorde niet gesplitst werd. Tegenover de VRT-radionieuwsdienst herhaalde Spirit-staatssecretaris Els Van Weert de dreiging. "Ik ga me niet aan mijn post vastklampen als blijkt dat Spirit belangrijke punten van het partijprogramma niet kan verwezenlijken", zei ze. N-VA-voorzitter De Wever waarschuwde er in *De Standaard* van 25 april voor dat het Vlaams regeerakkoord zou vervallen indien de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde niet gesplitst zou worden en dat alles, ook de belastingkorting waar de VLD op stond, dan ter discussie zou staan.

Op 26 april kwamen twaalf toppolitici van de regeringspartijen omstreeks 19.30 uur op een geheim gehouden plaats voor het eerst voor echte onderhandelingen bijeen, met de bedoeling tegen de commissievergadering van 27 april ten minste een akkoord op hoofdlijnen te vinden.⁶ Na de vijf uur durende vergadering waarin alle mogelijke scenario's werden gescreend, bleven er twee sporen over: de

6. De onderhandelaars waren Johan Vande Lanotte, Steve Stevaert (SP.A), Geert Lambert (Spirit), Guy Verhofstadt, Bart Somers, Patrick Dewael (VLD), Elio Di Rupo, Laurette Onkelinx, Philippe Moureaux (PS), Didier Reynders, Jacques Simonet (MR-PRL) en Olivier Maingain (MR-FDF).

herziening van grondwetsartikel 63 en de vorming van een 'virtuele' kieskring Vlaams-Brabant enerzijds en de vorming van een kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde-Leuven anderzijds, met twee kiescolleges (Vlaams-Brabant en Brussel) en de mogelijkheid voor Franstalige kiezers uit de provincie Vlaams-Brabant bij het kiescollege Brussel aan te sluiten.

De Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken werkte op 27 april haar agenda van de vorige vergadering af en hoorde uitsluitend Franstalige Kamerleden reageren op de uiteenzetting die de vice-premiers Vande Lanotte en Reynders toen hadden gegeven. Paars kreeg daarmee alweer een week extra om een oplossing te zoeken. Het voorstel van CD&V om tijdens de vergadering van 3 mei over de wetsvoorstellen te stemmen, werd verworpen.

Premier Verhofstadt sprak op 28 april in de Kamer, in antwoord op een vraag van Gerolf Annemans (Vlaams Belang), de hoop uit "op vrij korte termijn" een doorbraak te realiseren. Diezelfde avond kwamen de parse toppolitici voor de tweede keer op een geheim gehouden locatie bijeen, maar ook dat overleg bleef zonder resultaat.

In het VRT-programma *Villa Politica* van 29 april zei PS-voorzitter Di Rupo over één tot twee weken tot een regeling te willen komen en daarna ten minste vijf jaar een communautaire rustpauze in acht te willen nemen.

In haar 1-meitoespraak zei PS-vice-premier Laurette Onkelinx beschaamd te zijn over de tijd en de energie die al geïnvesteerd waren in het BHV-vraagstuk, dat het politieke leven "vergiftigde". Di Rupo riep de Vlamingen op zich constructief op te stellen.

Op 2 mei kwamen de voorzitters van de Franstalige regerings- (PS en MR) en oppositiepartijen (CDH en Ecolo) bijeen om zich over de toestand te beraden. MR-voorzitter Reynders zei achteraf dat de aanhechting van de zes faciliteitengemeenten bij Brussel in ruil voor de splitsing van de kieskring het uitgangspunt bleef. Minister van Staat Hugo Schiltz, de éminence grise van Spirit, zei op de VRT-radio dat een in de tijd beperkt inschrijvingsrecht voor de Franstalige inwoners van enkele Vlaams-Brabantse gemeenten aanvaardbaar was. In een gezamenlijke mededeling wezen CD&V-voorzitter Vandeurzen en N-VA-voorzitter De Wever "inschrijvingsformules waarvan de pers gewag maakt" van de hand.

De 'groep van twaalf' onderhandelde op 2 mei tot diep in de nacht voort, maar opnieuw vruchteloos. In de Wetstraat ging op 3 mei het gerucht dat Vande Lanotte premier Verhofstadt gesuggereerd had "naar de koning te gaan" om de BHV-crisis te 'formaliseren' en, aangezien geen van de partijen op verkiezingen belust was, op die manier een oplossing te bewerkstelligen.

De vergadering van de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken van 3 mei werd volledig in beslag genomen door de laatste reacties op de uiteenzetting van de vice-premiers van 20 april. Overeengekomen werd tijdens de vergadering van 10 mei eindelijk met de bespreking van de wetsvoorstellen te beginnen. Vande Lanotte zei dat er een "onoverkomelijk probleem" zou rijzen indien er tegen dan geen oplossing zou zijn. Di Rupo riep Verhofstadt op "de komende uren of dagen" een initiatief te nemen om een crisis te vermijden. In een ultieme poging een vergelijk te vinden, voerde de premier vanaf 6 mei afzonderlijke gesprekken met

de coalitiepartners. De ernst van de toestand bleek uit de annulering van een reis naar Japan van minister van Buitenlandse Zaken Karel De Gucht (VLD) en van de deelname van Verhofstadt aan de viering van de 60ste verjaardag van de overwinning van de Geallieerden op het nazisme, op 8 en 9 mei in Moskou.

Op grond van zijn consultatieronde schreef Verhofstadt een nieuw compromisvoorstel dat hij op zondag 8 mei in de loop van de middag aan de toponderhandelaars voorlegde en waarover ze tot 3 uur in de ochtend beraadslaagden.⁷ De zo goed als volledige inhoud ervan lekte daags nadien uit.⁸

De kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde zou worden gesplitst door de voormalige provincie Brabant op te delen in vier kiescolleges, die samenvallen met de arrondissementen Brussel-Hoofdstad, Halle-Vilvoorde, Leuven en Nijvel. In de eerste drie kiescolleges zouden dezelfde lijsten worden ingediend; de lijsten die in Nijvel worden ingediend, zouden apparenteren met de Franstalige lijsten in de drie andere kiescolleges. De kiezers van Leuven en Halle-Vilvoorde zouden uitsluitend voor kandidaten van de Nederlandstalige lijsten stemmen. De kiezers van Brussel-Hoofdstad én van de zes Vlaamse randgemeenten met taalfaciliteiten (Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem) zouden de keuze hebben tussen Nederlandstalige en Franstalige kandidaten.

De verdeling van de 29 kamerzetels over Brussel en Vlaams-Brabant stond in de nota tussen haakjes en was met andere woorden nog onderwerp van discussie: 16N en 13F, of 15N en 14F.

De Franstalige inwoners van 17 gemeenten van Vlaams-Brabant zouden het recht krijgen in Brussel-Hoofdstad te stemmen. Er was nog betwisting of het om een uitdovend recht zou gaan voor alle inwoners van die gemeenten die er in 2007 kiesrecht hadden, dan wel om een uitdovend recht in 13 gemeenten en een eenmalig recht bij de verkiezingen van 2007 in vier gemeenten (Lennik, Ternat, Halle en Steenokkerzeel).

De Franse Gemeenschap zou in de zes genoemde randgemeenten bevoegd worden voor de pedagogische inspectie en begeleiding in het Franstalige basisonderwijs; de vereiste dat leerkrachten in het Franstalige basisonderwijs Nederlands moeten kennen, zou versoepeld worden. In de zes gemeenten zou de Franse Gemeenschap voor alle persoonsgebonden zaken eigen instellingen kunnen oprichten, inzonderheid bejaardenhuizen, waar de taalwet niet van toepassing is. Nog onderwerp van discussie was de vraag of de Franse Gemeenschap er ook bevoegd zou worden voor voor- en naschoolse opvang, sport en jeugdbeleid, en of ze er bibliotheken en mediatheken zou kunnen vestigen.

Om de rondzendbrief-Peeters te neutraliseren, die Franstaligen verplicht telkens opnieuw de toepassing van de faciliteiten te vragen, zou in de taalwet worden bepaald dat de faciliteiten ofwel één keer ofwel om het jaar moeten worden aangevraagd.

7. Om Verhofstadt in staat te stellen een neutrale rol te spelen, werd hij in de VLD-delegatie vervangen door Karel De Gucht. De 'groep van 12' werd zodoende een 'groep van 13'.

8. *Le Soir* publiceerde op 17 juni de bijna integrale versie van de nota.

In de Brusselse gemeenten zou de tweetaligheid van de ambtenaren vervangen worden door de tweetaligheid van de dienst. In de urgentiediensten van de Brusselse ziekenhuizen, waar volgens de bestuurstaalwet van 1963 de tweetaligheid van het personeel geldt, zou de tweetaligheid van de dienst worden gegarandeerd. De federale overheid zou een kwart en vanaf 2009 de helft van de tweetaligheidspremies betalen.

Voor het gerechtelijk arrondissement Brussel voorzag de nota in de horizontale splitsing van de rechtbanken (in een Nederlandstalige en een Franstalige zetel) en de verticale splitsing van het parket (in een parket voor Brussel en een parket voor Halle-Vilvoorde).

Ten slotte stond in de nota dat Brussel extra geld zou krijgen voor zijn hoofdstedelijke en internationale functie: 16 miljoen euro in 2006, 32 miljoen in 2007, 48 miljoen in 2008 en 64 miljoen vanaf 2009.

CD&V-voorzitter Vandeurzen en zijn N-VA-collega De Wever schoten de nota meteen af. De voorstellen waren volgens hen strijdig met de afspraken in het Vlaams regeerakkoord; de uitbreiding van de rechten van de Franstaligen in Vlaams-Brabant botste met de grondwet.

Op 9 mei kwam de 'groep van 13' opnieuw bijeen. De onderhandelingen liepen omstreeks 5 uur in de ochtend van 10 mei vast op het verzet van Spirit tegen de toekenning van uitgebreide bevoegdheden aan de Franse Gemeenschap in de zes randgemeenten. Toen het partijbestuur van Spirit in de ochtend van 10 mei bevestigde dat "de invoering van een feitelijke tweetaligheid in de zes randgemeenten" een onaanvaardbaar hoge prijs was voor de "halve splitsing" van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, en voorzitter Lambert en staatssecretaris Van Weert dat in interviews met radio en televisie expliciet hadden gezegd, was het duidelijk dat het 'overleg van de laatste kans' mislukt was.

Op 10 mei zat de 'groep van 13' vanaf 16 uur opnieuw bijeen. De vergadering eindigde omstreeks 22.30 uur met de mededeling dat de coalitiepartners er niet in geslaagd waren de tegenstellingen te overbruggen, maar bereid waren het vertrouwen in de regering te bevestigen, en dat premier Verhofstadt 's anderendaags verslag zou uitbrengen bij de koning en nadien een verklaring zou afleggen in het parlement. Naar achteraf bleek, was er nauwelijks nog over het BHV-vraagstuk gepraat. Verhofstadt had nog even gependeld tussen Spirit en het FDF, maar toen bleek dat de Franstaligen niet bereid waren de 'prijs' voor de splitsing te verlagen en de Vlamingen die prijs te hoog bleven vinden, had hij een streep onder de onderhandelingen getrokken. Nadien ging de vergadering enkel nog over het al dan niet voortzetten van de coalitie. Alle partijen gingen ermee akkoord voort te doen en in de communicatie de klemtoon te leggen op de sociaal-economische uitdagingen waar de regering voor stond.

C. Epiloog

Premier Verhofstadt bracht op 11 mei verslag uit bij de koning. Ongewoon en opmerkelijk was dat het Paleis achteraf een mededeling over de audiëntie ver-

spreidde. Daarin stond onder meer: “De koning en de eerste minister hebben er de nadruk op gelegd dat in de huidige omstandigheden een politieke crisis inopportuun zou zijn en ernstige schade zou toebrengen aan het economisch en sociaal welzijn van de burgers”.

In een korte verklaring in de Kamer zei Verhofstadt dat de regering er alles aan gedaan had om een akkoord te vinden, maar dat er geen meerderheid bleek te zijn voor een oplossing die door de beide grote gemeenschappen gedragen en aanvaard kon worden. Hij zei dat in communautaire dossiers een oplossing slechts mogelijk is wanneer de twee partijen bereid zijn water in de wijn te doen en dat een taalgroep niet eenzijdig haar visie kan opleggen. De premier vroeg de Kamer de bespreking van de BHV-wetsvoorstellen *sine die* uit te stellen, omdat er anders een politieke crisis zou ontstaan, wat de regering niet wil “en de gehele bevolking van dit land evenmin”. Hij liet verstaan dat de regering zich naar het arrest van het Arbitragehof zou schikken door de federale verkiezingen, die normaal op 24 juni 2007 vallen, op 17 juni of nog vroeger te houden.⁹

Verhofstadt zei nog dat de regering, ondanks de intensieve onderhandelingen over Brussel-Halle-Vilvoorde, steeds was blijven doorwerken. Hij verwees naar de begrotingscontrole, het interprofessioneel akkoord (zie VIII.B. Sociaal overleg) en het akkoord over de notionele intrestaftrek (zie IV.A. De resultaten van het begrotingsjaar 2004 en de uitvoering van de begroting van 2005). Refererend aan de “nieuwe sociale en economische hervormingen” die “binnenkort” aan het parlement zouden worden voorgelegd, zei de premier dat de regering “het land en de mensen” niet in de steek mocht laten. Daarom vroeg hij opnieuw het vertrouwen van de Kamer.

Terwijl in de paarse coalitie een gevoel van opluchting en een bijna uitgelaten sfeer heerste, trokken boven de Vlaamse regering crisiswolken samen. Op verzoek van de CD&V-fractie schorste het Vlaams Parlement zijn werkzaamheden. Minister-president Leterme zei dat het regeerakkoord manifest geschonden was en niet zomaar tot de orde van de dag kon worden overgegaan. Hij slaagde erin op korte termijn het vertrouwen te herstellen, op basis van een geradicaliseerd communautair programma.¹⁰

Het Uitvoerend Comité van de Conferentie van Burgemeesters van Halle-Vilvoorde noemde op 12 mei het uitstel van de splitsing tot na de verkiezingen van 2007 “een onaanvaardbare breuk met het gegeven woord”, riep de Vlaamse rege-

9. Het Arbitragehof had in zijn arrest gezegd dat de bestaande regeling, met de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde, behouden kon blijven “gedurende de door artikel 65 GW bepaalde termijn die aanvangt op het in artikel 105 Kieswetboek bepaalde ogenblik”, met andere woorden: tot de volgende gewone verkiezingen op de zondag na het verstrijken van de termijn van vier jaar die begonnen was op 19 juni 2003, de dag waarop de Senaat met de coöptatie van tien leden volledig was samengesteld. Door de verkiezingen op 17 juni 2007 of vroeger te houden, zou nog in de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde kunnen worden gestemd. Staatsrechtgeleerden zeiden dat de regering met die interpretatie naar de letter maar niet naar de geest van het arrest handelde.

10. Zie in dit Jaarboek: B. HAECK, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2005, pp. 245-246.

ringspartijen op de eenheid te herstellen en besliste de Conferentie op 20 mei in 'staten-generaal' bijeen te roepen om zich over de toestand te beraden. Op die bijeenkomst werd gewezen op de mogelijke onregelmatigheid van de Kamerverkiezingen van 2007, maar er werden geen acties afgesproken.

De regering-Verhofstadt kreeg op 13 mei het unanieme vertrouwen van de meerderheidsfracties in de Kamer. Vóór de vertrouwensstemming had ze haar gewone wekelijkse vergadering gehouden, maar volgens de premier waren alle beslissingen onder de opschortende voorwaarde genomen dat de Kamer het vertrouwen zou bevestigen.

In interviews met *De Morgen* en *Le Soir* (14 mei) zei Verhofstadt dat CD&V enkel de intentie had gehad een crisis uit te lokken over de splitsing Brussel-Halle-Vilvoorde om de federale regering ten val te brengen "en Verhofstadt buiten [te] dragen uit de Wetstraat 16". Hij zei dat via de Vlaamse regering gepoogd werd de federale regering kapot te maken en suggereerde dat het afgeschoten ontwerp-akkoord helemaal niet zo slecht was voor de Vlamingen als Spirit het voorstelde. In een interview met het weekblad *Humo* (24 mei) legde vice-premier Vande Lanotte de verantwoordelijkheid voor de mislukking van de onderhandelingen over de splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde bij de Franstalige partijen, die het FDF achterna waren gelopen. Hij zei niet te begrijpen waarom de "Franstalige bourgeois die in de Rand de gewone Vlamingen verdringen" voor de PS belangrijker waren dan "de sukkelaars in Brussel", die niet benoemd kunnen worden omdat ze onvoldoende Nederlands kennen en voor wie de Vlaamse onderhandelaars bereid waren de tweetaligheidsverplichting te versoepelen. De Franstalige partijen verwierpen de kritiek. PS-ondervoorzitter Moureaux zei dat de Franstaligen hun eis tot uitbreiding van het Brusselse gewest hadden laten vallen en dat het Spirit was geweest dat de onderhandelingen had verlaten. Volgens MR-voorzitter Reynders zocht Vande Lanotte een zondebok voor de problemen die tijdens de onderhandelingen in het SP.A-Spiritkartel waren gerezen.

Uit een peiling van *De Standaard* en de VRT (28 mei) bleek dat de BHV-crisis weinig invloed had op de politieke voorkeur van de Vlamingen. Twee derde van de ondervraagden vond de kwestie geen regeringscrisis waard.

Intussen was het Brussel-Halle-Vilvoorde-vraagstuk van de politieke agenda verdwenen. In het politieke milieu leek er een consensus te zijn om het pas tijdens de coalitieonderhandelingen na de federale verkiezingen van uiterlijk juni 2007 op te lossen.

III. Het Generatiepact

De lage werkzaamheidsgraad (26,6%) bij de 55-plussers, die deels het gevolg is van financieel aantrekkelijke uitstapregelingen (brugpensioen en 'canada dry'), zet de financiering van het socialezekerheidsstelsel onder druk, zowel aan de uit-

gaven- als aan de inkomstzijde, en is al enkele jaren een bron van bezorgdheid in de politieke en de sociaal-economische wereld.¹¹

De regering had aangekondigd in het najaar 2004, parallel aan de onderhandelingen over het centraal akkoord 2005-2006, met de sociale partners te overleggen over maatregelen om oudere werknemers langer op de werkvloer te houden.¹² Om het zich als bijzonder moeilijk aandienende sociaal overleg niet te bezwaren, kwam ze daarvan terug en werd het 'loopbaaneinde-debat' naar later verschoven. In de beleidsverklaring die hij op 12 oktober 2004 in het parlement had afgelegd, had premier Verhofstadt gezegd dat, om de activiteitsgraad van de 55-plussers te verhogen, de regering zou sleutelen aan de toegangsvoorwaarden, het bedrag, de (para)fiscale behandeling en de duur van de vervroegde uittredingsstelsels, maar niet zou raken aan de wettelijke pensioenleeftijd. Tegen het voorjaar 2005 zouden de regering en de sociale partners maatregelen nemen over het brugpensioen, en daarbij rekening houden met "de beperkte groep werknemers die het slachtoffer worden van herstructureringen of in zware arbeidsomstandigheden gewerkt hebben". De regering had alvast dertig voorstellen klaar om werknemers te stimuleren langer te werken, om werkgevers ertoe aan te zetten oudere werknemers langer in dienst te houden en om vervroegde uittreding te ontmoedigen.

A. De nota *Actief ouder worden*

Technische werkgroepen die in de eerste maanden van het verslagjaar het loopbaaneinde-debat voorbereidden, vorderden maar moeizaam. De vakbonden beseften dat de kwestie erg gevoelig lag bij hun leden. Niet de lage activiteitsgraad bij de oudere werknemers vormde voor de bonden het grootste probleem, maar de werkloosheid bij jonge werknemers. Ze noemden de afschaffing van het brugpensioen onbespreekbaar en pleitten voor betere arbeidsvoorwaarden voor oudere werknemers en voor hogere pensioenuitkeringen. De vakbonden wilden het debat verruimen tot de hele werknemersloopbaan, de werkloosheid bij jongeren, vrouwen en allochtonen, en de financiering van de sociale zekerheid. Ze vonden steun bij PS-voorzitter Di Rupo die, in een interview met *Le Soir* (21 februari), zei dat eerst over de financiering van de sociale zekerheid en de welvaartvastheid van de pensioenen gepraat moest worden, en pas nadien over het brugpensioen. De werkgevers waren om macro-economische redenen voorstander van de af-

11. Onder 'canada dry' wordt het oneigenlijke gebruik van het brugpensioen verstaan. Het 'mechanisme' bestaat erin dat de werkgever een oudere werknemer die niet voor brugpensioen in aanmerking komt, ontslaat en ter aanvulling van de werkloosheidsuitkering een vergoeding geeft waarop geen sociale bijdrage wordt betaald. In een variatie neemt de werknemer deeltijdse loopbaanonderbreking en wordt hij voor het andere deel vrijgesteld van prestaties; bovenop de tijdskredietpremie krijgt hij een vergoeding van de werkgever. 'Canada dry'-regelingen verhogen de werkloosheidsuitgaven en doen de inkomsten van de sociale zekerheid dalen.
12. Een Belgische werknemer stopt op gemiddeld 58 jaar en na een loopbaan van 36 jaar met werken, tegenover gemiddeld 60,5 jaar en een loopbaan van 41 jaar in de Europese Unie.

schaffing van het brugpensioen en de leeftijdgebonden loonschalen, en van (para)fiscale maatregelen om werknemers aan te moedigen langer te werken en te ontmoedigen vervroegd uit te treden. De werkgeversorganisaties moesten er echter rekening mee houden dat vele ondernemers in het brugpensioen een middel zagen om bij de afslanking ("herstructurering") van hun bedrijf de sociale vrede te bewaren en dat ze gemakkelijk naar 'canada dry'-formules grepen om zich met overheidsgeld van oudere, dure werknemers te ontdoen.

Op 9 maart ontving minister van Werk Van den Bossche de vertegenwoordigers van de werkgeversorganisaties en de vakbonden om een stand van zaken op te maken. Er werd afgesproken dat ze met de vakbonden en de werkgeversorganisaties afzonderlijk de onderhandelingsruimte zou aftasten en op basis daarvan een onderhandelingsvoorstel zou doen. De bonden dreigden met een algemene staking indien het voorstel te diep in het brugpensioenstelsel zou ingrijpen.

In de Kamer sprak Van den Bossche op 28 april de hoop uit dat er tegen de zomer "minstens een aanzet" tot oplossing zou zijn. Een koppeling van loopbaaneinde-maatregelen aan de financiering van de sociale zekerheid vond zij niet aangewezen wegens het risico dat "[wij] de kar zodanig verzwaren dat ze niet meer vooruit raakt". Los van het loopbaaneinde-debat zouden er wel maatregelen genomen worden om meer jongeren aan het werk te krijgen.

Het ABVV plaatste het jaarlijkse 1-meifeest in het teken van de financiering van de sociale zekerheid. In krantenadvertenties en toespraken verdedigde het socialistische vakverbond opnieuw de invoering van een algemene sociale bijdrage (ASB) van 1,5%, niet alleen op de lonen, maar ook op de inkomsten van zelfstandigen en vennootschappen en op de opbrengst uit vermogens – een idee dat ook de PS en het christelijke vakverbond niet ongenegen waren. SP.A-voorzitter Stevaert kantte zich in zijn 1-meitoespraak tegen de ASB, die hij een "nieuwe, specifieke belasting" noemde. Minister van Pensioenen Bruno Tobback (SP.A) zei dat de ASB er "met ons" niet zou komen.

Het eigenlijke loopbaandebat begon op 13 juni. Premier Verhofstadt en minister Van den Bossche legden aan de 'Groep van Tien', de toponderhandelaars van de vakbonden (ABVV, ACV en ACLVB) en de werkgeversorganisaties (VBO, Unizo, UCM en Agrofront), de nota *Actief ouder worden* voor die de regering enkele dagen voordien (9 juni) besproken had. Er werd afgesproken dat een beperkte regeringsdelegatie (de premier, de vice-premiers Onkelinx en Reynders, en minister Van den Bossche) en een beperkte delegatie van de sociale partners (telkens één vertegenwoordiger van het ABVV, het ACV, het VBO en Unizo) tot aan het zomerreces informeel zouden overleggen over de nota. Na het reces zouden formele onderhandelingen beginnen, die afgerond zouden worden tegen 11 oktober, de dag van de federale beleidsverklaring. Intussen zouden twee regeringswerkgroepen maatregelen voorbereiden over de financiering van de sociale zekerheid resp. de welvaartvastheid van de pensioenen. Daarmee koppelde de regering loopbaaneinde-maatregelen toch aan de financiering van de sociale zekerheid en de welvaartvastheid van de uitkeringen, zoals de vakbonden en de PS hadden gevraagd.

De nota *Actief ouder worden* bevatte 67 maatregelen om de beroepsbevolking langer aan het werk te houden. De regering schreef dat de realisatie ervan niet zonder slag of stoot zou gaan en een wijziging in de visie op oudere werknemers vereiste, waarvoor informatie en sensibilisatie van werkgevers, werknemers en de hele maatschappij noodzakelijk waren.

Volgens de nota zou vanaf 2011 het gewone brugpensioen in plaats van op 58 jaar en na een loopbaan van 25 jaar, nog maar mogelijk zijn na een loopbaan van 40 jaar, behalve voor werknemers met een zwaar beroep. Bij collectief ontslag zou brugpensioen vanaf 50 of 52 jaar mogelijk blijven, maar de voorwaarden om als bedrijf in herstructurering erkend te worden, zouden worden verscherpt. De betrokken bruggepensioneerden zouden tot hun 58ste verjaardag beschikbaar moeten blijven voor de arbeidsmarkt.

Werknemers die op 60 jaar en na een loopbaan van 35 jaar met vervroegd pensioen gaan, zouden voor elk jaar van vervroegde uittreding 4% van het pensioenbedrag moeten inleveren ("pensioenmalus"). Omgekeerd zouden werknemers die na hun 60ste blijven werken of die langer dan 40 jaar werken een maandelijks "pensioenbonus" krijgen van 25 euro per extra jaar, met een maximum van 125 euro. Het kapitaal van een groepsverzekering zou maar vanaf 65 in plaats van 60 jaar uitgekeerd kunnen worden.

'Canada dry'-formules zouden niet langer vrijgesteld worden van sociale bijdragen. Het recht op voltijds tijdskrediet zou worden beperkt tot één in plaats van vijf jaar. Oudere werknemers zouden betere toegang krijgen tot vorming, alsook het recht op loopbaanplanning, aangepaste arbeidsomstandigheden en outplacement na ontslag. Werknemers van meer dan 50 jaar zouden een deel van hun eindejaarspremie kunnen inruilen voor vakantiedagen en een onvoorwaardelijk recht krijgen op tijdskrediet (4/5de vanaf 50, halftijds vanaf 60 jaar).

De nota stelde een extra lastenverlaging voor 55-plussers in het vooruitzicht en gaf werkgevers meer mogelijkheden om de werkinhoud van oudere werknemers te wijzigen en hen soepeler in te zetten. Aan de sociale partners werd gevraagd tegen 2007 een voorstel te doen om in de loonschalen van bedienden de leeftijdsfactor af te zwakken.

Daags na de publicatie namen de socialisten afstand van de "pensioenmalus". Minister Tobbacq zei gekant te zijn tegen het "voorstel van de werkgevers". Minister van Sociale Zaken Rudy Demotte (PS) zei dat een malusregeling sommige gepensioneerden onder de armoedegrens zou brengen. Beiden beklemtoonden dat de ministerraad de nota weliswaar besproken maar niet goedgekeurd had en dat het om een werkdocument ging met voorstellen van werkgevers, werknemers en ministeriële kabinetten.

De vakbondsbesturen bespraken de nota op 28 juni en hadden er felle kritiek op. De scherpste reactie kwam van het ACV. Voorzitter Luc Cortebeek zei dat voor de christelijke vakbond de nota dertien "breekpunten" bevatte en dreigde met een 24-urenstaking of met vrijdagstakingen indien de regering daar geen rekening zou houden. Volgens de vakbonden zou het gewone brugpensioen zo goed als onmogelijk worden voor vrouwen en bedienden. Ze vreesden een forse toename

van het aantal gedwongen ontslagen, doordat het voor een bedrijf moeilijker zou worden werknemers vanaf 52 jaar met brugpensioen te laten gaan. De bonden verwierpen voorts de beschikbaarheid van bruggepensioneerden voor de arbeidsmarkt, de "pensioenmalus", de beperking van het voltijdse tijdskrediet tot één jaar en de afbouw van de leeftijdgebonden loonschalen.

De werkgeversorganisaties waren verontwaardigd over de afwijzende reactie van de vakbonden, noemden hun houding "onverantwoord" en riepen ze op alsnog het debat te voeren. Minister Van den Bossche erkende dat de kans op een akkoord kleiner was geworden en riep eveneens de bonden op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid op te nemen.

Op 9 juli zei PS-voorzitter Di Rupo in *Het Belang van Limburg* dat de regering-Verhofstadt, na de mislukte onderhandelingen over de uitbreiding van het koerierbedrijf DHL op de luchthaven van Zaventem (in 2004¹³) en over Brussel-Halle-Vilvoorde (in de lente, zie supra), "geen recht op een derde mislukking" had. Indien ze er niet zou in slagen een akkoord te sluiten over loopbaaneindemaatregelen, zou er een "fundamenteel probleem" rijzen. Di Rupo zei dat de nota *Actief ouder worden* "veel te ver" ging en dat zijn partij in september met een eigen voorstel zou komen.

De acht leden van de 'coördinatiegroep' kwamen verschillende keren informeel bijeen. Over het verloop van de gesprekken lekte niets uit. Op 19 juli had de laatste vergadering vóór het zomerreces plaats. Er werd afgesproken het overleg op 25 augustus te hervatten.

B. De nota-Demotte over de financiering van de sociale zekerheid

Intussen was er een discussie ontstaan over de financiering van de sociale zekerheid. Volgens *De Morgen* (13 juni) werkte premier Verhofstadt aan een "globaal plan" of "crisisplan" dat voorzag in een verhoging van de BTW op goedkope producten uit lagelonenlanden om een verdere verlaging van de lasten op arbeid, meer bepaald ploegenarbeid, te financieren, en in een informatiecampagne bij buitenlandse investeerders over de belastingaftrek voor risicokapitaal.¹⁴

In een reactie wees de PS een BTW-verhoging van de hand. Vice-premier Onkelinx pleitte andermaal voor een algemene sociale bijdrage, in combinatie met een "robottaks", een heffing op de toegevoegde waarde die een bedrijf creëert. MR-

13. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 172-181.

14. Met het oog op de EU-top van 22-23 maart had Verhofstadt al op 17 februari een verschuiving van de lasten op arbeid naar indirecte belastingen op consumptie voorgesteld. Het voorstel maakte deel uit van zijn 'vijfkamp' voor een Europese groeistrategie. Op 28 juni, bij de voorstelling van een actieplan van de federale, de Vlaamse en de Brusselse regering voor de versterking van de concurrentiekracht van de autosector, zei Verhofstadt dat hij de regering zou voorstellen de korting op de bedrijfsvoorheffing voor ploegenarbeid, die op 1 juli van 1% naar 2,5% zou worden verhoogd, vanaf 2006 met nog eens 8,5 procentpunten op te trekken. Voor de belastingaftrek voor risicokapitaal, zie IV.A bij 'Notionele intrestaftrek'.

voorzitter Reynders was er eveneens voorstander van de sociale bijdragen niet meer uitsluitend op de loonsom te berekenen, maar ook op de toegevoegde waarde, zodat kapitaalintensieve bedrijven (banken, verzekeringsmaatschappijen, telecommunicatiebedrijven, ...) meer zouden bijdragen tot de financiering van de sociale zekerheid. De SP.A zei bereid te zijn te praten over een verschuiving van een belasting op arbeid naar een belasting op consumptie, maar "binnen sociaal aanvaardbare krijtlijnen". Voor de financiering van de sociale zekerheid dacht de SP.A in de eerste plaats aan energie- of milieubelastingen of een belasting op vermogens. De vakbonden herhaalden voorstander te zijn van een algemene sociale bijdrage. De werkgevers reageerden afwachtend, maar de distributiesector kantte zich tegen een BTW-verhoging.

De Nationale Arbeidsraad (NAR) bracht op 12 juli een 'advies' uit over een alternatieve financiering van de sociale zekerheid, zoals de regering in september 2004 had gevraagd. Wegens enerzijds meningsverschillen tussen werkgevers en werknemers en anderzijds onvrede bij alle sociale partners over het feit dat ze niet betrokken waren bij de werkgroep over de financiering van de sociale zekerheid die de regering intussen had opgericht, bleef het advies beperkt tot een technisch rapport over de ontwikkeling van de inkomsten en de uitgaven van het socialezekerheidsstelsel voor werknemers. De partners waren het erover eens dat het stelsel steeds meer solidariteitsuitgaven dekte, ten nadele van het verzekeringsprincipe, zijn kernopdracht, en dat de vervangingsinkomens onvoldoende aangepast waren aan de loonontwikkeling.

Op 14 juli lekte in *De Morgen* en *Le Soir* de inhoud uit van de nota "Structurele financiering van de sociale zekerheid in België – Voor een nieuw sociaal contract" van minister Demotte. Hij stelde daarin voor de sociale bijdrage te verlagen van werknemers met een laag loon, van werknemers die ouder zijn dan 50 jaar en voor nacht- en ploegenarbeid, en de sociale uitkeringen te koppelen aan de welvaarts-groei. Voor de financiering van de sociale zekerheid schoof de nota drie nieuwe bronnen naar voor: een heffing op de toegevoegde waarde van bedrijven; een hervorming van de bijzondere sociale bijdrage, zodat lage en middelgrote inkomens minder en hoge inkomens meer zouden bijdragen en ook roerende en onroerende inkomsten zouden bijdragen tot de financiering van de sociale zekerheid¹⁵; de toewijzing van een vast deel van de personen- en de vennootschapsbelasting aan de sociale zekerheid.

De VLD schoot de nota meteen af. Voorzitter Somers zei dat Demotte de lasten op arbeid niet verlaagde maar verschoof, en met de "robot-taks" een zware hypothek legde op de economie. Het VBO en Unizo noemden de nota een "regelrechte aanval op de innovatieve bedrijven en dus de werkgelegenheid" en een "breekpunt voor de werkgevers". De vakbonden reageerden veeleer positief. Minister

15. De bijzondere sociale bijdrage op het loon van werknemers en ambtenaren was in 1994 ingevoerd voor jaarlonen vanaf 18.600 euro. Het bedrag was afhankelijk van het loon, maar nam niet meer toe vanaf 60.000 euro.

Demotte preciseerde dat het om een werkdocument ging en dat de verschillende scenario's en berekeningen nog niet rond waren.

C. De oriëntatienota van de regering en de ABVV-staking van 7 oktober

Op 25 augustus hervatte de 'coördinatiegroep' het informele overleg over de nota *Actief ouder worden*.

In zijn 'rentreetoespraak' aan het einde van de *Université d'été* van zijn partij, zei PS-voorzitter Di Rupo op 26 augustus dat de regering er zich niet toe mocht beperken maatregelen te nemen over het loopbaaneinde, maar met een "nieuw sociaal contract" moest komen over de werkgelegenheid, de sociale zekerheid en de sociale uitkeringen.¹⁶ Hij sprak van een verlaging van de loonkosten voor laagverdieners en 50-plussers, een structurele financiering van de sociale zekerheid die het "taboe van een billijke heffing op de inkomens uit kapitaal" doorbrak en de koppeling van de sociale uitkeringen aan de groei van het bruto binnenlands product (BBP).

Op 13 september gaf de regering de 'Groep van Tien' een stand van zaken van de informele gesprekken over de nota *Actief ouder worden* en van de werkzaamheden van de regeringswerkgroepen over de financiering van de sociale zekerheid en de welvaartsvastheid van de pensioenen. Afgesproken werd dat de regering de sociale partners op 21 september inzage zou geven van een nota met onderhandelingsvoorstellen en dat de werkgeversorganisaties en de vakbonden heel snel hun bestuursorganen zouden informeren.

Op 15 september trokken de LBC-NVK en de BBTK, de bediendecentrales van het ACV resp. het ABVV, in een gezamenlijk persbericht van leer tegen het voorneemen oudere werknemers bij een bedrijfsherstructurering zes maanden begeleiding te geven vooraleer ze met brugpensioenen zouden kunnen gaan. De twee bonden noemden het "onbespreekbaar" dat die zes maanden in mindering zouden worden gebracht van de opzegtermijn en dat op die manier de opzegregeling voor bedienden op de helling zou worden gezet. Volgens waarnemers brachten de bediendebonden met hun standpunt de onderhandelaars van het ACV en het ABVV in een lastig parket op een ogenblik dat er een relatief optimisme heerste over de slaagkansen van het loopbaaneindeoverleg.

Op 19 september kwam het kernkabinet een eerste keer bijeen om te beraadslagen over de maatregelen die de regering aan de sociale partners zou voorleggen. *De Tijd* en *Le Soir* schreven op 20 september dat in een nota die aan het kabinet-Verhofstadt werd toegeschreven, sprake was van een forse vermindering of zelfs afschaffing van de kinderbijslag voor het eerste kind en van een vermindering van het kraamgeld en de kinderbijslag vanaf het derde kind. De liberale regeringspar-

16. Vice-premier Onkelinx had in een interview met *Le Soir* van 16 juni al gesproken van "een nieuw sociaal contract" met die drie bestanddelen. Ze zei dat "ons sociaal model in één keer zal evolueren".

tijen dachten volgens de kranten ook aan de invoering van een franchise in de ziekteverzekering, aan het uitstellen van de indexerings van de ambtenarenlonen en de sociale uitkeringen, en aan een nieuwe "eenmalige bevrijdende aangifte".¹⁷ De VLD ontkende de intentie te hebben de kinderbijslag te verminderen. Volgens de partij ging het om een van de vele ideeën in een informele inventaris van overheidsuitgaven, die was opgesteld door een werkgroep die het begrotingsoverleg voorbereidde. De liberalen wezen de PS als bron van het lek aan en beschuldigden de partij van "intoxicatie" en van een manoeuvre om de aandacht af te leiden van wantoestanden in sociale huisvestingsmaatschappijen in Wallonië waar Franstalige socialisten bij betrokken waren (zie XII. De evolutie in de politieke partijen). Het perslek wees volgens waarnemers op een gespannen sfeer in de coalitie.

Op 20 september kwam omstreeks 19.30 uur de regeringstop opnieuw bijeen. Tegen 4 uur in de ochtend van 21 september werden de topministers het eens over een *Oriëntatienota van de federale regering voor de sociale partners*, die premier Verhofstadt "een kader" noemde "waarbinnen we verder willen onderhandelen".

Als tegemoetkoming aan de vakbonden begon de nota met een kort hoofdstuk over de tewerkstelling van jongeren, waarin de regering de maatregelen overnam van het plan tegen de jeugdwerkloosheid dat ze op 20 juli had goedgekeurd (zie VIII. Het werkgelegenheids- en sociaal beleid). Het tweede hoofdstuk nam de belangrijkste bepalingen van de nota *Actief ouder worden* over, die op bepaalde punten verduidelijkt, aangepast of afgezwakt waren. De regering kwam terug van het voornemen het gewone brugpensioen pas na een loopbaan van 40 jaar toe te kennen, maar zou wel de brugpensioenleeftijd (58 jaar) optrekken. De nota vermeldde geen leeftijd, maar officieus was er sprake van 60 jaar. Het idee van een "pensioenmalus" kwam in de nota niet meer voor. De beperking van het voltijdse tijdscrediet tot één jaar zou niet gelden bij loopbaanonderbreking voor opleiding of om arbeid en gezin beter te combineren. Bijverdienen na de wettelijke pensioenleeftijd (65 jaar) zou makkelijker en lonender worden, maar moeilijker vóór die leeftijd.

Voor het brugpensioen op 50 of 52 jaar bij een bedrijfsherstructurering vroeg de regering de sociale partners een nieuwe definitie op te stellen van 'bedrijf in herstructurering'. In geval van collectief ontslag zouden de betrokken werknemers gedurende zes maanden begeleid worden door een tewerkstellingscel, met behoud van hun opzegvergoeding. Pas na die zes maanden zouden werknemers voor wie geen passende baan werd gevonden, recht op brugpensioen krijgen. Werknemers die weigeren zich te laten begeleiden, zou de toegang tot het brugpensioen worden ontzegd. De werknemers zouden verplicht worden een passend werkaanbod te aanvaarden en in geval van brugpensioen beschikbaar moeten blijven voor de arbeidsmarkt tot de leeftijd van het conventionele brugpensioen.

17. De eenmalige bevrijdende aangifte (EBA) was de fiscale regularisatie waarvan in 2004 gebruik was kunnen worden gemaakt, zie M. DEWEERDT, *a.w.*, pp.191-193.

Opmerkelijk was dat de regering beloofde een einde te maken aan de fiscale discriminatie tussen nieuwe en oude brugpensioneerden.¹⁸ Ze kwam daarmee tegemoet aan een oude eis en een van de dertien "breekpunten" van het ACV.

Het derde en laatste hoofdstuk van de oriëntatienota had als opschrift "Een nieuw sociaal contract voor een sterke en solidaire sociale zekerheid". De regering stelde zich daarin tot doel vanaf 2006 het financiële evenwicht van de sociale zekerheid te garanderen en de financiering minder te laten afhangen van bijdragen op het arbeidsinkomen. Over de 'alternatieve' financiering bleef de nota vaag, al zei de regering wel dat ze "specifieke aandacht" zou besteden aan de toewijzing aan de sociale zekerheid "van bijkomende roerende inkomsten en van fiscale (directe en indirecte, bedrijfsvoorheffing) terugverdieneffecten ten gevolge van de lastenverlagingen". Wanneer de uitgaven voor gezondheidszorg sneller zouden groeien dan de sociale bijdragen, zou de Staat vanaf 2008 "de nodige maatregelen treffen om de financiering te verzekeren". Daarmee werd bedoeld dat het tekort uit de algemene begrotingsmiddelen zou worden bijgepast.

In dat hoofdstuk van de oriëntatienota was er voorts sprake van een additionele lastenverlaging voor laagverdieners, oudere werknemers en jongeren, van een verdere verlaging van de lasten op ploegen- en nachtarbeid en van fiscale stimuli voor wetenschappelijk onderzoek.

Ten slotte bevestigde de regering de pensioenen en andere sociale uitkeringen vanaf 2007 welvaartsvast te maken, zoals op de bijzondere vergadering van de ministerraad van Raversijde (20 maart 2004) was beslist.¹⁹

In een gezamenlijke mededeling zeiden de werkgeversorganisaties op 23 september bereid te zijn met de regering te onderhandelen over de oriëntatienota. Ze wezen er wel op dat de nieuwe regels voor bedrijfsherstructurering geen extra kosten mochten veroorzaken en dat de lastenverlaging niet gebruikt mocht worden om een loonsverhoging te financieren.

Ook de vakbonden gaven hun onderhandelaars op 23 september een mandaat om op basis van de oriëntatienota onderhandelingen te beginnen. Tegelijk eisten ze een "fundamentele herziening" (ABVV) resp. "een grondige bijsturing" van de nota "conform onze breekpunten" (ACV). Terwijl het ACV en de ACLVB onderhandelingsruimte zagen voor een vergelijk, sprak het ABVV een veto uit tegen de verhoging van de brugpensioenleeftijd en tegen een verstrakking van de regels voor brugpensioen bij bedrijfsherstructurering. Het socialistische vakverbond dreigde ermee op 7 oktober te staken.

De regering nam op 27 september officieel kennis van het antwoord van de sociale partners op haar oriëntatienota. Er werd afgesproken vanaf 29 september "beslissende onderhandelingen" te voeren. Eerste minister Verhofstadt zei dat er

18. Voor een gehuwde werknemer die na 1 januari 2004 met brugpensioen was gegaan, werd de belastingvermindering zoals voorheen toegepast op het samengevoegde inkomen. Voor eerdere bruggepensioneerden werd de belastingvermindering sinds 1 januari 2004 op het inkomen van elk van de echtgenoten toegepast.

19. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 145-146.

ruimte was om de nota bij te sturen en dat de regering de onderhandelingen in elk geval op 8 oktober zou afsluiten, met of zonder akkoord van de sociale partners. Op die manier kon ze de uitkomst van de onderhandelingen opnemen in de beleidsverklaring van 11 oktober en er rekening mee houden bij de laatste fase van de opmaak van de begroting van 2006. Verhofstadt zei dat de sociale partners hoe dan ook betrokken zouden worden bij de uitvoering van de regeringsbeslissingen, zelfs indien ze er niet mee akkoord zouden gaan.

Op 28 september zaten de drie vakbonden samen om hun onderhandelingsstrategie te bepalen, maar ze werden het niet eens. Het ABVV kondigde voor 7 oktober een 24-urenstaking aan in zowel de particuliere als de openbare sector. Het ACV en de ACLVB zeiden niet te zullen meestaken om het overleg alle kansen te geven, maar latere acties niet uit te sluiten. ACV-voorzitter Cortebecq gewaagde van een staking op 10 oktober. Waarnemers brachten de harde opstelling van het ABVV in verband met het machtsvacuüm dat door het vertrek van voorzitter Mia De Vits, in maart 2004, was ontstaan. De overgangsleiding, met voorzitter André Mordant en algemeen secretaris Xavier Verboven, zou onvoldoende gezag hebben om op te tornen tegen de centrales die over een ruime autonomie beschikken. De werkgevers reageerden furieus op de stakingsaanzegging van het ABVV en zeiden dat staken en onderhandelen niet samen gingen. Premier Verhofstadt zei via zijn woordvoerder dat het "moeilijker maar vooral veel moediger [is] een akkoord na te streven dan te staken".

Op 29 september zaten de regering en de 'Groep van Tien' een eerste keer bijeen om de oriëntatienota te bespreken, maar ze kwamen niet verder dan het hoofdstukje over de jongerenwerkloosheid en de bepalingen over vorming en opleiding van oudere werknemers in het tweede hoofdstuk.

Tijdens de tweede vergadering, op 4 oktober, legde de regering een nota voor waarin ze haar voorstellen betreffende de sociale zekerheid verduidelijkte. Vanaf 2006 zou jaarlijks 15% van de opbrengst van de roerende voorheffing aan de sociale zekerheid worden toegewezen. In 2006 en 2007 zou 15 miljoen resp. 160 miljoen euro worden vrijgemaakt om sommige uitkeringen te verhogen; vanaf 2008 zouden alle uitkeringen structureel aan de welvaartsstijging gekoppeld worden. De vakbonden reageerden tevreden. Cortebecq sprak van een "grote stap voorwaarts". De gesprekken over het loopbaaneinde zelf schoten op 4 oktober nauwelijks op. De regeringsdelegatie zag zich genoodzaakt de 'biechtstoelprocedure' te gebruiken en de onderhandelaars van vakbonden en werkgevers apart te spreken. Op 5 oktober besliste het ABVV zijn stakingsaanzegging voor 7 oktober te handhaven omdat het overleg onvoldoende was gevorderd. Het ACV vond dat de regering "belangrijke openingen" had gemaakt en dat er geen reden was om te staken, en schortte zijn stakingsaanzegging voor 10 oktober op. De liberale bond steunde die beslissing. De breuk in het vakbondsfront was daarmee bezegeld.

De werkgeversorganisaties verspreidden op 5 oktober in de bedrijven een gezamenlijk pamflet waarin ze wezen op de noodzaak de activiteitsgraad te verhogen en stelden dat een staking niets zou oplossen en enkel de bedrijven, hun klanten en hun werkwillige personeelsleden zou treffen.

Op 6 oktober verscheen in de kranten een advertentie waarin het ACV tien redenen opsomde om niet te staken. Het initiatief deed de spanning tussen de twee grote bonden verder oplopen. Het ABVV verweet de christelijke vakbond de staking van 7 oktober te willen breken door het zo voor te stellen, dat "vage regeringsbeloften al verworven zijn".

De ABVV-staking verstoorde op 7 oktober het economische leven in aanzienlijke mate. Het socialistische vakverbond sprak van een "overdonderend succes" en zei dat vele ACV- en ACLVB-leden aan de actie hadden deelgenomen, maar de christelijke en de liberale bond spraken dat tegen. Volgens de werkgevers nam in Vlaanderen 10% van de werknemers aan de staking deel, in Wallonië iets meer. Het openbaar vervoer lag grotendeels stil, ook al omdat alle spoorbonden een oorspronkelijk voor 11 oktober aangekondigde bedrijfsinterne staking naar 7 oktober hadden vervroegd. De stakingsoproep werd het best gevolgd in de haven van Antwerpen, in de warenhuizen en in grote bedrijven. Unizo zei dat in maar 6% van de KMO's gestaakt werd, maar dat 15% van de bedrijven moeilijk of niet bereikbaar was doordat stakersposten de toegang naar bedrijventerreinen hadden afgesloten.²⁰

In regeringskringen werd de politieke impact van de 24-urenstaking geminimaliseerd. Premier Verhofstadt zei de ongerustheid in grote lagen van de bevolking te begrijpen en beklemtoonde dat er diepgaande ingrepen nodig waren om de welvaart veilig te stellen en dat de regering met de hervormingen zou doorgaan. De werkgevers zeiden dat het ABVV zich buitenspel had gezet, een mening die gedeeld werd door de meeste krantencommentaren, die de staking scherp veroordeelden.

D. Het Generatiepact en de vakbondsbeloging van 28 oktober

Daags na de staking kwamen de regering en 'Groep van Tien' opnieuw bijeen voor wat als de "ultieme" onderhandelingsronde werd aangekondigd. Uit indiscreties bleek dat het ABVV geen rol van betekenis meer speelde en dat de regering en de werkgeversorganisaties de facto alleen nog met het ACV en de ACLVB praatten. In de vooravond gingen de onderhandelaars zonder akkoord uiteen, maar met de afspraak elkaar twee dagen later, op 10 oktober, weer te zien. Volgens premier Verhofstadt was de vergadering moeilijk verlopen, maar bleef een akkoord mogelijk.

Op 9 oktober zat de regering bijeen om de begroting voor 2006 op te maken. Ze besloot de lasten op arbeid tegen eind 2007 met nog eens 960 miljoen euro te verlagen, waarvan bijna de helft voor ploegenarbeid, en met het oog op de structure-

20. Met een dwangsom had de rechtbank van eerste aanleg van Leuven op verzoek van de Kamer van Koophandel een einde gemaakt aan de blokkade van de industriezone van Haasrode.

le financiering vanaf 1 januari 2006 aan de sociale zekerheid, naast 15% van de roerende voorheffing, jaarlijks 32,5% van de opbrengst van de accijnzen op tabak toe te wijzen. Vanaf 1 januari 2007 zou ook een jaarlijks vast te stellen bedrag van de inkomsten van de personen- en de vennootschapsbelasting aan de sociale zekerheid worden toegewezen als fiscaal terugverdieneffect op de nieuwe vermindering van de werkgeversbijdrage.

De "beslissende onderhandelingsronde" tussen de regeringstop en de 'Groep van Tien' op 10 oktober begon om 9 uur. Omstreeks 17 uur kondigde premier Verhofstadt aan dat de regering het eens was geworden over een "Generatiepact", waarvan werkgeversorganisaties en vakbonden akte hadden genomen en dat ze ter beoordeling aan hun achterban zouden voorleggen.

Het Generatiepact nam uit de oriëntatienota de maatregelen over om de werkgelegenheid bij jongeren te verhogen en bevestigde de beslissingen die de regering genomen en meegedeeld had in verband met de financiering van de sociale zekerheid, de verhoging van de sociale uitkeringen en de lastenverlaging.

Wat het loopbaaneinde betreft, bepaalde het Generatiepact dat de brugpensioenleeftijd in 2008 opgetrokken wordt van 58 tot 60 jaar en na een loopbaan van 30 jaar. Tegen 2012 wordt de vereiste loopbaanduur verlengd tot 35 jaar. Op de regel zijn er uitzonderingen voor werknemers met een zwaar beroep (onder meer ploegen- en nachtarbeid) of een loopbaan van 38 jaar, en voor arbeidsongeschikte bouwvakkers; afspraken in lopende brugpensioen-CAO's zouden worden gehonoreerd. Indien in 2011 de activiteitsgraad niet anderhalf keer zo snel zou zijn gegroeid als in de 15 'oude' lidstaten van de Europese Unie, zou de loopbaanvoorwaarde opgetrokken worden tot 40 jaar. Indien dat in 2013 nog steeds niet het geval zou zijn, zouden er op de regel geen loopbaanuitzonderingen meer worden gemaakt.

Een bedrijf dat tot collectief ontslag wenst over te gaan, moet eerst alternatieve oplossingen onderzoeken, bijvoorbeeld arbeidsherverdeling, een afscheidspremie geven aan wie het bedrijf vrijwillig verlaat en een tewerkstellingscel oprichten die gedurende zes maanden werknemers begeleidt bij het zoeken van een nieuwe baan. Alleen werknemers die op het ogenblik van de aankondiging van het collectieve ontslag aan de leeftijdsvoorwaarde (50 of 52 jaar) voldoen, komen nog in aanmerking voor brugpensioen.

Werknemers die in geval van collectief ontslag niet deelnemen aan of onvoldoende meewerken met de tewerkstellingscel verliezen tijdelijk of definitief hun recht op brugpensioen. Een werknemer die tijdens de begeleiding een nieuwe baan vindt, ontvangt de aanvullende vergoeding die het bedrijf had moeten betalen wanneer hij met brugpensioen zou zijn gegaan. Hij behoudt het recht op brugpensioen, zelfs wanneer hij na een tijd zijn nieuwe baan verliest. Een oudere werknemer die tijdens de begeleidingsperiode geen nieuwe baan vindt en met brugpensioen gaat, moet beschikbaar blijven voor de arbeidsmarkt tot 60 jaar, de leeftijd van het conventionele brugpensioen.

De kosten van het brugpensioen worden solidair gedragen door een bijdrage van alle werkgevers aan een interprofessioneel fonds.

Om het gebruik te ontmoedigen, wordt bij nieuwe pseudo-brugpensioenen ('canada dry') een sociale bijdrage (32,51% voor de werkgever en 13,07% voor de werknemer) geheven op de aanvullende vergoeding die werkgevers betalen aan werknemers die een werkloosheidsvergoeding of een tijdskredietpremie krijgen.

Om werknemers aan te sporen langer te werken, wordt een "pensioenbonus" uitgekeerd aan wie na zijn 60ste verjaardag blijft werken. Ook zelfstandigen die tot hun 62ste blijven werken of een loopbaan van 44 jaar hebben, krijgen een "pensioenbonus". De "pensioenmalus" in het socialezekerheidsstelsel van zelfstandigen wordt geleidelijk afgebouwd.

Voor (brug)gepensioneerden wordt het geleidelijk onmogelijk bij te klussen vóór de wettelijke pensioenleeftijd (65 jaar). Omgekeerd mogen gepensioneerden na hun 65ste meer en op termijn zelfs onbeperkt bijverdienen. De belasting op het kapitaal van een groepsverzekering wordt verlaagd van 16,5 naar 10% wanneer het pas op 65 in plaats van 60 jaar wordt uitgekeerd.

Om de loopbaan van oudere werknemers aantrekkelijker te maken, krijgen 55-plussers een onbeperkt recht op 4/5de tijdskrediet. 45-plussers krijgen het recht op een tweejaarlijks gesprek met een bedrijfsverantwoordelijke over hun loopbaanperspectieven, en om de vijf jaar toegang tot externe loopbaandienstverlening. Werknemers tussen 50 en 55 jaar kunnen (een deel van) hun eindejaarspremie omzetten in vakantiedagen. Aan werknemers van 45 jaar en ouder die ontslagen worden, moet de werkgever outplacement aanbieden. Oudere werknemers die lichter werk gaan doen, krijgen tijdelijk een compensatie voor het loonverlies.

Het recht op voltijds tijdskrediet wordt tot één in plaats van vijf jaar beperkt, behalve indien het wordt opgenomen voor zorg voor kinderen tot 8 jaar, voor zorg voor zieke familieleden of voor het volgen van een opleiding.

Het Generatiepact voorzagt voorts in een tijdelijke lastenverlaging ter ondersteuning van experimenten om de loonspanning tussen ouderen en jongeren te verminderen.

Algemeen secretaris Verboven zei dat het ABVV het Generatiepact objectief zou evalueren, maar zag nog altijd knelpunten. ACV-voorzitter Cortebeek zei dat tijdens de onderhandelingen het onderste uit de kan was gehaald, maar dat hij het pact niet als een "overwinning" zou voorstellen.

Cortebeek haalde op 12 oktober fel uit naar het ABVV. Hij zei dat ACV-militanten die in de bedrijven de werknemers objectief wilden informeren over het Generatiepact daarin gehinderd werden door ABVV'ers. Hij verweet de socialistische vakbond, alsook de regering en sommige media, verkeerde informatie te verspreiden. Het ABVV zei dat brugpensioenen nagenoeg onmogelijk zou worden voor bedienden en voor vrouwen. Volgens het ACV zouden na 2012 nog steeds meer werknemers op 58 dan op 60 jaar met brugpensioenen kunnen gaan. De christelijke vakbond nam het premier Verhofstadt kwalijk dat hij in de beleidsverklaring van 11 oktober sterk beklemtoond had dat 60 jaar de normleeftijd voor brugpensioenen wordt en 58 jaar de uitzondering. De vakbondsleiding zag daar een

gebrek aan waardering in voor haar constructieve houding tijdens de onderhandelingen.

Blijkbaar als gebaar aan het ACV zei Verhofstadt op 16 oktober in *De zevende dag* dat in een eerste fase meer mensen op 58 dan op 60 jaar met brugpensioenen zouden kunnen gaan en dat de cijfers van het ACV correct waren, op voorwaarde dat de maatregelen om de werkzaamheidsgraad van oudere werknemers te verhogen, succes zouden hebben.

Het verloop van het loopbaaneinddebat had niet alleen een breuk in het vakbondsfront veroorzaakt, maar ook de relaties tussen de socialistische vakbond en de socialistische partijen verkoeld. Al na de staking van 7 oktober had ABVV-secretaris Verboven gezegd "erg ontgoocheld" te zijn in de socialistische ministers. Hij zei dat hij "meer [had] verwacht van de ministers van PS en SP.A. Sommige voorstellen die wij niet kunnen pruimen, komen zelfs van hen" (*De Standaard*, 8 oktober). Hoe gespannen de verhoudingen waren, kwam scherp tot uiting op 15 oktober. Deelnemers aan het SP.A-congres in Hasselt werden "onthaald" door een haag van boze ABVV-militanten die hen ostentatief de rug toekeerden. Op spandoeken en stickers stond te lezen: "SP.A, u laat ons in de steek. Wij keren u de rug toe." Vooral minister van Werk Van den Bossche kreeg bittere verwijten naar het hoofd geslingerd. Vande Lanotte, die op het congres geïnaugureerd werd als partijvoorzitter, zei dat het "pijnlijk [is] vrienden van jaren aan de andere kant te zien staan" en, impliciet verwijzend naar de afwijzing door het Vlaams Belang van het Generatiepact: "Wie de rug keert naar links, kijkt naar rechts". Het verzet van de vakbondsbasis bleek ook uit het feit dat op 17 oktober in enkele Waalse bedrijven, onder meer Caterpillar en Glaverbel in Charleroi, en bij Volkswagen in Vorst het werk werd neergelegd uit protest tegen het Generatiepact.

Op 18 oktober verwierpen alle drie de vakbonden het Generatiepact. Ze struikelden vooral over de verhoging van de brugpensioenleeftijd, de nieuwe regels bij bedrijfsherstructurering en de invoering van een sociale bijdrage op pseudo-brugpensioenen. Om de regering onder druk te zetten het pact aan te passen, kondigden ze voor 28 oktober een nationale betoging aan, die door de centrales met een staking ondersteund kon worden. Verboven zei dat het ABVV zijn centrales zou oproepen te staken. Cortebeek, die zei dat hij zich niet teruggefloten voelde door de ACV-basis, legde meer de klemtoon op de betoging. Beide vakbondsleiders noemden het een "belangrijk signaal" dat de bonden "na de verdeeldheid van de jongste weken" de gelederen hadden gesloten.

Het VBO betreurde dat de vakbonden het Generatiepact afwezen en sprak van een "gebrek aan moed en aan een langetermijnvisie". Verhofstadt zei dat de regering niet zou zwichten.

In de aanloop naar de betoging werd op 24 oktober in verscheidene Waalse bedrijven gestaakt en hadden er in Charleroi, Namen en Bergen betogingen plaats.

Op 27 oktober vergaderde Socialistische Gemeenschappelijke Actie. Kopstukken van de SP.A, de PS, het ABVV en het socialistische ziekenfonds beraadden zich

over het Generatiepact en de verdeeldheid in de socialistische familie, maar de standpunten kwamen niet nader bij elkaar.²¹

Op 28 oktober betoogden in Brussel 80.000 tot 100.000 werknemers tegen het Generatiepact, meer dan de 67.000 waarop de bonden hadden gerekend. Op de metaal- en de chemiesector na, ondervonden de bedrijven weinig hinder van stakingen. Volgens Voka, het netwerk van Vlaamse ondernemingen, en Unizo werd in Vlaanderen in 8% van de bedrijven gestaakt en lag in 1% van de bedrijven het werk volledig stil. Anders dan op 7 oktober reden er wel treinen; het streekvervoer was daarentegen opnieuw grondig verstoord. Het aantal blokkades van industriezones, waar de werkgevers de vakbonden met mogelijke gerechtelijke stappen voor gewaarschuwd hadden, bleef beperkt.

De bonden toonden zich tevreden over de hoge opkomst. Verboven stelde met een nieuwe acties in het vooruitzicht indien de regering het Generatiepact niet zou bijsturen. Cortebeek sprak van een "sterk signaal" aan de regering, zei dat nieuwe acties niet aan de orde waren, maar waarschuwde de regering daar wel voor indien ze tijdens de onderhandelingen over de uitvoeringsmodaliteiten van het Generatiepact niet aan de vakbondseisen zou tegemoetkomen.

Premier Verhofstadt zei dat de regering het Generatiepact volledig zou uitvoeren "omdat het noodzakelijk is voor de toekomst van het land, voor de sociale zekerheid en voor de toekomstige generaties". De werkgevers zeiden dat het Generatiepact "onverkort" moest worden uitgevoerd en dat er niet aan gesleuteld kon worden omdat anders "het evenwicht" ervan in het gedrang zou komen.

E. De nadere invulling van het Generatiepact

Op 5 november deelde de regering aan de sociale partners mee dat ze bijkomende maatregelen zou nemen om jongeren aan werk te helpen en om innovatie aan te moedigen. Ze nodigde vakbonden en werkgevers uit om vanaf 14 november over de uitvoeringsbesluiten te overleggen. Eveneens op 5 november vertaalde het kernkabinet de maatregelen van het Generatiepact in een wetsontwerp en keurde het een twintigtal ontwerpbesluiten op dat wetsontwerp goed. De voltallige rege-

21. De spanning tussen de SP.A en het ABVV steeg nog toen Verboven in het weekblad *Humo* van 31 oktober de partij verweet voor "de middenklasse" te kiezen en Vande Lanotte in hetzelfde blad zei dat de vakbond enkel bezig was met de mensen tussen 50 en 60 jaar die nog een baan hebben, en niet beseftte met zijn afwijzing van het Generatiepact een oorlog tussen de generaties te creëren. De SP.A-voorzitter waarschuwde het ABVV, maar ook de eigen partijleden ervoor niet "de fout van de jaren 1980" te maken. Onder druk van vakbondspriest weigerden de socialistische partijen toen moeilijke besparingsmaatregelen te nemen. Als gevolg daarvan werd volgens Vande Lanotte van 1982 tot 1990 acht jaar lang zonder de socialisten een "zwarte afbraakpolitiek" gevoerd. Hij verweet het ABVV, maar ook de VLD, verkeerde informatie te verspreiden over de brugpensioenbepalingen in het Generatiepact. Pas na het weekeinde van 5-6 november, toen er volgens Verboven intens telefoonverkeer was geweest tussen hem en Vande Lanotte, begon de relatie tussen vakbond en partij te ontgooien.

ring stemde op 7 november “volgens de schriftelijke procedure” met het wetsontwerp en de ontwerpbesluiten in.²²

Op maandag 7 november informeerde de regering door middel van een twee pagina's grote advertentie in alle kranten de bevolking over de doelstellingen en krachtlijnen van het Generatiepact.²³

Op 8 november eisten vertegenwoordigers van de drie vakbonden op een persconferentie dat het Generatiepact op zes punten bijgestuurd werd. Ze vroegen meer maatregelen tegen jeugdwerkloosheid, een minder drastische beperking van het gewone bruggpensioen, positieve in plaats van repressieve begeleiding van werknemers die getroffen worden door een bedrijfsherstructurering, het behoud van de parafiscaal gunstige behandeling van 'canada dry'-regelingen, het behoud van het recht op vijf jaar voltijds tijdskrediet en garanties voor volwaardige pensioenen. De bonden gaven de regering tot 22 november de tijd aan hun eisen tegemoet te komen, maar de Centrale der Metaalindustrie van België (ABVV) kondigde diezelfde dag al een staking aan voor 25 november.

Op 14 november deelden werkgeversorganisaties en vakbonden in een technische werkgroep aan de regering hun bemerkingen mee op het wetsontwerp en de ontwerpbesluiten over het Generatiepact.

Op 16 november betoogden in Brussel een duizendtal metaalarbeiders voor de verlenging tot 2012 van hun in een CAO opgenomen recht op bruggpensioen vanaf 55 jaar na een loopbaan van 38 jaar. Volgens het Generatiepact kon die CAO nog maar één keer worden verlengd, tot 2010.

In de avond van 17 november kwam het kernkabinet bijeen om over een bijsturing van het Generatiepact te beraadslagen. Tijdens de nachtelijke vergadering werden de topministers het eens over een reeks “aanpassingen en verfijningen van de uitvoeringsbesluiten”, waarover ze in de ochtend van 18 november verslag uitbrachten aan de sociale partners.

De regering stemde ermee in de bruggpensioenregeling voor de metaal-, chemie- en glassector te verlengen tot 2015, met dien verstande dat de bruggpensioenleeftijd zou worden verhoogd tot 56 jaar in 2011, 57 jaar in 2013 en 58 jaar (zwaar beroep) of 60 jaar (gewone regeling) in 2015. Indien de vakbonden niet zouden instemmen met de aanpassing, zou de oorspronkelijke bepaling van het Generatiepact van toepassing blijven.

Voor de werknemersbijdrage op de aanvullende 'canada dry'-vergoeding bij een halftijds tijdskrediet tussen 50 en 55 jaar kende de regering een korting van 95% toe indien de werknemer halftijds blijft werken. Indien hij vervangen wordt, krijgt ook de werkgever een korting van 95% op zijn bijdrage. Indien de werknemer echter vrijgesteld wordt van prestaties, en dus feitelijk volledig vervroegd uittreedt, wordt zowel de werkgevers- als de werknemersbijdrage verdubbeld.

22. Premier Verhofstadt was op 6 november vertrokken naar Zuidoost-Azië voor een 'roadshow' over de belastingaftrek voor risicokapitaal.
23. De vier daaropvolgende weken werd, telkens op maandag, in een kleinere krantenadvertentie, een onderdeel van het Generatiepact nader toegelicht.

De regering stuurde de kwestie van de gelijkgestelde periodes door naar het sociaal overleg over een centraal akkoord 2007-2008. Indien werkgevers en werknemers geen vergelijk zouden vinden, zou de regering zelf maatregelen nemen om vanaf 1 januari 2008 de gelijkstelling voor tijdskrediet met het oog op ouderschapsverlof, palliatieve zorg, zorg voor zwaar zieken en voor jonge kinderen, opvoeding van kinderen tot 8 jaar of vorming gedurende maximaal vijf jaar in kalenderdagen in plaats van kalenderjaren uit te drukken. Een dergelijke regeling zou gunstiger zijn voor de werknemer.

Ter versterking van de maatregelen tegen jeugdwerkloosheid besliste de regering startbanen voor te behouden voor jongeren tot 25 in plaats van 26 jaar. De gewesten kunnen die leeftijd met een jaar verlagen of verhogen. De periode waarin de werkgever voor een startbaan een lastenverlaging van 1.000 euro per kwartaal krijgt, werd verlengd van één tot twee jaar. Het aantal startbanen in de federale administratie zou verdubbeld worden tot 3%. Ten slotte zou de extra lastenverlaging voor jongeren waarin het Generatiepact voorzag, uitgebreid worden tot de non-profitsector.

Om de innovatie aan te moedigen, besliste de regering de vrijstelling (25%, later op te trekken tot 50%) van de bedrijfsvoorheffing voor onderzoekers aan universiteiten en onderzoeksinstellingen vanaf 2006 uit te breiden tot doctors in de wetenschappen en ingenieurs die voor een privé-bedrijf aan onderzoek en ontwikkeling doen. Tegelijk zou in de vennootschapsbelasting de investeringsaftrek voor onderzoek en ontwikkeling omgevormd worden tot een belastingkrediet. Tijdelijke tewerkstelling van buitenlandse kenniswerkers zou administratief vereenvoudigd worden.

De vakbonden reageerden sceptisch op de bijsturing van het Generatiepact. De Algemene Centrale, de grootste arbeiderscentrale van het ABVV, zei op 18 november dat het pact onaanvaardbaar bleef en riep de vakbonden op een gemeenschappelijk actieplan op te stellen. Op het congres van de metaalcentrale van het ACV, op 19 november in Luik, liet ACV-voorzitter Cortebeek zich gematigd positief uit over de aanpassingen. Hij maakte zijn achterban duidelijk dat er geen verdere verbeteringen te verwachten waren.

De drie vakbonden noemden op 22 november de aanpassingen onvoldoende. Terwijl bij de socialistische vakbond de roep om harde acties groot was, wezen de meeste christelijke centrales stakingen van de hand. Om het vakbondsfront in stand te kunnen houden, kwamen de bonden niet verder dan een "gemeenschappelijk actieplan" aan te kondigen, dat zou beginnen met een informatiedag op 25 november en kon uitmonden in een nationale 24-urenstaking. ABVV-Metaal trok zijn stakingsaanzegging voor 25 november in.

Op 24 november aanvaardden de werkgeversorganisaties de aanpassingen aan het Generatiepact. Ze zeiden dat het een evenwichtig geheel was, met elementen die ook voor de werkgevers moeilijk lagen, en drongen aan op een snelle uitvoering.

De informatiedag van de vakbonden van 25 november verliep rustig. In de meeste bedrijven deelden de bonden een gemeenschappelijk pamflet uit of werd een

informatievergadering gehouden. In enkele bedrijven, onder meer Volkswagen (Vorst), Bombardier (Brugge) en FN (Herstal), werd gestaakt.

Op een 'staten-generaal' van de socialistische senioren in Luik, op 27 november, waarschuwde PS-voorzitter Di Rupo de vakbonden voor "een explosie van het Belgisch sociaal systeem" indien ze er niet zouden in slagen in het kader van het Generatiepact een interprofessioneel akkoord te sluiten met de werkgevers. Volgens Di Rupo zou in dat geval het werkgelegenheidsbeleid geregionaliseerd worden en zou de concurrentiekracht van de Waalse bedrijven daar zwaar onder lijden.

Op 29 november stelden de vakbonden, na moeizaam intern en onderling overleg, hun "gemeenschappelijk actieplan" voor. Van 2 tot 6 december zouden er regionale "acties en informatieve initiatieven" plaatshebben. Op 8 december zou er in enkele sectoren gestaakt worden.

Op 2 november ontving minister van Werk Vanvelthoven een vakbondsdelegatie om naar haar bezorgdheden te luisteren. Hij herhaalde dat aan het Generatiepact geen fundamentele wijzigingen meer konden worden aangebracht en hoopte op het herstel van de sociale vrede. In Luik en Bergen betoogden enkele duizenden ontevreden werknemers tegen het pact.

De voor 8 december aangekondigde gerichte stakingen bleven beperkt tot de warenhuizen en enkel Waalse bedrijven. De vakbonden noemden de actiedag een succes, maar de werkgevers betwistten dat. Na 8 december doofde het vakbondsverzet tegen het Generatiepact uit.

Op 14 december laaiden de gemoederen nog even op, toen bleek dat de sociale bijdrage op de 'canada dry'-uitkeringen met terugwerking tot 1 oktober zou worden geheven. Zowel de vakbonden als de werkgevers waren daar verontwaardigd over. Al op 15 december deelde de regering mee pas vanaf 1 april 2006 een bijdrage te heffen op 'canada dry'-toeslagen die na 1 oktober waren toegekend.

De Kamer keurde het wetsontwerp over het Generatiepact op 15 december goed, de Senaat op 22 december. De meerderheidspartijen stemden voor, Ecolo stemde tegen; de andere oppositiepartijen (CD&V/N-VA, Vlaams Belang en CDH) onthielden zich. De wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact werd bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 30 december. De nieuwe procedure voor collectief ontslag ging op 1 april 2006 in. De andere bepalingen zouden later stapsgewijs van kracht worden.

IV. Het begrotings- en fiscaal beleid

A. De resultaten van het begrotingsjaar 2004 en de uitvoering van de begroting van 2005

Volgens het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) had de staatsrekening over 2004 een tekort van 248,2 miljoen euro of bijna 0,1% van het bruto binnenlands product, dat tot 288,089 miljard euro was gestegen; in 2003 was er nog een overschot van 89,3 miljoen euro.²⁴ Het primair saldo (overschot exclusief rentelasten) was gedaald tot 4,9% (2003: 5,7%). De federale overheid had een tekort van 667,0 miljoen euro. De sociale zekerheid en de gemeenschappen en gewesten hadden een overschot van 88,1 miljoen resp. 684,2 miljoen euro. De provincies en de gemeenten waren voor 353,5 miljoen euro in het rood gegaan.

Eind 2004 bedroeg de netto-overheidsschuld 265,4 miljard euro (2003: 257,9 miljard) of 95,5% (2003: 100,0%) van het BBP. De fiscale en parafiscale druk was gestegen tot 45,0% (2003: 44,8%) van het BBP. Het totale overheidsbeslag (fiscale, parafiscale en niet-fiscale ontvangsten) was volgens het INR gedaald van een recordhoog 51,3% in 2003 tot 49,3% van het BBP.

In de Kamercommissie voor Financiën en Begroting zei minister van Begroting Vande Lanotte op 2 februari dat de overheidsfinanciën al in 2004, een jaar eerder dan verwacht, structureel in evenwicht waren, dit wil zeggen exclusief eenmalige maatregelen en conjuncturele mee- en/of tegenvallers.²⁵ De oppositie betwistte dat en zei dat er nog altijd een structureel tekort was. Uit het jaarverslag van de Nationale Bank van België (NBB), dat op 23 februari werd vrijgegeven, bleek dat er inderdaad een structureel tekort was van 0,5% van het BBP. Zowel NBB-gou-

24. In zijn persbericht van 31 augustus 2005 maakte het INR gewag van een overschot over 2004 van 4,7 miljoen euro. Dat cijfer betreft het saldo volgens de 'procedure van de buitensporige tekorten'. Het verschil met het tekort van 248,2 miljoen, dat met toepassing van de ESR 95-regels werd verkregen, is het gevolg van betalingen die voortvloeien uit swap-overeenkomsten en rentewaarborgcontracten. Van het begrotingsresultaat volgens de buitensporige-tekorten-procedure – het cijfer dat aan de Europese Commissie moet worden meegedeeld – had het INR nooit eerder gewag gemaakt in persberichten.

Overigens herzag het INR in 2005, ingevolge wijzigingen in de regels voor het opstellen van de nationale rekeningen, de overheidsrekeningen van de voorgaande jaren. Dat verklaart het verschil met het saldo over 2003 (834,4 miljoen euro) dat in het *Politiek Jaarboek 2004* is vermeld. Het herziene resultaat van de rekeningen sinds 1999 bedraagt (eerste cijfer volgens de ESR95-methode, tweede cijfer volgens de buitensporige-tekortenprocedure):

1999: -1,198 miljard euro; -1,1180 miljard euro

2000: +105,9 miljoen euro; +211,2 miljoen euro

2001: +1,509 miljard euro; +1,648 miljard euro

2002: -165 miljoen euro; -31,9 miljoen euro

2003: +89,3 miljoen euro; +217,2 miljoen euro.

25. De belangrijkste eenmalige inkomsten van 2004 waren de opbrengst van de EBA (eenmalige bevrijdende aangifte) en de overname door de federale overheid van het pensioenfonds van luchthavenexploitant BIAC. Daarnaast had de regering 1 miljard euro van de dotatie aan de NMBS voor 2004 al in 2003 uitgekeerd; zie M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 182-183.

verneur Guy Quaden als Vande Lanotte wees erop dat de Nationale Bank de methodologie van de Europese Centrale Bank gebruikt, terwijl de regering zich op berekeningen van de Europese Commissie baseert. In de Kamercommissie voor Financiën en Begroting gaf Vande Lanotte op 2 maart toe dat er volgens de Europese Commissie een structureel tekort was van 0,2% van het BBP, maar dat het ingevolge recentere gegevens over de inkomsten en uitgaven intussen gekrompen was tot 133 miljoen euro of 0,05% van het BBP.

Van 17 tot 22 april maakte de regering de tussenbalans op van de uitvoering van de begroting van 2005. Het Federaal Planbureau had op 25 februari zijn raming van de groei van de economie verlaagd van 2,5 tot 2,2% (2004: 2,6%). Door de verwachte daling van de olieprijs zou de inflatie tot 2% afnemen (2004: 2,1%). Het spilindexcijfer voor de verhoging van de sociale uitkeringen en de ambtenarenweden zou volgens het Planbureau in 2005 niet overschreden worden. De Europese Commissie had in haar economische vooruitzichten (4 april) gezegd dat, bij ongewijzigd beleid, er in 2005 een financieringstekort van 0,2% van het BBP zou zijn, en in 2006 van 0,6%.

Op 14 april was bekend geworden dat de sociale zekerheid op een tekort van 605 miljoen euro afstevende, terwijl bij de opmaak van de begroting met een overschot van 270 miljoen euro was gerekend. Het verschil was vooral toe te schrijven aan de hoge werkloosheid, waardoor de inkomsten 400 miljoen euro onder en de werkloosheidsuitkeringen 84 miljoen euro boven de ramingen zouden liggen. De fiscale inkomsten zouden dan weer hoger zijn dan verwacht; *Le Soir* had op 16 april melding gemaakt van een meevaller van 900 miljoen euro.

Bij de begrotingscontrole verlaagde de regering in navolging van het Planbureau haar groeiverwachtingen van 2,5 naar 2,2%. Omdat enkele banken intussen pessimistischere vooruitzichten hadden gepubliceerd, legde ze een buffer van 200 miljoen euro aan om een verdere groeivertraging op te vangen, waarvan 50 miljoen euro voor de sociale zekerheid en 150 miljoen euro voor de federale overheidsdiensten. Meevallers waren de rentedaling (155 miljoen euro) en de hoger dan geraamde fiscale inkomsten (1 miljard euro).

De sociale zekerheid kreeg 600 miljoen euro extra en zou volgens minister van Sociale Zaken Demotte een overschot van 174 miljoen euro realiseren. De regering maakte 1,2 miljoen euro vrij om vanaf 1 september 347 supplementaire stadswachten in dienst te nemen, gespreid over de 73 steden die met de federale regering een veiligheids- en preventiecontract hadden gesloten.

Om een prijzenslag onder de tabaksproducenten te voorkomen en de inkomsten van de accijnzen op tabaksproducten te verhogen, besliste de regering een bodemprijs voor een pakje sigaretten in te voeren. De wettelijke basis daarvoor werd gelegd door de programmawet van 11 juli 2005 (*B.S.* 12 juli 2005). Een besluit van 15 juli 2005 stelde de minimumreferentieprijs vast op 90% van de kleinhandelsprijs van de meest gevraagde prijsklasse. De maatregel die op 27 juli van kracht werd, zou naar verwachting 84,5 miljoen euro opbrengen.

De regering besliste de heffing op niet-herbruikbare drankverpakking te verlagen van 14,50 tot 9,85 cent per liter. Daarmee maakte ze de verhoging van de 'ecotaks'

ongedaan waartoe ze bij de opmaak van de begroting van 2005 had beslist. De verhoging was op 1 januari ingegaan en had 139 miljoen euro moeten opbrengen. De verhoopte omschakeling op retourflessen bleef echter uit; bovendien zette de maatregel de consumenten ertoe aan water en frisdrank in het buitenland aan te kopen. De verlaging van de verpakkingshelling werd geregeld in de programmawet van 11 juli 2005 en werd retroactief van kracht op 27 juni.²⁶

Om uitvoering te geven aan de EU-richtlijn van 8 mei 2003 die bepaalt dat op 31 december 2005 ten minste 2% van de autobrandstof (benzine en diesel) van biologische oorsprong moet zijn²⁷ en om de hogere productiekosten te compenseren, voerde de regering, zoals de ministerraad in Gembloers (16-17 januari 2004) had beslist, voor biobrandstoffen een gunstig fiscaal regime in. De programmawet van 11 juli 2005 legde de basis voor een verlaging van de bijzondere accijns op diesel die ten minste 2,45% biodiesel bevat en voor benzine die met ten minste 7% bio-ethanol is vermengd. Doordat de Europese Commissie pas op 23 december instemde met de accijnsverlaging, was een uitvoeringsbesluit eind 2005 nog niet genomen.

Bedrijven en beoefenaars van vrije beroepen die geen belastingaangifte indienen of hun belastingaangifte te laat indienen, worden vanaf het aanslagjaar 2005 (niet-aangifte) of vanaf 23 juli 2005 (laattijdige aangifte) forfaitair belast.²⁸ Ook die maatregel (verwachte opbrengst 35 miljoen euro) werd opgenomen in de programmawet van 11 juli 2005.

Ten slotte besliste de regering de 150 miljoen euro die ze verwachtte te ontvangen door de verkoop van Belgacom-aandelen aan het telecommunicatiebedrijf²⁹ niet te gebruiken voor schuldafbouw, maar in een 'ideeënfonds' te stoppen. In elk van de drie gewesten zou een vennootschap worden opgericht waaraan een deel van het geld (57,9% voor Vlaanderen, 32,5% voor Wallonië en 9,6% voor Brussel) zou worden doorgestort om het regionale innovatiebeleid te versterken. Een wetsontwerp daarover was eind 2005 nog niet klaar.

26. In dat verband is te vermelden dat het Arbitragehof op 14 december de bepaling in de programmawet van 22 december 2003 vernietigde die de vrijstelling van de verpakkingshelling schrapte voor niet-herbruikbare drankverpakking met een bepaald percentage recyclagemateriaal. Volgens het arrest was het niet redelijk te verantwoorden dat de niet-herbruikbare drankverpakking in geen enkel geval, zelfs niet wanneer bijzonder hoge recyclagepercentages werden gehaald, vrijgesteld kon worden van de heffing. Om budgettaire redenen en omdat de heffing doorgerekend was aan de consument, handhaafde het grondwettelijk hof de gevolgen van de vernietigde bepaling. Het gaf de regering tot 30 juni 2006 de tijd om een vrijstellingsregeling aan te nemen die rekening houdt met "alle hierbij betrokken belangen". Fedis, de federatie van de kleinhandel, wees erop dat het technisch onmogelijk is het recyclagegehalte van een fles te controleren en drong andermaal aan op de schrapping van de verpakkingshelling.

27. Volgens de richtlijn moet het marktaandeel van biobrandstof jaarlijks met 0,75 procentpunt toenemen, tot 5,75% eind 2010.

28. In 2004 hadden volgens minister van Financiën Reynders 34.869 bedrijven en 14.534 zelfstandigen geen en 23.031 bedrijven en 50.038 zelfstandigen een laattijdige belastingaangifte ingediend.

29. Belgacom kocht tussen 12 mei en begin juli voor de tweede keer eigen aandelen in. Het ging om ruim 7 miljoen stuks voor ongeveer 200 miljoen euro.

Op 27 april deelde NBB mee dat volgens de eerste gegevens de economie in het eerste kwartaal niet was gegroeid. In de zondagseditie van *Het Nieuwsblad* zei minister Vande Lanotte (1 mei) dat er een aanvullende begrotingscontrole nodig zou zijn indien de groei onder de 1,8% zou dalen.

De OESO verwachtte in haar halfjaarlijks rapport over de economische vooruitzichten (24 mei) dat België in 2005 een financieringstekort van 1,5 miljard euro zou optekenen omdat de economie met maar 1,3% zou groeien; voor 2006 verwachtte de OESO een tekort van 3,6 miljard euro. Premier Verhofstadt erkende dat er een probleem was en kondigde voor de derde week van juni een supplementaire begrotingscontrole aan. Hij sprak van een inspanning van 1,2 miljard euro.

Het Federaal Planbureau prognosticeerde in zijn economische vooruitzichten voor 2005-2010 (26 mei) een tekort, bij ongewijzigd beleid, van 1,5 miljard euro of 0,5% van het BBP in 2005 en van 4,6 miljard euro (1,5% van het BBP) in 2006, vooral als gevolg van de inwerkingtreding van de laatste fase van de verlaging van de personenbelasting en de sterke stijging van de gezondheidszorguitgaven.

Op 3 juni zei NBB-gouverneur Quaden dat de economische groei in 2005 zou vertragen tot 1,4% en in 2006 op 2,4% zou uitkomen. Volgens prognoses van de NBB diende de regering in 2005 nog 1,5 miljard euro te besparen en zou in 2006 een inspanning van 4,2 miljard euro nodig zijn.

Op 1 juni werden de federale regering en de deelstaatregeringen het in de Interministeriële Conferentie voor Financiën en Begroting (ICFB) eens over de begrotingsdoelstellingen van de gewesten en de gemeenschappen voor de periode 2005-2009. De Hoge Raad voor Financiën (HRF) had in zijn jaarverslag 2004 voorgesteld dat de deelstaten in 2005 en 2006 een overschot van 589,2 resp. 470,1 miljoen euro of telkens 0,2% van het BBP zouden realiseren.³⁰ De ICFB verlaagde het overschot tot 410,4 resp. 327,4 miljoen euro, of 0,1% van het BBP.³¹ Ook voor de drie daaropvolgende jaren werd van de deelstaten een overschot van 0,1% van het BBP verwacht (resp. 314,2 miljoen, 296,8 miljoen en 266,1 miljoen euro). Minister Vande Lanotte staakte zijn verzet tegen de beslissing van de Vlaamse regering, op grond van artikel 8 van het stabiliteitsprogramma van 2002, haar begrotingsdoelstelling voor 2005 met 157 miljoen euro te verlagen.³² De eis van de

30. In dat verband is te melden dat de HRF in 2005 geen jaarverslag heeft gepubliceerd en dus ook geen advies over het begrotingsbeleid heeft uitgebracht, hoewel de raad daar volgens de Financieringswet toe verplicht is. Oorzaak daarvan was het verstrijken op 31 januari van het mandaat van de leden van de HRF en het feit dat minister Reynders om onduidelijke redenen op 31 december nog geen (her)benoemingen had gedaan.
31. Bij de opmaak van de begroting van 2006 zou het te realiseren overschot opnieuw worden verhoogd, en wel met 250 miljoen euro; zie infra IV.B.
32. De HRF had er op 25 januari mee ingestemd dat de Vlaamse regering opnieuw toepassing zou maken van artikel 8. Nadat de Vlaamse regering op 25 maart was teruggekomen van de toezegging aan de federale regering een extra begrotingsinspanning te doen van 95 miljoen euro, had Vande Lanotte bij de HRF bezwaar aangetekend tegen de artikel-8-procedure. Zie B. HAECK en M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 336 en in dit Jaarboek: B. HAECK, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2005, p. 253-254.

Vlaamse regering een sanctie in te voeren voor overheden die zich niet aan de afgesproken begrotingsdoelstelling houden, werd niet ingewilligd.

De federale regering zag af van haar aanspraak op de heffing (13,07%) op het vakantiegeld van de ambtenaren van de gemeenschappen en de gewesten.³³ In ruil zegden de deelstaten toe de opbrengst van de heffing voor 2005 (54,31 miljoen euro) niet uit te geven, maar te gebruiken om de schuld af te bouwen of reserves aan te leggen. Op die manier zou de tegenvaller voor de federale regering geen gevolg hebben op het geheel van de overheidsfinanciën.

De ICFB sprak ten slotte af de dotatie ('toegewezen belastingen') die de deelstaten jaarlijks van de federale overheid krijgen, vanaf het begrotingsjaar 2006 te koppelen aan de groei van het bruto binnenlands product (BBP) in plaats van het bruto nationaal inkomen (BNI), dat gevoeliger is voor schommelingen.³⁴

Nadat het INR op 8 juni had meegedeeld dat de economie in het eerste kwartaal met 0,02% was gekrompen, verlaagden twee bankverzekeraars op 9 juni voor de tweede keer in enkele weken hun groeiraming: KBC van 1,5 tot 0,9% en ING België van 1,5 tot 1,3%.

Om over de gegevens van de fiscale ontvangsten van juni te kunnen beschikken, stelde de regering de voor de derde week van juni aangekondigde begrotingscontrole tot begin juli uit. Er was sprake van een inspanning van 800 miljoen tot 1,2 miljard euro. Anders dan het Planbureau op 25 februari had voorspeld, zou door de inflatieversnelling als gevolg van de scherp gestegen olieprijs het spilindexcijfer al in september overschreden worden. De indexering van de ambtenarensala-

33. De federale regering had bij de opmaak van de begroting van 2005 beslist de afhouding op het vakantiegeld van de ambtenaren toe te wijzen aan het 'Fonds voor Evenwicht van de Pensioenstelsels'. Daartegen was krachtig verzet gerezen van de Vlaamse regering en, in mindere mate, van de andere deelstaatregeringen, waarvoor de afhouding tot dan toe een begrotingsontvangst was. Het Vlaams Parlement had op 24 november 2004 unaniem een belangenconflict ingeroepen (zie M. DEWEERDT, *a.w.*, p. 190). Nadat overleg tussen het Vlaams Parlement en de Kamer zonder resultaat was gebleven, belandde de kwestie bij de Senaat. Wegens verdeeldheid tussen de fracties en om de VLD en de SP.A niet in verlegenheid te brengen, had de Senaat er zich in zijn advies van 10 maart niet over uitgesproken of het al dan niet om een belangenconflict ging. De Senaat had enkel betreurd dat het overleg met de gewesten en de gemeenschappen ontoereikend was geweest en de algemene aanbeveling gedaan dat elke maatregel die de regering overweegt en die een aanzienlijke invloed heeft op de gewesten en de gemeenschappen, voorafgegaan moet worden door volwaardig overleg met deze entiteiten. In het Overlegcomité waren de federale regering en de Vlaamse regering op 20 april op hun standpunt gebleven. De Kamer had op 28 april een wetsontwerp over de invoering van een egalisatiebijdrage voor pensioenen goedgekeurd. De Senaat, die de stemming had uitgesteld in het vooruitzicht van verder overleg, paste op 2 juni het wetsontwerp aan het besluit van het Overlegcomité aan. De Kamer keurde het geamendeerde wetsontwerp op 23 juni goed. De wet van 17 september 2005 houdende invoering van een egalisatiebijdrage voor pensioenen (B.S. 6 oktober 2005) beperkte de toewijzing van de inhouding op het vakantiegeld aan het Fonds voor het Evenwicht van de Pensioenstelsels tot de ambtenaren van de federale en de lokale instellingen en diensten.

34. De neerwaartse bijstelling van het BNI-cijfer voor 1999, 2000 en 2001 had in 2002 wrevel veroorzaakt bij de Vlaamse regering. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2003, 2-3, p. 442.

rissen en de sociale uitkeringen kostte de overheid 388 miljoen euro. Andere tegenvallers waren de nog lagere inkomsten van de sociale zekerheid (216 miljoen euro) en de nog hogere werkloosheidsuitkeringen en uitgaven voor dienstencheques (99 miljoen euro) dan bij de eerste begrotingscontrole was verwacht, en het lager dan verwachte financieringsoverschot van de lokale besturen (200 miljoen euro).

De regering kon ook op enkele meevallers rekenen. De rechtbank van eerste aanleg van Antwerpen had op 30 juni de NV Aquafin, en daarmee de Vlaamse overheid als meerderheidsaandeelhouder, veroordeeld tot de betaling van 190 miljoen euro achterstallige BTW, een boete van 19 miljoen euro en 78,5 miljoen euro intresten.³⁵ De Vlaamse regering overwoog even beroep aan te tekenen, maar ging er op 6 juli, tijdens een vergadering van het Overlegcomité, mee akkoord 230 miljoen euro te betalen, zijnde de achterstallige BTW en de helft van de intresten; de federale regering liet de boete vallen.

In het Overlegcomité stemden de gewesten ermee in de meeropbrengst van de schenkings- en registratierechten in 2005 (300 miljoen euro) niet uit te geven. Die beslissing had een gunstige weerslag op de gezamenlijke overheidsfinanciën en betekende dat de federale regering niet zelf 300 miljoen euro moest besparen. Dat de rentelasten nog eens 63 miljoen euro lager zouden liggen, was een andere meevaller voor de rijksbegroting van 2005. Ten slotte zou de 'verkoop' van belastingsschulden 350 miljoen in plaats van 300 miljoen euro opbrengen.

Op 8 juli deelde de regering de maatregelen mee die ze bij de tweede begrotingscontrole genomen had. Ze verminderde de reserves van de dienstencheques (35 miljoen euro) en de kredieten voor de invaliditeitsuitkeringen (50 miljoen euro) en voor de federale overheidsdiensten (100 miljoen euro). Om te voorkomen dat de op 1 januari ingevoerde CO₂-taks op bedrijfswagens 75 miljoen euro minder zou opbrengen dan was begroot, besliste de regering de werkgever te doen bewijzen dat een wagen enkel voor professionele doeleinden wordt gebruikt en om die reden van de heffing is vrijgesteld. De accijnzen op sterke drank werden per 1 september met 5% verhoogd; de maatregel (KB van 10 augustus 2005) zou naar verwachting 4,7 miljoen euro opbrengen. Ten slotte werd in de begroting een conjunctuurbuffer van 100 miljoen euro behouden.

Niet meegedeeld, maar op 10 oktober door *De Standaard* aan het licht gebracht, was de beslissing de nieuwe pensioenen pas op de laatste werkdag van de maand te betalen. Voor bestaande pensioenen bleef de betaaldatum (de 6de of de 14de van de maand) behouden.

35. De NV Aquafin, waarvan de Vlaamse overheid meerderheidsaandeelhouder was, zuiverde voor rekening van de Vlaamse overheid het afvalwater. Vanaf haar opstart in 1991 rekende Aquafin de Vlaamse overheid het verlaagde BTW-tarief (6%) aan. De BTW-administratie zei eind 2001 dat het verlaagde tarief ten onrechte was gehanteerd en vorderde voor de periode september 1996-oktober 2001 het verschil tussen 6 en 21%. De Vlaamse regering betwistte dat en maakte de zaak aanhangig bij de rechtbank. Zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2002, *Res Publica*, 2002, 2-3, pp. 438-439.

Op 6 december schreef *De Standaard* dat de regering overwoog nog vóór het einde van het jaar het pensioenfonds van de NMBS over te nemen. Diezelfde dag keurde de Kamercommissie voor Sociale Zaken keurde een amendement op het ontwerp van programmawet goed, dat de regering machtigde de pensioenverplichtingen van openbare rechtspersonen met een industriële, commerciële of economische activiteit over te nemen. De betrokken overheidsbedrijven zouden in voorkomend geval hun pensioenfonds overdragen aan de Staat, zoals Belgacom, BIAC en Belgocontrol eerder hadden gedaan.

In de daaropvolgende dagen bleek dat de spoorwegmaatschappij een lening zou moeten aangaan om inderhaast een 'pensioenfonds' op te richten, omdat de financiering van een deel van haar pensioenverplichtingen niet geregeld en gewaarborgd was.³⁶ Er was sprake van een bedrag van 320 tot 330 miljoen euro.

Op 12 december meldde gemeenschapssenator Etienne Schouppe (CD&V) dat de regering ook de pensioenverplichtingen en het pensioenfonds van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen, waarvan de portefeuille ten minste 215 miljoen euro waard was, zou overnemen. Hij zei dat beide transacties bedoeld waren om het begrotingsresultaat van het lopende jaar met meer dan een half miljard euro "op te smukken".

De christelijke spoorvakbond legde zich niet goedschiks bij de overname van de pensioenverplichtingen neer. Na overleg stemde de regering op 20 december in met het behoud van het pensioenstatuut van het spoorwegpersoneel en met de medezeggenschap van de vakbonden in de pensioenregelingen. De regering zegde ook toe dat het personeelsbestand van de NMBS niet verder zou dalen.

Eveneens op 20 december keurde de raad van bestuur van het Gemeentelijk Havenbedrijf de overdracht van de pensioenverplichtingen en het pensioenfonds goed, nadat premier Verhofstadt schriftelijk had verzekerd "welwillend" te staan tegenover de bouw van een tweede zeesluis op de linker Scheldeoever, tegenover een minimale tolheffing voor het gebruik van de aan te leggen Liefkenshoekspoortunnel en tegenover de heropening van de IJzeren Rijn – drie voor de haven van Antwerpen belangrijke projecten.

De ministerraad keurde op 21 december, met de schriftelijke procedure, de ontwerpbesluiten over beide transacties goed. De besluiten werden bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 30 december. De NMBS Holding stortte die dag 295 miljoen euro in de staatskas als financiële vergoeding voor de niet-gedekte lasten die voortvloeien uit de overname van de pensioenverplichtingen. Het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen maakte 236,2 miljoen euro over aan de staatskas.

36. Het gaat om de pensioenen van treinbestuurders die op 55 jaar met rust gaan en van personeelsleden die in het kader van een afvloeiingsoperatie tussen 1997 en 2005 vervroegd met pensioen waren gegaan. De gewone NMBS-pensioenen worden gefinancierd door een bijdrage van de werkgevers, de werknemers en de Staat.

Energieprijzen – De scherpe stijging van de olieprijs bracht de regering ertoe enkele maatregelen te nemen om de energierekening van in hoofdzaak de gezinnen te verlichten.³⁷

Op 1 januari werd het Sociaal Stookoliefonds operationeel dat was opgericht door de programmawet van 27 december 2004 om gezinnen met een laag inkomen een verwarmingstoelage te geven als tegemoetkoming in de aankoopprijs van huisbrandolie in de periode van 1 september tot 31 maart. Een koninklijk besluit van 9 januari 2005 stelde de maximumtoelage vast op, afhankelijk van de olieprijs, 100 tot 130 euro. Een ander besluit, van 20 januari 2005, stelde de verbruikersbijdrage voor de financiering van het Stookoliefonds vast op 0,16 cent per liter huisbrandolie. Daarnaast legde het besluit met ingang van 1 maart en voor een periode van twaalf maanden een bijdrage van 0,28 cent per liter huisbrandolie voor de terugbetaling van de voorfinanciering van 17 miljoen euro die de oliesector aan de regering had gegeven om het Stookoliefonds op 1 januari in werking te kunnen laten gaan.

De wet van 20 juli 2005 houdende diverse bepalingen (B.S. 29 juli 2005) en het uitvoeringsbesluit van 10 augustus 2005 verlengden de 'verwarmingsperiode' van 31 maart tot 30 april, stelden het Stookoliefonds ook open voor gezinnen met een overmatige schuldenlast, verhoogden de maximumtoelage tot 150 euro en verlaagden de drempelprijs van de stookolie vanaf dewelke de maatregel van toepassing is van 45 tot 40 cent per liter.

Bij besluit van 24 mei 2005 zette de regering, in toepassing van de programmawet van 27 december 2004, het 'omgekeerde kliksysteem' (naar zijn Franse naam ook 'cliquetsysteem' genoemd) in werking. Het hield in dat, wanneer in de loop van het jaar de prijs van benzine en diesel tot boven 1,50 resp. 1,10 euro per liter zou stijgen, de overeenstemmende BTW-verhoging omgezet zou worden in een verlaging van de bijzondere accijns. Voor benzine hoefde het omgekeerde kliksysteem in 2005 niet toegepast te worden. Voor diesel werd de bijzondere accijns zevenmaal verlaagd, met in totaal 2,66 cent per liter.³⁸

Op 25 oktober deelde minister Van den Bossche in de Kamercommissie voor Begroting mee dat de regering tijdens het begrotingsoverleg beslist had, "gelet op de evolutie van de energieprijzen", het (gewone) kliksysteem, dat normaal liep tot eind 2007, niet meer toe te passen. Het systeem was ingevoerd door de programmawet van 5 augustus 2003 en hield in dat, telkens wanneer de prijs van benzine en diesel daalde, de helft van de prijsdaling werd tenietgedaan door een

37. In Londen steeg de prijs van ruwe olie van 40,51 dollar per vat op 5 januari tot het recordbedrag van 68,89 dollar op 30 augustus. Nadien daalde de prijs opnieuw tot ca. 55 dollar midden november. Op 30 december, de laatste handelsdag, was hij opnieuw gestegen tot 61,04 dollar.

38. Bij KB van 12 januari 2006 zou de maatregel verlengd worden tot 31 december 2006, met dien verstande dat de accijns niet langer automatisch maar door de regering kon worden verlaagd. Het facultatieve karakter van de accijnsverlaging was een compromis tussen de liberalen en de socialisten. Die laatste hadden zich aanvankelijk tegen een verlenging van het 'omgekeerde kliksysteem' verzet.

verhoging van de bijzondere accijns. Het maximumbedrag van de verhoging dat oorspronkelijk 14 cent per liter en per jaar bedroeg voor benzine en 28 cent per liter en per jaar voor diesel, was door de programmawet van 27 december 2004 verhoogd tot 28 resp. 35 cent per liter en per jaar.

Na het zomerreces kwam het in de coalitie tot een rel over een zogenaamde energiecheque. In een toespraak aan het eind van de *Université d'été* van zijn partij, zei PS-voorzitter Di Rupo op 26 augustus dat de BTW op stookolie verlaagd zou moeten worden van 21 naar 12%. In afwachting van een Europese afspraak daarover, zou een deel van de BTW-inkomsten op olieproducten gebruikt moeten worden voor sociale maatregelen, ter aanvulling van het Stookoliefonds. Di Rupo eiste voorts een aanpassing van het programmacontract om het prijsverschil tussen kleine (tot 2.000 liter) en grote (+ 2.000 liter) stookolieleveringen ongedaan te maken.

Het Laatste Nieuws en *La Dernière Heure* meldden op 27 augustus dat premier Verhofstadt en minister Reynders op 2 september aan de ministerraad een plan ter goedkeuring zouden voorleggen om de verwarmingskosten van gezinnen te verlichten. Elk gezin zou in december of januari een 'energiecheque' van 75 euro krijgen (kostprijs 225 miljoen euro). Gezinnen die met stookolie verwarmen, zouden de factuur gespreid kunnen betalen, zonder interest. Ten slotte zou de belastingaftrek voor energiebesparende investeringen vanaf het aanslagjaar 2006 verdubbelen.

De socialisten reageerden kritisch op het bericht. De SP.A zei een inkomensafhankelijke boven een forfaitaire tegemoetkoming te verkiezen, om vooral de lage en middeninkomens te steunen, en vond dat de oliemaatschappijen een deel van de 'cheque' zouden moeten betalen. De PS vond de "cheque voor iedereen" geen goed idee, zei dat behoeftige personen een grotere som zouden moeten krijgen en wilde eveneens dat de oliemaatschappijen ten minste 100 miljoen euro zouden bijdragen. Vice-premier Onkelinx zei dat "voor de rijken, met name voor Verhofstadt en Reynders", 75 euro de prijs is "van een vaas in hun buitenverblijf". Di Rupo zei op 29 augustus in *Le Soir* en op de RTBF-radio dat er blijkbaar een communicatieprobleem was geweest op het kabinet van de eerste minister, aangezien hij niet kon geloven "dat een premier zoals Verhofstadt de vrijheid zou hebben genomen om te zeggen dat de regering al iets beslist heeft over de energiecheque, terwijl ze al maanden niet meer bijeen is geweest en pas eind deze week weer samenkomt". In een interview met het weekblad *Humo* (6 september) suggereerde Di Rupo dat Verhofstadt in het debat over de energiecheque uit zijn rol was getreden. Hij zei dat Verhofstadt de premier van alle Belgen moet zijn en: "Als één van de vier [regerings]partijen zegt dat Guy Verhofstadt eerste minister af is, dan is hij eerste minister af". Di Rupo waarschuwde de VLD dat ze moest ophouden "de regering te vergiftigen".

Om de meningsverschillen tussen de coalitiepartners te overbruggen, had het kernkabinet intussen op 1 september enkele werkgroepen opgericht om maatregelen voor te bereiden ter verlichting van de energierekening. Volgens de regering was het de bedoeling de meeropbrengst van de accijnzen en de BTW die het

gevolg was van de stijgende olieprijs terug te geven aan de consument. Er was sprake van 275 miljoen euro.

In het kernkabinet gingen de liberalen er op 7 september mee akkoord de petroleumsector een deel van de maatregelen te laten betalen. Over het bedrag was er nog geen overeenstemming, net zomin als over de 'energiecheque'.

Wegens onenigheid borg de ministerraad op 9 september het idee van de 'energiecheque' op. In de plaats daarvan zou een korting van maximum 17,35% worden gegeven op leveringen van huisbrandolie in de periode van 1 juni tot 31 december, zonder dat de prijs onder de 50 cent zou mogen zakken. De 17,35% stemde overeen met de BTW en de accijnzen op stookolie. Voor de gebruikers van aardgas en elektriciteit zou in 2006 een "gelijkwaardige tegemoetkoming" worden gedaan.³⁹

De regering trok het maximumbedrag van de verwarmingstoelage uit het Stookoliefonds op van 150 naar 195 euro en zou met de oliesector afspraken maken over de periodieke betaling van de stookolierekening en over een eenheidsprijs van stookolie, ongeacht de bestelde hoeveelheid. Er zou ten minste 100 miljoen euro worden gestopt in een fonds dat goedkope leningen verstrekt voor energiebesparende verbouwingen aan de woning. Het maximumbedrag voor de fiscale aftrek van energiebesparende investeringen zou worden verhoogd van 720 tot 1.200 euro. Premier Verhofstadt kondigde tevens aan dat voor de inkomsten van 2006 (aanslagjaar 2007) de forfaitaire aftrek voor beroepskosten (onder meer de kosten van het woon-werkverkeer) in de personenbelasting zou worden verhoogd.

De regering besliste voorts de bijzondere accijns op de zogenaamde professionele diesel na drie in plaats van na zes maanden terug te betalen aan de transporteurs en met de sector te overleggen over maatregelen van administratieve vereenvoudiging en een verlaging van de sociale lasten. De Unie van Professionele Transporteurs en Routiers (UPTR) vond die maatregelen onvoldoende en dreigde met wegblokkades indien de regering tegen 19 september niet met andere steunmaatregelen kwam. Op 15 september kondigde staatssecretaris voor Administratieve Vereenvoudiging Vincent Van Quickenborne (VLD) aan dat de terugbetaling vanaf 1 januari 2006 na 50 dagen zou gebeuren en dat nog maar één in plaats van drie formulieren zou moeten worden ingevuld. De aanvraag zou ook elektronisch kunnen gebeuren. De UPTR trok daarop haar blokkadedreiging in.

Op 17 september besliste de ministerraad dat de korting voor stookolieleveringen tussen 1 juni en 30 september werd verleend in de vorm van een terugbetaling van de BTW en de accijnzen. Voor leveringen tussen 1 oktober en 31 december zou de leverancier de korting rechtstreeks toestaan. Om te voorkomen dat de sector de korting diende te prefinancieren, konden de handelaars maandelijks een

39. SP.A-voorzitter Van de Lanotte maakte op 12 december in *Het Nieuwsblad* gewag van een korting van 5% op de aardgasrekening. De Federatie van de Belgische Elektriciteits- en Gasbedrijven (Febeg) stelde een forfaitaire korting van 40 euro voor. Premier Verhofstadt zei dat pas begin 2006 over de concrete modaliteiten zou worden beslist, in het licht van de evolutie van de olie- en aardgasprijs in 2005.

voorschot aanvragen. Een wetsontwerp om een en ander te regelen, werd pas op 27 december bij de Kamer ingediend.

Voor leveringen na 1 oktober werd het mogelijk de stookolierekening, na een aanbetaling van 25%, in maandelijkse schijven af te betalen. Tot 31 december gebeurde dat op grond van de vrijwillige medewerking van de brandstoffenhandelaars.⁴⁰ De wet van 27 december 2005 houdende diverse bepalingen (B.S. 30 december 2005) gaf de regering de mogelijkheid na 1 januari 2006 "gepaste maatregelen" te nemen om te garanderen dat in een straal van 25 kilometer ten minste één handelaar gespreide betaling aanbiedt.

De regering deelde ten slotte mee dat vanaf 1 oktober sommige handelaars de laagste stookolieprijs zouden toepassen voor leveringen van 900 in plaats van 2.000 liter en dat de programmawet dat stelsel zou veralgemenen. Een dergelijke bepaling zou in de programmawet nochtans niet voorkomen. Wel gaf de ministerraad op 23 december minister van Economie Verwilghen de opdracht het programmacontract met de petroleumindustrie te wijzigen om voor huisbrandolie een eenheidsprijs in te voeren.

Op 21 september betoogden in Brussel 1.700 brandstoffenhandelaars tegen de regeringsbeslissingen die hen betroffen. Na een gesprek met minister Reynders zeiden ze dat de regering afzag van de invoering van een eenheidsprijs voor stookolie, behalve voor gezinnen die een beroep deden op het Stookoliefonds. Er zou ook geen verplichting komen voor de gespreide betaling. Minister van Maatschappelijke Integratie Christian Dupont (PS) noemde die mededeling voorbarig en zei dat er nog overleg nodig was in de federale regering. Op 22 september deelde premier Verhofstadt mee dat alle aangekondigde maatregelen zouden worden uitgevoerd.

De beslissing van 9 september over goedkope leningen voor energiebesparende investeringen kreeg vorm in de programmawet van 27 december 2005 (B.S. 30 december 2005), die de Federale Investeringsmaatschappij gelastte binnen de 60 dagen een 'Fonds ter reductie van de globale energiekost' op te richten, dat dergelijke leningen zou verstrekken. Particulieren die intekenen op obligaties die door het 'energiebesparingsfonds' worden uitgegeven, genieten een belastingvermindering van maximum 210 euro per jaar.

Op 6 december besliste het kernkabinet 10 miljoen euro ter beschikking te stellen van de deelstaten om de energierekening te verlichten van hun scholen, bejaardenhuizen en andere instellingen uit de non-profitsector. De deelstaten stemden er op 7 december in het Overlegcomité mee in uit eigen middelen eenzelfde financiële inspanning te doen.

Effectisering belastingschuld – Bij de opmaak van de begroting voor 2005 had de regering beslist een pakket moeilijk invorderbare belastingschulden te 'verkopen'.

40. De consumentenorganisatie Verbruikersunie Test-Aankoop klaagde er op 13 december over dat slechts een minderheid van de deelnemende handelaars zich aan de meegedeelde regeling hield.

De wettelijke grondslag daarvoor werd gelegd in de programmawet van 11 juli 2005 (B.S. 12 juli 2005), die bepaalt dat de Staat fiscale vorderingen kan overdragen met het oog op effectisering, maar bevoegd blijft over te gaan tot de vestiging en invordering van de belasting. Op 30 september selecteerde de regering Fortis Bank om voor 10 miljard euro personenbelastingsschulden, met een nominale waarde van 500 miljoen euro, om te zetten in verhandelbare obligaties. Daarmee bracht de operatie 200 miljoen euro meer op dan bij de opmaak van de begroting en 150 miljoen euro meer dan bij de begrotingscontrole was verwacht. Voor de obligaties, die vanaf 5 december noteerden op Euronext Brussel, was de belangstelling van de institutionele beleggers groot.

Notionele intrestaftrek – Met de wet van 22 juni 2005 tot invoering van een belastingaftrek voor risicokapitaal (B.S. 30 juni 2005) kreeg België als eerste lidstaat van de Europese Unie een stelsel van ‘notionele intrestaftrek’ ten gunste van vennootschappen. Het was een alternatief voor de coördinatiecentra die financiële diensten leveren aan multinationale bedrijven tegen fiscaal gunstige voorwaarden, iets wat door de Europese Unie als verboden overheidssteun werd beschouwd en daarom vanaf eind 2005 zou vervallen.

Vanaf het aanslagjaar 2007 (inkomsten van 2006) kunnen vennootschappen hun belastbaar inkomen verminderen met een fictieve intrestlast op het eigen vermogen, dat zodoende dezelfde fiscale behandeling krijgt als het geleende kapitaal.⁴¹ Het tarief dat voor een bepaald aanslagjaar van toepassing is, is gelijk aan de gemiddelde rente op lineaire obligaties met een looptijd van 10 jaar, met een maximum van 6,5%. Voor KMO's wordt het tarief met 0,5 procentpunten verhoogd. Indien er tijdens een jaar geen of onvoldoende winst is om de aftrek in mindering te kunnen brengen, wordt de niet-verleende vrijstelling overgedragen op de winst van de zeven volgende jaren.

De wet van 22 juni 2005 bepaalde oorspronkelijk dat een bedrag gelijk aan het fiscale voordeel gedurende drie jaar in het bedrijf moest worden gereserveerd alvorens het als dividend kon worden uitgekeerd. Tijdens zijn vergadering van 5 november over het Generatiepact besliste het kernkabinet die reserveringsplicht af te schaffen. Het was een tegemoetkoming van de socialisten aan de liberalen voor de uitbreiding in het Generatiepact van de maatregelen tegen jeugdwerkloosheid.⁴² De afschaffing werd geregeld in de wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact (B.S. 30 december 2005).

In het verlengde van de ‘notionele intrestaftrek’ schafte de wet van 22 juni 2005, met ingang van 1 januari 2006, het recht van 0,5% af op de inbreng van kapitaal in een vennootschap.

Om het inkomensverlies van de ‘notionele intrestaftrek’ voor de overheid te compenseren, dat op 566 miljoen euro werd geraamd, schrapte dezelfde wet de inves-

41. Volgens het VBO kwam de invoering van de belastingaftrek voor risicokapitaal overeen met een daling van het tarief van de vennootschapsbelasting van 33,99 naar ongeveer 26%.

42. In een interview met *L’Echo* van 7 september had minister Reynders als eerste voor de afschaffing van de reserveringsplicht gepleit.

teringsaftrek, het belastingkrediet en de fiscale vrijstelling van de transactiekosten bij een verkoop met meerwaarden. De regering rekende voorts op een invardieneffect van 100 miljoen euro door de instroom van buitenlands bedrijfskapitaal.

Eerste minister Verhofstadt en minister van Financiën Reynders reisden van 6 tot 13 november naar Zuid-Korea, Japan, Hongkong en Singapore om de belastingaftrek voor risicokapitaal te promoten.⁴³

Effecten aan toonder – De socialistische regeringspartijen hadden in maart ingestemd met de invoering van de ‘notionele intrestaftrek’ op voorwaarde dat, in het kader van de strijd tegen de fiscale fraude, de effecten aan toonder zouden worden afgeschaft. In 2003, tijdens de besluitvorming over de eenmalige bevrijdende aangifte, hadden de regeringspartijen al afgesproken dat er vanaf 2007 of 2008 geen effecten aan toonder meer zouden mogen worden uitgegeven.

De wet van 14 december 2005 houdende afschaffing van de effecten aan toonder (B.S. 23 december 2005) verbiedt emittenten naar Belgisch recht, banken zowel als bedrijven, na 1 januari 2008 nog effecten aan toonder uit te geven. Effecten aan toonder die op een effectenrekening staan of die in het buitenland of door een buitenlandse emittent zijn uitgegeven, mogen van dan af niet langer materieel afgeleverd worden. Op 1 januari 2008 worden kasbons die op een effectenrekening zijn geboekt en genoteerde effecten aan toonder van Belgische vennootschappen van rechtswege omgezet in gedematerialiseerde effecten, dit wil zeggen een boeking op een (per definitie niet-anonieme) rekening bij een erkende financiële instelling.

In 2006 en 2007 uitgegeven effecten aan toonder moeten vóór 31 december 2012 omgezet worden in effecten op naam of op een effenrekening worden gezet. Voordien uitgegeven effecten moeten vóór 31 december 2013 worden omgezet. Wie na 1 januari 2016 effecten aan toonder te gelde maakt, krijgt een boete van 10 procent van de waarde van de effecten per jaar achterstand.

Eenmalige bevrijdende aangifte – Het Arbitragehof verwierp op 20 april het vernietigingsberoep tegen de wet van 31 december 2003 houdende invoering van een eenmalige bevrijdende aangifte dat was ingesteld door Pieter De Crem en Raf Suys, namens CD&V, en door een particulier uit Sint-Niklaas. Volgens het grondwettelijk hof was de EBA, die ook gewestbelastingen betrof, niet in strijd met de bevoegdheidsverdelende regels en werden belastingplichtigen die hun verplichtingen correct vervulden, er niet door gediscrimineerd.

Vergrijzing en Zilverfonds – Volgens het vierde jaarverslag van de Studiecommissie voor de Vergrijzing, dat op 15 juni werd voorgesteld, zouden de uitgaven van de sociale zekerheid oplopen van 23,7% van het BBP in 2004 tot 27,3% in 2030. De ‘factuur’ van de vergrijzing kwam daarmee op 3,6% van het BBP of 10,8 miljard euro. Het was de derde opeenvolgende keer dat de commissie haar prognose ver-

43. In januari 2006 zouden Verhofstadt en Reynders een gelijksoortige ‘roadshow’ houden in de Verenigde Staten.

hoogde, vooral als gevolg van een verfijnde berekeningsmethode. In het eerste jaarverslag waren de socialezekerheidsuitgaven in 2030 nog op 25,3% van het BBP geraamd.

De reserves van het Zilverfonds, dat in 2001 was opgericht om de stijgende pensioenuitgaven in de periode 2010-2030 te financieren, waren op 30 juni aangegroeid tot 13,211 miljard euro. Het geld kwam uitsluitend van eenmalige niet-fiscale inkomsten. In de eerste helft van het jaar had het Zilverfonds 422,9 miljoen euro ontvangen uit de eenmalige bevrijdende aangifte en 19,8 miljoen euro als saldo van de verkoop aan ABN AMRO van Credibe, het vroegere Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet.

Bij de voorstelling van het jaarverslag over 2004 (30 juni) werd gezegd dat het Zilverfonds niet meer rekende op belangrijke eenmalige inkomsten. Minister Vande Lanotte had al op 25 februari aangekondigd dat de regering voor het stijven van het Zilverfonds minder van eenmalige inkomsten afhankelijk wilde zijn. Daarom zouden vanaf 2007 wettelijk vastgelegde begrotingsoverschotten aan het Zilverfonds worden toegewezen. Een en ander werd geregeld in de wet van 20 december 2005 tot wijziging van de wet van 5 september 2001 [...] (B.S. 14 maart 2006), die bepaalt dat in het begrotingsjaar 2007 een som gelijk aan 0,3% van het BBP aan het Zilverfonds wordt toegewezen. Dat bedrag neemt de daaropvolgende jaren toe met telkens 0,2 procentpunten, tot 1,3% van het BBP in 2012. Indien de groei gedurende ten minste twee jaar lager is dan 2% of hoger dan 3%, kan de regering het groeipad aanpassen. In 2012 zou een nieuw groeipad voor de volgende vijf jaar worden uitgetekend.

B. De begroting van 2006 en de federale beleidsverklaring

De opmaak van de begroting van 2006 gebeurde parallel aan de onderhandelingen tussen de regering en de sociale partners over het loopbaaneinde, de financiering van de sociale zekerheid en de welvaartvastheid van de sociale uitkeringen (zie III. Het Generatiepact) – drie beleidsvraagstukken met budgettaire gevolgen.

Zoals hoger gemeld, had het Federaal Planbureau in zijn economische vooruitzichten van 26 mei, dus vóór de tweede begrotingscontrole, voor 2006 een tekort van 4,6 miljard euro of 1,5% van het BBP geprognoseerd; NBB-gouverneur Quaden had op 3 juni gezegd dat een inspanning van 4,2 miljard euro nodig zou zijn om de overheidsfinanciën in evenwicht te houden. Omdat er bij de tweede begrotingscontrole enkele structurele besparingsmaatregelen waren genomen en de maandelijkse fiscale ontvangsten boven de ramingen uitkwamen, zeiden liberale regeringsbronnen dat een inspanning van 2,5 tot 3,5 miljard euro zou volstaan. Tegenvallers voor de regering waren de hoge olieprijs en het te verwachten financieringstekort bij de lokale besturen, een telkens terugkerend fenomeen in de aanloop naar gemeenteraadsverkiezingen (in casu op 8 oktober 2006).

De begrotingswerkzaamheden begonnen op 30 september met de publicatie door het Planbureau van de zogenaamde economische begroting. Door een verstevi-

ging van zowel de binnenlandse als de buitenlandse vraag zou volgens het Planbureau de groei in 2006 aantrekken van 1,4 tot 2,2%. De inflatie zou op 2,9% uitkomen, iets minder dan in 2005 (3%). Er zouden 30.300 banen bijkomen, waardoor de activiteitsgraad met 0,2 punten zou stijgen tot 62,1%. De werkloosheidsgraad zou zich stabiliseren op 7,8%.

Het kernkabinet begon op 10 oktober de ultieme onderhandelingsronde met een weg te werken tekort van, afhankelijk van de bron, 300 tot 800 miljoen euro. Het nachtelijke overleg verliep stroef en duurde tot 5 uur in de ochtend. De socialistische ministers verzetten zich lange tijd tegen het liberale voorstel een permanente regeling voor "fiscale amnestie" in te voeren. Ze stemden daar pas mee in nadat de liberalen akkoord waren gegaan met de invoering van een belasting op de opbrengst van obligatiefondsen en op levensverzekeringen.

Enkele uren na het einde van de begrotingsbesprekingen kwam het Overlegcomité bijeen om te beraadslagen over het verzoek dat premier Verhofstadt daags voordien aan de gewesten en de gemeenschappen had gedaan, de 250 miljoen euro meerinkomsten die ze door het Lambermontakkoord in 2006 zouden krijgen niet uit te geven, maar te gebruiken voor schuldafbouw of reserveringen. In ruil zouden de op 1 juni vastgestelde begrotingsdoelstellingen voor 2008 en 2009 verlaagd worden. De Vlaamse regering zei bereid te zijn de gevraagde inspanning van 145,3 miljoen euro te doen. De Franse gemeenschapsregering zei dat ze niet in de mogelijkheid verkeerde een extra bijdrage te leveren en stelde voor dat het Brusselse gewest 27 miljoen in plaats van 7 miljoen euro zou opzijzetten. De kwestie werd doorgeschoven naar een nieuwe vergadering van het Overlegcomité, op 26 oktober. Die dag werd overeengekomen dat het Brusselse gewest een inspanning van 13 miljoen euro zou doen. De resterende som van 90 miljoen euro zou in onderling overleg verdeeld worden tussen het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap. Wallonië stemde er later mee in 86 miljoen euro voor zijn rekening nemen.

De regering raamde haar inkomsten voor 2006 op 45,598 miljard euro (+2,6%) en haar uitgaven op 46,217 miljard euro (-2,7%), waarvan 33,360 miljard euro voor primaire uitgaven (+3,6%) en 12,857 miljard euro (-17,6%) voor interesten. Exclusief de pensioenen van de gewezen ambtenaren, zou de federale overheid maar 0,3% meer uitgeven dan in 2005, met uitzondering van Binnenlandse Zaken en Justitie (+5,5%) en Mobiliteit (+8,1%, een gevolg van het hogere investeringsbudget van de NMBS). De begroting werd ingediend met een tekort van 619 miljoen euro. Het vorderingensaldo, waarin schuldafbouw en reserveringen verrekend zijn, zou echter positief zijn (0,1% van het BBP). De gezamenlijke overheid zou, door het deficit bij de lokale besturen, een vorderingentekort van 0,1% van het BBP hebben. De overheidsschuld zou tegen eind 2006 dalen tot 90,7% (2005: 94,3%).

In de rijksmiddelenbegroting viel de invoering op van roerende voorheffing (15%) op de "opbrengst" van beleggingsfondsen waarvan de portefeuille voor meer dan 40% uit obligaties bestaat. Met de maatregel, die 235 miljoen euro zou moeten opbrengen, wilde de regering naar eigen zeggen beleggingen in aande-

lenfondsen stimuleren. De verzekeringsmaatschappijen zouden een heffing van 1,1% op de levensverzekeringspremies moeten betalen (opbrengst: 220 miljoen euro). Om te vermijden dat de verzekeraars de belasting doorrekenden aan hun klanten, zou de regering de toetredingskosten beperken. Daartegenover stond dat, met ingang van het aanslagjaar 2006 (inkomsten 2005), het fiscaal aftrekbare basisbedrag voor pensioensparen opgetrokken werd van 500 naar 625 euro; dat betekende dat in 2005 geïndexeerd 780 in plaats van 620 euro kon worden gespaard.

Een permanente fiscale regularisatie, die in 2006 naar verwachting 400 miljoen euro zou opbrengen, zou particulieren en bedrijven in staat stellen 'vergeten' beroepsinkomsten alsnog aan te geven. Ze zouden daar enkel de verschuldigde belasting maar geen boete op moeten betalen en geïmmuniseerd worden voor strafrechtelijke vervolging. De regeling zou eveneens gelden voor andere inkomsten, in het bijzonder roerende inkomsten, met dat verschil dat voor een aangifte tussen 1 juli en 31 december 2006 een boete van 5% en na 1 januari 2007 van 10% zou moeten worden betaald.

De strijd tegen de fiscale fraude zou 130 miljoen euro opbrengen, waarvan 100 miljoen euro door de toevoeging van een antirechtsmisbruikbepaling in het BTW-wetboek, zoals die al bestond voor de directe belastingen, de successierechten en de registratierechten. De maatregel, die handelingen wil bestrijden die er uitsluitend in bestaan via juridische constructies belasting te ontwijken, werd (door de programmawet van 27 december 2005) met terugwerking tot 1 november 2005 ingevoerd.

De regering hoopte 600 miljoen euro te verdienen met de effectivering van achterstallige BTW-schulden. Zoals bij de 'verkoop' van personenbelastingsschulden in 2005 zou een deel van de opbrengst gebruikt worden om de belastingadministratie te moderniseren.

In samenwerking met een privé-partner zou de regering een vastgoedbevak creëren om de rijksgebouwen op lange termijn rationeel te beheren. De financiële opbrengst daarvan voor het begrotingsjaar 2006 werd op 560 miljoen euro geraamd. Een lopende projectontwikkeling met de Belgische ambassade in Tokio zou goed zijn voor 140 miljoen euro rijksinkomsten.

Ten slotte werd bij de inkomsten 150 miljoen euro ingeschreven als opbrengst van een heffing, vanaf 1 april 2006, op onbenutte elektriciteitscentrales. Met die maatregel beoogde de regering er elektriciteitsproducent Electrabel toe aan te sporen ongebruikte opwekkingscapaciteit te verkopen aan concurrenten.⁴⁴

44. Door de mededeling van premier Verhofstadt (na de vergadering van het Overlegcomité van 11 oktober) dat Electrabel er in het kader van de overname door Suez mee had ingestemd zijn niet-gebruikte capaciteit van 1.500 megawatt tegen marktwaarde te veilen, was het twijfelachtig of de 150 miljoen euro daadwerkelijk geïnd zou kunnen worden. Voor de overname van Electrabel door Suez, zie XI. Varia – Energiebeleid.

In de beleidsverklaring die hij op 11 oktober in de Kamer en de Senaat aflegde,⁴⁵ zei eerste minister Verhofstadt dat de globalisering en de vergrijzing onze economie en onze welvaart onder druk zetten. Om de toekomst ervan te vrijwaren, zijn hervormingen nodig, "ook als er weerstand is, ook als er geprotesteerd wordt".⁴⁶

De premier beklemtoonde dat de overheidsfinanciën in 2006 opnieuw in evenwicht zouden zijn en de staatsschuld verder verlaagd zou worden, terwijl er in de meeste Europese landen een financieringstekort en een schuldtoename zou zijn. Hij zei dat de economische groei boven het gemiddelde van de eurozone zou liggen en gaf voor het eerst toe dat de doelstelling van het regeerakkoord tegen het einde van de legislatuur 200.000 supplementaire arbeidsplaatsen te scheppen, niet gehaald zou worden. Daarom was er nog "veel werk voor de boeg".

Verhofstadt gaf een uitvoerig overzicht van de bepalingen van het Generatiepact en van de begrotingsmaatregelen die de regering genomen had. Hij gaf toelichting bij de beleidsintenties in de domeinen politie, justitie en buitenlandse betrekkingen en vroeg het vertrouwen van het parlement voor de "beslissingen die wij genomen hebben" en die "noodzakelijk [zijn] voor de toekomst van onze welvaart en sociale zekerheid".

Tijdens het begrotingsdebat (12 oktober) viel de oppositie fel uit naar de fiscale regularisatie, die volgens CDH-fractie leider Melchior Wathelet "fundamenteel onrechtvaardig is", en naar de roerende voorheffing op de obligatiefondsen. Replicerend op minister Vande Lanotte, die op de VRT-radio gezegd dat door de heffing enkel de "grote spaarders" werden getroffen, sprak CD&V-fractie leider De Crem van een "hold-up op de kleine spaarder".

De invoering van roerende voorheffing op beleggingsfondsen die ten minste 40% obligaties in portefeuille hebben (hierna gemakshalve obligatiefondsen genoemd) kreeg kritiek van de financiële instellingen. Ze wezen erop dat dergelijke fondsen voor naar schatting een miljoen Belgen, onder wie veel gepensioneerden, een veilige en aantrekkelijke belegging waren.

Over de precieze draagwijde van de belasting bleef meer dan een maand onduidelijkheid bestaan. Op 13 oktober bleek dat niet enkel het gekapitaliseerde rentegedeelte zou worden belast, zoals de financiële instellingen hadden gedacht,

45. In september was in de Kamer een geschil gerezen over het tijdstip van de beleidsverklaring. De oppositiefracties wilden de premier al op 28 september horen, zoals in juni in de Conferentie van Voorzitters was afgesproken. De oppositie verwees naar artikel 106 van het Kamerreglement, dat bepaalt dat de regering "nadat zij haar beleidskeuzen voor het volgende begrotingsjaar heeft bepaald, die eerst (en tijdens de maand september) ter bespreking aan de Kamer voorlegt". Bij gebrek aan consensus tussen meerderheid en minderheid, besliste Kamervoorzitter De Croo op 26 september dat de beleidsverklaring zou worden afgelegd op 11 oktober, de dag waarop de zitting geopend werd, zoals premier Verhofstadt had bepleit.
46. Verschillende kranten zagen een "andere" Verhofstadt dan bij vorige beleidsverklaringen. Volgens *De Morgen* (12 oktober) was de premier "opvallend bescheiden". *Het Laatste Nieuws* schreef: "De nieuwe Guy Verhofstadt is opgestaan. Weg was de paarse stormram, gisteren tijdens de zevende beleidsverklaring van deze federale premier. Op het spreekgestoelte stond een nuchter, bedachtzaam regeringsleider die een onpopulaire boodschap 'Langer werken is geen straf' moest verkopen".

maar de volledige meerwaarde van het fonds. Minister van Financiën Reynders wees erop dat de belegger de belasting kon ontlopen door vóór het einde van het jaar naar aandelenfondsen over te stappen. Hij suggereerde de banken in voorkomend geval geen uitstap- en instapkosten aan te rekenen. De banken repliceerden dat het onverantwoord was klanten aan te sporen hun spaargeld in aandelen te stoppen.

Na het kabinetsberaad van 14 oktober deelde Reynders mee dat bij de verkoop van een obligatiefonds niet de volledige meerwaarde zou worden belast, maar enkel de meerwaarde op het obligatiegedeelte dat na 1 juli 2005 was gerealiseerd. De financiële instellingen kantten zich tegen het retroactieve karakter van de maatregel. Na overleg met de regering stelden ze op 21 oktober voor het toepassingsgebied te beperken tot obligatiefondsen met een Europees paspoort,⁴⁷ enkel de rente te belasten en de maatregel pas op 1 januari 2006 te laten ingaan. De regering gaf op 26 oktober te kennen het voorstel te willen aanvaarden, op voorwaarde dat de banken het bedrag van de beoogde heffing (235 miljoen euro) in 2006 en 2007 zouden voorschieten. Omdat maar een derde van de beleggingsfondsen een Europees paspoort heeft, vonden de banken een opbrengst van 235 miljoen euro onrealistisch en weigerden ze de voorwaarde te aanvaarden.

Op 18 november beraadslaagde de regering over de kwestie. Drie van de vier partijen gingen ermee akkoord in ruil voor de beperking van de roerende voorheffing tot het rentegedeelte van fondsen met een Europees paspoort, de beurstaks bij de verkoop van kapitalisatiefondsen te verdubbelen, maar de PS hield vast aan de belasting van de volledige meerwaarde van alle obligatiefondsen. Een week later, op 25 november, lieten de Franstalige socialisten hun verzet varen. De regering besliste van 1 januari 2006 tot 31 december 2007 enkel de sinds 1 juli 2005 verkregen rente van beleggingsfondsen met een Europees paspoort die na 1 maart 2001 werden uitgegeven aan roerende voorheffing te onderwerpen. Wel kon, wanneer zou blijken dat de opbrengst beneden de verwachting bleef, het toepassingsgebied bij koninklijk besluit uitgebreid worden tot andere fondsen. Vanaf 1 januari 2008 zou de volledige meerwaarde van de opbrengst van beleggingsfondsen met een Europees paspoort worden belast, maar zou de regering bij koninklijk besluit de voorheffing tot de rente kunnen beperken.

Van 1 januari 2006 tot 31 december 2007 zou de beurstaks bij de verkoop van kapitalisatiefondsen verhoogd worden van 0,5 naar 1,1%. Om beleggers aan te moedigen in januari en februari 2006 kapitalisatiefondsen om te zetten in distributiefondsen (die hun inkomsten jaarlijks uitkeren, zodat er jaarlijks 15% voorheffing moet worden betaald), zou de in beide maanden betaalde beurstaks achteraf teruggevorderd kunnen worden.

De verzekeringsmaatschappijen hadden kritiek op de beslissing een heffing van 1,1% in te voeren op de levensverzekeringspremies. Ze betreurden dat er geen

47. Fondsen met een Europees paspoort zijn fondsen die onder de EU-spaarrichtlijn vallen die sinds 1 juli 2005 van kracht is. Na registratie bij het financiële toezichtsorgaan van een van de lidstaten, kunnen ze in de hele EU verdeeld worden.

voorafgaand overleg was geweest. Volgens de verzekeringssector zou het bijzonder moeilijk zijn 220 miljoen euro af te dragen omdat de maatschappijen op levensverzekeringen maar 750 miljoen euro winst maakten en omdat bij sommige verzekeraars de toetredingskosten die de regering wilde beperken, minder dan 1,1% bedroegen.

Zoals hij met de banken had gedaan, overlegde minister Reynders ook met de verzekeringssector, maar op haar vergadering van 18 november besliste de regering de aangekondigde maatregel niet te wijzigen. Pas toen het ontwerp van programmawet bij de Kamer was ingediend bleek dat niet de verzekeringsinstellingen maar de beleggers vanaf 1 januari 2006 de heffing van 1,1% zouden moeten betalen.

In zijn verslag over de begroting van 2006 merkte het Rekenhof op 17 november op, dat het begrotingsevenwicht in belangrijke mate door eenmalige maatregelen werd gerealiseerd. Het liet twijfel blijken over de geraamde opbrengst van de fiscale regularisatie en de vastgoedbevak. Kritiek was er ook op het 'ankerprincipe' dat in 2002 was ingevoerd en volgens het Rekenhof aanleiding geeft tot het uitsluiten van betalingen, soms met verwijlntresten tot gevolg.⁴⁸ Het ankerprincipe houdt in dat, met uitzondering van loonlasten en schuldaflossingen, maar 80% van de toegekende begrotingskredieten mag worden gebruikt; het komt neer op een verplichte 'onderbenutting' van kredieten. Bij de opmaak van de begroting was de regering ervan uitgegaan dat de onderbenutting in 2006 zou oplopen tot 640 miljoen euro. Het Rekenhof noemde dat een "gewaagd hoog" cijfer, gezien de meeste kredieten niet reëel verhoogd waren. Omdat de begroting, anders dan in 2005, geen conjunctuurbuffer bevatte, was ze volgens het Rekenhof "bijzonder kwetsbaar" voor een tegenvallende economische groei.

Eveneens op 17 november zei de Europese Commissie in haar economische vooruitzichten dat de aangekondigde maatregelen niet zouden volstaan om een financieringsevenwicht te realiseren en dat er zonder bijsturing in 2006 een tekort zou zijn van 0,3% van het BBP.

De maatregelen die de regering tijdens het begrotingsoverleg had genomen, onder meer de fiscale regularisatie, de roerende voorheffing op obligatiefondsen en de heffing op levensverzekeringspremies, werden opgenomen in de programmawet van 27 december 2005 (B.S. 30 december 2005).

48. In het 162ste Boek van het Rekenhof, dat op 19 december in de Kamer werd voorgesteld, stond, bij wijze van voorbeeld, dat Landsverdediging in 2004 ten gevolge van het ankerprincipe 2.584 facturen niet had kunnen betalen, voor een totale som van 59,9 miljoen euro waarop verwijlntresten zouden moeten worden betaald.

V. Het binnenlands beleid

A. Institutionele wetgeving

Grondwet – Bij akte van 2 februari 2005 (B.S. 17 februari 2005) werd in de grondwet een artikel 14bis ingevoegd, luidende: “De doodstraf is afgeschaft”.

Bij akte van 25 februari 2005 (B.S. 11 maart 2005) werden, met toepassing van grondwetsartikel 198 over de wijziging van de terminologie, in een dertigtal artikelen van de grondwet de woorden “de Raad”, “Vlaamse Raad”, “Gemeenschapsraad” en “Gewestraad” of hun meervoud vervangen door respectievelijk “het Parlement”, “Vlaams Parlement”, “Gemeenschapsparlement”, “Gewestparlement” of hun meervoud. Daarmee werd de terminologie van de grondwet in overeenstemming gebracht met het sinds de eerste rechtstreekse verkiezing (1995) gegroeide gebruik de parlementaire vergaderingen van de deelstaten niet langer als “raden” maar als volwaardige parlementen te beschouwen en ze ook zo te benoemen.

Bij akte van 26 maart 2005 (B.S. 7 april 2005) werden in het tweede en vijfde lid van artikel 41, over de binnengemeentelijke territoriale organisatie en over de gemeentelijke en provinciale volksraadpleging, de woorden “de wet” vervangen door “de in artikel 134 bedoelde regel” – de omschrijving van een decreet van het Vlaams of het Waals Parlement respectievelijk een ordonnantie van het Brussels Parlement. Met de grondwetswijziging werden de gewesten volledig bevoegd voor de organisatie, werking en verkiezing van de districtsraden en voor de gemeentelijke en provinciale volksraadpleging.⁴⁹

Bij akte van 6 december 2005 (B.S. 28 december 2005) werden in titel IX van de grondwet enkele overgangsbepalingen geschrapt. Het betreft bepaling II over de inwerkingtreding op 1 januari 1995 van artikel 32 over de openbaarheid van bestuur; bepaling IV over de verkiezing van de gewestraden in 1995 en 1999; bepaling V over de samenstelling van de Kamer in de periode 1993-1995; bepaling VI in verband met de splitsing van de provincie Brabant op 1 januari 1995.

Mandaten- en vermogensaangifte – Overeenkomstig de bijzondere wet van 26 juni 2004 en de gewone wet van 26 juni 2004 dienden de ministers, parlementsleden, gouverneurs, burgemeesters, schepenen, OCMW-raadsvoorzitters, kabinetschefs en hoge ambtenaren tussen 1 januari en 1 april bij het Rekenhof opgave te doen van hun mandaten en, onder gesloten omslag, een vermogensaangifte in te dienen. Het ging om in totaal meer dan 7.700 personen.

49. De grondwetswijziging lag in het verlengde van de Lambermont-staats hervorming (2001-2002), die de organieke regelgeving voor gemeenten en de provincies geregionaliseerd had. Door de ‘oude’ formulering van grondwetsartikel 41 was de federale overheid deels bevoegd gebleven voor de districten en de lokale volksraadpleging. Het was de eerste keer dat de bevoegdheid van de gewesten niet met een bijzondere wet werd uitgebreid, maar rechtstreeks in de grondwet. Overigens bleef er een incoherentie bestaan, aangezien volgens grondwetsartikel 41 de voorwaarden waaronder en de wijze waarop districten kunnen worden opgericht, met een bijzondere wet en dus door het federale parlement geregeld moeten worden.

Het Rekenhof liet in het *Belgisch Staatsblad* van 12 augustus een lijst publiceren van de mandaten van 7.202 politici.⁵⁰ Volgens het Rekenhof waren 341 politici en ambtenaren volledig in gebreke gebleven, hadden er 180 een mandatenlijst ingediend, maar geen vermogensaangifte gedaan, en hadden er 45 wel een vermogensaangifte maar geen mandatenlijst bezorgd. In enkele gevallen betrof het een vergetelheid; anderen weigerden om principiële redenen aangifte doen of waren van oordeel dat ze niet in het toepassingsgebied van de wet vielen. Een deel van de aangifteplichtigen maakten hun verzuim in de daaropvolgende maanden goed. Kamervoorzitter De Croo deelde op 30 december mee dat het Rekenhof 7.369 mandaten- en 7.233 vermogensaangiftes had ontvangen; 295 personen hadden geen mandatenlijst ingediend, 425 geen vermogensaangifte.

Op 19 december signaleerde *De Tijd* dat nog geen vervolging was ingesteld tegen de politici en ambtenaren die zich aan de aangifteplicht hadden onttrokken. Volgens de krant wachtte het parket op een initiatief van het Rekenhof. Dat ging er dan weer vanuit dat het parket ambtshalve een onderzoek kon openen. De Croo deelde op 22 december aan de Kamer mee dat hij minister van Justitie Onkelinx op 20 december een brief had gestuurd met de vraag wat de parketten van plan waren te doen. Volgens De Croo konden ze vervolging instellen op basis van de lijst die in het *Staatsblad* was gepubliceerd. Indien dat niet zou gebeuren, zou hij het Rekenhof vragen de mandatenlijst officieel aan het parket te overhandigen of dat op eigen initiatief doen.

Kieswetgeving – In de lijn van eerdere arresten verwierp het Arbitragehof op 27 april het beroep dat de N-VA, het Front Nouveau de Belgique (FNB), de Belgische Unie/Union belge (BUB) en de Chrétiens démocrates francophones (CDF) hadden ingesteld tegen de invoering van een kiesdrempel van 5% bij de verkiezing van de regionale parlementen. Een schorsingsverzoek van het FNB; de BUB en de CDF was al in 2004 verworpen.

B. Staatshervorming

Op 19 januari had de eerste vergadering plaats van het 'Forum voor Institutionele Hervormingen', dat conform het regeerakkoord op 19 oktober 2004 was geïnstalleerd met de opdracht het akkoord van 26 april 2002 over, in hoofdzaak, de hervorming van het tweekamerstelsel verder uit te voeren en voorstellen te doen voor "een grotere structurele coherentie van de federale, gewestelijke en/of gemeenschapsbevoegdheden".⁵¹

50. De vermogensaangiftes worden door het Rekenhof in een kluis bewaard. In het *Belgisch Staatsblad* van 9 november verschenen errata en ingestuurde verbeteringen op de mandatenlijst van 12 augustus.

51. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 195.

De 19 vertegenwoordigers van de verschillende regeringen – negen Nederlandstalige, negen Franstalige en één Duitstalige – beslisten het Forum met twee senatoren uit te breiden. Ze gingen daarmee in op het verzoek van de Senaat betrokken te worden bij de besprekingen over zijn omvorming tot een kamer van de deelstaten. Wegens onenigheid tussen de Franstalige leden, die eerst de hervorming van het tweekamerstelsel wilden behandelen, en de Vlamingen, die vonden dat alle onderwerpen gelijktijdig aan bod konden komen, werd het Forum het niet eens over de agenda en de methode van zijn werkzaamheden. Na de vergadering werd gezegd dat de Forum-voorzitters, de vice-premiers Van de Lanotte en Reynders, een oplossing zouden zoeken en op de volgende bijeenkomst een voorstel zouden doen, maar het Forum kwam in 2005 niet meer samen.

Op het PS-congres over de grondwet van de Europese Unie (26 februari) verraste partijvoorzitter Di Rupo met het voorstel een referendum te houden over het voortbestaan van België. Aan het adres van de liberale coalitiepartner, die voorstander was van een volksraadpleging over de EU-grondwet, zei hij niet tegen volksraadplegingen te zijn, maar de Europese grondwet te complex te vinden om er een duidelijke vraag over te kunnen stellen. Over het voortbestaan van België zou dat wel mogelijk zijn, voegde hij daaraan toe. Daags nadien nuanceerde Di Rupo zijn verklaring. In *De zevende dag* zei hij dat het er hem enkel om te doen was geweest een voorbeeld te geven van een referendum met een duidelijke vraagstelling.

Na de mislukking van de onderhandelingen over de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde (zie II. De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde) groeide in politieke kringen de overtuiging dat na de federale verkiezingen van 2007 opnieuw over de staatshervorming zou worden gepraat, inclusief de splitsingskwestie, en dat het aangewezen was de communautaire onderhandelingen al in 2006 door middel van discrete verkennende gesprekken voor te bereiden. Op 29 april, toen de onderhandelingen over Brussel-Halle-Vilvoorde in een beslissende fase waren gekomen, had PS-voorzitter Di Rupo nog gesuggereerd na een BHV-akkoord een communautaire rustpauze van ten minste vijf jaar in acht te nemen. Op 9 juli zei hij in *Het Belang van Limburg* dat niet op de vorming van de volgende federale regering hoefde te worden gewacht om te onderhandelen over communautaire dossiers. “We moeten nu al het terrein verkennen en indien mogelijk akkoorden sluiten”, zei hij.

Twee dagen eerder, op 7 juli, had minister-president Leterme, in een toespraak tijdens een door de werknemersorganisatie Voka georganiseerde ontmoeting tussen politici en ondernemers, de politieke wereld opgeroepen om in het vooruitzicht van 2007 een klimaat van vertrouwen te scheppen en tijdig het debat over de verdere staatshervorming voor te bereiden. De lunch die Leterme op 11 juli, het Feest van de Vlaamse Gemeenschap, aanbood aan de belangrijkste ministers van de federale regering en de andere deelstaatregeringen paste in die vertrouwensopbouw. Eveneens op 11 juli richtte Leterme zich met een ‘vrije tribune’ in *La Libre Belgique* en *Le Soir* tot de Franstaligen. Hij bezwoer hen een nieuwe stap

in de staatshervorming niet als een taboe te beschouwen, "maar als een katalysator voor meer werk en echt economisch herstel".

Op 12 juli schreef *De Tijd*, op basis van informatie van de woordvoerder van Verhofstadt, dat de premier, Leterme en Di Rupo "een maand geleden" hadden afgesproken de institutionele onderhandelingen van 2007 discreet voor te bereiden. PS-vice-premier Onkelinx zinspeelde daarop toen ze in *Knack* (21 december) zei: "We zullen in de tijd die ons nog rest tot de verkiezingen achter de schermen het terrein moeten aftasten en proberen een confrontatie te voorkomen"

De Vlaamse partijen reageerden positief op de aankondiging van PS-voorzitter Di Rupo, in een interview met *L'Echo* van 11 juni, werk te willen maken van het herstel van Wallonië. Di Rupo zei dat, gezien de stagnatie van de groei, de hoge werkloosheid en het gedaalde ondernemersvertrouwen, de Waalse economie een heropleving nodig had. "Er is nood aan een Marshallplan op Waalse schaal. Daarbij moet iedereen – regering, vakbonden, patroons, universiteiten, onderwijzers en organisaties – zijn verantwoordelijkheid nemen", zei hij. De Vlaamse partijen beklemtoonden dat er voor de herleving van de Waalse economie geen extra federaal geld mocht worden gegeven.⁵²

Op 29 november stelde de denkgroep 'In de Warande' een *Manifest voor een zelfstandig Vlaanderen* voor.⁵³ De denkgroep zei daarin dat het Belgische federale model wegens de grote verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië niet geschikt is om de uitdagingen van de globalisering, de internationale concurrentie en de vergrijzing aan te pakken en dat België voor Vlaanderen geen enkele toegevoegde waarde heeft. Daarom zou Vlaanderen een zelfstandige lidstaat van de Europese Unie moeten worden. Het manifest werd door een vijftigtal zakenlieden en academici onderschreven.

Op 8 december meldde *Le Soir* dat Herman De Bode, een van de leden van de denkgroep, was teruggetreden als managing partner van McKinsey & Company in de Benelux, nadat in het Franstalige landsdeel een campagne tegen het studie-bureau was begonnen omdat De Bode het manifest mee had opgesteld.

Lambermontwetten – De Interministeriële Conferentie voor het Buitenlands Beleid besliste half maart een werkgroep op te richten over de splitsing van ontwikkelingssamenwerking. Volgens de bijzondere wet van 13 juli 2001 over de Lambermont-staatshervorming had een werkgroep tegen 31 december 2002 een lijst moeten opstellen van de "onderdelen" van ontwikkelingssamenwerking die op 1 januari 2004 aan de gewesten en gemeenschappen hadden moeten worden overdragen, maar die werkgroep was daar niet in geslaagd. Van de nieuwe werk-

52. Op 30 augustus stelde de Waalse regering haar 'Marshallplan' voor. Voor het herstelplan trok ze, gespreid over vier jaar, 1,054 miljard euro uit om banen te scheppen, nieuwe activiteiten te ontwikkelen en de ondernemerszin te bevorderen.

53. De denkgroep was in 1995 opgericht op initiatief van René De Feyter "om een positief concept voor Vlaanderen te ontwikkelen" en bestaat uit vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en de academische wereld. Sinds 2003 wordt ze voorgezeten door de gewezen KBC-topman Remi Vermeiren.

groep zouden de ministers deel uitmaken die bevoegd zijn voor ontwikkelingssamenwerking. Ze kwamen op 7 november bijeen maar vonden geen overeenstemming, hoofdzakelijk wegens verdeeldheid in de federale regering waar minister van Ontwikkelingssamenwerking De Decker (MR) zich tegen de splitsing verzettede. Ook op een vergadering van de ICBB van 13 december bleek er geen consensus te zijn.

Op 19 april zei minister-president Leterme in het Vlaams Parlement dat hij hoopte tegen het zomerreces een samenwerkingsakkoord te sluiten met de Franse Gemeenschap over de overdracht van de Nationale Plantentuin van Meise van de federale naar de Vlaamse overheid. De overdracht was door de bijzondere wet van 13 juli 2001 van een dergelijk samenwerkingsakkoord afhankelijk gemaakt. De Vlaamse regering en de Franse gemeenschapsregering konden het niet eens worden over het aantal Franstalige personeelsleden dat in de Plantentuin zou kunnen blijven werken. Een samenwerkingsakkoord werd ook in 2005 niet gesloten.

Elektronische communicatie – In het Overlegcomité sloten de federale regering en de gemeenschapsregeringen op 20 april een ontwerpovereenkomst over de samenwerking tussen het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie (BIPT) en de mediaregulatoren van de drie gemeenschappen. Het samenwerkingsakkoord was een gevolg van een arrest van het Arbitragehof van 14 juli 2004 waarin, op verzoek van de Vlaamse regering, een artikel van de wet van 17 januari 2003 werd vernietigd dat de bevoegdheid bepaalt van het BIPT, de regulator van de post- en telecommunicatiesector.

Volgens het Arbitragehof kon, gezien de technologische convergentie van de telecommunicatiesector en de audiovisuele sector, meer bepaald het gezamenlijke gebruik van de elektronische transmissie-infrastructuur, de federale overheid niet alleen de bevoegdheid van het BIPT en het gebruik van de elektronische communicatie-infrastructuur regelen, en moest daarover een samenwerkingsakkoord met de gemeenschappen worden gesloten. Om het BIPT in staat te stellen zijn werkzaamheden verder uit te oefenen en om de federale overheid en de gemeenschappen de gelegenheid te geven een regeling te zoeken, had het arrest daarvoor tijd gegeven tot 31 december 2005.

Op 13 juli vernietigde het Arbitragehof, op verzoek van het BIPT, een artikel in het decreet van 7 mei 2004 van de Vlaamse overheid dat de elektronische communicatienetwerken regelde. Volgens het grondwettelijk hof mocht het Vlaams Parlement niet eenzijdig regels uitvaardigen voor de elektronische transmissie-infrastructuur die gemeenschappelijk gebruikt wordt voor radio en televisie enerzijds en voor telecommunicatie anderzijds. Het bevestigde dat de federale overheid en de gemeenschappen daar tegen het einde van het jaar een akkoord dienden over te sluiten.

Eind 2005 was het ontwerpakkoord van 20 april nog altijd niet ondertekend. De Vlaamse regering weigerde dat te doen zolang het BIPT niet optrad tegen Franstalige radiozenders die uitzendingen van Vlaamse zenders stoorden. Minister van Economie Verwilghen, die bevoegd was voor het BIPT, zei op 9 november in

de Kamercommissie voor Infrastructuur dat het BIPT een onderzoek naar storende Franstalige zenders was begonnen.

C. Communautaire problemen

Rondzendbrief-Peeters – Op 14 januari kwamen de voorzitters van de Franstalige partijen bijeen om zich te beraden over de arresten waarin de Raad van State op 23 december 2004 het annulatieberoep had verworpen tegen de rondzendbrieven-Peeters en -Martens over de toepassing van de bestuurstaalwet in de Vlaamse faciliteitengemeenten.⁵⁴ Achteraf werd gezegd dat de voorzitters de uitspraak van de Raad van State zouden respecteren, maar alle initiatieven zouden steunen om de toepassing van de rondzendbrieven te bestrijden. Indien de “pesterijen” in de Vlaamse Rand zouden blijven duren, zouden de Franstalige partijen de uitbreiding van het Brusselse gewest eisen. Een aanpassing van de rondzendbrieven en van het taalstatuut van de zes Vlaamse randgemeenten van Brussel waar de Franstalige inwoners faciliteiten genieten, kwam ter sprake in de (mislukte) onderhandelingen over Brussel-Halle-Vilvoorde (zie II. De splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde).

In de nasleep van die mislukking keurde de Vlaamse regering op 8 juli een nieuwe versie van de rondzendbrieven-Peeters en -Martens goed, waarin passages uit de arresten van de Raad van State werden opgenomen om aan te tonen dat de rondzendbrieven de bestuurstaalwet correct interpreteren en toepassen.

Op een schriftelijke vraag van senator Jean-Marie Happart (PS) antwoordde minister van Binnenlandse Zaken Patrick Dewael (VLD) in het *Bulletin van Vragen en Antwoorden 3-41, zitting 2004-2005* dat krachtens de arresten van 23 december 2004 de oproepingsbrieven voor verkiezingen in gemeenten van het Nederlandse taalgebied verstuurd moeten worden in de taal van het taalgebied. In de faciliteitengemeenten kunnen kiezers een Franstalige brief aanvragen. Tot dan toe had Binnenlandse Zaken gezegd dat de faciliteitengemeenten de oproepingsbrieven konden versturen in de taal van de geadresseerde. De Vlaamse regering had dat bestreden.

Resolutie-Cliveti – Op 13 en 14 april was het Roemeense parlementslid Minodora Cliveti in opdracht van de commissie voor Sociale Zaken van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa in België om een onderzoek in te stellen naar de taaltoestanden in de openbare ziekenhuizen en urgentiediensten van het Brusselse gewest. Zeven lokale Nederlandstalige mandatarissen uit Brussel en de Vlaamse Rand hadden op 27 september 2002, in een petitie aan de Raad van Europa, geklaagd over de gebrekkige kennis van het Nederlands bij de artsen, verplegers en hulpverplegers van de ziekenhuizen en urgentiediensten, die volgens de taalwet tweetalig zouden moeten zijn. Op 10 september 2003 was het Letse parlementslid Boriss Cilevics, die door de commissie voor Juridische Aangelegen-

54. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 199-200.

heden en Mensenrechten voor een verkennend onderzoek naar Brussel was gestuurd, tot de conclusie gekomen dat de "feitelijke Franstaligheid" in de Brusselse ziekenhuizen een ernstig probleem vormde, zij het niet van juridische maar van sociale aard. Daarom was de zaak doorverwezen naar de commissie voor Sociale Zaken.⁵⁵

Op 21 juni keurde de commissie voor Sociale Zaken een voorstel van resolutie van Cliveti goed, waarin de verslaggeefster erkende dat er een taalprobleem was en enkele voorstellen deed om de tweetaligheid in de ziekenhuizen te versterken. In het resolutievoorstel stond ook een oproep tot België om het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de Bescherming van Nationale Minderheden te ratificeren, teneinde de Franstaligen bepaalde taalrechten te geven in Nederlandstalige ziekenhuizen.⁵⁶ Cliveti brak voorts een lans voor de oprichting van tweetalige scholen in heel het land. Amendementen van de Vlaamse vertegenwoordigers in de Parlementaire Vergadering om beide passages te schrappen, werden verworpen.

Na lobbywerk van de Vlaamse vertegenwoordiging, inzonderheid Luc Van den Brande (CD&V), keurde de commissie voor Juridische Aangelegenheden en Mensenrechten op 16 september een advies goed dat de ontwerp-resolutie-Cliveti op enkele punten amendeerde. Het ging om de schrapping van de "erkenning van de Franstaligen in Vlaanderen als nationale minderheid", de aanbeveling tweetalige scholen op te richten en de verwijzing naar het principe van de continuïteit van de dienst bij de verzekering van de tweetaligheid in de Brusselse ziekenhuizen, en om de toevoeging van de aanbeveling de daadwerkelijke tweetaligheid van de spoedgevallendiensten te verzekeren om mogelijke fatale gevolgen van misverstanden te voorkomen. Op 7 oktober keurde de Parlementaire Vergadering de geamendeerde ontwerp-resolutie goed. In de tekst werd aangedrongen op een correcte toepassing van de taalwetgeving in Brussel en werd België opgeroepen het Kaderverdrag spoedig te ratificeren.

Taalhoffelijkheidsakkoord – Op 21 april schorste de Raad van State drie brieven van de Brusselse regering die gemeenten, OCMW's en ziekenhuizen toestonden onder bepaalde voorwaarden eentalige personeelsleden contractueel in dienst te nemen. Het arrest bevestigde dat ook contractuele personeelsleden tweetalig moeten zijn. De drie brieven waartegen beroep was aangetekend door onder meer het Vlaams Komitee Brussel pasten in het taalhoffelijkheidsakkoord van november 1996. De Brusselse regeringspartijen spraken daarin af dat contractuele personeelsleden aangeworven konden worden zonder in een taalexamen hun tweetal-

55. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 228-229.

56. België had het Kaderverdrag op 31 juli 2001 ondertekend, maar had zich het recht voorbehouden zelf invulling te geven aan het begrip 'nationale minderheid'. De ratificatie was van een akkoord daarover afhankelijk gemaakt. Een werkgroep van experts had in 2003 geen overeenstemming over een definitie van 'nationale minderheid' gevonden. *Ibidem*, p. 228.

ligheid te bewijzen. De bestuurstaalwet van 1963 bepaalt nochtans dat in Brussel de personeelsleden van de gemeente en het OCMW tweetalig moeten zijn.

In rondzendbrieven van 18 en 19 juli 2002 was het taalhoffelijkheidssakkoord verlengd voor een periode van twee jaar. De Raad van State had beide rondzendbrieven geschorst, op 8 april 2003 voorlopig en op 27 mei 2004 definitief.

Tijdens de coalitieonderhandelingen na de verkiezingen van 13 juni 2004 kwamen de Brusselse regeringspartijen overeen dat de gemeenten, de OCMW's en de openbare ziekenhuizen eentalige contractuele personeelsleden mochten blijven aanwerven om "de goede werking en de continuïteit van de dienstverlening" te verzekeren. De Brusselse regering sprak van een "praktische oplossing voor een praktisch probleem". Een en ander werd geregeld in een brief van 14 oktober 2004 aan de Brusselse gemeentebesturen en in twee brieven van 29 oktober 2004, een aan de OCMW-besturen en een aan de directie van Iris, de koepel van de openbare ziekenhuizen.

De Raad van State schorste op 21 april de drie brieven en bevestigde dat de bestuurstaalwet ook "lijkt te gelden" voor contractuele personeelsleden. Als gevolg van het arrest konden de Brusselse gemeenten en OCMW's in principe geen personeelsleden meer in dienst nemen die niet aan de tweetaligheidsvoorwaarde voldoen en kon de Brusselse regering in principe niet verzaken aan haar bevoegdheid onregelmatige benoemingen te vernietigen.

In een reactie zei minister-president Charles Picqué (PS) zich aan het regeerakkoord te zullen houden. Hij zei dat hij altijd een verdediger van de tweetaligheid was geweest, maar dat hij niet "medeplichtig" wilde zijn "aan ontslagen die het gevolg zouden zijn van een strenge toepassing van de taalwetten en die de dienstverlening aan de bevolking in het gedrang brengen".

VI. Het asiel- en vreemdelingenbeleid

In 2005 dienden 15.957 vreemdelingen een asielverzoek in, 600 meer dan in 2004, en werden 3.059 asielzoekers als politiek vluchteling erkend, tegenover 2.275 in 2004 en 1.201 in 2003. Minister van Binnenlandse Zaken Dewael deelde op 18 mei mee, dat het aantal asielaanvragen dat was ingediend voordat in 2001 was overgeschakeld naar de 'last in, first out'-methode en op behandeling wachtte, was gedaald van 45.000 tot 17.250.

Rapport-Vermeersch – Op 2 februari stelde de commissie-Vermeersch haar eindrapport met aanbevelingen over de repatriëring van uitgeprocedeerde asielzoekers voor aan de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken. De commissie, die werd voorgezeten door prof. em. Etienne Vermeersch, was opgericht na de dood (1998) van de Nigeriaanse asielzoekster Sémira Adamu tijdens een gedwongen repatriëring. Volgens de commissie is het gebruik van dwang ethisch verantwoord wanneer een uitgeprocedeerde asielzoeker zich verzet tegen de uitwijzing, maar is het gebruik van verdovende geneesmiddelen dat niet. Zodra de betrokke-

ne "onder controle werd gebracht of geïmmobiliseerd is", is elke gewelddaad onaanvaardbaar. Personen die zich verzetten, moeten kunnen worden gestraft door ze onder te brengen in een gesloten instelling.

Asielprocedure – Op 23 december keurde de ministerraad een wetsontwerp goed over de hervorming van de asielprocedure die minister Dewael eind juli 2003 in het vooruitzicht had gesteld en waartoe de regering hem op een bijzondere vergadering van 30-31 maart 2004 de opdracht had gegeven. Om de grote achterstand bij de Raad van State weg te werken – er waren meer dan 37.000 dossiers aanhangig, waarvan twee derde betrekking hadden op asielzaken – had Dewael de aanscherping en versnelling van de asielprocedure gekoppeld aan een reorganisatie van de Raad van State. Bij het rechtscollege zou, naast de afdelingen Wetgeving en Administratie, een afdeling voor vreemdelingenzaken worden opgericht. Tegen die plannen was verzet gerezen bij de PS en in de Raad van State. De regering besliste daarom een aparte administratieve rechtbank op te richten, de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, bij dewelke beslissingen van de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen aangevochten zouden kunnen worden. De hele asielprocedure zou binnen het jaar moeten worden afgerond.

Asielcentra – In december gaf de regering toestemming aan de Regie der Gebouwen drie voormalige asielcentra te verkopen voor 14,6 miljoen euro. Het ging om de voormalige vakantiecentra *Zon en Zee* in Westende, *Hengelhof* in Houthalen-Helchteren en *Les Dollimarts* in Vresse-sur-Semois die de eerste regering-Verhofstadt begin 2001 had gekocht van resp. het ACW, het christelijk ziekenfonds en P&V Verzekeringen voor resp. 13,8 miljoen euro, 19,3 miljoen euro en 3,1 miljoen euro, met de bedoeling er asielzoekers in onder te brengen (in het jaar 2000 was het aantal asielzoekers gestegen tot 42.193, een recordcijfer). Wegens rechtsgedingen van inwoners en het gemeentebestuur werd het centrum in Houthalen-Helchteren maar korte tijd en dat in Vresse nooit gebruikt. Enkel in Westende verbleven er ruim twee jaar asielzoekers. Toen een rechter in juni 2003, eveneens na een klacht van omwonenden en het gemeentebestuur, ook het gebruik van *Zon en Zee* als asielcentrum verbood, besliste de regering de drie centra te verkopen. De behoefte aan opvangplaatsen was, door een daling van het aantal asielzoekers, intussen afgenomen.

Migrantenstemrecht – Een artikel in de wet van 23 december 2005 houdende diverse bepalingen (B.S. 30 december 2005) preciseerde een van de voorwaarden in de wet van 19 maart 2004 over het gemeentelijk migrantenstemrecht. Om actief kiesrecht te kunnen krijgen, moet volgens de wet van 23 december 2005 een vreemdeling op het ogenblik van de indiening van de aanvraag vijf jaar ononderbroken zijn verblijfplaats in België hebben. In de wet van 19 maart 2004 stond "vóór de indiening van de aanvraag". Bovendien bepaalt de wet van 23 december 2005 dat het om een wettelijk verblijf moet gaan.

Interculturele dialoog – Op 2 mei presenteerde de in 2004 geïnstalleerde Commissie voor de Interculturele Dialoog haar rapport met aanbevelingen om het staatsburgerschap en het samenleven van verschillende culturen in België te bevorderen.

De commissie raadde aan niet over "immigranten" of "allochtonen" te spreken, maar over "culturele minderheden". Ze beschouwde het als een elementair recht van elke persoon de feestdagen te kunnen vieren "die in zijn ogen het belangrijkste zijn" en adviseerde de overheid daarom de mogelijkheid te onderzoeken om werknemers de vrije (feest)dagen te laten kiezen. De commissie bepleitte de oprichting van een Belgisch Instituut voor de Islam als onderzoeks- en onderwijscentrum enerzijds en sociaal-cultureel centrum voor het grote publiek anderzijds. Over het gebruik van levensbeschouwelijke of religieuze symbolen door ambtenaren vond de commissie geen consensus. Ze zei dat, als compromis tussen de volledige vrijheid en een volledig verbod, het dragen van symbolen verboden zou kunnen worden voor ambtenaren die in contact komen met de burger.

Zaak-Remmery – Veel aandacht in de media kreeg de zaak-Remmery. Tussen 24 november 2004 en 2 maart 2005 kreeg Rik Vannieuwenhuysse, de zaakvoerder van het bedrijf Remmery in Ledegem (West-Vlaanderen), zeven dreigbrieven, waarvan er enkele kogels bevatten. In de brieven werd eerst geëist dat Naïma Amzil, een allochtone werkneemster, zonder hoofddoek naar het werk kwam en nadien, nadat ze zich daar naar had geschikt, dat ze ontslagen werd. Vannieuwenhuysse en Amzil kregen veel steunbetuigingen en werden eind 2004 door de koning op het Paleis ontvangen. Op 2 maart kwamen Vannieuwenhuysse en Amzil overeen dat de werkneemster een tijd afwezig zou blijven (in de eerste persberichten was er sprake van ontslag, maar dat werd later genuanceerd).

In de Vlaamse kranten van 5 maart verscheen een advertentie waarin de Vlaamse regering zei verontwaardigd te zijn over de bedreigingen, de gevolgen daarvan te betreuren en elke vorm van bedreiging of chantage te veroordelen. "De Vlaamse regering staat voor een verdraagzaam Vlaanderen, waar mensen met diverse achtergrond actief aan de samenleving deelnemen. Wij blijven elke vorm van racisme en van discriminatie op grond van afkomst, geloof of huidskleur consequent bestrijden", stond in de advertentie.

Op 11 april ging Amzil weer aan het werk. Op 19 april brachten koning Albert en koningin Paola een bezoek aan het bedrijf om de zaakvoerder, Amzil en alle werknemers te steunen.

In mei arresteerde het gerecht de echtgenoot van een andere werkneemster van het bedrijf. Hij werd verdacht omdat DNA-sporen op de postzegel van een dreigbrief overeenstemden met zijn DNA. Bij gebrek aan bewijzen liet het gerecht de man later weer vrij. Er werd gezegd dat Vannieuwenhuysse een relatie had met de betrokken werkneemster en dat deze niet kon verkroppen dat Amzil een promotie had gekregen waarop ze zelf had gehoopt. Eind 2005 was de briefschrijver nog altijd niet gevonden en bleef de ware toedracht van de zaak onopgehelderd.

Regularisatiecampagne – Op 27 mei veroordeelde de correctionele rechtbank van Antwerpen een Belgische arts van Pakistaanse afkomst tot twaalf maanden gevangenisstraf met uitstel en een boete van 1.000 euro voor valsheid in geschriften. Hij had begin 2000, tijdens de campagne voor de regularisatie van het verblijfsstatuut van vreemdelingen die illegaal in het land verbleven, valse attesten verstrekt. Van de 116 illegalen die vervolgd werden, werden er 18 wegens twijfel

vrijgesproken. Van de overige 98 kregen er 94 een celstraf van zes maanden met uitstel en een boete van 250 euro, en vier een effectieve gevangenisstraf van zes maanden omdat ze eerder met het gerecht in aanraking waren gekomen. Het parket van Brussel was eind 2005 nog altijd niet klaar met een onderzoek naar gelijkaardige fraudegevallen.

VII. Het justitie- en politiebeleid

Hervorming gerecht – Het kernkabinet keurde op 22 juni het Themisplan van minister van Justitie Onkelinx goed voor een hervorming van het beheer van het gerecht dat, met zijn ongeveer 10.000 personeelsleden, nog altijd centraal geleid werd door één directie bij de federale overheidsdienst Justitie. Onkelinx stelde voor de 27 gerechtelijke arrondissementen en de vijf rechtsgebieden ('ressorten') van de hoven van beroep autonome bevoegdheid te geven voor hun budget, personeelsbeleid, gebouwen, materieel en gerechtskosten. Die bevoegdheid zou worden toevertrouwd aan de korpschefs. Per arrondissement zou er een arrondissementscollege en een arrondissementeel directiecomité komen, per ressort een directiecomité en een beheersbureau met een directeur, een human-resourcesmanager en een begrotingsmanager, die ook zitting hebben in de arrondissementele directiecomités van het ressort. In de directiecomités zouden zowel de korpschefs van de zetel als die van het parket zitting hebben, samen met de managers; beslissingen zouden collegiaal genomen worden. De decentralisering zou eind 2005 beginnen met proefprojecten in het ressort van de hoven van beroep van Gent en Bergen en in de arrondissementen Gent en Charleroi, en tegen 2010 voltooid moeten zijn. Een fusie van de kleine gerechtelijke arrondissementen waarvan aanvankelijk sprake was, kwam in het Themisplan niet voor, maar Onkelinx zei het idee niet op te geven.

In een gezamenlijk advies (23 oktober) noemden het College van procureurs-generaal, de Raad van procureurs, de Raad van arbeidsauditeurs en het federaal parket het plan "onrealistisch en onwerkbaar". Ze verzetten zich tegen onder meer een collegiaal beheer, dat volgens hen voorbijgaat aan het grondwettelijke verschil tussen zetel en parket, en vonden dat de managers niet op gelijke voet kunnen staan met de korpschefs. De Hoge Raad voor de Justitie bracht eind november een gelijklopend kritisch advies uit. Als gevolg daarvan zag minister Onkelinx zich verplicht de proefprojecten in Gent, Bergen en Charleroi uit te stellen.

Phenix – De wet van 10 augustus 2005 (B.S. 1 september 2005) regelde de oprichting van het informaticasysteem Phenix voor de interne en externe communicatie van het gerecht, het beheer en de bewaring van de gerechtelijke dossiers, de invoering van een nationale 'rol', het aanleggen van een gegevensbank van de rechtspraak, het opmaken van statistieken en het verlenen van bijstand bij het beheer en het bestuur van de gerechtelijke instellingen.

Het contract voor het Phenix-project, goed voor ongeveer 25 miljoen euro, was eind 2001 toegewezen aan de Belgische vestiging van het Amerikaanse informatiebedrijf Unisys.

Het was de bedoeling dat al in de eerste helft van 2003 de politierechtbanken en -parketten met het nieuwe systeem zouden werken, maar het project liep grote vertraging op. Pas op 23 mei 2005 hadden de eerste tests plaats, op het politieparket van Turnhout.

Gerechtigde achterstand – De wet van 10 augustus 2005 tot wijziging van de wet van 3 april 1953 [...] (B.S. 29 augustus 2005) verhoogde het aantal magistraten bij het hof van beroep van Gent. Een gelijkaardige uitbreiding, gekoppeld aan de verbintenis het aantal achterstallige zaken te verminderen, was in 2004 tot stand gekomen voor de rechtbank van eerste aanleg van Dendermonde en de hoven van beroep van Antwerpen en Brussel.

Strafprocesrecht – De Senaat keurde op 1 december het wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht goed. Het nam de tekst over van het voorontwerp van wet dat was opgesteld door een commissie die in 1991 was opgericht ten gevolge van de werkzaamheden van de eerste parlementaire onderzoekscommissie over banditisme en terrorisme en die werd voorgezeten door de Luikse hoogleraar Michel Franchimont. Het wetsvoorstel bevat de nieuwe regels voor de politiediensten, het parket en het gerecht bij een strafproces en geeft verdachten en slachtoffers meer rechten. De Kamer zou het in 2006 bespreken.

Assisenrechtspraak – Een commissie van twaalf experts die op 17 november 2004 was aangesteld om voorstellen te doen voor de hervorming van de assisenrechtspraak overhandigde op 8 maart haar rapport aan minister Onkelinx. Het bevatte een reeks voorstellen voor een grondige hervorming van het assisenhof, inclusief de vervanging ervan door een crimineel hof bestaande uit twee beroepsrechters en drie burgers. Na een vergadering met de leden van de commissie zei Onkelinx op 22 april voorstander te zijn van het behoud van een hervormd assisenhof. Bij koninklijk besluit van 20 juli 2005 werd, met terugwerking tot 1 mei, een 'Commissie tot hervorming van het Hof van Assisen' ingesteld. Het bestond uit dezelfde twaalf personen en kreeg de opdracht tegen 30 oktober een voorontwerp van wet op te stellen over de samenstelling en de bevoegdheid van het assisenhof, de rechtspleging, de beroepsprocedure en de verbetering van de rechten van het slachtoffer.

Minister Onkelinx stelde het voorontwerp op 23 november aan de pers voor en zei het in die vorm bij het parlement te zullen indienen. In het voorontwerp werd het aantal beroepsrechters verminderd van drie naar één en het aantal leden van de volksjury van twaalf naar acht. Jury en assisen voorzitter zouden samen over schuldvraag en strafmaat beraadslagen en hun beslissing moeten motiveren. Casuïstiek zou onder meer de motivering en de correcte kwalificatie van de misdaad kunnen beoordelen. De leeftijdsgrens van de juryleden (30 tot 60 jaar) zou worden verruimd (25 tot 65 jaar). Het voorontwerp schafte de mogelijkheid af om juryleden te wraken, tenzij daar een objectieve reden voor is. De jury zou al acht

dagen voor het begin van het proces worden samengesteld. Procedurekwesties zouden tijdens een speciale zitting worden behandeld in de week voor het eigenlijke proces begint.

Jeugdrecht – Op 12 januari begon in de Kamercommissie voor Justitie de bespreking van het wetsontwerp van minister Onkelinx over de hervorming van het jeugdrecht, dat beoogde de Jeugdbeschermingswet van 1965 aan de maatschappelijke ontwikkelingen aan te passen en de verschillen in visie tussen het Nederlandstalige en het Franstalige landsdeel te verzoenen. Terwijl de Franstaligen de klemtoon bleven leggen op de heropvoeding van minderjarige delinquenten en vonden dat enkel zware criminaliteit bestraft kon worden, niet door de jeugdrechter maar door de gewone strafrechter, was er in Vlaanderen een ruime consensus om jonge boefjes verantwoordelijk te stellen voor hun delinquent gedrag, onder meer via herstelmaatregelen, en om de jeugdrechter de bevoegdheid te geven crimineel gedrag te bestraffen.

Het wetsontwerp gaf een wettelijke basis aan de bemiddeling tussen dader, ouders en slachtoffer, breidde de maatregelen die ter beschikking staan van de jeugdrechter uit met onder meer opvoedkundige prestaties van algemeen nut, herstelgerichte bemiddeling en de aanstelling van een referentieopvoeder. De jeugdrechter kreeg de mogelijkheid opgelegde maatregelen te verlengen tot de leeftijd van 23 (in plaats van 20) jaar. Voor de uithandengeving – de verwijzing van een delinquente minderjarige van 16 jaar en ouder naar de strafrechter – voorzag het wetsontwerp in de oprichting van een bijzondere jeugdkamer bij de correctionele rechtbank.

De Vlaamse regering had zich op 24 december 2004, in een advies over het wetsontwerp, verzet tegen de verwijzing van delinquente jongeren naar de correctionele rechtbank. Om Onkelinx ertoe aan te zetten het wetsontwerp aan te passen, dreigde de Vlaamse minister van Welzijn, Inge Vervotte (CD&V), er op 25 januari in het Vlaams Parlement mee het samenwerkingakkoord van 30 april 2002 over de gesloten instelling in Everberg op te zeggen.⁵⁷ De VLD, die de federale regering niet in problemen wilde brengen, verzette zich daartegen. Tijdens de vergadering van het Overlegcomité van 2 februari werd afgesproken dat na de goedkeuring van het wetsontwerp door de Kamer en vóór de bespreking ervan in de Senaat de regering de tekst op gezamenlijk voorstel van de drie gemeenschappen alsnog zou aanpassen.

De Kamer keurde het geamendeerde ontwerp-Onkelinx op 14 juli goed. Op 22 juli besliste de Vlaamse regering het samenwerkingsakkoord over Everberg op

57. De gesloten instelling was in 2002 inderhaast opgericht door de federale regering wegens gebrek aan opvangcapaciteit in de gemeenschapsinstellingen. Het Vlaams Parlement had de bekrachtiging van het samenwerkingsakkoord gekoppeld aan een voor Vlaanderen aanvaardbare wijziging van de Jeugdbeschermingswet tegen 31 augustus 2004, maar die termijn nadien verlengd tot 31 januari 2005. Om een einde te maken aan de samenwerking moest het akkoord hoe dan ook worden opgezegd, met een opzegtermijn van zes maanden.

1 september 2007 op te zeggen en voor te stellen de federale instelling om te vormen tot een Vlaams detentiecentrum.

In november werden de bevoegde ministers van de Vlaamse regering, de Franse gemeenschapsregering en de Duitstalige gemeenschapsregering het eens over een aanpassing van het wetsontwerp. De verlenging van opgelegde maatregelen zou beperkt blijven tot 20 jaar. Als alternatief voor de uithandengeving stelden de gemeenschapsministers voor bij de jeugdrechtbanken een aparte correctionele kamer op te richten. Die zou maar beperkte straffen kunnen opleggen: maximum één jaar gevangenis voor misdrijven waarop een gewone straf van 3 jaar staat en maximum 3/5 van de straf voor misdrijven waarop een zwaardere straf dan 3 jaar staat.

De gemeenschapsministers stelden hun consensusvoorstel op 7 november voor in het Overlegcomité. In de Vlaamse regeringscoalitie had de VLD nog diezelfde dag kritiek op de "light-versie" van het jeugdsanctierecht waarmee minister Vervotte had ingestemd. In de daaropvolgende weken groeide een vergelijk tussen CD&V en VLD. De verlenging van maatregelen zou mogelijk blijven tot 23 jaar, maar met een cofinanciering van de federale overheid. Bij de jeugdrechtbanken zou een aparte correctionele kamer worden opgericht, maar er zou geen beperking van de maximumstraffen komen. Het was bij de jaarwisseling niet helemaal duidelijk of de Franse Gemeenschap het bijgestelde consensusvoorstel aanvaardde.

Terreurbestrijding – Net voor het jaareinde keurden de Kamer (20 december) en de Senaat (22 december) een wetsontwerp van minister Onkelinx goed dat de politie meer bevoegdheden geeft om terrorisme en zware, georganiseerde criminaliteit te bestrijden. Aan het wetsontwerp lag het arrest ten grondslag waarmee het Arbitragehof op 21 december 2004 een reeks bepalingen had vernietigd in de wet van 6 januari 2003 over de bijzondere opsporingsmethodes, de zogenaamde BOM-wet. Het grondwettelijk hof had het parlement tot eind 2005 de tijd gegeven de wet aan te passen. Onkelinx maakte daarvan gebruik om de politie en de parketten meer slagkracht te geven bij de bestrijding van terrorisme en georganiseerde criminaliteit.

De wet van 27 december 2005 houdende diverse wijzigingen van het Wetboek van Strafvordering en van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op de verbetering van de onderzoeksmethoden in de strijd tegen het terrorisme en de zware en georganiseerde criminaliteit (B.S. 30 december 2005) kwam tegemoet aan het arrest van het Arbitragehof, door onder meer de controle van de bijzondere opsporingsmethodes toe te vertrouwen aan de Kamer van Inbeschuldigingstelling. Ze preciseerde of verbeterde de regels voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot bankrekeningen, bankkluisen, bankverrichtingen, inkoopoperaties in private plaatsen en woningen, het gebruik van bijzondere opsporingsmethoden in het kader van de strafuitvoering of van een vrijheidsberovende maatregel, het gebruik van fotografisch materiaal in het kader van observaties, het gebruik van informanten en het rechtstreeks afluisteren. De wet maakte het voorts mogelijk vijf onderzoeksrechters aan te stellen die gespecialiseerd zijn in terrorismezaken

en die hun bevoegdheid in deze gevallen mogen uitoefenen over het hele Belgische grondgebied.

Conform een besluit van het Ministerieel Comité voor Inlichtingen en Veiligheid van 10 november 2004 diende de regering op 17 oktober in de Kamer een wetsontwerp in over de oprichting van een "Coördinatieorgaan voor de Analyse van de Dreiging" (OCAM) dat de informatie van de politie- en inlichtingendiensten maar ook van federale overheidsdiensten als Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken, Mobiliteiten Vervoer, en Financiën over terroristische en extremistische bedreigingen verzamelt en evalueert. Het zou in de plaats komen van de Antiterroristische Gemengde Groep (AGG).

Nadat de politie in het kader van de strijd tegen het terrorisme bij huiszoekingen op 30 november veertien personen had opgepakt, zei de directeur van het AGG dat het federaal parket in drie jaar ongeveer 200 terrorismeonderzoekingen had geopend. De opgepakte personen werden ervan verdacht deel uit te maken van een terroristische organisatie die tot doel had zelfmoordterroristen te rekruteren voor de *jihad*. Het onderzoek tegen het netwerk was op 28 juli geopend. De politie had het netwerk vroegtijdig moeten opdoeken nadat een Franse radiozender gemeld had dat een vrouw uit Charleroi die als zelfmoordterroriste naar Irak was gereisd, op 9 november in de buurt van Bagdad bij een mislukte aanslag was omgekomen.

Drugsbeleid – Op 13 januari meldde *De Tijd* dat het College van procureurs-generaal besloten had de rondzendbrief van minister Onkelinx van 9 november 2004 over het cannabisgebruik niet toe te passen. Ze had de brief geschreven nadat het Arbitragehof op 20 oktober 2004 belangrijke onderdelen van de drugswet van 3 mei 2003 had vernietigd.⁵⁸ Het College zei dat de rondzendbrief niet toegepast kon worden omdat de begrippen "problematisch gebruik" en "openbare overlast" die Onkelinx in de brief verduidelijkte, door het Arbitragehof geschrapt waren.

Op 1 februari vaardigden minister Onkelinx en het College van procureurs-generaal een gezamenlijke richtlijn uit die, in afwachting van een aanpassing van de wetgeving, het vervolgingsbeleid regelde. De circulaire, waarin de termen "problematisch gebruik" en "openbare overlast" niet voorkwamen, bepaalt dat de vervolging van meerderjarige cannabisgebruikers de laagste prioriteit heeft wanneer de gebruiker in het bezit is van maximum drie gram cannabis en één vrouwelijke cannabisplant, en er geen aanwijzingen zijn dat hij dealt. In dat geval stelt de politie een vereenvoudigd proces-verbaal op, dat geen aanleiding geeft tot vervolging, maar wel bij een bestaand of toekomstig strafdossier gevoegd kan worden. Indien er sprake is van verzwarende omstandigheden, meer bepaald cannabisbezit in een strafinrichting, een instelling voor jeugdbescherming, een onderwijsinstelling of de onmiddellijke omgeving daarvan, een ziekenhuis of op

58. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 205.

een openbare plaats, wordt een gewoon proces-verbaal opgesteld en vervalt de laagste prioriteitsgraad.

Gevangeniswezen – De basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (B.S. 1 februari 2005) gaf een wettelijke basis aan het penitentiair recht, dat tot dan vooral door de regering en de gevangenisadministratie was ingevuld.

Politiehervorming – Op 4 januari berichtte *De Standaard* over het evaluatieverslag over commissaris-generaal Herman Fransen, het hoofd van de federale politie, dat minister van Binnenlandse Zaken Dewael aan het Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten (Comité P) had gevraagd. Volgens het verslag was Fransen geschikt om de federale politie te leiden, maar delegeerde hij te veel taken aan de vijf directeurs-generaal en werkten de vijf algemene directies te weinig samen. Fransen had ook te weinig aandacht voor samenwerking met de lokale politie. Naar aanleiding van het verslag richtten minister Dewael en minister van Justitie Onkelinx begin februari een werkgroep op die voorstellen moest doen om de werking van de federale politie te verbeteren. Op 30 september keurde de regering, met het oog op het advies van de Raad van State, een wetsontwerp goed dat het aantal algemene directies terugbracht van vijf tot drie en de positie van de commissaris-generaal versterkte.

Met de wet van 3 juli 2005 tot wijziging van bepaalde aspecten van het statuut van de personeelsleden van de politiediensten en houdende diverse bepalingen met betrekking tot de politiediensten (B.S. 29 juli 2005) kwam de regering, na overleg met de politievakbonden, tegemoet aan het arrest van 22 juli 2003 waarin het Arbitragehof een dozijn discriminatoire bepalingen had vernietigd in het door de programmawet van 30 december 2001 bekrachtigde 'mammoetbesluit' over het statuut van de leden van de geïntegreerde politiediensten.

VIII. Het werkgelegenheids- en sociaal beleid⁵⁹

A. Werkgelegenheid

Op 31 december waren er 451.782 uitkeringsgerechtigde werklozen, 2.756 (0,6%) minder dan eind 2004.⁶⁰ In Vlaanderen was het aantal uitkeringstrekkers met

59. Enkele belangrijke onderdelen van het werkgelegenheids- en sociaal beleid, met name het loopbaaneinde-debat en de financiering van de sociale zekerheid, worden behandeld in III. Het Generatiepact.

60. Uit het jaarverslag van de RVA over 2004 bleek dat maandelijks gemiddeld 1.171.412 personen een uitkering kregen van de Rijksdienst: 486.489 werkzoekende werklozen; 252.576 niet-werkende werkzoekenden; 123.701 tijdelijk werklozen; 103.323 loopbaanonderbrekers; 73.088 tijdskredietnemers; 51.253 'geactiveerde' werklozen; 44.096 deeltijdse werknemers; 31.767 werknemers in opleiding; 4.184 onthaalouders; 926 halftijds bruggepensioneerden.

4,3% gedaald, in Wallonië en in Brussel was het met resp. 0,8 en 2,8% gestegen. Het aantal werkzoekenden nam in 2005 met 1.687 toe tot 597.141, van wie 231.805 (-5.412) in Vlaanderen, 268.227 (+2.275) in Wallonië en 97.109 (+4.824) in Brussel. De werkloosheidsgraad was verder gestegen tot 12,9% (+0,1); in Vlaanderen bedroeg ze 8,4% (-0,2), in Wallonië 18,5% (+0,1) en in Brussel 22,1% (+1,1). Het was voor het eerst in meer dan vijftien jaar dat de werkloosheidsgraad boven het gemiddelde van de twaalf landen van de eurozone uitkwam.

Volgens het jaarverslag van de Nationale Bank (23 februari) waren er in 2004 ongeveer 31.000 banen bijgekomen. De Hoge Raad voor de Werkgelegenheid maakte in zijn jaarverslag (30 juni) gewag van 28.000 additionele arbeidsplaatsen. De werkgelegenheidsgraad was volgens de Hoge Raad in 2004 gestegen tot 60,4% (64% in Vlaanderen, 55,5% in Wallonië en 55,4% in Brussel).

Volgens het jaarlijkse rapport van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) over de ontwikkeling van de werkgelegenheid en de loonkosten (8 november) zou de werkgelegenheid in de particuliere sector in 2005 en 2006 met telkens 1,5% stijgen, tegenover gemiddeld 1,4% in Duitsland, Frankrijk en Nederland. De lonen in de particuliere sector zouden in beide jaren samen 2,1 procentpunten sneller stijgen dan in de drie referentielanden.⁶¹ De loonkloof met die drie landen zou daardoor sinds 1996 zijn toegenomen tot 2,9 procentpunten. Volgens de CRB zou de loonstijging nochtans binnen de afgesproken norm van 4,5% blijven (zie infra VIII.B. Sociaal overleg) en was de toename van de loonkostenhandicap het gevolg van externe factoren, meer bepaald de hoger dan verwachte inflatie en de strakkere loonmatiging in de buurlanden. Premier Verhofstadt riep de sociale partners op tegen Kerstmis het CRB-rapport te analyseren en er een antwoord op te formuleren.

Bij de voorstelling van de economische vooruitzichten van de Nationale Bank, op 5 december, toonde gouverneur Quaden, refererend aan het CRB-rapport, zich bekommerd over de verslechtering van de concurrentiekracht. Hij riep de regering en de sociale partners op na het Generatiepact een "competitiviteitspact" te sluiten en suggereerde de lonen te matigen door middel van zogenaamde all-in-akkoorden.⁶² Verhofstadt steunde de oproep. De vakbonden wezen het denkspoor van de all-in-akkoorden niet af, maar zeiden dat er niet kon worden geraakt aan de loonindexering en dat er geen sprake kon zijn van "onverantwoorde loonmatiging".

Op 20 juli nam de regering, na overleg met de gewesten en de sociale partners, enkele maatregelen om de jeugdwerkloosheid te bestrijden. In de federale administratie en bij de federale openbare diensten zou het aantal startbanen – betrek-

61. Volgens het VBO zouden daardoor 23.100 banen verloren gaan. De werkgeversorganisatie zei dat de loonkostenhandicap sinds 1987 was opgelopen tot 10% of 12 miljard euro.

62. Een all-in-akkoord, zoals er gesloten waren in de bouw- en de metaalsector, legt de maximale nominale loonstijging (reële loonsverhoging plus indexering) vast. Indien de inflatie hoger uitvalt dan verwacht, wordt de loonindexering gecompenseerd door een lagere reële loonstijging.

kingen die voorbehouden zijn voor jongeren tot 26 jaar – worden verdubbeld, van 1,5 tot 3%. Jongeren uit het deeltijds onderwijs die een praktijkopleiding doorlopen, zouden gedurende twee jaar een “startbonus” van 500 euro krijgen, en daarbovenop 750 euro wanneer ze hun stage met succes beëindigen. Werkgevers die een stageplaats aanbieden, zouden vergelijkbare financiële steun krijgen. Afgestudeerden van het technisch en beroepsonderwijs die onmiddellijk een individuele beroepsopleiding volgen, zouden gedurende twee maanden een wachtuitkering en een productiviteitsvergoeding krijgen. Om jonge werkzoekenden aan te moedigen een eigen zaak te beginnen, zouden ze, bovenop de bestaande kostenvergoeding (375 euro), gedurende drie tot zes maanden een wachtuitkering kunnen krijgen. Het bedrag van de renteloze lening voor startende jongeren zou worden verdubbeld van 2.250 tot 4.500 euro. De regering nam de meeste van die maatregelen over in de “Oriëntatienota” die ze, in het kader van het loopbaaneinde-debat, in september aan de sociale partners bezorgde en vervolgens in het Generatiepact en in de wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact.

In het najaar kwam een meningsverschil aan de oppervlakte tussen de liberale en de socialistische regeringspartijen over de openstelling van de arbeidsmarkt voor werknemers uit de acht Oost-Europese landen die op 1 mei 2004 tot de EU waren toegetroten. De liberale partijen waren er, zoals de werkgevers, voorstander van op 1 mei 2006, na het verstrijken van het eerste deel van de periode van 7 jaar waarin een ‘oude’ lidstaat zijn grenzen dicht kon houden, niet langer gebruik te maken van de overgangsregeling. De socialisten vonden het te vroeg om de grenzen al te openen. Ze zeiden dat eerst de misbruiken op de arbeidsmarkt weggevoerd moesten worden en pleitten voor uitstel tot 1 mei 2009. “Om het debat te objectiveren” vroeg premier Verhofstadt op 5 december aan de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid tegen half februari 2006 de impact te onderzoeken van de vrije toegang van werknemers uit de nieuwe EU-landen op de Belgische arbeidsmarkt. Op 23 december besliste de regering de controle op de tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten aan te scherpen. Alle buitenlanders die in België komen werken, zouden aangegeven moeten worden bij een centraal meldpunt.

De RVA deelde op 23 augustus mee dat er tussen 1 juli 2004 en 30 juni 2005, het eerste jaar van de nieuwe regeling voor de controle van de beschikbaarheid van werklozen,⁶³ 84.567 van de 137.754 jonge werklozen (tot 30 jaar) waren gecontacteerd. Van de 19.217 jongeren met wie een gesprek was gevoerd, deed 70% een voldoende en doelmatige inspanning om werk te vinden. Wegens onwettige afwezigheid of gebrek aan medewerking verloren 1.100 jongeren tijdelijk hun uitkering en 52 definitief. Op 1 juli werd de doelgroep van de beschikbaarheidscontrole uitgebreid tot de werklozen tot 40 jaar.

In april kwam er, eerst van CD&V, later van andere Vlaamse partijen, kritiek op de manier waarop de Forem, de Waalse arbeidsbemiddelingsdienst, het akkoord

63. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 135-137.

van 12 maart 2004 over de actieve begeleiding en opvolging van werklozen toepaste. De Forem deed een Waalse werkloze niet langer voor hem of haar passende, maar zoveel mogelijk werkaanbiedingen. Als gevolg daarvan gaf de dienst geen gegevens over werkonwilligheid meer door aan de RVA, die in voorkomend geval hun uitkering kon intrekken. Na overleg sloten minister van Werk Van den Bossche en haar ambtgenoten van de drie gewesten op 3 juni een akkoord dat een einde maakte aan het geschil. De Forem zegde toe opnieuw individuele werkaanbiedingen te doen. De drie gewesten beloofden de RVA op dezelfde manier te informeren over werklozen die weigeren in te gaan op een gepast werkaanbod.

In uitvoering van een afspraak van de Werkgelegenheidsconferentie van 2003 sloten de drie gewesten in de loop van het jaar samenwerkingsakkoorden over de bevordering van de interregionale mobiliteit van arbeidskrachten. Het akkoord tussen Vlaanderen en Brussel voorzag in onder meer de uitwisseling van vacatures, de opening van drie Vlaamse 'Werkwinkels' in Brussel, meer taalcursussen Nederlands betaald door de Vlaamse overheid, en de oprichting van een sociaal uitzendkantoor.

B. Sociaal overleg

Werkgevers- en werknemersorganisaties waren er in 2004 niet in geslaagd een centraal of interprofessioneel akkoord te sluiten voor de 2,5 miljoen werknemers van de particuliere sector voor de periode 2005-2006. De onderhandelingen, die een bijzonder moeizaam verloop kenden, waren op 22 december opgeschort. Op 23 december was afgesproken een afkoelingsperiode in te lassen en het overleg na nieuwjaar voort te zetten.⁶⁴

De regering, die in de coulissen bemiddeld had, deed begin 2005 een nieuwe poging het sociaal overleg vlot te trekken. Op 10 januari hadden eerste minister Verhofstadt en minister van Werk Van den Bossche een gesprek met de vakbonden. Daags nadien ontmoetten ze de werkgevers. Op 12 januari hervatten de sociale partners het overleg op basis van een 'non-paper' van de regering met voorstellen over onder meer lastenverlaging, nacht- en ploegenarbeid, de verhoging van het minimumloon en de verlenging van brugpensioenregelingen. Over de twee belangrijkste knelpunten, loonsverhoging en een versoepeling van het overurenstelsel, bleef de regeringsnota eerder vaag. De vergadering duurde tot 7 uur in de ochtend van 13 januari maar bracht geen vooruitgang. Het overleg was vastgelopen op het optrekken van het aantal toegestane overuren en de vakbondscontrole daarop, en op de onduidelijkheid over de som die de regering op tafel wilde leggen voor de financiering van een centraal akkoord. Verhofstadt had gewag gemaakt van 360 miljoen euro, maar van socialistische zijde was dat bedrag "onrealistisch" genoemd.

64. *Ibidem*, pp. 209-210.

Op 14 januari deelde de regering na intern beraad mee, dat ze 252 miljoen euro reserveerde voor een interprofessioneel akkoord, waarvan 120 miljoen euro voor een gunstige belastingregeling voor nacht- en ploegenarbeid, 80 miljoen voor een gunstige belastingregeling voor overuren en 40 miljoen euro om de 'werkbonus' voor de laagste lonen te verhogen. De mededeling bracht een kentering in het sociaal overleg. Op 14 januari werd er "voor het eerst echt en constructief onderhandeld". Na een weekeinde van informele contacten en technisch voorbereidend werk, gingen de onderhandelaars op maandag 17 januari omstreeks 13 uur opnieuw om de tafel te zitten, "tot de finish". In de ochtend van 18 januari werden zij het eens over een "evenwichtig" ontwerpakkkoord.

De sociale partners stelden de indicatieve loonnorm voor 2005-2006 vast op 4,5%, waarvan 3,3% voor loonindexering. Sterke sectoren zouden meer kunnen toestaan, zwakke sectoren zouden onder de 4,5% kunnen blijven. Aan de sectoren werd gevraagd over een "gematigde loonevolutie" te onderhandelen.

In verband met de overuren kregen de sectorale onderhandelaars de aanbeveling het aantal toegestane overuren te verdubbelen van 65 naar 130 per jaar en de werknemers voor de eerste 65 overuren de keuze te laten tussen overloon of inhaalrust. Voor de 65 volgende overuren zou de sector de keuze maken. De inspraak van de vakbond bij de invoering van overuren bleef gegarandeerd in een sectoraal akkoord, een bedrijfsakkoord of het arbeidsreglement. Op de eerste 65 overuren zou zowel de werkgever als de werknemer een belastingvermindering van 16,5% krijgen, zowel op het basisloon als op het overloon (kostprijs voor de overheid 80 miljoen euro).

Om ploegenarbeid goedkoper te maken, werd de vrijstelling van doorstorting van bedrijfsvoorheffing verhoogd van 1 tot 2,5%. De regering trok daar 120 miljoen euro voor uit.⁶⁵

Voor de laagste lonen werd de 'werkbonus' (vermindering van de persoonlijke sociale bijdrage) verhoogd (kostprijs 40 miljoen euro). De regering zou 7 miljoen euro extra geven aan het Fonds voor de Sluiting van Ondernemingen om werknemers van bedrijven met 10 tot 20 werknemers een sluitingspremie te geven in geval van faillissement.

Het ontwerpakkkoord verlengde drie specifieke brugpensioenregelingen voor twee jaar: brugpensioen vanaf 56 jaar voor arbeidsongeschikte bouwvakkers; brugpensioen vanaf 56 jaar voor werknemers met een loopbaan van 33 jaar, waarvan 20 jaar in nacht- of ploegenarbeid; halftijds brugpensioen vanaf 55 jaar.

De sociale partners vroegen de regering premies die uitgekeerd worden aan werknemers die door hun innovatie of zin voor initiatief bijdragen tot de competitiviteit van de onderneming, (para)fiscaal vrij te stellen.

De afspraken over vorming en opleiding werden bevestigd: tegen 2010 zou in de loop van een jaar de helft van de werknemers opleiding of vorming krijgen. De

65. Eerste minister Verhofstadt zei op 28 juni, bij de voorstelling van een actieplan van de federale, de Vlaamse en de Brusselse regering voor de autoassemblagebedrijven, dat hij de regering zou voorstellen de lasten op ploegenarbeid vanaf 2006 met nog eens 8,5% te verlagen.

sociale partners zouden tegen eind 2005 een verslag opstellen over een nieuw statuut voor zowel arbeiders als bedienden. Ten slotte stond in het ontwerpakkoord dat de regering 5 miljoen euro zou storten in een op te richten fonds om de toegang tot arbeid voor gehandicapten te verbeteren.

Op 27 januari keurde de raad van bestuur van het VBO het ontwerpakkoord goed, ondanks verzet van de technologische industrie, de hout- en de textielsector. Diezelfde dag gaven ook de organisaties van zelfstandige ondernemers, Unizo en UCM, hun instemming met het ontwerpakkoord.

Bij de vakbonden verliep de goedkeuring minder vlot. Er waren negatieve stemmingen bij de Waalse vleugel, de bediendebond en de metaalcentrale van het ABVV en bij de bediendebond en enkele Waalse verbonden van het ACV. Toch keurde het christelijke vakverbond het ontwerpakkoord op 7 februari met 75% van de stemmen goed. Ook bij de liberale vakbond ACLVB ging een ruime meerderheid akkoord. Eveneens op 7 februari verwierp het ABVV met een nipte meerderheid het ontwerpakkoord; er waren 52% tegenstemmen.

Het kernkabinet besliste op 9 februari dat de regering het ontwerpakkoord zou overnemen en uitvoeren. Het socialistische vakverbond legde zich daar bij neer. Het ontwerpakkoord werd niet ondertekend, zodat er formeel gezien geen interprofessioneel akkoord 2005-2006 was.

Op 13 april bevestigde het kernkabinet het budget van 252 miljoen euro voor het interprofessioneel 'akkoord', alsook de verdeling ervan. Het werkte ook een regeling uit voor de "innovatiepremie", zoals de sociale partners gevraagd hadden. Vanaf 1 januari 2006 zou een werkgever een belastingvrije premie gelijk aan een maandloon kunnen geven aan een werknemer die de onderneming vooruithelpt met een creatief idee. Jaarlijks mag niet meer dan 10 procent van het personeel een dergelijke premie krijgen; het totale premiebedrag mag niet hoger zijn dan 1 procent van de loonsom.

De wet van 3 juli 2005 houdende diverse bepalingen betreffende het sociaal overleg (B.S. 19 juli 2005) bevatte de normen die nodig waren om de bepalingen van het interprofessioneel 'akkoord' van 18 januari uit te voeren.

De onderhandelingen over de nadere invulling van het centraal 'akkoord' in de bedrijfssectoren verliepen stroef. In onder meer de metaalsector, de warenhuizen, de bewakingsdiensten, de verzekeringssector en de banken waren er acties. Toch was tegen de zomervakantie in de meeste bedrijfstakken een akkoord gesloten.⁶⁶ Voor de verzekeringssector gebeurde dat pas op 16 december. Voor de banken kwam op sectorniveau geen akkoord tot stand.

Social-profitsector – Na maandenlange onderhandelingen, een zoveelste betoging op 27 januari in Brussel (20.000 manifestanten) en nieuwe stakingen vanaf 24 februari,⁶⁷ sloten de regering en de vakbonden op 6 maart een ontwerp van sociaal

66. Opmerkelijk was het akkoord voor de petroleumbedrijven, met een loonsverhoging van 7,5%. Voor de bouwsector werd de mogelijkheid van (legaal) zaterdagwerk verruimd.

67. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 210-211.

akkoord voor de 250.000 werknemers van de ziekenhuizen, de rusthuizen en de thuisverpleging. De vakbonden keurden het ontwerpakkoord op 7 maart goed en schortten de stakingen op.

Het akkoord werd op 26 april ondertekend, trad op 1 oktober in werking en had een looptijd van vijf jaar. Op kruissnelheid zou het 471 miljoen euro per jaar kosten. Twee derde van de som ging naar de creatie van 10.230 banen (7.230 voltijdse equivalenten), deels om de werkdruk te verlichten, deels om de zorgsector uit te bouwen. Het overige derde zou worden gebruikt voor de toekenning van een "aantrekkelijkheidspremie" van 300 à 400 euro en de invoering vanaf 2010 van een aanvullend pensioen. De arbeidsduurvermindering in de vorm van extra vakantie voor zware beroepen vanaf 45 jaar werd uitgebreid tot alle functies met een zorgaspect en werknemers met veel onregelmatige prestaties. De overige personeelsleden kregen vanaf 50 jaar extra vakantiedagen. Opmerkelijk was de bepaling dat arbeiders na vijf jaar anciënniteit een bediendestatuut krijgen.

C. Sociale zekerheid

De sociale zekerheid die in 2005 een tekort had van (volgens voorlopige cijfers) 76,2 miljoen euro, dreigde volgens het Federaal Planbureau in 2006 op een tekort van 1,089 miljard euro af te stevenen. Om dat te voorkomen, besliste de regering in het kader van de opmaak van de begroting en de onderhandelingen over het loopbaaneinde (zie III. Het Generatiepact) vanaf 2006 structureel 15% van de inkomsten van de roerende voorheffing en 32,5% van de opbrengst van de accijnzen op tabak aan de sociale zekerheid toe te wijzen. Voor het begrotingsjaar 2006 ging het om 430 miljoen resp. 174 miljoen euro. De strijd tegen de sociale fraude zou naar verwachting 80 miljoen euro opbrengen. De farmaceutische industrie werd verplicht om in 2006, zoals in 2005, een bijzondere heffing van 162 miljoen euro te betalen, hoewel in 2005 gezegd was dat het om een eenmalige heffing ging. Daarnaast moest ze een buffer van 79 miljoen euro in 2006 en 100 miljoen euro in 2007 aanleggen, als waarborg dat het geneesmiddelenbudget van de ziekteverzekering niet overschreden zou worden. De buffer kwam in de plaats van het 'claw back'-systeem, dat inhield dat de geneesmiddelenindustrie 72 procent van het tekort in het geneesmiddelenbudget moest aanzuiveren. Indien het budget niet zou worden overschreden, zou het geld van de buffer naar het geheel van de sociale zekerheid gaan.

Mandatarissen – De wet van 13 juli 2005 betreffende de invoering van een jaarlijkse bijdrage ten laste van bepaalde instellingen (B.S. 29 juli 2005) voerde, ten gunste van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen (RSVZ), een jaarlijkse sociale bijdrage van 20% in op het presentiegeld en de bezoldiging van personen die een publiek mandaat uitoefenen in een vennootschap, een vzw of een intercommunale vereniging, met een vrijstelling van de eerste schijf van 200 euro. De regeling kwam in de plaats van de bepaling in de programmawet van 27 december 2004, dat mandatarissen in openbare instellingen naar analogie

van bestuurders van particuliere vennootschappen, het statuut van zelfstandige moesten aannemen. Omdat de regeling op praktische problemen stootte, onder meer voor werklozen en bruggepensioneerden, en omdat gevreesd werd dat sommigen hun maatschappelijk engagement zouden opgeven, kwam de regering daarvan terug. De wet is niet van toepassing op ambtenaren die uit hoofde van hun functie of als vertegenwoordiger van het rijk, een deelstaat, een provincie of een gemeente een mandaat bekleden in een openbare of private instelling, en evenmin op leden van adviesraden.

Begroting ziekteverzekering – De ziekteverzekering zou volgens voorlopige cijfers haar budget voor 2005, bijna 17,3 miljard euro, niet overschreden hebben en zelfs een klein overschot (ongeveer 54 miljoen euro) hebben. In 2004 was er nog een tekort van 513,6 miljoen euro. Het goede resultaat was goeddeels toe te schrijven aan de wet van 27 april 2005 betreffende de beheersing van de begroting van de gezondheidszorg en houdende diverse bepalingen inzake gezondheid (B.S. 20 mei 2005), de zogenaamde Gezondheidswet, die maatregelen bevatte voor een besparing van ongeveer 500 miljoen euro in 2005 en voor structurele besparingen op langere termijn. De wet voerde het 'kiwimodel' in, de centrale openbare aanbesteding van geneesmiddelen waarvan het patent vervallen is, breidde het referentierugbetalingssysteem uit (terugbetaling van geneesmiddelen op basis van de prijs van generische middelen), rationaliseerde het ziekenhuisaanbod en het voorschrijfgedrag van artsen, en voerde een vaste prijs in voor courante chirurgische ingrepen. Ten slotte gaf de Gezondheidswet de regering bijzondere machten om van 1 april tot 31 december maatregelen te nemen om een ontsparing van het budget te voorkomen.

Op grond van die "volmachten" nam minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid Demotte zeventien koninklijke besluiten, waarvan het parlement er vier een structureel karakter gaf. Het ging onder meer om de verhoging van het remgeld voor geneesmiddelen waarvan er een goedkoper alternatief bestaat, de uitzonderlijke heffing van 1,5% op de omzet van de geneesmiddelenindustrie en de bestraffing van artsen die de aanbevelingen voor rationeel voorschrijven negeren. Tegen dat laatste besluit tekende de Belgische Vereniging van Artsensyndicaten (BVAS) beroep aan bij de Raad van State.

Omdat het artsenbudget met 9,5 miljoen euro overschreden dreigde te worden, weigerde minister Demotte in juni de honoraria te verhogen. De artsen hadden er eind 2004 mee ingestemd de indexering van de honoraria voor 2005 voorwaardelijk te bevriezen. Het bedrag daarvoor (80 miljoen euro op jaarbasis) zou op 1 juli worden vrijgemaakt indien het budget niet overschreden werd en er een trendbreuk kon worden vastgesteld in het voorschrijfgedrag voor antibiotica en bloed-drukverlagende middelen. Volgens Demotte was aan geen van beide voorwaarden voldaan. De beslissing veroorzaakte ongenoegen bij de artsen. De BVAS en het Kartel (Algemeen Syndicaat van Geneesheren van België en Groupement Belge des Omnipracticiens) adviseerden hun leden hun honoraria op 1 juli met 1,55% te verhogen. Op initiatief van de BVAS betoogden op 24 september in Brussel ongeveer 1.200 artsen tegen het beleid van Demotte. Op grond van de

“volmachten” van de Gezondheidswet voerde Demotte bij koninklijk besluit een administratieve boete van minimum 125 euro in voor elke vastgestelde schending van het tarievenakkoord.

De regering stelde het budget van de ziekteverzekering voor 2006 vast op 18,427 miljard euro, 6,7% meer dan in 2005 (4,5% groeicijfer en 2,2% inflatie). Door de structurele besparingsmaatregelen van de Gezondheidswet kon 141 miljoen euro worden vrijgemaakt voor nieuwe initiatieven. Daarvan ging 50 miljoen euro naar de integratie van de fiscale en de sociale maximumfactuur (MAF), het maximumbedrag van het remgeld dat een gezin, afhankelijk van het inkomen, jaarlijks moet betalen. Gezinnen met een laag inkomen kregen tot dan toe vanaf de overschrijding van het maximumbedrag het remgeld terugbetaald door het ziekenfonds; voor de andere gezinnen gebeurde de terugbetaling met de afrekening met de belastingen. Vanaf 2006 zou de fiscale MAF wegvallen en de terugbetaling voor iedereen via het ziekenfonds gebeuren. Bovendien daalde voor gezinnen met een inkomen van meer dan 53.582 euro de MAF van 2.500 naar 1.800 euro.

Andere nieuwe maatregelen waren de vermindering van het remgeld voor de eerste 18 sessies bij een kinesitherapeut en de schrapping van het remgeld voor het eerste consult bij een specialist in geval van doorverwijzing door een huisarts. De apothekers konden rekenen op een gewaarborgde verhoging van de winstmarge van 1 procent en kregen 500 euro voor investeringen in veiligheid of infrastructuur.

Op 19 december sloten artsen en ziekenfondsen een tariefakkoord voor 2006 en 2007. Het voorzag in de verhoging van de honoraria met 2,26% op 1 januari 2006, behalve voor de artsen van wie de uitgaven de voorgaande vier jaar met meer dan 7,75% waren gestegen, onder meer plastisch chirurgen, oogartsen, radiotherapeuten en neurochirurgen. Voor huisartsen werd de vergoeding voor het bijhouden van het globaal medisch dossier geleidelijk opgetrokken van 20 tot 25 euro en werd het beschikbaarheidshonorarium voor wachtdiensten uitgebreid tot de vrijdagavond. Ook ziekenhuisartsen die vooral intellectuele prestaties en weinig technische onderzoeken doen (onder anderen gynaecologen en geriaters) konden rekenen op een aanvullende tariefverhoging. Het akkoord zou op kruissnelheid 244 miljoen euro kosten.

Kinesithérapie – Bij koninklijk besluit van 20 juni 2005 voerde de regering een vergelijkend examen in voor de selectie van de kinesitherapeuten die een Riziv-erkenningnummer kunnen krijgen. Het gaat voor de jaren 2005 tot 2009 om jaarlijks 450 afgestudeerde kinesitherapeuten, van wie 270 Nederlandstalige en 180 Franstalige. Het examen voor de 371 Nederlandstalige afgestudeerde kinesitherapeuten had op 14 november plaats in Brussel. Voor het gebouw van het overheidselectiebureau Selor betoogden ruim 1.200 studenten tegen de maatregel.

Ouderschapsverlof – Ter uitvoering van een beslissing van de bijzondere minister-raad van Raversijde (20-21 maart 2004) verlengde het koninklijk besluit van 15 juli 2005 de leeftijd van een kind waarvoor ouderschapsverlof kan worden genomen van 4 tot 6 jaar. De premie voor voltijds of deeltijds verlof werd verhoogd.

De aangekondigde verlenging van het ouderschapsverlof van drie tot vier maanden ging niet door.

IX. Het mobiliteitsbeleid

A. De luchthaven van Zaventem en het spreidingsplan

De vliegroutes van en naar en het baangebruik op de luchthaven van Zaventem, waarvoor op 18 maart 2004 voor de dag- en op 18 april 2004 voor de nachtvluchten het spreidingsplan-Anciaux van 28 februari 2004 in werking was getreden, bleven in 2005 een strijdpunt.⁶⁸ Los van de maatschappelijke aanvaarding, werd het vinden van een politieke oplossing bemoeilijkt door de bevoegdheidsregeling – de federale regering is bevoegd voor het baan- en routegebruik, de gewestregeringen voor de geluidsnormen – en door de incongruente samenstelling van de betrokken regeringen.

De rechtbank van eerste aanleg van Brussel had op 14 december 2004, na een klacht van bewoners van de 'oostrand' (Kraainem, Sterrebeek, Wezembeek-Oppem, Tervuren, Sint-Pieters-Woluwe, Oudergem), het gebruik verboden van baan 02/20, die in noord-zuidrichting loopt en dwars staat op de parallelle oost-westbanen 25R/07L en 25L/07R. De baan werd drie halve nachten (van 3 tot 6 uur) per week en één zaterdag op de twee gebruikt om te landen. De federale regering was tegen het vonnis in beroep gegaan. Minister van Mobiliteit Renaat Landuyt (SP.A) had aangekondigd dat hij begin 2005 aanpassingen aan het spreidingsplan zou voorstellen, op basis van een evaluatie door een werkgroep met vertegenwoordigers van de federale, de Vlaamse en de Brusselse regering.

De Standaard schreef op 19 februari dat de Brusselse minister-president, Picqué, en zijn minister van Leefmilieu, Evelyne Huytebroeck (Ecolo), in een werknota de federale en de Vlaamse regering voorstelden voorlopig terug te keren naar het vliegschema van 1999, het jaar vóór toenmalig minister van Mobiliteit Isabelle Durant (Ecolo) met de concentratie van de nachtvluchten boven de 'noordrand' (Diegem, Grimbergen, Vilvoorde, Wemmel, Meise) een maatschappelijke en politieke kwestie had gecreëerd.⁶⁹ In een tweede fase zou een op te richten onafhankelijk Controle-instituut voor Geluidsoverlast een geluidskadaster opmaken en

68. In 2005 kreeg de ombudsdienst voor de luchthaven van Zaventem 221.367 klachten, tegenover bijna 41.000 in 2004 en 2.281 in 2003. Van de klachten waren er echter 204.855 afkomstig van 417 klagers. De overige 16.512 kwamen van 1.297 klagers. Van de klachten was 40% afkomstig uit Kraainem of Zaventem en 32% uit Brussel.

69. Tot 1999 landden de vliegtuigen overdag gewoonlijk op de banen 25R/07L en 25L/07R en gebruikten ze baan 25R/07L om op te stijgen, met uitwaaiing boven Brussel, de noordrand en de ooststrand, afhankelijk van de bestemming. Tijdens de nacht werden doorgaans de banen 25R/07L en 02/20 gebruikt voor opstijgende en 25R/07L en 25L/07R voor landende vliegtuigen.

op basis daarvan geluidsnormen voorstellen die voor zowel Vlaanderen als Brussel zouden gelden.⁷⁰ Volgens Picqué was de nota opgesteld in nauw overleg met de Vlaamse minister-president, Leterme, en de Vlaamse minister van Leefmilieu, Kris Peeters (CD&V), maar zouden twee andere ministers van de Vlaamse regering, Frank Vandenbroucke (SP.A) en Bert Anciaux (Spirit), er zich tegen verzetten. De Vlaamse regering repliceerde dat ze het voorstel onderzocht en ontkende dat er onenigheid zou zijn. Anciaux, die als federaal minister van Mobiliteit het concentratiemodel van Durant had vervangen door een spreidingsmodel, zei dat voor hem een terugkeer naar de situatie van 1999 uitgesloten was. Na een vergadering van de evaluatiewerkgroep, op 22 februari, noemde minister Landuyt een terugkeer naar de vluchtroutes van 1999 "ondoenbaar".

Op 17 maart werden soepeler windnormen van kracht voor de start- en landingsbanen 07L/25R en 07R/25L, waardoor vliegtuigen minder snel zouden moeten uitwijken naar baan 02/20 en de hinder voor de bewoners van de ooststrand met 5 tot 10% zou afnemen.

Eveneens op 17 maart bevestigde het hof van beroep van Brussel in grote lijnen het vonnis van 14 december 2004. Volgens het arrest was het intensieve gebruik van baan 02/20 waarin het spreidingsplan-Anciaux voorzag "buitensporig, ongeoorloofd en foutief". De baan mocht van de rechter enkel gebruikt worden als het door weersomstandigheden of andere noodzakelijkheden niet anders kon. Het arrest gaf de overheid 40 dagen tijd om het spreidingsplan aan te passen. Nadien kon een dwangsom van 25.000 euro per inbreuk worden opgelegd.

Om tegemoet te komen aan het arrest van 17 maart en in afwachting van een definitieve herziening in akkoord met het Vlaamse en het Brusselse gewest, paste de federale regering op 18 april het spreidingsplan aan. Ze besliste voor landende vliegtuigen baan 02/20 drie nachten per week in noordelijke in plaats van in zuidelijke richting te gebruiken. De hinder die de inwoners van Perk-Steenokkerzeel daarvan zouden ondervinden, werd gecompenseerd door het aantal opstijgende vliegtuigen boven Perk-Steenokkerzeel te beperken. Ook het baangebruik voor vertrekkende vliegtuigen op zaterdag werd gewijzigd. De veertiendaagse beurtregeling (één zaterdag 25R/07L en 25L/07R, één zaterdag 02/20) werd vervangen door een beurtregeling per zaterdag: 25R/07L tot 14 uur en 02/20 na 14 uur. Baan 02/20 mocht alleen nog voor landingen gebruikt worden wanneer sterke noorden- of oostenwind dat noodzakelijk maakte. De regering besliste tevens de procedure en de criteria voor de vaststelling van de start- en landingsroutes op te nemen in een wet, om het gerecht een toetsingskader te geven en in de hoop het aantal rechtszaken te beperken.

De aanpassing van het spreidingsplan had intussen protest uitgelokt bij actiecomités uit zowel de noord- als de ooststrand. Op verzoek van inwoners van de oost-

70. Alleen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest had sinds 27 mei 1999 geluidsnormen voor het luchtverkeer. Het strenge karakter ervan maakte nachtvluchten boven Brussel zo goed als onmogelijk, tenzij de luchtvaartmaatschappij een fikse boete riskeerde. Indien Vlaanderen dezelfde normen zou uitvaardigen, zou de luchthaven van Zaventem de facto moeten sluiten.

rand schorste de Raad van State op 11 mei het aangepaste spreidingsplan van 18 april. De Raad volgde de stelling van de verzoekers dat de lawaaihinder tijdens het weekeinde was toegenomen. Conform het arrest schrapte de regering op 20 mei het gebruik op zaterdag van baan 02/20. Door alle vliegtuigen op baan 25R/07L te laten opstijgen, nam de hinder voor de noordrand toe.

Na een klacht van inwoners van de noordrand schorste de Raad van State op 13 juni ook het gebruik van baan 25R/07L op zaterdag. Minister Landuyt zei dat, indien hij alle rechterlijke uitspraken zou toepassen, er op zaterdag enkel nog in de richting van Leuven (baan 25R/07L, maar dan in west-oostrichting) zou kunnen worden opgestegen. Hij zei dat het spreidingsplan "als een kaartenhuisje ineen is gezakt" en sprak van een "noodsituatie".

Op 14 juni gaf het hof van beroep van Brussel de federale overheid drie maanden de tijd om zich te schikken naar de geluidsnormen voor het luchtverkeer van het Brusselse gewest, onder dreiging van een dwangsom van 25.000 euro per inbreuk. Minister Landuyt en de Brusselse minister van Leefmilieu, Huytebroeck, kwamen op 16 juni overeen dat het Brusselse gewest het arrest pas op 15 juli zou betekenen. Dat gaf de federale regering tot 15 oktober de tijd om met het Vlaamse en het Brusselse gewest een akkoord te vinden over identieke geluidsnormen en een definitief spreidingsplan. Landuyt en Huytebroeck spraken ook af tegen half juli een agenda vast te leggen voor verdere onderhandelingen over een vliegplan voor Zaventem en daarbij alle scenario's te onderzoeken, inclusief de terugkeer naar het 'historische' baan- en routeschema dat tot 1999 in gebruik was. Op 17 juni bezorgde de Vlaamse regering minister Landuyt haar voorstel van spreidingsplan. De inhoud ervan werd niet vrijgegeven.

In de VRT-uitzending *De zevende dag* van 26 juni stelde VLD-voorzitter Somers voor dat, indien Vlaanderen en Brussel het niet eens zouden worden, de bevoegdheid voor de geluidsnormen naar de federale overheid zou worden overgeheveld. Minister Landuyt wees erop dat daarvoor in het parlement een bijzondere meerderheid vereist was en dat het weinig waarschijnlijk was dat de Franstalige Brusselselaars met de wetswijziging zouden instemmen.

Op 14 juli schorste de Raad van State opnieuw het baangebruik op zaterdag. Enkele inwoners van de noordrand hadden een kort geding aangespannen omdat Landuyt geen gevolg had gegeven aan het arrest van 13 juni.

In de daaropvolgende dagen gaven de Vlaamse regering (15 juli), de Brusselse regering (20 juli) en de federale regering (20 juli) hun goedkeuring aan de oprichting van een expertencommissie die ermee belast werd een geluidskadaster op te maken, de impact van regeringsmaatregelen op de lawaaihinder en de gezondheid te evalueren en advies te geven over methodes voor het meten, weergeven en evalueren van de gezondheidsimpact. Op termijn zou de commissie opgaan in een onafhankelijk Instituut voor de Controle van de Geluidshinder (ICG) dat aanbevelingen doet over geluidsnormen, de lawaaihinder meet en overtreding van de normen bestraft.

Op 11 augustus verwierp de rechtbank van eerste aanleg van Brussel een klacht van 3.201 inwoners van de noordrand en het gemeentebestuur van Grimbergen,

Machelen, Meise, Vilvoorde en Wemmel. De verzoekers klaagden over de almaar toenemende schending van hun recht op gezondheid, op een gezond leefmilieu, op het genot van de woning en op privacy, en eisten eenzelfde behandeling als de inwoners van de ooststrand. De rechter zei dat hij de gelijke behandeling van alle omwonenden van de luchthaven niet kon opleggen bij gebrek aan bewijs dat zij zich in gelijke omstandigheden bevinden. De verzoekers tekenden tegen het vonnis beroep aan.

In een gesprek met *De Standaard* (20 augustus) bevestigde de Vlaamse minister van Leefmilieu, Peeters, dat hij, zoals hij eind 2004 bij de toekenning van een nieuwe milieuvergunning aan luchthaveneigenaar BIAC had gezegd, bereid was het aantal nachtvluchten terug te schroeven wanneer het pakjesbedrijf DHL in 2008 zijn activiteiten op Zaventem zou hebben verminderd. VLD-voorzitter Somers zei op 29 augustus dat de vermindering van het aantal nachtvluchten "geen evidentie" was.

Op 14 september bezorgde minister Landuyt de Vlaamse en de Brusselse regering de nota *Perspectief 2008*, op basis waarvan over een alomvattend akkoord zou worden onderhandeld. De nota handelde over de periode na 1 september 2008, wanneer DHL zijn activiteiten op Zaventem zou hebben afgebouwd. Landuyt stelde voor het aantal nachtvluchten te beperken tot 18.000 per jaar, 7.000 minder dan de milieuvergunning van eind 2004 toestond en 5.000 minder dan het werkelijke aantal. Over het aantal dagvluchten zweeg de nota. De vliegtuigen zouden zowel overdag als 's nachts opstijgen en landen op de banen 25R/07L en 25L/07R. Door rekening te houden met de structuur van de luchthaven en de bestemming van de vliegtuigen, zou er een "natuurlijke spreiding" ontstaan. Het intensievere gebruik van baan 25L/07R door opstijgende vliegtuigen impliceerde de verlenging ervan in oostelijke richting.⁷¹ Baan 02/20 zou door opstijgende vliegtuigen enkel nog gebruikt worden wanneer dat wegens de wind noodzakelijk was.

Om het aantal gehinderden te beperken, suggereerde de nota de afbakening van zones waarin niet meer gebouwd zou mogen worden. Voor het overvliegen van Brussel zouden de noordelijke Ring-route en de zogenaamde Chabert-route over het centrum Brussel vervangen worden door de Kanaalroute. Pas nadat er een akkoord zou zijn voor de periode vanaf 2008 zouden de drie regeringen overleggen over maatregelen voor de overgangperiode tot 2008.

Op 22 september schorste de Raad van State, op verzoek van enkele inwoners van de ooststrand, de toepassing van de brief die Landuyt op 7 september naar Belgocontrol had gestuurd met de instructie opstijgende vliegtuigen op zaterdag tussen 14 en 23 uur opnieuw baan 02/20 te laten gebruiken.

71. Tegen een mogelijke verlenging van baan 25L/07R betoogden op 1 oktober 300 tot 400 inwoners van Steenokkerzeel en Kortenberg. BIAC deelde op 4 oktober mee dat het niet om een verlenging van de startbaan verzocht. De luchthavenexploitant gaf daarmee aan niet voor de kostprijs van de verlenging (130 miljoen euro) te willen opdraaien.

Op 7 oktober kwamen de federale regering, de Vlaamse regering en de Brusselse regering overeen het aantal nachtvluchten vanaf 2008 tot 18.000 te beperken, zoals minister Landuyt in zijn nota *Perspectief 2008* had voorgesteld. Andere bedrijven zouden op dat ogenblik een deel van de 13.000 nachtvluchten van DHL kunnen overnemen. De drie regeringen werden het er ook over eens de nachtelijke geluidshinder van vertrekkende vliegtuigen te beperken tot 35.000 QC (Quota Count) per jaar⁷²; tussen 23 en 6 uur zouden geen toestellen met een QC van meer dan 8 mogen opstijgen. Het overleg over de overgangperiode zou later worden voortgezet.

De Brusselse regering maakte op 10 oktober een voorstel voor de overgangperiode bekend. Centraal daarin stond de verlenging van het nachtregime van 6 tot 7 uur, waardoor vier vluchten die tussen 6 en 7 uur geluidsoverlast veroorzaakten boven Brussel pas na 7 uur zouden mogen vertrekken.

Op 12 oktober stelde de Vlaamse regering voor, het vliegverkeer elke nacht op een andere baan te concentreren. Minister-president Picqué noemde dat voorstel "surrealistisch en onaanvaardbaar". MR-voorzitter Reynders sprak van een "provocatie". Minister Landuyt zag juridische en praktische bezwaren rijzen. Diverse actiescomités en gemeentebesturen uit de oostrand reageerden onthutst en zeiden dat door het voorstel de overlast zou toe- in plaats van afnemen.

Minister Landuyt legde op 13 oktober een compromisvoorstel voor dat het standpunt van de Vlaamse en de Brusselse regering zoveel mogelijk trachtte te verzoeven. Centraal erin stond een om de drie weekends wisselend baangebruik overdag en het behoud van de bestaande regeling tijdens de eerste en de laatste uren van de nacht. Het voorstel werd op 14 oktober besproken, daags voordat de Brusselse regering in principe dwangsommen kon eisen. Het bleek echter dat de Vlaamse ministers in de Brusselse regering zich daartegen verzetten. "Als minister Huytebroeck dwangsommen int, is er geen Brusselse regering meer", zei minister van Begroting Guy Vanhengel (VLD).

Na twaalf uur vergaderen gingen de onderhandelaars in de ochtend van 15 oktober onverrichter zake uiteen. Volgens minister Landuyt waren er vier grote knelpunten: een regeling die alle omwonenden tijdens het weekend "een rustig moment" geeft; een bijzondere regeling voor de nacht van zaterdag op zondag; de verlenging van het nachtregime van 6 tot 7 uur; de verdeling van de geluidshinder tijdens de nacht.

Tijdens het weekeinde raakte bekend dat Landuyt op (vrijdag) 14 oktober cassatieberoep had aangetekend tegen het arrest van het hof van beroep van Brussel van 14 juni. Met het initiatief wilde Landuyt naar eigen zeggen het Hof van Cassatie of, via een prejudiciële vraag, het Arbitragehof een uitspraak laten doen over de normbevoegdheid voor het vliegtuiglawaai in de lucht.

72. In 2005 bedroeg het toegestane geluidsvolume 85.000 QC en het reële geluidsvolume ongeveer 50.000 QC.

Op 25 oktober had Landuyt aparte gesprekken met de Vlaamse en de Brusselse regering. Op grond daarvan legde hij op 28 oktober een nieuw compromisvoorstel voor. Het voorzag in een afwisselend baangebruik tijdens het weekeinde, dat in drie periodes werd ingedeeld (zaterdag 7 tot 15 uur; zaterdag 15 tot zondag 7 uur; zondag 7 tot 15 uur). Tijdens de zes andere nachten van de week zou er tussen 23 en 3 uur geland worden op de banen 25R/07L en 25L/07R; vertrekkende vliegtuigen zouden de banen 02/20 (voor vluchten in oostelijke richting) en 25R/07L (andere richtingen) gebruiken. Tussen 3 en 6 uur zouden alle landingen op baan 02/20 en alle vertrekkende vluchten vanaf baan 25R/07L in west-oost-richting gebeuren. Tussen 6 en 7 uur zou er geland worden op de banen 25R/07L en 25L/07R. Naar het oosten zou worden opgestegen vanaf baan 02/20, in de andere richtingen vanaf baan 25R/07L.

Voor de Vlaamse regering was het voorstel "moeilijk aanvaardbaar", voor de Brusselse regering was het "een stap achteruit". Ook de gemeentebesturen van de gemeenten ten oosten van de luchthaven reageerden negatief.

De Raad van State verwierp op 10 november het verzoek van een actiegroep uit de noordrand en van inwoners van Wemmel en Steenokkerzeel de milieuvergunning te schorsen die de NV BIAC op 30 december 2004 van de Vlaamse regering had gekregen. De sociaal-economische gevolgen van een schorsing stonden volgens de Raad van State niet in verhouding tot het doel van de eisers de vluchten van en naar Zaventem beter te spreiden.

Op 25 november keurde de ministerraad een voorontwerp van wet goed over de procedure en de criteria voor de vaststelling en wijziging van vliegprocedures. Het werd voor advies naar de Raad van State gestuurd.

Eveneens op 25 november raakte de inhoud bekend van de studie over de vermindering van het nachtlawaai die BIAC had laten doen in opdracht van minister Peeters, als onderdeel van de milieuvergunning van 30 december 2004. Volgens de studie was de vermindering van het aantal nachtvluchten met een QC van meer dan 8 "economisch niet haalbaar" omdat een van de pijlers van de economische rentabiliteit van de luchthavenexploitatie "bijna volledig zou worden opgeofferd". Om dezelfde reden was volgens de studie het opleggen van een maximumgrens van de geluidsbelasting overdag niet haalbaar.

In *De Tijd* van 28 november zei minister Landuyt dat hij er rekening mee hield dat er vóór 2008 geen oplossing werd gevonden, omdat geen enkele politicus de moed had een akkoord te sluiten. De Vlaamse en de Brusselse regering zeiden in een reactie nog altijd bereid te zijn een vergelijk te zoeken, maar de gesprekken die sinds 28 oktober stillagen, werden in het verslagjaar niet meer hervat.

B. De NMBS en het spoorbeleid

De regering droeg op 28 januari Jannie Haek, de kabinetschef van vice-premier en minister van Overheidsbedrijven Vande Lanotte, voor als gedelegeerd bestuurder van NMBS Holding. Hij volgde Karel Vinck op, die op 28 oktober 2004 had

aangekondigd per 31 januari ontslag te nemen, hoewel zijn mandaat tot medio 2005 liep.⁷³

Op 7 december stemde de Europese Commissie in met het herstructureringsplan voor ABX Logistics, een dochter van NMBS Holding. Het plan voorzag in de reorganisatie van de logistieke groep en de omzetting van 176 miljoen euro aan vorderingen in kapitaal. De Europese Commissie had geen bezwaar tegen de eerdere inbreng van 126 miljoen euro van de NMBS. Ze verbond aan haar akkoord wel de voorwaarde dat ABX binnen het jaar in privé-handen zou komen, maar dat vormde geen probleem aangezien NMBS Holding al in maart een voorakkoord had gesloten met de Britse investeringsgroep 3i over de overname van alle ABX-aandelen. De Belgische spoorwegmaatschappij had aan ABX, de pakjesdienst die volgens een plan uit 1997 een Europese logistieke reus hadden moeten worden, ruim 1,7 miljard euro verloren.

In het Overlegcomité werden de federale regering en de gewestregeringen het op 7 december eens over de versnelde realisatie van zes belangrijke spoorprojecten (investeringsbedrag van ongeveer 2 miljard euro) door middel van publiek-privé-samenwerking (PPS) en gewestelijke prefinanciering. De PPS-formule zou worden gebruikt voor de Liefkenshoekspoortunnel onder de Schelde. De prefinanciering had betrekking op de uitbreiding van het vormingsstation in Zeebrugge, de modernisering van de lijn Brussel-Luxemburg, de bouw van een station aan de luchthaven van Charleroi, de bouw van een parkeergarage nabij het station van Louvain-la-Neuve en de verbetering van de spoor aansluiting op de terminals in de haven van Brussel.

X. Het buitenlands en defensiebeleid

A. Buitenlandse politiek

Europese Unie – De partijleiding van Spirit besliste op 23 januari niet langer het liberale wetsvoorstel te steunen om een volksraadpleging te houden over het Verdrag tot instelling van een grondwet voor Europa. De Kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet had op 14 december 2004 met een wisselmeerderheid artikel 1 van het wetsvoorstel goedgekeurd en de stemming over de andere artikelen uitgesteld tot in 2005.⁷⁴ Algemeen werd aangenomen dat Spirit zijn

73. Op 18 oktober meldde *De Tijd* dat de Nationale Loterij in opdracht van minister Vande Lanotte 140.000 euro betaalde aan enkele instellingen die Vinck “na aan het hart liggen”. Het ging om het variabele deel van de ontslagvergoeding waarop Vinck zelf geen aanspraak wens te maken en aan instellingen als de Vlerick Leuven Gent Management School en Fédération des Restos du Coeur wilde schenken. In het parlement kwam kritiek op de constructie, die voordelig was voor de NMBS maar waardoor de overheid sociale bijdragen en belastinginkomsten misliep.

74. M. DEWEERDT, *a.w.*, pp. 217-218.

steun introk onder druk van de SP.A, zijn kartelpartner die van meet aan tegen de volksraadpleging gekant was. Spirit-voorzitter Lambert zei te willen vermijden dat het publieke debat over de EU-grondwet "onder druk van het Vlaams Belang" verengd zou worden tot de toetreding van Turkije tot de Europese Unie. VLD-fractie leider Rik Daems betreurde dat Spirit zijn agenda liet bepalen door het Vlaams Belang.

Op 16 februari verwierp de Kamercommissie met 9 stemmen (PS, SP.A-Spirit, CD&V en CDH) tegen 8 (VLD, MR en Vlaams Belang) het wetsvoorstel. Met dezelfde meerderheid werd het MR-voorstel verworpen om in artikel 167 van de grondwet de mogelijkheid op te nemen een volksraadpleging over internationale verdragen te houden. Met het voorstel wilde de MR tegemoet komen aan de grondwettelijke bezwaren van de Raad van State tegen het houden van een volksraadpleging. Op 10 maart kreeg het MR-voorstel niet de vereiste tweederde meerderheid in de plenumvergadering van de Kamer; er waren 73 ja-stemmen (liberalen, Vlaams Belang en N-VA) en 62 neen-stemmen (socialisten en christendemocraten).

Acht parlementaire vergaderingen keurden het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa goed: de Senaat (28 april), de Kamer van Volksvertegenwoordigers (19 mei), het Brussels Hoofdstedelijk Parlement (17 juni), de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie in Brussel (17 juni), het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap (20 juni), het Waals Parlement (29 juni), de Raad van de Franse Gemeenschapscommissie in Brussel (8 juli), en het Parlement van de Franse Gemeenschap (19 juli). Het Vlaams Parlement zou het ontwerpdecreet tot instemming met het Verdrag pas in 2006 goedkeuren.

Op 19 oktober, tijdens een debat in de Kamer over de toekomst van de Europese Unie na de afwijzing van de Europese grondwet in Frankrijk en Nederland, zei premier Verhofstadt dat de twaalf landen van de eurozone nauwer zouden moeten samenwerken en een voorhoede zouden moeten vormen om de Europese eenmaking weer op de sporen te zetten. Hij zei dat hij in 2006 een top van de regeringsleiders van de twaalf landen zou bijeenroepen om over nauwere samenwerking te beraadslagen. Verhofstadt ontwikkelde zijn visie op een sterker, federaal Europa in het manifest *De Verenigde Staten van Europa* dat hij op 1 december in Brussel voorstelde.

In de meerjarenbegroting 2007-2013 van de EU waarover de staats- en regeringsleiders het op 16 december eens werden, kreeg België 5 tot 7% minder subsidies (ongeveer 60 miljoen euro) dan in de begrotingsperiode 2000-2006. De provincie Henegouwen zou dankzij de overgangsregeling voor voormalige arme regio's 614 miljoen euro krijgen, tegenover nog 690 miljoen in de periode 2000-2006. Vlaanderen verloor ongeveer 40% van de steun die het kreeg voor plattelandsontwikkeling. De Vlaamse minister-president en minister van Landbouw, Leterme, reageerde daar kritisch op, maar premier Verhofstadt lachte zijn suggestie om het verschil uit de federale middelen bij te passen, weg.

Congo – Minister van Buitenlandse Zaken De Gucht bracht van 16 tot 19 februari voor de tweede keer een bezoek aan de Democratische Republiek Congo. De reis paste in de voorbereiding van de – voor 30 juni geplande maar later uitgestelde – verkiezingen in de oud-kolonie en moest duidelijk maken dat, na de incidenten in 2004, de diplomatieke verhoudingen verbeterd waren.⁷⁵ Het bezoek begon met een onderhoud tussen De Gucht en Kabila werd verschillende keren uitgesteld en ging uiteindelijk pas 's avonds door, nadat De Gucht zich van de "spijtige zaak" had gedistantieerd en gezegd had dat de nota geen officieel document was van Buitenlandse Zaken. Premier Verhofstadt tekende protest aan bij *Le Soir*. Via zijn woordvoerder noemde hij het onaanvaardbaar dat journaliste Colette Braeckman "moedwillig actor wil zijn in de bilaterale betrekkingen tussen België en Congo". Na zijn bezoek zei De Gucht, in *De zevende dag* (20 februari), dat hij van mening bleef dat in de Centraal-Afrikaanse landen "weinig politici opgewassen zijn tegen hun taak". Zijn Congolese ambtgenoot, Raymond Ramazani, hekelde op 22 februari de "lasterlijke" verklaring. Tijdens een vergadering van de commissies van Buitenlandse Zaken van de Kamer en de Senaat (23 februari) spraken woordvoerders van alle Franstalige partijen de vrees uit dat De Gucht op een diplomatieke breuk en de terugtrekking van België uit Congo aanstuurde. De minister ontken- de dat en zei de Belgische verbintenissen ten aanzien van Congo te zullen nakomen.

Op 28 juli lekte in *Le Soir* een brief uit die De Gucht anderhalve maand eerder had geschreven om president Kabila uit te nodigen voor een gesprek over "goed bestuur" en een "transparante economie". In de brief sprak hij zijn ongerustheid uit over "de signalen over het niveau van corruptie en het hernemen van de inflatie". Aangenomen werd dat de brief vanuit de omgeving van Kabila naar de krant was doorgespeeld om uiting te geven aan de misnoegdheid over de houding van De Gucht tegenover Congo. Een onderhoud met Kabila kwam er niet.

Op 1 september besliste de regering 82 overtollige militaire voertuigen te schenken en uit gebruik genomen brugslagmateriaal voor onbepaalde duur in leen te geven aan het Congolese leger. Van half oktober tot 22 december leidden Belgische instructeurs Congolese militairen op voor het gebruik en onderhoud van het materieel.

Rwanda – Het Hof van Cassatie onthief op 31 mei het Belgische gerecht van vervolging van president Paul Kagame van Rwanda, tegen wie vier klachten waren ingediend op basis van de genocidewet die België een internationale jurisdictie geeft. Conform het advies van de federaal procureur en de procureur-generaal van Cassatie, was het Hof van oordeel dat niet voldaan was aan de voorwaarde van de genocidewet, dat er voor vervolging een band met België moet zijn.

75. *Ibidem*, pp. 219-221.

Het hof van assisen van Brussel veroordeelde op 29 juni twee Rwandezen, Etienne Nzabonimana en zijn halfbroer Samuel Ndashyikirwa, tot 12 resp. 10 jaar gevangenisstraf wegens betrokkenheid bij de genocide in hun land in 1994. De twee waren in 2002 in België aangehouden. Een overgangsbepaling in de gewijzigde genocidewet van 2003 had hun berechting mogelijk gemaakt omdat beide verdachten in België werden vastgehouden. Het was de tweede keer dat Rwandezen in België veroordeeld werden wegens betrokkenheid bij de genocide; in 2001 had het hof van assisen van Brussel 'de vier van Butare' veroordeeld.

Op 7 september deelde Buitenlandse Zaken mee dat Guy Theunis, een 60-jarige pater van de congregatie van de Missionarissen van Afrika ('Witte Paters'), daags voordien in de Rwandese hoofdstad Kigali was aangehouden op beschuldiging van deelname aan de genocide in Rwanda. Theunis was van 1970 tot 1994 als missionaris werkzaam geweest in het land. Sindsdien resideerde hij in Rome en was hij belast met de voortgezette vorming van de leden van zijn congregatie. Toen hij in Kigali werd aangehouden, keerde hij in die hoedanigheid terug van een verblijf in de Democratische Republiek Congo. Volgens de openbare aanklager was hij opgepakt omdat het tijdschrift *Dialogue* waarvan hij een tijd redactie-secretaris was geweest, in de aanloop naar de genocide uittreksels had overgenomen uit een extremistisch Hutu-blad.

Minister De Gucht ontbood op 9 september de Rwandese ambassadeur in Brussel om uitleg te vragen en zijn bezorgdheid te uiten over de zaak. Hij telefoneerde ook met de Rwandese minister van Buitenlandse Zaken, Charles Murigande. De affaire kwam voor De Gucht ongelegen omdat hij in 2004 had gezegd dat in Rwanda, anders dan in Congo, goed bestuurd werd.⁷⁶ In Belgische diplomatieke kringen werd aangenomen dat president Kagame de hand had in de aanhouding van Theunis, wellicht met de bedoeling de internationale aandacht af te leiden van de toenemende interne repressie.

Op 11 september besliste een Rwandese volksrechtbank (*gacaca*) Theunis naar een rechtbank te verwijzen wegens het aanzetten tot genocide. Premier Verhofstadt, die in New York was voor de Millenniumtop van de Verenigde Naties, had op 14 september een onderhoud met Kagame, waaraan ook minister De Gucht, minister van Ontwikkelingssamenwerking Armand De Decker (MR) en de Rwandese minister van Buitenlandse Zaken Murigande deelnamen. Kagame beloofde zich onmiddellijk bij zijn terugkeer in Kigali te zullen informeren over het dossier tegen pater Theunis en op korte termijn opnieuw contact op te nemen met Verhofstadt.

Op 27 september vroeg Buitenlandse Zaken aan Rwanda het strafdossier van Theunis over te dragen aan België, waar hij berecht zou worden. Een week later, op 4 oktober, deelde Kigali mee daar principieel toe bereid te zijn. Twee hoge ambtenaren van Buitenlandse Zaken waren van 11 tot 16 oktober in Rwanda om over de overbrenging van Theunis naar België te onderhandelen. Het hooggerechtshof van Rwanda beval op 9 november de overbrenging. Theunis kwam op

76. *Ibidem*, p. 220.

20 november in Brussel aan. Het gerechtelijk onderzoek dat tegen hem geopend werd, was eind 2005 nog niet beëindigd.

Tanzania – Begin maart ontstond er commotie over de beslissing (6 januari) van de Waalse minister van Buitenlandse Betrekkingen, Marie-Dominique Simonet (CDH), een vergunning toe te kennen aan het Luikse bedrijf New Lachaussée van George Forrest voor de modernisering van een munitiefabriek in Morogoro, in de buurt van de Tanzaniaanse hoofdstad Dar Es Salaam. In *De Standaard* van 8 maart riep minister van Buitenlandse Zaken De Gucht de Waalse regering op de exportlicentie in te trekken. Hij liet uitschijnen dat Tanzania een draaischijf was van illegale wapenhandel en zei dat de modernisering van de munitiefabriek haaks stond op de vredesinspanningen van de federale regering in Centraal-Afrika. Premier Verhofstadt zei de bezorgdheid van De Gucht te delen.

De Waalse regering nam op 10 maart akte van de beslissing van Simonet. Ze zei geen reden te zien om "in dit stadium" de licentie op te schorten, maar zou De Gucht om nadere informatie vragen en op basis daarvan nagaan of de licentie in overeenstemming was met het Belgische buitenlands beleid. Daags na een gesprek (17 maart) tussen De Gucht en Simonet zei CDH-voorzitter Joëlle Milquet, die zich eerder tegen de toekenning van de vergunning had gekant, dat Simonet belangrijke informatie had gekregen die haar vooraf niet bekend was en dat overwogen werd de vergunning in te trekken. Op 11 maart waarschuwde Forrest voor een faillissement van New Lachaussée indien de vergunning zou worden ingetrokken. Na een lange vergadering besliste de Waalse regering op 24 maart de exportlicentie gedurende drie maanden op te schorten. In die periode zou ze zich nader informeren over het eigendomsrecht van de munitiefabriek en over de afnemers van de munitie. Met dat doel vertrok op 6 juni een delegatie van de Waalse overheid naar Tanzania.

Op 23 juni trok de Waalse regering de uitvoervergunning in. Voor haar besluit verwees ze naar het Belgische buitenlands beleid, naar de vrees van internationale instanties voor de negatieve gevolgen op het vredesproces in de regio van de Grote Meren en naar technische problemen. De Waalse overheid zou New Lachaussée een schadevergoeding geven. Minister De Gucht reageerde tevreden op het besluit.

In juli raakte bekend dat de schadevergoeding van de Waalse overheid 5,2 miljoen euro bedroeg, waarvan 4,2 miljoen euro in de vorm van een lening die vanaf maart 2008 over een periode van zes jaar terugbetaalbaar was. In december werd bekend dat ook de Delcredere dienst, de verzekeringsdienst voor exportbedrijven, 95% van de contractwaarde (ruim 10 miljoen euro) zou vergoeden. Na kritiek in het parlement liet minister van Economie Verwilghen de uitbetaling opschorten.⁷⁷

Tsjaad – Op 15 november werd in de Senegalese hoofdstad Dakar, waar hij asiel had gekregen, Hissène Habré, de voormalige dictator van Tsjaad (1982-1990),

77. Begin februari 2006 deelde Verwilghen mee dat er geen juridische bezwaren waren tegen de uitbetaling van de vergoeding.

aangehouden, op grond van een internationaal aanhoudingsbevel dat de Brusselsse onderzoeksrechter Daniel Franssen op 19 september had uitgevaardigd. Tsjadse slachtoffers van het regime-Habré die intussen de Belgische nationaliteit hadden verkregen, hadden samen met Human Rights Watch in 2000 een klacht ingediend. Het strafrechtelijk onderzoek was geopend op grond van de genocide-wet. Nadat het gerecht van Senegal zich onbevoegd had verklaard, werd Habré op 25 november vrijgelaten en daags nadien ter beschikking gesteld van de Afrikaanse Unie. De regeringsleiders van de lidstaten zouden zich op hun vergadering in januari 2006 over het uitleveringsverzoek uitspreken.

Verenigde Staten – In het kader van een vijfdaags bezoek aan Europa, dat in het teken stond van het herstel van de door de Irak-oorlog verstoorde transatlantische relaties, was president George W. Bush van de Verenigde Staten van Amerika van 20 tot 22 februari in Brussel. Op 21 februari werd hij ontvangen door koning Albert, had hij een lang gesprek met eerste minister Verhofstadt en hield hij een toespraak in de Concert Noble. Daarin zei hij voorstander te zijn van een sterk, eengemaakt Europa omdat de VS nood hebben aan een sterke partner om hun “moeilijke missie de vrede en de vrijheid in de wereld te verspreiden”, tot een goed einde te brengen. Bush nam op 22 februari deel aan de Navo-top en woonde een vergadering van de Europese Raad (van staats- en regeringsleiders van de EU) bij.

*Nederland*⁷⁸ – Denigrerende opmerkingen van minister van Buitenlandse Zaken De Gucht over de Nederlandse minister-president, Jan Peter Balkenende (CDA), veroorzaakten een diplomatiek incident tussen Brussel en Den Haag. In een interview met *Het Laatste Nieuws* van 4 juni over de verwerping van de ‘Europese grondwet’ in een referendum in Nederland, wees De Gucht op de vluchtigheid en onberekenbaarheid van de publieke opinie in dat land sinds de opmars en dood van Pim Fortuyn. Wijzend op het contrast tussen Fortuyn en Balkenende, noemde hij de minister-president “een mix van Harry Potter en brave stijfburgerlijkheid, een man in wie ik geen spoor van charisma kan ontwaren”. Het kabinet van Balkenende noemde de verklaring onacceptabel en eiste excuses.

De Gucht, die op de dag van de publicatie van het interview in China was, zei op 5 juni dat hij enkel het contrast tussen Fortuyn en Balkenende had willen illustreren, dat het niet zijn bedoeling was geweest de minister-president te kwetsen en dat hij er “geen probleem mee heeft zich te verontschuldigen”. In een brief aan Balkenende bood De Gucht zijn verontschuldiging aan. Hij zei dat het gesprek met de krant niet voor publicatie bedoeld was en dat zijn woorden niet correct waren weergegeven. *Het Laatste Nieuws* repliceerde dat De Gucht zelf om het interview had gevraagd en dat medewerkers van hem de tekst hadden nagelezen. De krant speelde de bandopname van het interview voor uitzending door aan de

78. Voor het akkoord over de verdieping van de Westerschelde, zie in dit Jaarboek: B. HAECK, Overzicht van het Vlaamse politieke gebeuren in 2005, p. 270-271.

VRT; te horen was dat De Gucht verschillende keren de woorden "Harry Potter" en "stijfburgerlijk" in de mond nam.

Op 6 juni werd de Belgische zaakgelastigde bij de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken ontboden om opheldering te geven. Na het onderhoud voerde premier Verhofstadt een telefoongesprek met Balkenende. Achteraf zeiden beide regeringsleiders in een mededeling dat ze besloten hadden "gezamenlijk een punt te zetten achter de zaak", het interview betreurden en vaststelden dat De Gucht zich inmiddels verontschuldigd had. "De goede bilaterale betrekkingen tussen beide buurland hebben voorrang" en zijn "van groot belang, niet alleen voor beide landen, maar ook voor de samenwerking in de Benelux en de Europese Unie", stond in de mededeling.

Even leek het erop dat het incident zich zou herhalen toen vice-premier en minister van Begroting Van den Bossche in een interview in het kerstnummer van het weekblad *Vrij Nederland* de Nederlandse ministers "stijf, truttig en kleinburgerlijk" noemde en kritiek had op het "hardvochtige" bezuinigingsbeleid van het kabinet-Balkenende. In Nederland werd deze keer niet zwaar aan de uitlatingen getild. Van den Bossche hield haar kritiek op het bezuinigingsbeleid staande, maar zei dat ze de "kwetsende" uitspraken over de ministers beter achterwege had gelaten.

Afghanistan – Op 6 juli vertrokken vier F-16-gevechtsvliegtuigen van de luchtmachtbasis in Florennes naar Afghanistan om er gedurende een halfjaar de Isaf-vredesmacht te versterken en bij te dragen tot de verzekering van veiligheid tijdens de parlementsverkiezingen van 18 september. Het was de eerste keer dat Belgische gevechtsvliegtuigen aan een operatie buiten Europa deelnamen. De vier F-16's opereerden binnen een Belgisch-Nederlands detachement van acht vliegtuigen en 165 militairen, van wie 65 Belgen.

B. Landsverdediging

Op 20 juli stemde de regering principieel in met een pakket militaire aankopen voor een som van ruim 1,3 miljard euro. Het ging om 242 pantservoertuigen (794 miljoen euro), tien helikopters (300 miljoen euro) en twee tweedehandse fregatten van de Nederlandse marine (242 miljoen euro), ter vervanging van de *Westdiep* en de *Wielingen*.⁷⁹ Aansluitend op de principebeslissing keurde de regering op 18 no-

79. Het derde fregat van de Belgische marine, de *Wandelaar*, was op 18 maart voor 23 miljoen euro verkocht aan Bulgarije. De twee Nederlandse fregatten zouden worden onderhouden en gemoderniseerd op de Nederlandse werf De Schelde. België hoopte daarmee een schadeclaim van 75 tot 87 miljoen euro te voorkomen van De Schelde, dat de aanbesteding had gewonnen voor het groot strategisch transportschip dat België samen met Luxemburg wilde laten bouwen. Omdat de kostprijs was opgelopen tot meer dan 246 miljoen euro, werd het order in 2003 afgeblazen.

vember de aankoop goed van de twee Nederlandse fregatten. Voor de andere bestellingen zou de toewijzing van het contract in 2006 gebeuren.

Eveneens op 20 juli wees de regering twee eerder goedgekeurde bestellingen toe. Het betrof 620 lichte jeeps (ter vervanging van de Iltis-voertuigen van Bombardier) aan het Italiaanse bedrijf Iveco (107 miljoen euro) en de modernisering van de Pandur-verkenningsvoertuigen aan het Franse bedrijf Thales (28,7 miljoen euro). Iveco bood 80% van de contractwaarde aan compensatiebestellingen (waarvan 75% bij Vlaamse bedrijven), Thales 55,7%. Voor de aankoop van de lichte jeeps had minister van Landsverdediging André Flahaut (PS) de procedure moeten overdoen. De regering had op 23 december 2004 geweigerd het contract toe te wijzen aan Iveco omdat de prijs beduidend hoger was dan de gebudgetteerde 50 miljoen euro.⁸⁰ Ze ging in juli wel akkoord omdat Flahaut intussen meer compensatiebestellingen had verkregen.

Op 22 maart deed het gerecht huiszoeken in het Defensiehuis in Waver, de woonplaats van minister Flahaut, alsook bij de eigenaar ervan en diens vastgoedkantoor. De huiszoeken pasten in een onderzoek naar mogelijke fraude bij de huur en de inrichting van het gebouw. Van de Defensiehuizen die de krijgsmacht in alle provinciehoofdplaatsen heeft, was dat van Waver met een huurprijs van 98.183 euro per maand het duurste. De verbouwing had 180.000 euro in plaats van de geraamde 40.000 euro gekost. Verdachten in een onderzoek naar fraude in het leger verklaarden in mei 2004 dat Flahaut was tussenbeide gekomen bij het sluiten van het huurcontract. De minister zei op 23 maart in de Kamer dat hij de administratie enkel attent had gemaakt op het leegstaande gebouw. Hij citeerde uit een brief van 19 mei 2004 waarin de procureur-generaal van Brussel, André Van Oudenhove, schreef dat het niet nodig was een onderzoek in te stellen of een instructie te vorderen tegen Flahaut, omdat hij niet strafrechtelijk verantwoordelijk was.

XI. Varia

175-25 – Onder het motto “175-25, tijd om elkaar te ontmoeten” werd in 2005 de 175ste verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid en 25 jaar federalisme gevierd. De viering begon op 17 februari in het Paleis voor Schone Kunsten met de opening van de tentoonstelling *Visionair België* en een concert, en werd op 27 november afgesloten met een ‘Stoet der stoeten’ en concerten in Brussel.

Koninklijk Huis – Prins Filip, die eind 2004 was terechtgewezen voor een scherpe aanval op het Vlaams Belang,⁸¹ veroorzaakte opnieuw opschudding door op 2 fe-

80. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 223.

81. *Ibidem*, pp. 225-226.

bruari, tijdens een ontbijtsessie bij het Verbond van Belgische Ondernemingen, een verklaring van het VBO en de Griekse werkgeversorganisatie SVE over de Lissabon-doelstellingen voor de groei van de werkgelegenheid in de EU mee te ondertekenen. In de verklaring werd kritiek geuit op de Belgische en de Griekse regering, en werd geëist dat de Lissabon-strategie meer op economische doelstellingen als liberalisering en sociaal-economische hervormingen werd gericht. De ondertekening werd door het VBO bekendgemaakt op zijn website. Het Paleis zei dat de prins enkel "als getuige" had getekend en dat zijn handtekening "geen bijzondere betekenis" had. De vakbonden reageerden binnenskamers misnoegd. Het VBO nam de verantwoordelijkheid voor het incident op zich. Het zei dat de prins de inhoud van de verklaring niet kende en niet op de hoogte was van de geplande ondertekening.

In de Kamer haalde premier Verhofstadt op 3 februari scherp uit naar de prins. Hij herhaalde zijn verklaring van 2 december 2004, dat leden van de koninklijke familie zich terughoudend moeten opstellen en moeten vermijden dat ze in het centrum van een polemiek terechtkomen. De premier zei te hopen en erop te rekenen dat "dit voorval het laatste is geweest, ten bate van de constitutionele monarchie die we in dit land kennen".

Op 4 oktober werd in het Erasmusziekenhuis (Anderlecht) prins Emmanuel Leopold Guillaume François Marie geboren, het derde kind en de tweede zoon van kroonprins Filip en prinses Mathilde, en vierde in lijn voor de troonsopvolging. Op 13 december beviel prinses Claire, de echtgenote van prins Laurent, in het ziekenhuis Saint-Luc (Sint-Lambrechts-Woluwe) van een tweeling. De prinsjes kregen de naam Nicolas Casimir Marie en Aymeric Auguste Marie.

Parlement – Senaatsvoorzitter Anne-Marie Lizin (PS) excuseerde zich op 17 maart in de plenumvergadering voor haar interventie in een gerechtelijke echtscheidingszaak. Zij was in opspraak gekomen nadat *La Dernière Heure* op 12 maart had gemeld dat ze in een brief aan de voorzitter van het hof van beroep van Luik had geschreven dat ze "erg verheugd" zou zijn indien de magistraat een echtscheidingsdossier zou "herbekijken". Minister van Justitie Onkelinx zei dat het initiatief van haar partijgenote strijdig was met het principe van de scheiding der machten en "onaanvaardbaar" was. Op de PS na eisten alle partijen uitleg van Lizin. PS-voorzitter Di Rupo sprak van een "onhandigheid" en zei dat Lizin gehandeld had in haar hoedanigheid van burgemeester van Hoei. Lizin zei op 17 maart dat ze "een vergissing [had gemaakt] die als fout kan worden bestempeld" en dat haar demarche onvereenigbaar was met de scheiding der machten. De meerderheidsfracties aanvaardden de excuses en drongen in een motie aan op de snelle oprichting van een commissie om een code van de rechten en plichten van de senatoren op te stellen. Minister van Binnenlandse Zaken Dewael deelde op 27 mei mee dat hij burgemeester Lizin, op basis van een verslag van de gouverneur van Luik, een berisping had gegeven.

Het hof van beroep van Brussel veroordeelde op 28 juni de Belgische Staat tot een symbolische euro schadevergoeding en de publicatie van het arrest wegens schending van de zorgvuldigheidsplicht bij het opstellen van het verslag van 28

april 1997 van de onderzoekscommissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers naar de sekten. De vzw Universele Kerk van het Koninkrijk Gods, die in het verslag was genoemd, had op 24 juni 1998 de Staat gedagvaard. Volgens het hof van beroep was door de schending van de zorgvuldigheidsplicht het maatschappelijke beeld van de Universele Kerk van het Koninkrijk Gods geschonden. Kamervoorzitter De Croo kondigde op 2 september aan cassatieberoep aan te tekenen omdat het arrest indruiste tegen de onschendbaarheid van de Kamer en de onafhankelijkheid van het parlement op de helling dreigde te zetten.

Senator Marc Wilmots (MR), die in 2003 als ex-Rode Duivel en 'bekende Waal' door Louis Michel als kandidaat was aangetrokken, liet voor het zomerreces blijven niet langer geïnteresseerd te zijn in zijn parlementair mandaat. Omdat er geen opvolgers meer waren – de laatste van de negen had in september 2003 de plaats van Michel ingenomen –, zette de MR Wilmots onder druk om geen ontslag te nemen. In voorkomend geval had ofwel minister van Ontwikkelings-samenwerking De Decker ontslag moeten nemen (zodat diens vervanger in de Senaat Wilmots zou kunnen opvolgen) of hadden er in het Franse kiescollege tussentijdse verkiezingen moeten worden gehouden. Wilmots stelde daarop voor afstand te doen van zijn parlementaire vergoeding, maar op 29 september verzette een meerderheid van de leden van het Bureau van Senaat zich daartegen. Wilmots zei daarop dat hij alleen nog voor belangrijke stemmingen naar de Senaat zou komen en zijn vergoeding zou doorstorten aan een organisatie die werkt rond jeugd en sport.

Staatsblad – Met de wet van 20 juli 2005 houdende diverse bepalingen en het koninklijk besluit van 27 september 2005 (B.S. 6 oktober 2005) kwam de regering tegemoet aan het arrest van het Arbitragehof van 16 juni 2004, waarin de nagenoeg exclusieve publicatie van het *Belgisch Staatsblad* via het internet vernietigd werd. De nieuwe regeling bepaalt dat een gedrukte versie van de inhoudsopgave van het *Staatsblad* ter inzage moet liggen op de griffie van elk rechtscollege, met uitzondering van het Hof van Cassatie en van de hoven van beroep en de hoven van arbeid. Daarnaast kreeg het Bestuur van het Belgisch Staatsblad een gratis telefoonnummer waarop inlichtingen over de publicatie van officiële teksten in het *Staatsblad* verkregen kunnen worden. Bij het Bestuur kan tegen kostprijs een kopie worden verkregen van alle akten en documenten die in het *Staatsblad* worden gepubliceerd.

Moslimraad en Moslimexecutieve – In toepassing van de wet van 20 juli 2004⁸² werden op 20 maart de 68 leden – 34 Nederlandstalige en 34 Franstalige – van de Algemene Vergadering van de Moslims van België ('moslimraad') verkozen. Van de 70.000 ingeschreven moslims namen er ongeveer 45.000 aan de verkiezingen deel. Er werden 43.765 geldige stemmen uitgebracht. De Algemene Vergadering werd op 26 april geïnstalleerd en wees, na screening van de kandidaten door de Veiligheid van de Staat, op 2 oktober de 17 leden van het Executief van de Moslims van

82. *Ibidem*, pp. 226-227.

België aan. Bij koninklijk besluit van 7 oktober 2005 erkende de regering het Executief. Om rekening te houden met de federale staatsinrichting vormen de negen Franstalige en de acht Nederlandstalige leden ieder een college, voorgezeten door een vice-voorzitter.

Energiebeleid – Met het koninklijk besluit van 20 april 2005 regelde de regering de verdeling, met ingang van 1 mei 2004, van de zogenaamde Eliaheffing (4,91 euro per MWh tot 1 juli 2007; 2,50 euro tot 1 juli 2010) waarmee gemeenten in Vlaanderen gedeeltelijk gecompenseerd worden voor het inkomstenverlies uit dividenden als gevolg van de liberalisering van de elektriciteitsmarkt.⁸³

De wet van 1 juni 2005 tot wijziging van de wet van 29 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt (B.S. 14 juni 2005) die een EU-richtlijn uit 2003 in intern recht omzette, gaf netbeheerder Elia de mogelijkheid een tarief voor vier jaar (in plaats van drie maanden) vast te stellen voor het gebruik van het hoogspanningsnet. Potentiële investeerders in Elia kregen daardoor meer zekerheid. Elia had op de goedkeuring van het wetsontwerp gewacht om (op 20 juni) meer dan 16 miljoen aandelen naar de beurs te brengen en via de beurs 150 miljoen euro vers kapitaal op te halen. Door de aandelenverkoop verminderde het belang van de elektriciteitsproducenten Electrabel en SPE in Elia van 70 naar 30%.

Aan de goedkeuring van de wet hadden de socialisten de voorwaarde verbonden dat Elia maximum 25 miljoen euro zou bijdragen in de financiering van de kabel voor de transmissie van de stroom die wordt opgewekt op windturbineparken in de Noordzee naar het binnenland. De bijdrage werd geregeld in de wet van 20 juli 2005 houdende diverse bepalingen (B.S. 29 juli 2005). Dezelfde wet regelde ook de steun die de overheid kan geven voor de productie van offshorewindenergie.⁸⁴

Op 9 augustus kondigde de Franse nutsgroep Suez een bod aan op de 49,92% aandelen van de Belgische elektriciteitsproducent Electrabel die ze nog niet in haar bezit had. Hoewel het uitkoopbod niet als een verrassing kwam – de Waalse financier Albert Frère, een belangrijke aandeelhouder van Suez, had een bod enige tijd voordien “zinnig” genoemd – veroorzaakte het beroering omdat de Belgische elektriciteitsbevoorrading zo goed als volledig in Franse handen dreigde

83. *Ibidem*, pp. 227-228. In oktober besliste de Vlaamse regering vanaf 2008 vrijstelling te verlenen van de heffing waarop in Vlaanderen kritiek was gekomen, vooral van de bedrijven. Brussel en Wallonië hadden van meet aan gebruik gemaakt van de vrijstellingsmogelijkheid.

84. Het consortium C-Power plande de bouw van 60 windturbines op de Thorntonbank, 27 kilometer voor de kust, ten noordwesten van Zeebrugge. Op 16 augustus schreef *De Tijd* dat de regering de milieuvergunning had ingetrokken voor de bouw van een windmolenpark op de Vlake van de Raan, enkele kilometer voor de kust van Knokke. Seanergy, een consortium van Electrabel en Jan De Nul, had daar 50 windturbines willen bouwen. De Raad van State had de vergunning op 23 maart 2003 geschorst, maar die schorsing op 30 juni weer opgeheven.

te komen.⁸⁵ Kandidaat-SP.A-voorzitter Vande Lanotte zei dat de overname van Electrabel een daling van de energieprijzen zou bemoedigen. Minister van Energie Verwilghen zei dat hij de regering zou voorstellen de niet-gebruikte productiecapaciteit (1.500 megawatt) van Electrabel vrij te geven voor andere belangstellende producenten, om het feitelijke monopolie van Electrabel-Suez te doorbreken.

Het bleek dat eerste minister Verhofstadt al in juni door Suez-topman Gérard Mestrallet van het bod op de hoogte was gebracht. Verhofstadt had van Mestrallet de garantie gekregen dat Electrabel het statuut van Europese vennootschap zou krijgen, dat Brussel het beslissingscentrum van de energieactiviteiten van Suez zou worden, dat de Belgische aanwezigheid in het management van Suez versterkt zou worden en dat een regeringscommissaris zou kunnen toezien op de naleving van die verbintenissen.

Bij de overname waren de meeste Belgische gemeenten betrokken die, via de gemengde intercommunale verenigingen, een participatie van 4,67% (Vlaamse gemeenten 2,79%) in Electrabel hadden. Door het bod van Suez hadden ze uitzicht op ongeveer 1 miljard euro. De Vlaamse gemeenten waren geneigd het geld te gebruiken om hun belang te vergroten in Elia en Fluxys, de beheerder van het hoogspannings- resp. het aardgasnet. De Waalse gemeenten waren, onder stuwning van enkele socialisten, geneigd een strategisch belang in Suez te nemen. Om tot een gemeenschappelijk standpunt te komen, vergaderde premier Verhofstadt op 12 en 27 september met de ministers-presidenten en de belangrijkste partijvoorzitters. Pas op een derde vergadering, op 29 september, werden zij het erover eens de gemeenten te adviseren het bod te aanvaarden en de opbrengst te gebruiken om de lening af te betalen die ze hadden aangegaan om in Electrabel te participeren en om hun positie in Elia en Fluxys te versterken. De Gemeentelijke Holding kreeg de aanbeveling in Suez te stappen om de Belgische verankering te verzekeren. Afsgesproken werd aan Suez te vragen de toegezegde garanties te bevestigen.

Op 3 oktober overlegde het kernkabinet met Mestrallet. Achteraf verluiddde dat Suez zich bereid had getoond zijn belang in Elia van 27,45% af te bouwen tot minder dan 25%, de blokkeringsminderheid. Suez was echter niet bereid zijn belang in Fluxys (57,25%) te verminderen.

Bij de opmaak van de begroting voor 2006 besliste de regering een heffing in te voeren op onbenutte elektriciteitscentrales (zie IV.B. De begroting van 2006 en de federale beleidsverklaring). Met die maatregel wilde ze Electrabel aansporen ongebruikte opwekkingscapaciteit te verkopen aan concurrenten. Volgens een mededeling van Verhofstadt (11 oktober) was Electrabel daartoe bereid.

Het bod van Suez begon op 10 oktober en liep tot 7 november. Aan het einde van de biedperiode had de Franse nutsgroep 97,16% van de Electrabel-aandelen in

85. Electrabel produceert 83% van de elektriciteit die in België wordt verbruikt. De tweede producent, SPE, die een aandeel van bijna 11% heeft, werd sinds oktober gecontroleerd (belang van 51%) door een joint venture van het Britse Centrica en Gaz de France.

handen. Omdat de drempel van 90% overschreden was, verlengde Suez het bod tot 6 december, zoals de wet voorschrijft. Daardoor kreeg de groep 98,62% van Electrabel in handen.

De Post – De regering deelde op 1 juli mee dat De Post met het consortium van Post Danmark en de Britse investeringsmaatschappij CVC Capital Partners exclusieve gesprekken zou beginnen over een strategisch partnerschap. De andere kandidaat, het consortium van de Nederlandse en de Franse post, had afgehaakt omdat het geen meerderheidsbelang kon verwerven. Post Danmark en CVC deelden op 12 oktober mee dat ze een belang van 50% min één aandeel zouden nemen in De Post. Ze brachten 300 miljoen euro vers kapitaal in. De Belgische Staat, die meerderheidsaandeelhouder bleef, verhoogde het kapitaal met nog eens 40 miljoen euro tot 640 miljoen euro. Het strategische partnerschap beoogde, door de verbetering van de kwaliteit van de dienstverlening, De Post voor te bereiden op de liberalisering van de postmarkt in 2009. Volgens het nieuwe beheerscontract dat De Post met de regering sloot, zou nog maar één kantoor per gemeente (589 in totaal) behouden worden; de overige 713 kantoren zouden worden omgevormd tot “postpunten” in supermarkten, banken of krantenwinkels.

Verkeersveiligheid – Met de wet van 20 juli 2005 tot wijziging van de gecoördineerde wetten van 16 maart 1968 betreffende de politie over het wegverkeer (B.S. 11 augustus 2005) bracht het parlement een reeks wijzigingen aan de omstreden ‘verkeerswet’ van 7 februari 2003 aan, die op 1 maart 2004 van kracht was geworden.⁸⁶ Op de wet, die het bedrag van de minimum- en maximumboetes had verhoogd, was felle kritiek gekomen van de automobilistenverenigingen. Het Arbitragehof, dat al op 22 september 2004 onderdelen van de wet had vernietigd, meer bepaald de onmiddellijke intrekking van het rijbewijs en het bevel tot onmiddellijke betaling bij enkele zware overtredingen, struikelde er op 2 februari over dat de zware overtredingen niet door de wet maar met een koninklijk besluit in drie categorieën waren ingedeeld. De wet van 20 juli 2005 gaf de regering de bevoegdheid alle overtredingen, met uitzonderingen van de snelheidsovertredingen, in vier categorieën in te delen op grond van het gevaar voor de veiligheid van personen. Ze verminderde ook het maximumbedrag van de hoogste boetes. Aanvankelijk zou de nieuwe regeling op 1 oktober van kracht worden, maar de inwerkingtreding van het uitvoeringsbesluit van 20 september 2005 werd uitgesteld: eerst, op verzoek van de politiediensten en het parket, tot 1 februari 2006, vervolgens tot 31 maart 2006, zodat ze gelijktijdig in werking kon treden met de afschaffing, in het kader van de administratieve vereenvoudiging, van de boetezegels.

De wet van 6 december 2005 betreffende de opmaak en financiering van actieplannen inzake verkeersveiligheid (B.S. 21 december 2005) wijzigde de regels voor de verdeling over de 196 lokale politiezones van het zogenaamde Verkeers-

86. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 163-164.

boetefonds, waarin een deel van de opbrengst van verkeersboetes terechtkomt met het oog op de bevordering van de verkeersveiligheid. In de nieuwe regeling kreeg ook de federale politie een deel (maximum 5%) van het fonds, zoals minister Dewael in het vooruitzicht had gesteld.⁸⁷

Holebi-adoptie – De Kamer keurde op 1 december een wetsvoorstel goed dat homoseksuele en lesbische paren het recht geeft kinderen te adopteren. De paars-groene coalitie had in de legislatuur 1999-2003 het huwelijk opengesteld voor personen van hetzelfde geslacht, maar de Franstalige liberalen hadden zich er toen tegen verzet holebi-paren ook het recht te geven kinderen te adopteren. Als ethische kwestie was de zaak buiten het regeerakkoord van juli 2003 gehouden. Het wetsvoorstel kreeg de steun van de socialisten, Ecolo en de meeste VLD-Kamerleden. Het Vlaams Belang, het CDH, het FN en de meeste Vlaamse christen-democraten en Franstalige liberalen stemden tegen. CD&V-voorzitter Vandeurzen had aanvankelijk gezegd het wetsvoorstel te zullen steunen, maar kwam daar na interne en externe kritiek van terug. De Senaat maakte van zijn recht gebruik om de door de Kamer goedgekeurde tekst te evoceren.

Rookverbod – Bij koninklijk besluit van 19 januari 2005 kreeg, met ingang van 1 januari 2006, elke werknemer het recht te beschikken over tabaksrookvrije werkruimten en sociale voorzieningen. De werkgever moet het roken in de werkruimten en sociale voorzieningen verbieden maar kan, na advies van het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk, voorzien in een afdoend verluchte rookkamer.

Het koninklijk besluit van 13 december 2005 breidde, met ingang van 1 januari 2007, het rookverbod in openbare plaatsen uit tot restaurants en andere horeca-instellingen. Op het verbod is in bepaalde gevallen een uitzondering mogelijk.

Vogelgriep – Naar aanleiding van het uitbreken van de vogelgriep in Roemenië en Turkije belastte de Interministeriële Conferentie voor de Volksgezondheid op 20 oktober Piet Vantemsche, de gedelegeerd bestuurder van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV), met de coördinatie van de acties tegen de verspreiding van het H5N1-virus. Op 28 oktober werd voor vogels en pluimvee in welomschreven risicogebieden een 'ophokplicht' van kracht. Na het einde van de vogeltrek werd de maatregel op 15 december opgeheven voor particulieren.

Antwerpen – Van de 15 ambtenaren van de stad Antwerpen die in 2004 in de zogenaamde Visa-affaire naar de raadkamer waren verwezen, werden er op 17 mei elf buiten vervolging gesteld, onder wie politiekorpschef Luc Lamine. Alleen de gewezen stadssecretaris Fred Nolf, zijn kabinetschef Nadia Andries en de geschorste adjunct-secretaris Freddy Vandekerckhove werden naar de correctionele rechtbank verwezen. Het parket tekende beroep aan tegen de buitenvervolging-

87. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 207.

stelling, maar de kamer van inbeschuldigingstelling zou op 20 februari 2006 de beslissing van de raadkamer bevestigen.

Agusta-Dassaultaffaire – Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg oordeelde op 2 juni dat Alfons Puelinckx, Luc Wallyn, Merry Hermans, Johan Delanghe en Serge Dassault, die op 23 december 1998 door het Hof van Cassatie veroordeeld waren wegens actieve corruptie in de Agusta-Dassault-smeergeldaffaire, geen rechtmatig proces hadden gekregen. Omdat zij tegen hun wil waren berecht door het Hof van Cassatie, waar twee andere beschuldigen, de oud-ministers Willy Claes en Guy Coëme, volgens de wet terechtstonden, was volgens het Hof het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens geschonden. Tegen het arrest van het Hof van Cassatie hadden zij immers geen beroep kunnen aantekenen. De Belgische Staat werd veroordeeld een morele schadevergoeding van 7.500 euro te betalen aan Puelinckx, Wallyn en Delanghe, alsook een vergoeding van 8.000 euro voor de proceskosten. Volgens het Hof hadden Claes en Coëme wel een eerlijk proces gekregen. Verwijzend naar zijn arrest van 22 juni 2000 in de Uniop-smeergeldaffaire, veegde het hun stelling van tafel dat ze hun verdediging niet goed hadden kunnen organiseren omdat ze onvoldoende informatie hadden over de procedure die zou worden gevolgd.

In het kader van een onderzoek naar illegale partijfinanciering bij de PS, een uitloper van de Agusta-Dassaultaffaire, stemde de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 21 april in met het verzoek van de procureur-generaal van Luik de parlementaire onschendbaarheid van Patrick Moriau op te heffen. De raadkamer van Luik verwees Moriau op 21 september naar de correctionele rechtbank onder verdenking van schriftvervalsing, gebruik van valse stukken, witwaspraktijken en heling.

XII. De evolutie in de politieke partijen

VLD – Hugo Coveliers, die zich sinds de federale verkiezingen van 2003 kritisch had uitgelaten over de koers en de partijtop van de VLD en om die reden op 12 december 2003 was afgezet als voorzitter van de senaatsfractie, zei half januari in enkele kranten dat, wanneer hij begin februari geen “eerherstel” zou hebben gekregen, hij zich zou beraden over zijn politieke toekomst “binnen of buiten de VLD”. Coveliers had na de voorzittersverkiezingen, waarvoor hij aanvankelijk kandidaat was en waarbij zijn medestander Jean-Marie Dedecker goed had gescoord,⁸⁸ laten verstaan dat hij de leiding van de senaatsfractie wenste terug te krijgen.

Op 26 januari werd tijdens een vergadering van het partijbestuur en de parlementsfracties waarop hij niet aanwezig was, beslist Coveliers uit het partijbestuur

88. *Ibidem*, pp. 238-239.

te zetten. Volgens VLD-voorzitter Somers had hij zich in diverse interviews deloyaal getoond en "op menselijk vlak veel grenzen overschreden". Vooral de manier waarop hij had gereageerd op de zelfmoord van Ward Beysen (zie infra) werd hem zwaar aangerekend.⁸⁹ Somers kreeg van het partijbestuur en de fracties een mandaat om bij de statutaire commissie een procedure in te leiden voor de uitzetting van Coveliers uit de VLD indien die de partij zou blijven beschadigen.

Op dezelfde vergadering bevestigde de VLD niet te zullen samenwerken met het Vlaams Belang. Volgens Somers was het interne debat over het 'cordon sanitaire' daarmee gesloten en zouden degenen die zich niet aan de beslissing hielden, zichzelf buiten de partij zetten. Dedecker, die zoals Coveliers meermaals het 'cordon' had veroordeeld, had als enige tegengestemd; Boudewijn Bouckaert, van de rechts-liberale denktank Nova Civitas, had zich onthouden.

Al op 27 januari maakte Somers van zijn mandaat gebruik om bij de statutaire commissie een klacht tegen Coveliers in te dienen, nadat deze heftig had gereageerd op zijn verwijdering uit het partijbestuur en had laten verstaan met een eigen rechts-liberale partij aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 te zullen deelnemen.

Op 8 februari besliste de statutaire commissie Coveliers uit de VLD te zetten omdat hij "door zijn persoonlijke aanvallen, door zijn systematische beschimpingen van personen en van de VLD en door zijn duidelijk uitgesproken intentie om een nieuwe politieke formatie op te richten ondubbelzinnig mentaal afstand heeft genomen van de VLD en zich daardoor zelf heeft uitgesloten".

Coveliers ging tegen de beslissing niet in beroep, kondigde op 22 februari in *De Tijd* de oprichting aan van een rechts-liberale beweging en maakte op 10 november in *Gazet van Antwerpen* de naam ervan bekend: VLOTT, dat stond voor Vlaams, liberaal, onafhankelijk, transparant en tolerant. Aangenomen werd dat Coveliers in 2006 in kartel met het Vlaams Belang aan de gemeenteraadsverkiezingen in Antwerpen zou deelnemen.

Op 15 januari werd Ward Beysen, die in de lente van 2002 uit onvrede met de "linkse" koers van de VLD de "verstandig rechtse" beweging Liberaal Appèl (LA) had opgericht en begin 2003 met de VLD had gebroken, levenloos aangetroffen in een vijver in Wilrijk. Het dagelijks bestuur besliste op 16 januari dat de partij zou doorgaan en zeker in de stad Antwerpen aan de gemeenteraadsverkiezingen zou deelnemen. Beysen had al laten verstaan voor die verkiezingen te willen samengaan met het Vlaams Belang en Hugo Coveliers. Op 30 maart besliste het partijbestuur samen te willen werken met de beweging van Coveliers.

Op 20 september deelde burgemeester Albert Mariën van Boechout, die in 2001 uit de VLD was gezet en in 2003 tot het Liberaal Appèl was toegetreden, mee dat hij opnieuw VLD-lid was geworden.

89. Coveliers had gezegd dat enkele mensen bij de VLD "eens diep in hun hart mogen kijken en zich bezinnen over de onmenselijke manier waarop ze Ward hebben behandeld" en dat hij "vooral de manier waarop De Gucht [Beysen] heeft uitgerangeerd, altijd hatelijk [was] blijven vinden".

In *Het Laatste Nieuws* van 7 november zeiden VLD-voorzitter Somers en LA-voorzitter Jacques Kerremans dat het LA in kartel met de VLD aan de gemeenteraadsverkiezingen zou deelnemen in de vijftien gemeenten waar het een afdeling had, als tussenstap naar een volledige reïntegratie. Het LA kreeg twee waarnemers zonder stemrecht in het partijbestuur van de VLD.

Op 20, 21 en 22 mei hield de VLD, samen met kartelpartner Vivant, in Antwerpen een economisch congres, dat tot doel had de partij een scherper politiek profiel te geven. Het congres werd overschaduwd door een aanvaring tussen Karel De Gucht en Jean-Marie Dedecker. In een interview met *De Morgen* van 21 mei zei De Gucht dat Dedecker de partij "in de vernieling rijdt" door beslissingen steeds opnieuw in twijfel te trekken en dat zijn gedrag "onaanvaardbaar" was. In een reactie zei Dedecker op de VRT-radio dat iedereen "recht heeft op zijn portie onnozelheden, zelfs een De Gucht". In zijn slottoespraak deed voorzitter Somers een emotionele oproep de rijen te sluiten. "Stop met de politieke ruzies. Stop met verwijten naar elkaars hoofd te slingeren. Onze leden zijn dat kots- en kotsbeu", riep hij onder grote bijval van de congresgangers uit.

Gelegitimeerd door de basis, kreeg Somers op 23 mei van het partijbestuur een mandaat om de eenheid in de partij te herstellen en partijbestuurs- en parlementsleden die zich niet aan de partijlijn hielden of ruzie stookten, buiten te zetten. Al op 24 mei maakte hij van het mandaat gebruik om Patricia De Waele uit het partijbestuur te zetten en bij de statutaire commissie een klacht tegen haar in te dienen. De Waele, die niet aanwezig was op de vergadering van 23 mei, had in *De Standaard* kritiek geuit op de beslissing van het partijbestuur en gezegd dat "volmachten thuis [horen] in een dictatoriaal systeem". Op 30 mei schorste de statutaire commissie De Waele voor vier maanden als partijlid.

Op 29 juni kondigde Somers vanuit het buitenland aan dat hij bij de statutaire commissie een klacht zou indienen tegen Boudewijn Bouckaert, die zich in een interview met het weekblad *Tertio* voorstander had getoond van een tweepartijstelsel, waarin onder meer de VLD en het Vlaams Belang het rechtse blok zouden vormen. In het interview noemde hij het 'cordon' rond het Vlaams Belang een "strategische blunder" en betreurde hij dat de VLD haar standpunt over het 'cordon' bevestigd had.

Op 1 juli vroeg Jong VLD dat er een einde werd gemaakt aan de "volmachten" van Somers. Volgens de jongerenorganisatie werkten ze contraproductief en berekenden ze de partij alleen maar schade.

Op 8 juli deelde Bouckaert na een gesprek met Somers mee dat hij ontslag nam uit het partijbestuur maar lid bleef van de VLD. Hij noemde zijn verklaringen "ongelukkig" en erkende dat ze de partij konden schaden. Somers zei geen klacht tegen Bouckaert te zullen indienen.

Op 20 juli maakte *De Standaard* gewag van groeiende irritatie bij de VLD-top over Dedecker. Volgens de krant gingen er steeds meer stemmen op om de "populaire dwarsligger" te "neutraliseren". Dedecker, die blijkens een internetpoll van *Het Laatste Nieuws* de populairste politicus van Vlaanderen was, werd verweten toegevingen van de VLD in de verf te zetten en overwinningen te minimaliseren.

Ook zijn harde kritiek op de SP.A in zijn woonplaats Oostende, de stad ook van SP.A-kopman Johan Vande Lanotte, werd niet in dank afgenomen. Wrevel was er ook over zijn verklaring in het Canvas-programma *Terzake* van 29 juni, dat hij zich aan "het spreekverbod" zou houden, maar de strategie van de partijleiding als een mislukking zou beschouwen indien de peilingen in het najaar niet beter zouden zijn voor de VLD.

Nadat op 18 augustus bekend was geworden dat de regering Marc Verwilghen had voorgedragen als Commissaris voor de Mensenrechten bij de Raad van Europa, werd in de pers gespeculeerd over de vervanging van Verwilghen als federaal minister van Economie door Dedecker. In een gesprek met *De Tijd* (29 augustus) zei Dedecker te verwachten dat de VLD zijn populariteit snel zou verzilveren en liet hij uitschijnen op de opvolging van Verwilghen of op een ander belangrijk mandaat te rekenen. In de daaropvolgende maanden hield Dedecker zich gedeisd. Tegen het einde van het jaar leek Somers erin geslaagd te zijn de rust in zijn partij te herstellen. Op een meeting in Gent, op 4 december, zei hij dat de partij "vijftien donkere maanden" achter zich liet. Op de meeting presenteerde de VLD zich, met de nieuwe slogan "Sterke schouders onder de toekomst" (ter vervanging van "Durven vernieuwen"), als de partij voor de "hardwerkende Vlaming".⁹⁰ De bijeenkomst vormde de aanloop naar vier studiedagen over de "pijlers voor onze toekomst" (loon naar werk, veilig en mobiel verkeer, creativiteit, het moderne gezin) en de gemeenteraadsverkiezingen van 2006.

SP.A – Op 25 mei deelde partijvoorzitter Steve Stevaert mee dat hij de nationale politiek verliet om gouverneur van de provincie Limburg te worden. Bij de vorming van de Vlaamse regering, in juli 2004, was afgesproken dat Hilde Houben-Bertrand (CD&V) bij het bereiken van de leeftijdsgrens, op 1 juni 2005, opgevolgd zou worden door een socialistische gouverneur. Caroline Gennez kreeg als ondervoorzitter de leiding van de partij tot 15 oktober, de dag waarop in de vervanging van Stevaert zou worden voorzien. Op 26 mei droeg het partijbureau Johan Vande Lanotte voor als kandidaat-voorzitter. Hij aanvaardde de voordracht omdat het "niet verantwoord is nu al iemand van de jonge generatie met die functie op te zadelen". Tegenkandidaten dienden zich niet aan.

Vande Lanotte, die Gennez gekozen had als 'running mate' voor het ondervoorzitterschap, stelde op 6 september een 'intentieverklaring' voor. Hij zei dat hij de vernieuwingsbeweging die in 1999 was begonnen onder Patrick Janssens en door Stevaert was voortgezet, zou doortrekken en van de SP.A een "positieve, progressieve en open beweging" te willen maken.

Op een congresbijeenkomst op 15 oktober in Hasselt werd bekendgemaakt dat Vande Lanotte en Gennez de steun hadden gekregen van 93,4% van de partijleden die aan de schriftelijke verkiezingen hadden deelgenomen (48,6% van het totale aantal leden). De nieuwe voorzitter kondigde aan dat hij zes leden van Animo, de socialistische jongerenbeweging, had samengebracht in een jongerenkabi-

90. Aanvankelijk was er sprake van de "hardwerkende Vlaming van 25 tot 55 jaar", maar na kritiek in de pers liet de VLD de verwijzing naar leeftijden vallen.

net om als vertegenwoordiger van de jonge garde en symbool van de partijvernieuwing er in het partijbureau over te waken "dat de stem van de toekomst weerklinkt". Al op 6 september had Vande Lanotte gezegd dat het partijbureau maar tweewekelijks in plaats van wekelijks meer zou vergaderen en dat hij samen met Gennez, Patrick Janssens, Frank Vandenbroucke, Freya Van den Bosche en Pascal Smet de "traditie van het collectief leiderschap" zou voortzetten.

Op 4 juli besliste het partijbureau het voor 17-18 december geplande ideologisch congres uit te stellen tot maart 2006. Officieel heette het dat het congres te snel op de voorzittersverkiezingen zou volgen. *De Morgen* schreef op 5 juli dat "belangrijke SP.A-bronnen" bevestigd hadden dat het congres werd uitgesteld omdat de partij rekening hield met de val van de regering-Verhofstadt en verkiezingen in het najaar. Stevaert had in januari bekendgemaakt dat het congres onder het thema "Pro" zou staan en in maart aangekondigd dat hij samen met Mark Elchardus, de 'huisideoloog' van de SP.A, tegen 1 mei een nieuwe beginselverklaring zou schrijven. Een discussietekst van Elchardus die intussen door de fracties en afdelingen te vaag en te braaf werd gevonden, verscheen in het decembernummer van *Samenleving en politiek*.

Eveneens op 4 juli besloot het partijbureau in kartel met Spirit aan de provincieraadsverkiezingen van 2006 deel te nemen. Voor de gemeenteraadsverkiezingen kregen de afdelingen geen richtlijnen; wel werd Spirit de "geprivilegieerde partner" genoemd.

Op een congres in Brugge op 17 december bleek dat de SP.A met de slogan "Iedereen" naar de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober 2006 zou trekken.

Het Generatiepact veroorzaakte niet alleen spanningen tussen de SP.A en het socialistische vakverbond (zie III. Het Generatiepact), maar riep ook intern kritiek op. De partij stuurde begin november naar ongeveer 18.000 leden van wie ze het e-mailadres had een informatiebrochure waarin Vande Lanotte de maatregelen verdedigde. Een groep partijleden, onder wie oud-parlementslid Jef Sleecx, kante zich tegen het pact en het onderliggende concept van de actieve welvaartsstaat en verweet de partijleiding een "gebrek aan interne democratie". Op 9 november richtten ze in Antwerpen de linkse beweging *SP.A Rood* op die, naar eigen zeggen, de werkende bevolking opnieuw een stem wilde geven in de partij en zou ijveren voor een herziening van de sociaal-economische doctrine.

CD&V/N-VA – De partijraad van de N-VA besliste op 19 februari bij voorkeur met CD&V aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 deel te nemen. Afdelingen die dat wensten, zouden met een eigen lijst kunnen deelnemen; ook bestaande samenwerkingverbanden zouden kunnen worden voortgezet en nieuwe zouden kunnen gevormd. Voor de provincieraadsverkiezingen werd CD&V eveneens als bevoorrechte partner beschouwd. CD&V gaf in juni een gelijkaardige instructie aan zijn afdelingen.

Op een congres op 28 mei wijzigde CD&V zijn statuten en werden de arrondissementale afdelingen vervangen door provinciale. Daarmee conformeerde de partij haar organisatie aan de in 2003-2004 ingevoerde provinciale kieskringen. In de

nieuwe statuten werd ook de oprichting en organisatie geregeld van regionale afdelingen, als onderverdeling van de provinciale afdelingen en overlegplatform van naburige lokale afdelingen.

Met de wet van 17 februari 2005 tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 betreffende de [...] financiering en de open boekhouding van de politieke partijen (B.S. 21 april 2005) kreeg de N-VA recht op een overheidsdotatie. Omdat de partij bij de federale verkiezingen van 18 mei 2003 haar zetels in de Senaat had verloren, kon ze volgens de wet van 4 juli 1989 geen aanspraak meer maken op overheidsfinanciering. Conform een toezegging van de regeringspartijen,⁹¹ schrapte de wet van 17 februari 2005 de voorwaarde dat een partij in beide kamers van het federale parlement vertegenwoordigd moet zijn om recht te hebben op een dotatie. Bovendien werd de dotatie aan de N-VA met terugwerking tot 1 juni 2003 toegekend.

Vlaams Belang – In maart kwamen interne spanningen aan de oppervlakte in het Vlaams Belang, een gesloten en strak geleide partij. Volgens *Het Nieuwsblad* (14 maart) had Kamerfractieleider Gerolf Annemans in de marge van de uitzending van het VRT-debatprogramma *De zevende dag* van 13 maart gezegd dat het Vlaams Belang bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 “geassimileerde moslims” op zijn kandidatenlijsten zou zetten. Filip Dewinter, de fractieleider in het Vlaams Parlement, zei dat het “niet uitgesloten maar zeer onwaarschijnlijk” was dat er moslims op de lijst zouden staan omdat de waarden van de islam botsen met de Europese kernwaarden. Kamerlid Filip De Man, die in 2004 kritiek had geuit op het streven naar *salonfähigkeit* van de partijleiding, haalde in *Het Nieuwsblad* en *Het Laatste Nieuws* van 15 maart uit naar Annemans. Hij zei dat er in principe geen moslims op een lijst van het Vlaams Belang konden staan. Annemans zei in *Het Laatste Nieuws* dat hij niet zou toelaten dat De Man de partij zou vernietigen. In *De zevende dag* van 20 maart zei De Man dat een “echte moslim” geen democraat kon zijn omdat volgens de koran de vrouw ondergeschikt is aan de man en de islam de scheiding van Kerk en Staat niet erkent. Het partijbestuur nuanceerde op 21 maart die verklaringen. Het wees op de “botsende relatie” tussen islam en democratie, maar zei dat de zaak niet gepersonaliseerd mocht worden en men niet alle islamieten over dezelfde kam mocht scheren.

Op 23 maart meldde *De Tijd* dat de Kamerleden van het Vlaams Belang een brief hadden gekregen met de melding dat de fractie niet meer zou vergaderen tot het dispuut tussen Annemans en De Man was bijgelegd. Na het uitlekken ervan werd de brief ingetrokken. Partijvoorzitter Frank Vanhecke, die in die periode in het buitenland verbleef, had op 30 maart, op verzoek van Annemans, een gesprek met De Man. Hij zei achteraf dat meningsverschillen intern moeten worden uitgeklaard en dat hij met De Man concrete afspraken had gemaakt over strategie en mediaoptreden.

91. De toezegging was medio 2003 gedaan op voorstel van de VLD, naar toen verluiddde om de N-VA af te brengen van haar plan een verkiezingskartel te vormen met CD&V. De PS en de MR hadden hun instemming afhankelijk gemaakt van de operationalisering van de zogenaamde droogleggingswet (zie infra bij Vlaams Belang).

In diezelfde periode werd in de pers bericht over ongenoegen bij Kamerlid Alexandra Colen over het feit dat zij niet en Marie-Rose Morel wel in het partijbestuur was opgenomen. Morel was in 2004 overgestapt van de N-VA naar het Vlaams Belang en voor die partij tot lid van het Vlaams Parlement verkozen. Colen werd beschouwd als het boegbeeld van de ethisch-conservatieve strekking in het Vlaams Belang.

De partijraad besprak een en ander op 14 mei en schaarde zich achter de conclusie van Vanhecke, dat de partij zich kwetsbaar opstelde indien ze haar interne verdeeldheid etaleerde.

Op diezelfde vergadering werd beslist de drie vzw's te ontbinden die in 2004 op grond van de antiracismewet veroordeeld waren en onder de naam Vrijheidsfonds een nieuwe vzw op te richten om, in plaats van de ontbonden vzw Vlaamse Concentratie, de overheidsdotatie te ontvangen. Bij koninklijk besluit van 31 oktober 2005 werd het Vrijheidsfonds daartoe erkend.

Op 26 november hield het Vlaams Belang in Gent een economisch congres. Het was de eerste keer dat de partij, onder impuls van Annemans, trachtte een volwaardig en coherent economisch programma op te stellen om haar geloofwaardigheid als alternatieve beleidspartij te versterken. Het thema "Ondernemend Vlaanderen: welvaart voor iedereen" verwees naar de solidaristische opvatting dat werkgevers en werknemers gemeenschappelijk belang hebben bij de creatie van welvaart.

Filip Dewinter zei op 28 januari in het VTM-programma *Polspoel & Desmet* dat zijn partij in acht gemeenten gesprekken voerde met de VLD met het oog op de vorming van een bestuurscoalitie na de gemeenteraadsverkiezingen van 2006. VLD-voorzitter Somers ontkende dat. In *De zevende dag* (30 januari) zei Dewinter dat afdelingen van andere partijen die bereid zouden zijn een coalitie te vormen met het Vlaams Belang op het burgemeesterambt en/of schepenmandaten zouden kunnen rekenen.

Met de wet van 17 februari 2005 tot wijziging van de gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 januari 1973 en van de wet van 4 juli 1989 betreffende [...] de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen (B.S. 13 oktober 2005) en het koninklijk besluit van 31 augustus 2005 dat in hetzelfde nummer van het *Belgisch Staatsblad* verscheen, werd de zogenaamde droogleggingswet van 12 februari 1999 gewijzigd, aangevuld en operationeel gemaakt. Op verzoek van een derde van de 22 leden van de parlementaire commissie die de verkiezingsuitgaven en partijboekhouding controleert, kan de Raad van State de dotatie inhouden van een partij die "duidelijk en door middel van verscheidene, met elkaar overeenstemmende tekenen aantoonde dat ze vijandig staat" tegenover de rechten en vrijheden van de mens. De Algemene Vergadering van de afdeling Administratie van de Raad van State behandelt het verzoek en wijst binnen zes maanden een arrest.

Op 24 november werd bekend dat de PS-Kamerfractie wenste in te gaan op het verzoek van het interculturele platform Kif Kif en de antiracistische organisatie MRAX, bij de Raad van State een procedure in te leiden om de overheidsdotatie van het Vlaams Belang in te houden. Aanleiding was een interview van Dewinter

in het weekblad *Jewish Week* van 28 oktober, waarin hij het Vlaams Belang "isla-mofoob" noemde en wees op de "schrikwekkende islamisering van Europa". De PS kreeg de steun van het CDH, Spirit en de SP.A. Op 27 december verviel de termijn van 60 dagen waarbinnen volgens de wet het verzoekschrift bij de Raad van State had moeten worden ingediend, zonder dat dit was gebeurd. Volgens Spirit-voorzitter Lambert werd betwijfeld of de klacht voldoende zwaar was. Hij zei dat er een nieuw dossier in voorbereiding was, op basis van een pamflet dat het Vlaams Belang naar aanleiding van de rellen in Frankrijk met allochtone jongeren in heel Vlaanderen had verspreid.

PS – De PS werd in het najaar geconfronteerd met personthullingen over onregelmatigheden bij socialehuisvestingsmaatschappijen waar socialistische beheerders bij betrokken waren. De berichten wierpen een smet op het beeld van de "nieuwe PS" en het "moderne socialisme" dat heeft gebroken met cliëntelisme, patronage en machtsmisbruik waaraan voorzitter Di Rupo werkte. De reeks begon op 5 september toen MR-Kamerlid Olivier Chastel uit Charleroi de inhoud bekendmaakte van een audit van de Société wallonne du Logement (SWL) waarin sprake was van financiële en andere onregelmatigheden bij de huisvestingsmaatschappij La Carolorégienne in Charleroi. Als gevolg daarvan namen drie beheerders die tevens PS-schepen waren ontslag. Ondanks het aandringen van Jean-Claude Van Cauwenberghe, de minister-president van het Waalse Gewest, oud-burgemeester (1983-2000) van Charleroi en voorzitter van de stedelijke partijafdeling, en van Di Rupo weigerden de drie aanvankelijk ook als schepen ontslag te nemen. Op 19 september besliste de partijraad van de PS-Charleroi de drie schepenen hun bevoegdheden te ontnemen. In de daaropvolgende dagen namen twee van hen ontslag als schepen; de derde weigerde dat te doen.

Intussen was Van Cauwenberghe zelf in opspraak gekomen nadat in de pers was gemeld dat personeelsleden van La Carolorégienne karweitjes hadden opgeknapt bij een advocaat van het advocatenkantoor waarvan de minister-president vennoot was en dat geregeld rechtszaken voor de huisvestingsmaatschappij behartigde. Toen hij kennelijk tot het inzicht was gekomen dat hij niet langer het onvoorwaardelijke vertrouwen van Di Rupo genoot, kondigde Van Cauwenberghe in de avond van (vrijdag) 30 september zijn ontslag als minister-president aan. Hij zei dat zijn gezag "door een lastercampagne kwetsbaar" was geworden.

Nadat de partijtop zich tijdens het weekeinde beraden en de pers druk gespeculeerd had over de opvolging, stemde het partijbureau tijdens een bijzondere vergadering op 3 oktober ermee in dat Di Rupo minister-president van het Waalse Gewest zou worden. De PS-voorzitter zei dat het ontslag van Van Cauwenberghe tot een crisis had geleid op een ogenblik dat het Marshallplan voor het Waalse herstel zonder uitstel moest worden uitgevoerd.⁹² "In deze buitengewone situatie

92. De Waalse regering had het 'Marshallplan' op 30 augustus voorgesteld. Voor het herstelplan, dat na een oproep van PS-voorzitter Di Rupo was totstandgekomen, trok ze 1,054 miljard euro uit om nieuwe jobs te creëren, nieuwe activiteiten te ontwikkelen en de ondernemerszin te bevorderen.

moet ik mij ten dienste stellen van het herstel van Wallonië en de leiding van de Waalse regering in handen nemen zo lang dat nodig is", zei Di Rupo. Omdat tegelijk de renovatie van de partij voortgezet moest worden, bleef hij PS-voorzitter. Op 4 oktober kwam het partijcongres in spoed bijeen om de partijstatuten te wijzigen, teneinde de cumulatie van het partijvoorzitterschap en het minister-presidentschap mogelijk te maken. Andere aanpassingen van de statuten betroffen de invoering, op voorstel van het partijbureau, van een 'vernieuwingsmanager' en van een intern auditcomité, en de verplichting voor alle mandatarissen aan de partij een lijst te bezorgen van de mandaten die ze bekleden en de vergoeding die ze daarvoor krijgen. Di Rupo zei dat met de goedkeuring van die voorstellen de tweede fase van de vernieuwing van de PS was begonnen. Hij haalde fel uit naar "parvenu's" waarvoor volgens hem geen plaats was in de partij.

Op 17 oktober stelde het partijbureau het auditcomité samen dat moest toezien op de naleving van de wettelijke, statutaire en deontologische regels door elk lid van de PS bij de uitoefening van een mandaat van een overheidsinstelling of een instelling waarin de overheid een bepalende invloed heeft. Op 28 november stelde het partijbureau de 29-jarige Gilles Doutrelepont als *délégué à la rénovation* aan. Hij kreeg de opdracht de partijvernieuwing ingang te doen vinden in de veertien federaties en 700 afdelingen.

Intussen waren in de pers berichten verschenen over onregelmatigheden in huisvestingsmaatschappijen in Tubeke (Tubize), Ottignies, Saint-Ghislain, Bergen, Binche, Borgworm, Luik en La Louvière. Als gevolg daarvan stapte Raphaël Pollet op als voorzitter van de federatie Waals-Brabant. Hij was in opspraak gekomen wegens buitensporige uitgaven als regeringscommissaris bij de huisvestingsmaatschappij *Toit et Moi* van Bergen.

Ecolo – De *Assemblée Générale* van Ecolo keurde op 23 september een statutenwijziging goed. De functie van federaal secretaris werd geschrapt. Aan het hoofd van de partij zouden twee co-voorzitters komen, een Waalse en een Brusselse, van een verschillend geslacht, en een secretaris-generaal. De statutenwijziging zou ingaan in juli 2007, bij het verstrijken van het mandaat van de drie federaal secretarissen, Isabelle Durant, Jean-Michel Javaux en Claude Brouir. Het adviesrecht van de federale bestuursorganen bij de samenstelling van de regionale en federale verkiezingslijsten werd vervangen door een vetorecht.

Op de bijeenkomst van de *Assemblée Générale* van 9 oktober werd een nieuw partijlogo voorgesteld. De partij behield groen als kleur, maar schrapte de ontluikende boomtak.

FN – In een mededeling namen senator en partijvoorzitter Francis Detraux en het Brusselse parlamentslid Paul Arku op 26 januari afstand van stichter Daniel Féret en de partijleiding, en noemden ze het Front National een "racistische organisatie". Het conflict had te maken met een lopende rechtszaak wegens racisme tegen de vzw FN. De twee hadden, naar later bleek, enkele maanden voordien samen met enkele medestanders een nieuwe vzw opgericht onder de benaming Force Nationale, die xenofobie, discriminatie en racisme in al hun vormen afwijst. Begin februari deelde Féret mee dat het partijbureau Arku aan de deur had gezet. Daar-

op deelden Arku, Detraux en anderen mee dat Féret uit de partij was gezet. Nadat Detraux senaatsvoorzitter Lizin op 26 mei mededeling had gedaan van een naamsverandering van de FN-fractie, van Front National in Force Nationale, besliste het Bureau van de Senaat op 2 juni de werkingssubsidie aan de fractie op te schorten tot er meer duidelijkheid was over de samenstelling van de fractie. Op 9 juni deelde Lizin mee dat Michel Delacroix, de tweede senator die in 2003 op de FN-lijst was verkozen, het met de mededeling van Detraux niet eens was, er bijgevolg geen FN-fractie meer bestond en de werkingssubsidie (200.000 euro per jaar) vanaf 1 juli niet meer zou worden uitbetaald.

Belgian Politics from 1978 to 2005 Overzicht van het Belgische politiek gebeuren sinds 1978 L'Année politique belge depuis 1978			
<i>Year</i> <i>Jaar</i> <i>Année</i>	<i>Res Publica</i>	<i>Auteurs Nederlandse versie</i>	<i>Authors English text</i>
1978	79/2	M. Deweerdt	
1979	80/3	M. Deweerdt	
1980	81/2-3	M. Deweerdt	
1981	82/2	M. Deweerdt	M. Deweerdt, J. Smits
1982	83/2-3	M. Deweerdt	J. Smits
1983	84/4	M. Deweerdt	J. Smits
1984	85/2-3	M. Deweerdt	J. Smits
1985	86/3	M. Deweerdt	J. Smits
1986	87/3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1987	88/2-3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1988	89/3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1989	90/2-3	M. Deweerdt	I. Couttenier
1990	91/3-4	R. D'Haese, P. Van den Driessche	I. Couttenier
1991	92/3-4	M. Deweerdt, R. Falter	I. Couttenier
1992	93/3-4	M. Deweerdt, R. Falter	I. Couttenier
1993	94/3-4	M. Deweerdt	K. Deschouwer, M. Deweerdt
1994	95/3-4	M. Deweerdt	K. Deschouwer, M. Deweerdt
1995	96/3-4	M. Platel	K. Deschouwer, M. Platel
1996	97/4	M. Deweerdt	I. Couttenier
1997	98/3-4	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
1998	99/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
1999	2000/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
2000	2001/2-3	M. Deweerdt	S. Fiers, M. Deweerdt
2001	2002/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt
2002	2003/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt
2003	2004/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt
2004	2005/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt
2005	2006/2-3	M. Deweerdt	S. Depauw, M. Deweerdt

Belgian Politics in 2005

Sam DEPAUW

Postdoctoral Fellow of the Fund for Scientific Research –
Flanders at the University of Leuven

Mark DEWEERDT

Political Journalist of De Tijd

The first months of 2005 were dominated by the search for a solution to the issue of the Brussels-Halle-Vilvoorde constituency – that was palatable for both the Flemish and francophone political parties. After the government threw in the towel, the focus shifted more to socio-economic issues. Concern over low activity rates among the over-50's led to the presentation of the Generation Pact, but the trade unions refused to endorse it.

Throughout the year discord persisted: between the federal and regional governments over the Zaventem flight dispersal plans, between the coalition partners over the issue of energy cheques, and within VLD – most notably over the continual refusal to cooperate with Vlaams Belang.

I. Verhofstadt's Government

On October 17th Deputy Prime Minister and Minister for the Budget and Public Enterprise Johan Vande Lanotte (SP.A) resigned from the federal government in order to replace Steve Stevaert at the head of the Socialist Party. He was replaced by Freya Van den Bossche as Deputy Prime Minister and Minister for the Budget – she kept her portfolio of Consumer Affairs. Her portfolio of Employment passed on to Peter Vanvelthoven, who was succeeded in his turn by Bruno Tuybens as State Secretary for Public Enterprise. Previously, Tuybens had been head of the Sustainable and Socially Responsible Investment Department at KBC Asset Management and a member of the board at Amnesty International.

Attempts to help Minister for the Economy and Energy Marc Verwilghen to a high-profile international position were to no avail. In May, not Verwilghen but Antonio Guterres (Portugal) was appointed UN High Commissioner for Refugees. In September, Verwilghen failed to win the vote for Council of Europe Commissioner for Human Rights. In the second ballot, he came third – well

behind Thomas Hammarberg (Sweden). Verwilghen bitterly regretted the lack of support from other Belgian representatives and pointed out that once again Belgium had fumbled an opportunity to land an international position.

II. The (Non-)Division of the Brussels-Halle-Vilvoorde District

The division of the Brussels-Halle-Vilvoorde district continued to loom threateningly over the federal government throughout the spring and summer.¹ The policy agreement of the Flemish government, signed by five parties on July 20th 2004, demanded to reduce the bilingual constituency in size. Bills were to be tabled "without delay" to form the unilingual constituency of Flemish Brabant (out of the current district of Leuven and Halle-Vilvoorde) and the bilingual constituency of Brussels (out of the Brussels-Capital district). Francophone parties opposed this division: while Socialists and Christian Democrats demanded a return to the situation prior to the provincial constituencies of 2003, the Liberals proposed a bilingual constituency comprising the entire provinces of Flemish and Walloon Brabant. Their warning to invoke the 'alarm bell procedure'² firmly put the issue on the federal government's agenda.

On November 9th 2004 an Inter-Ministerial Conference for Institutional Reforms (ICIH), consisting of 17 ministers of the federal, regional and community governments, had been installed to find a solution. On its first meeting on January 17th, the ICIH in its turn established a working-group to study the Arbitration Court's rulings on Brussels-Halle-Vilvoorde. CD&V and N-VA agreed to co-operate on the condition that the legislative discussion of the bills demanding the division of the constituency would be resumed. At first, the francophone parties consented, but two days later revoked their consent. In his New Year's address Prime Minister Verhofstadt re-emphasised that no solution was to be found unless both language groups agreed. The federal government would not be rushed by those "whose commitment to find a solution is doubtful and those who only seek to cause mayhem and instability". The government parties agreed to start the legislative discussion on February 23rd, after a synoptic table could be composed comparing various proposals. In response, CD&V and N-VA accused the government of renegeing on the policy agreement of the Flemish government.

The working-group on Brussels-Halle-Vilvoorde was chaired by Deputy Prime Ministers Johan Vande Lanotte (SP.A) and Didier Reynders (MR). They would meet with the various parties in separate consultations – that were nicknamed

1. S. DEPAUW, M. DEWEERDT. Belgian Politics in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 251-252.
2. The procedure, signed by at least $\frac{3}{4}$ of the MPs of one language group, suspends the legislative process for 30 days, during which the federal government is asked to present a solution. By the constitution, both language groups have an equal number of ministers in the federal government.

“confessionals”. During this period, the government parties repeatedly stalled for time in Parliament. On March 9th and 16th, for instance, a number of constitutional experts were invited to comment on the Court of Arbitration’s rulings. In protest, three members of CD&V and two of N-VA decided to continually abstain from voting in the Flemish Parliament. Later that number increased to 13. Demonstrations by both francophone inhabitants of the Flemish municipalities surrounding Brussels and the Flemish Popular Movement only added fuel to the fire.

In the following weeks, the government stepped up the efforts to find some compromise, but it also became increasingly clear it was prepared to look for alternative solutions. On April 11th Prime Minister Verhofstadt surprised quite a number of people by declaring in an interview that “Brussels-Halle-Vilvoorde wasn’t worth the demise of the government”. Rumours persisted about a secret agreement between CD&V – N-VA and SP.A – Spirit to blame VLD for the failure to divide the Brussels-Halle-Vilvoorde constituency and to scale back tax reductions in the Flemish government in retaliation. In addition, both N-VA and Spirit threatened to withdraw their support from the Flemish government in case the constituency wasn’t divided.

Formal negotiations commenced on April 26th among twelve members of the government parties on a secret location. Two options were considered: one to insert the creation of a ‘virtual’ constituency of Flemish Brabant in the Constitution – as this had been deemed unconstitutional by the Court of Arbitration –, and another to create a constituency in Brussels-Halle-Vilvoorde-Louvain with two electoral colleges (similar to the ones used for the European elections in Brussels). Francophone voters in Flemish Brabant would have the opportunity to vote in the Brussels electoral college.

Verhofstadt’s ultimate proposal on May 8th also failed to bring about a consensus. It proposed the creation of four electoral colleges: in Brussels-Capital, Halle-Vilvoorde and Louvain parties would present the same list of candidates. Parties standing in Nivelles would be allowed to pool their votes (apparentement) with francophone parties in the other electoral colleges. In this manner, in Louvain and Halle-Vilvoorde, voters would be given the choice of Flemish parties only. But francophone voters in 17 municipalities would be allowed to vote in Brussels-Capital – although the end date of this transitory measure wasn’t specified.

In six municipalities where the francophone inhabitants enjoyed special rights, the French Community would be entitled to establish francophone institutions, especially homes for the elderly, and be charged with school inspections. In contrast with the Peeters circular letter, the application for these special rights to be addressed in French would be annual or just once. In Brussels, civil servants or ER doctors wouldn’t be required to be bilingual – although every cell or department should be able to be of service in both languages. In addition, Brussels would receive extra funds for its capital and international function, worth € 16 million in 2006, up to € 64 million from 2009 on.

Negotiations came to a halt a few hours after Spirit rejected the proposal – mostly on account of the French Community’s new role in the Flemish municipalities

surrounding Brussels. In the final hours, the topic shifted more to restoring confidence in the government – even if the Brussels-Halle-Vilvoorde constituency remained unaltered. In a short statement in the Chamber, Prime Minister Verhofstadt expressed his regret that a solution that was supported on both sides of the linguistic border had proven elusive, but emphasised that this had never brought the government to a standstill – not even in the periods of frantic negotiations. On May 13th the Chamber confirmed its confidence in the government. If this cleared the sky in the federal government, difficult times still lay ahead for the Flemish coalition partners. For a number of days, parties continued to blame one another for the failure to divide Brussels-Halle-Vilvoorde. The issue, however, was effectively frozen until after the 2007 elections.

III. The Generation Pact

Low activity rates among the over 55's continue to threaten social security funding and to be a cause for concern among the political and socio-economic elites. On average, a Belgian employee retires at the age of 58, having worked for 36 years, compared to an EU average retirement age of 60.5 years and a career of 41 years. While these low activity rates are in part caused by beneficial retirement regimes,³ the negotiations on career ends had been lifted from the social negotiations in order to improve the latter's chances of success. On October 12th 2004 Prime Minister Verhofstadt had announced over 30 plans to encourage older employees to stay on longer, to encourage employers to retain older employees and to discourage early retirement – without altering the legal retirement age.

A. The "Ageing Actively" Government Paper

Progress was slow in the technical working-groups that prepared the Career End debate. The trade unions were keenly aware of the sensitive nature of the issue for rank-and-file members: they refused to consider the abandonment of early retirement schemes. Instead they emphasised youth unemployment, better working conditions for older employees, and higher pensions. Employers' organisations favoured the abandonment of early retirement, yet had to take into account that many employers saw early retirement schemes as a means to prevent social unrest in times of lay-offs or as a means to part with older, more expensive employees at the government's expense.

3. Improper schemes of early retirement have been nicknamed 'Canada Dry'. Older employees who do not qualify for early retirement are often fired. They, then, receive compensation by the employer on top of their unemployment or time credit benefits. On these compensations, no social contributions are paid. As a result, these schemes increase unemployment expenditure and decrease social security revenues.

The negotiations started on June 13th, when Prime Minister Verhofstadt and Employment Minister Freya Van den Bossche presented the Ageing Actively note to the Group of Ten, representatives of employers' organisations and trade unions. Throughout the summer informal talks continued. Contrary to earlier declarations, the issue would be attached to the discussion on social security funding and inflation-proof benefits.

The paper contained 67 measures to encourage employment at a more elevated age. Starting from 2011, employees would be eligible for early retirement only after a career of 40 years – as opposed to 25 years (at the age of 58) – with the exception of hard labour occupations, e.g. night-work, work on the shift system or in noisy surroundings. Employees retired at the age of 60, after having worked for 35 years, would face a "pension penalty" at a rate of 4% per year short of a 40 years career. Employees who work beyond their 60th birthday (or a 40 years career), on the other hand, would receive an extra € 25 per month (at a maximum of € 125) per year they continued to work.

Canada Dry schemes of early retirement will no longer be exempted from social contributions. The conditions to be considered a "company in reorganisation" are restricted and time credits are limited to one year rather than five. Employees in early retirement would continue to be at the labour market's disposal until their 58th birthday.

An extra tax reduction for the over 55's was promised, as well as more flexible working hours or adapted tasks. They would also have an easier access to education, career planning, and outplacement in case of dismissal. Employees over 50 would be able to exchange part of their end of year premium for extra days-off and the opportunity to work 4/5ths of the time (half-time beyond the age of 60).

The trade unions bitterly opposed the government paper, more specifically the pension penalty, the fact that early retired persons would remain at the disposal of the labour market, the reduction of time credits to one year, and the abandonment of age-related scales of wages. They feared that early retirement would be open only to men and (un)skilled labour, as well as a sharp increase of dismissals as a result of it.

B. The Demotte Government Paper on Social Security Funding

On July 14th a government paper by Minister Demotte on structural funding for Belgium's social security system was leaked to the press. In the government paper, Demotte proposed to decrease social contributions on lower incomes, on night-work and shift work, and on employees over 50. Welfare benefits would be made inflation-proof. Three new sources of funding were presented: a levy on the added value – nicknamed "robot tax" as capital-intensive companies would shoulder a larger share of the burden of social security –, a reorganisation of the special social contribution increasing the burden for the higher incomes and incomes from personal property and real estate, and the allocation of a fixed share of personal and corporate tax revenues to social security.

Many of the proposals in the government paper had surfaced in the press in the preceding months. Nevertheless, both VLD and employers' organisations, VBO and UNIZO, rejected the government paper outright. In their opinion, the proposals would asphyxiate any entrepreneurial initiative. Minister Demotte responded that the paper was but "work in progress".

C. The Government Orientation Paper

After lengthy discussions, the cabinet agreed on September 21st on an orientation paper that would shape the negotiations with employers and employees. A paper attributed to Verhofstadt's advisors, which argued in favour of a reduction of child benefits and the postponement of the indexation of civil servants' wages and welfare benefits, had soured the atmosphere in the coalition in the preceding days.

The government paper started off with a number of measures on youth employment to accommodate the unions. Most of them, including lower taxes on internships as well as double the number of first employments in the federal civil service, were part of the government's plan to combat youth unemployment launched on July 20th.

The second part addressed the issues, discussed in the *Ageing Actively* government paper. Compared to earlier drafts, the pension penalty, the limitation of time credits to one year, and the provision to make early retirement conditional upon a career of 40 years were dropped. The task to redefine companies in reorganisation was delegated to employers and employees. In the case of collective lay-offs, a six-month period is to be observed, during which dismissed employees have to accept suitable job offers and receive counselling. Only after six months is early retirement made possible. The cabinet also endorsed the (ACV) Christian union's proposal to end fiscal discrimination between the older and newer early retired: for married pensioners, in early retirement before 2004, tax reductions were based on the separate incomes. For those retired after that date, tax reductions are calculated on their joined incomes.

The final part considered alternative funding of the social security system, although few precise measures were announced on the issue. From 2006 on, the federal government would guarantee a balanced social security and a funding less dependent on revenues from labour. In addition, additional tax reductions were promised for lower incomes, older employees and youngsters, as well as tax reductions on shift and night-work...

While the employers' organisations stated their willingness to start the negotiations on the basis of the government paper, the trade unions did not share their enthusiasm. Especially, the socialist union (ABVV) vetoed raising the age of early retirement or reducing the opportunities for early retirement in companies in reorganisation. Separate talks with employers' and employees' organisations could not prevent the ABVV from going on strike, neither could the promise to increase

a number of welfare benefits in 2006 and 2007 and to render them inflation-proof from 2008 on. According to employers' organisations approximately 10% of all employees participated in Flanders – more in Wallonia. Surprisingly, the Christian union (ACV) published an ad in the newspapers, stating 10 reasons not to participate in the strike, which only added fuel to the unions' discord. The impact of the strike was minimised by the government in their press releases. Employers' organisations emphasised that ABVV had put itself in an off-side position – a comment that was widely endorsed in the newspapers and proved to be prophetic in the final negotiations leading up the Generation Pact.

D. The Generation Pact and the Unions' Demonstrations of October 28th

A three-day marathon negotiation resulted on October 10th in an agreement that employers' and employees' organisations agreed to present to their rank-and-file. The pact reiterated the measures included in previous papers on youth employment and the funding of the social security system.

The early retirement age was to be raised by 2008 from 58 to 60 years, after a career of 30 years. Exceptions were made for employees in hard labour occupations, for disabled construction workers or for employees having worked for 38 years. If by 2011 activity rates will have increased 1.5 times as fast as the EU-15 average, the required career would be raised to 35 years – if not to 40 years. If no improvement was noted by 2013, exceptions would no longer be made.

Early retirement was only possible in the case of collective lay-offs for employees that are 50 (or 52) years of age. The employees in this situation would have to accept suitable job offers and receive counselling to find a new occupation. Those who do not fully cooperate, may lose their entitlement to early retirement altogether. A social contribution of 32.51% payable by the employer and of 13.07% payable by the employee was introduced on improper (Canada Dry) early retirement schemes. Older employees (over 45) who are dismissed are allowed out-placement at the expense of the employer.

In addition, a premium is offered to employees working beyond their 60th birthday (62nd for self-employed persons). Older employees were offered the opportunity to exchange their end of year premium for additional days-off (between the age of 50 and 55) and to work 4/5th of the time (over 55). Side-jobs before the age of 65 would be increasingly discouraged, whereas there would hardly be any limitations on side-jobs performed by pensioners (i.e. the over-65's). Full-time time credits would be limited to one year rather than five – except when undertaken with the aim of taking care of young children, ill family members, or to take up additional training. Taxes on group insurance funds would be reduced from 16.5% to 10% if benefits are paid only at the age of 65 rather than at the age of 60.

A consensus, however, was never attainable. The pact only increased tensions between the different trade unions, as well as between the socialist trade union and party. ACV chairman Cortebecq accused both ABVV and the government of mis-

information. While ACV had attempted to retain a conciliatory stance throughout the negotiations, the ACV leaders were overtaken by the rank-and-file and on October 18th all three major trade unions rejected the generation pact. Several local strikes and demonstrations preceded the national demonstration on October 28th. Between 80.000 and 100.000 employees took part – many of them working in the metallurgical and chemical industries.

E. The Implementation of the Generation Pact

In response, the government consulted with employers' and employees' organisations on the implementation of the generation pact. A two-page ad in all newspapers informed the population on the aims and main points of the agreement. In a joint declaration, the trade unions demanded corrections on six issues: additional measures combating youth unemployment, fewer limitations on early retirement schemes, a positive rather than a repressive approach to employees dismissed by companies in reorganisation, the continuation of tax reductions for Canada Dry-schemes, the continuation of full-time time credits for a five-year period, and inflation-proof pensions.

After a nocturnal meeting, the cabinet announced a number of modifications on November 18th. Additional measures combating youth unemployment included the restriction of the first employment regulations to persons under 25 rather than under 26. Their number in the federal civil service was increased to 3%. And the period during which tax reductions are received, was extended from one to two years. Extra tax reductions were also extended to the non-profit sector.

In the case of Canada Dry-schemes, social contributions payable by the employees were reduced by 95% if they continued to work half-time. Contributions payable by the employers were reduced by 95%, if employees in this situation were replaced. In addition, early retirement schemes would be continued until 2015 in the metallurgical, chemical and glass manufacturing industries – even if the age of eligibility would slowly be raised to 56 in 2011, 57 in 2013 and 60 in 2015. This last provision was conditional, however, upon the agreement of the unions.

The unions deemed the modifications insufficient. Tensions, however, remained between the different unions. On December 8th, there were a number of demonstrations and strikes – mostly restricted to supermarkets and the Walloon provinces. After that the protest petered out. Parliament adopted the generation pact into law on December 15th and 22nd.

IV. The Budgetary and Fiscal Policy

A. Budgetary Results for 2004 and the Implementation of the 2005 Budget

The government deficit for 2004 amounted to € 248.2 million or 0.1% of GDP, whereas a surplus of € 89.3 million was realised the year before. The federal government presented a deficit of € 667 million. The provinces and municipalities added another € 353.5 million to the deficit. This was partly offset by the surpluses realised by the community and regional governments worth € 648.2 million and the social security sector worth € 88.1 million. Public debt amounted to € 265.4 billion or 95.5% of GDP – an increase from € 257.9 billion in 2003, but a decrease relative to the growing GDP.

In Parliament, Minister for the Budget Johan Vande Lanotte stated that the government finances were “structurally balanced” in 2004, a year ahead of schedule – i.e. discounting one-off and cyclical windfalls or setbacks. The opposition parties disputed the statement. Later on Vande Lanotte conceded that the European Commission had calculated a 0.2% deficit – one that had decreased further to € 133 million or 0.05% of GDP by the time of his admittance in Parliament.

By mid April it had become clear that the social security sector headed towards a € 605 million deficit in 2005, whereas the 2005 budget predicted a € 270 million surplus. The gap was due to rising unemployment rates that both depressed revenues and increased expenditure. In addition, the government lowered its growth expectations from 2.5% to 2.2%, mimicking the Federal Planning Bureau. Windfalls were noted in tax revenues (€ 1 billion) and as a result of decreasing interest rates (€ 155 million).

Additional funds were allocated to the social security sector (€ 600 million) and to the hiring of 347 civic wardens in 73 cities. The € 150 million revenues from the sale of Belgacom shares were not used to pay off public debt, but were earmarked for an Ideas Fund in order to support regional policies geared towards innovation. On the revenues side, businesses that are late or failed to file their tax declarations are to be taxed on a fixed amount. In 2004 over 70,000 tax declarations from large and small businesses had been late and 50,000 were missing. To prevent price wars, the minimum cost of a packet of cigarettes was fixed. This was predicted to yield € 84.5 million. Further, the increase in eco-taxation on non-returnable beverage wrappings, introduced in the 2005 budget, was reversed. Consumers had not turned to returnable wrappings, but rather preferred to buy their beverages abroad. As agreed on during the Gembloux cabinet meeting,⁴ excise duties on diesel containing at least 2.45% of bio-diesel and on petrol containing at least 7% of bio-ethanol were reduced – in accordance with a 2003 EU directive. In addition, an Alimony Fund was established to enable the Ali-

4. S. DEPAUW, M. DEWEERDT, Belgian Politics in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 243-246.

mony Requisitions Service to take over advance payments from local social services, in case a former partner is unable or refuses to pay alimony.

On June 1st the federal and regional governments agreed on the budgetary aims for the communities and regions for the 2005-2009 period. The Inter-Ministerial Conference for Finances and the Budget (ICFB) lowered the surplus that the regions and communities were to realise to € 410.4 million and € 327.4 million, or 0.1% of GDP. The federal government dropped its claim on a levy on the regional and community civil servants' holiday allowances and no longer opposed the Flemish government's decision to lower its 2005 budgetary aim by € 157 million. In exchange, the regions agreed to earmark the levy revenues to pay off public debt or to build up a reserve. From 2006 on, federal grants to the regions and communities would no longer be calculated on the basis of the GDP but the GNI (gross national income) – as this is less susceptible to fluctuations.

As a result of lower growth predictions and increasing inflation, an extra deficit of € 800 million to 1.2 billion was forecasted. The indexation of civil servants' wages and welfare benefits alone would cost the government € 388 million. Other setbacks included lower social security revenues (€ 216 million), higher expenses on unemployment benefits and service cheques (€ 99 million), a lower surplus realised by local authorities (€ 200 million). Windfalls included Aquafin⁵ and the Flemish government's sentence to pay € 190 million worth of overdue VAT, as well as a fine of € 19 million and interest worth € 78.5 million. The Flemish government agreed to pay an amount of € 230 million. Interest charges on the public debt proved € 63 million less than estimated and the regions agreed not to spend the € 300 million extra revenues from capital transfer and registration taxes.

The second budget control led to a reduction of the service cheques reserves (€ 35 million), reduced credit for disability benefits (€ 50 million) and the federal civil service (€ 100 million), and an increase of the excise duties on liquor by 5% (€ 4.7 million). The employers' burden of proof that a car was used for professional purposes only and thus exempted from CO₂ taxes was made more stringent. In addition, the press revealed that new entitlements to pensions would be paid out on the last day of the month rather than on the 6th or 14th.

In a last attempt to balance the books, the government took over the pension funds of Belgian Railways (NMBS) and the Antwerp Port Authority on December 21st. A law that made this possible had been passed in Parliament on December 6th. The pension funds were worth € 295 million and € 236.2 million respectively. In return, the government assured that pension regulations and employee participation in the matter would be preserved. It also stated to favour a second sea lock on the Scheldt left bank and the reopening of the Iron Rhine connection.

5. Aquafin is charged with wastewater treatment in Flanders. The Flemish government holds a majority of the shares.

Energy Prices – Steep oil prices inspired the government to take additional steps to alleviate families' energy bills. Since 2003 decreases in oil prices are offset by increases of the excise duties. For 2005 the government reversed the system: increases in the price of diesel were offset by a decrease of the excise duties, for a total of 2.66 cent per litre. In addition, the activities of the Social Heating Oil Fund were expanded: allowances were awarded for purchases up to 1,500 litres made between September 1st until April 30th (rather than March 31st) as soon as prices exceeded 40 cents (rather than 45 cents) per litre. Families in excessive debt were also entitled to the allowance.

In the fall, the issue of energy prices led to discord in the coalition. On August 27th Verhofstadt and Reynders announced that every family would receive an energy cheque worth € 75 to alleviate the costs of heating. In response, the socialist parties denied that the plan was a government decision and emphasised that they would prefer an income-related allowance. As a result, the energy cheques were abandoned. Instead, purchases of heating oil from June 1st to September 30th would be reimbursed by a maximum of 17.35% (i.e. the total of VAT and excise duties) – as long as prices didn't drop below 50 cents per litre. Purchases made from October 1st to December 31st get the same discount from the suppliers. Suppliers could allow payment in monthly instalments on a voluntary basis until December 31st. After that the government would ensure this opportunity within a radius of 25 kilometres. A € 100 million fund was created to issue loans for energy saving renovations and the maximum tax reduction for these renovations was increased from € 720 to 1.200. After a collision with the transport unions, excise duties on "professional diesel" were to be repaid every 50 days rather than every six months. In addition, the paperwork required was reduced.

An extra € 10 million was allocated to the communities to aid schools, homes for the elderly, and other non-profit institutions in paying their energy bills. The communities agreed to double the amount out of their own means on December 7th.

Tax Arrears – In the 2005 budget the government planned to 'sell off' hardly recoverable tax arrears. Fortis Bank was selected to convert € 10 billion worth of tax arrears, with a nominal value of € 500 million, into marketable bonds.

Corporate Taxes – On June 22nd Belgium was the first EU member state to introduce a system of "notional tax reductions". As the EU had prohibited coordination centres offering multinationals financial services at reduced rates, starting from 2007 companies are allowed to reduce their taxable income by a fictional interest on the owner's equity – comparable to borrowed capital. The interest rate was fixed at the average interest on ten-year linear bonds (and a maximum of 6.5%). An obligation to keep the tax reduction in reserve for three years was later dropped. In addition, a 0.5% tax on capital investment in corporations was done away with.

Unregistered Securities – The socialist parties agreed to the "notional interest reductions" on the condition that unregistered securities would be outlawed, com-

bating fiscal fraud. Securities issued in 2006 and 2007 have to be registered before December 31st 2012 or converted into securities accounts. Unregistered securities cashed in after January 1st 2016 are fined at 10% of their value per year of arrears.

The Ageing Fund – The rise in the ageing population was estimated to cost € 10.8 billion or 3.6% of GDP. The reserves of the Ageing Fund, established in 2001, amounted to € 13 billion – exclusively from non-recurring donations. For this reason, from 2007 a fixed amount of the budget surplus would be allocated to the Ageing Fund. The amount started off at 0.3% of GDP, increasing every year by 0.2% – up to 1.3% in 2012.

B. The 2006 Budget and the Federal Policy Declaration

The 2006 budget was drawn up concurrently with the negotiations with the employers' and employees' organisations on career ends, the funding of the social security sector and inflation-proof welfare benefits.

The 2006 budget estimated the revenues at € 45,598 billion, expenditure at € 46,217 billion. The total deficit, including local authorities, amounted to 0.1% of GDP. Public debt was predicted to decrease to 90.7% by the end of 2006. Additional revenues were sought in the form of an advance levy on investment funds consisting for more than 40% of bonds. Insurance companies would be charged 1.1% on life insurance premiums. In return, the maximum amount of contributions (before indexation) to a pension fund that is tax-deductible was increased from € 500 to 625. A fiscal regularisation campaign that would exempt persons and businesses, who declared 'overlooked' earnings, from fines and prosecution, was expected to bring in € 400 million. Other earnings, including from personal effects, would be fined 5% before December 31 2006 and 10% after that. Combating fiscal fraud would yield another € 130 million – mostly from stipulations in the VAT code to preclude abuse of the law. The government hoped to gain € 600 million from selling off claims of VAT arrears. Part of this was earmarked for modernising tax inspection (Inland Revenue). A tax on idle power plants worth € 100 million ought to encourage Electrabel to sell its unused capacity to the competition. In cooperation with a private partner a closed-end property investment company (sicafi – comparable to the US Real Estate Investment Trusts) would be established charged with the management of public buildings. In 2006 the revenues were estimated at € 560 million, including a property project involving the Tokyo embassy.

In the Federal Policy Declaration on October 11th, Prime Minister Verhofstadt warned that efforts are needed to secure prosperity in the light of globalisation and the rise in the ageing population. He emphasised that, contrary to most European countries, Belgium enjoyed a balanced budget for 2006. Economic growth was predicted to exceed the Euro Area average – even if the aim of creating 200,000 additional jobs had proven elusive. In response, the opposition targeted the fiscal regularisation campaign and the advance levy on investment funds.

They were joined in their criticism by the financial institutions. Investment funds are a safe and attractive investment for approximately a million people, including many retired persons. The measure was steeped in obscurity for the better part of a month.

Only after some time it was specified that the advance levy would target only the surplus value of the bonds share of the investment fund – rather than the entire surplus value. The levy was also limited to funds with a European passport. The range of application could be extended, if the revenues would prove to be disappointing. After 2008 the entire surplus value would be taxed.

In its report presented on November 17th, the State Audit Office regretted that the balanced budget was obtained mostly by non-recurrent measures and that, contrary to 2005, no reserve was included to safeguard against a slump in economic growth. It also criticised the “anchor principle” that limited expenditure, excluding wage and interest payments, to 80% of the earmarked funds – leading to the postponement of payments and delay interests.

V. Home Policy

A. Institutional Regulations

Register of Interests – Since 2004 ministers, members of parliament, provincial governors, members of provincial executives, mayors, aldermen, chairmen of social service councils, and members of the board of inter-municipal companies are required to register all elected mandates and outside jobs, as well as a sealed declaration of property. On August 12th the State Audit Office published the mandates of over 7,000 politicians. In total, 295 persons failed to register their mandates, 425 persons a declaration of property. Prosecution did not ensue, as the Public Prosecutor and the State Audit Office both waited on the other to take the initiative.

B. The Reform of the State

On January 19th the Forum for Institutional Reforms, established in 2004, met for the first time. Unable to agree on the agenda, whether to consider reform proposals of the Senate before or concurrently with the issue of more coherent areas of federal, regional and community competence, the forum did not reconvene in 2005.

Following the failure to divide the Brussels-Halle-Vilvoorde constituency, several political leaders expressed their conviction to prepare discreetly for the next stage in the process of the reform of the state, planned after the 2007 elections. On a related note, PS president Elio Di Rupo surprisingly called for a referendum on the continued existence of Belgium.

On November 29th a Flemish think-tank 'In de Warande' presented its *Manifest for an Independent Flanders*, co-signed by over 50 business persons and scholars. The think-tank argued that the federal model was ill-adapted to the challenges of globalisation, international competition, and the rise in the ageing population due to major differences between Flanders and Wallonia. As a result, Belgium held no added value for Flanders.

Lambermont – On November 7th a working-group established by the Inter-Ministerial Conference on Foreign Policy convened to settle the transfer of development aid policy to the regions and communities, decided in 2001. A preparatory list of issues to be addressed, expected by the end of 2002, had never been completed. On this occasion too, the working-group failed to reach a consensus in light of the opposition by Federal Minister Armand De Decker. Similarly, the Flemish and French communities failed to agree on the transfer of the National Botanical Garden to the competence of the Flemish government.

Electronic Communication – The federal and community governments reached an agreement on the cooperation between the Belgian Institute for Postal Services and Telecommunication (BIPT) and the three community media regulating agencies. Such an agreement was required, after the Court of Arbitration annulled unilateral attempts by both the federal and community governments to settle the issue of electronic transmission networks. By the end of 2005 the Flemish government still continued to refuse ratification, as long as the BIPT omitted to take action against francophone radio stations that jammed Flemish broadcasts.

C. Communal Problems

Peeters Circular Letter – In a joint statement on December 23rd the presidents of the francophone parties promised to observe the Court of Arbitration's rejection of an appeal to annul the Peeters and Martens circular letters. They would, however, continue to support any effort to combat their implementation. The issue resurfaced in the course of the negotiations concerning the division of the Brussels-Halle-Vilvoorde constituency. After these negotiations came to nothing, the Flemish government readopted the circular letters, inserting parts of the Court of Arbitration's rulings.

Cliveti Resolution – The Parliamentary Assembly of the Council of Europe charged Minodora Cliveti, a Rumanian Member of Parliament, with the investigation of the use of language in the Brussels public hospitals and emergency wards. The matter was considered in the Social Affairs Committee after Latvian Member of Parliament Boriss Cilevics concluded in 2003 that the de facto francophone character of the hospitals posed a grave problem of a social rather than a judicial nature. On June 21st Cliveti's resolution was adopted, calling for measures improving the provision of services in both languages, the ratification of the framework treaty on the protection of national minorities, and bilingual schools throughout

the territory of Belgium. Extensive lobbying by Flemish representatives resulted in an amended resolution, striking the characterisation of the francophone population in Flanders as a national minority and the call for bilingual schools.

Linguistic Courtesy Agreement – On April 21st the Council of State suspended three letters by the Brussels government allowing municipalities, social services and hospitals to hire unilingual staff on a temporary basis. The letters found support in the 2004 linguistic courtesy agreement, signed by the coalition partners in the Brussels government. The court, however, ruled that even temporary hands need to be able to speak both languages. As a result, the Brussels government was compelled to annul unlawful appointments made by the Brussels municipalities and social services. In a reaction, Brussels Prime Minister Charles Picqué promised to uphold the policy agreement and refused to be accessory to “dismissals that would threaten the provision of services to the population”.

VI. Policy on Asylum and Foreign Residents

In 2005, 15,957 foreign residents applied for asylum, i.e. an increase by 600 compared to 2004. 3,059 were successful, compared to 2,275 the previous year. To reduce the considerable backlog at the Council of State – over 25,000 asylum cases awaited judgment – a separate administrative court was established to settle appeals to decisions made by the Commissioner General’s Office for Refugees and Stateless Persons. In its final report, the Vermeersch Committee, created after Nigerian Sémira Adamu died in 1998 while being deported, concluded that the use of force may be moral in the face of resistance – the use of sedatives or any kind of force after the person has been “immobilised”, however, is not. The Commission for Inter-Cultural Dialogue advocated that cultural minorities would be free to choose the holidays they’d like to observe, as well as the establishment of a Belgian Islam Institute – part educational centre, part arts centre.

In December, the government authorised the sale of three former holiday resorts (in Houthalen-Helchteren, Westende and Vresse-sur-Semois) that at some point had been destined to house asylum seekers. Legal proceedings instituted by local authorities and citizens ensured that only Westende’s *Zon en Zee* was actually used for this purpose. After a court had prohibited even this asylum seekers’ centre in 2003, the government agreed to sell the three properties.

Throughout the spring, the Remmery case made the headlines. In this period, the company’s manager, Rik Vannieuwenhuysse, received a total of seven death threats, demanding that Naïma Amzil, a foreign employee, would take off her headscarf in the workplace. Later on the letters pressed for her dismissal. In a response in the press, the Flemish government condemned racism, discrimination, and any form of blackmail or intimidation. And on April 19th the King and Queen visited the Remmery plant in West Flanders. By the end of 2005 the police

were still in the dark – although some pointed to the husband of a former employee whom Vannieuwenhuysse was rumoured to have had an affair with.

VII. Policy on Justice and the Police Forces

Reform of the Judiciary – On June 22nd, the cabinet adopted Minister Onkelinx's Themis Plan. The plan proposed to decentralise management of the judiciary to 27 judicial districts and the five jurisdictions of the courts of appeal. Each would be led by a committee of five managers and the districts' superintendents. In light of the opposition spearheaded by the High Council for Justice and the Council of Public Prosecutors, Minister Onkelinx was forced to postpone pilot projects in Ghent, Mons and Charleroi.

Judicial Backlog – In August, the workforce in the Ghent Court of Appeal was increased. Earlier, similar increases, made conditional upon the reduction of judicial backlog, were realised in the Dendermonde Court of First Instance and the Antwerp and Brussels courts of appeal.

Assize Jurisdiction – In its report, the Committee for the Reform of the Assize Court recommended to reduce the number of professional judges from three to one and the number of jurors from twelve to eight. Jury and judge would consider the questions of guilt and sentence together. Procedural issues would be settled separately beforehand. The age restrictions for jurors would be relaxed (between the ages of 25 and 60) and the opportunity to strike a juror removed, unless on objective grounds. In an earlier report, the twelve committee members had pleaded for a criminal court consisting of two professional judges and three citizens, but Minister Onkelinx had preferred to retain a reformed Court of Assize.

Juvenile Courts – On January 12th the Chamber Justice Committee debated on the reform of juvenile courts. The bill regulated mediation between perpetrator, parents and victim, and allowed sentences to have consequences up to the age of 23 (rather than 20). Additional sentences included educational public service, reparatory mediation, or the appointment of a reference monitor. A special juvenile court was proposed as part of the magistrates' courts in the case of felonies committed by a minor of 16 or older.

Important differences lingered north and south of the linguistic border. In Flanders, there was a consensus to allow juvenile courts to try felonies, whereas in the Walloon provinces the emphasis was firmly on re-education. Felonies would be tried by a criminal court, rather than a juvenile court. To object to this practice, the Flemish government terminated cooperation concerning the Everberg correctional institution. In the ensuing consultations, the community governments agreed that a criminal court would be established as part of the juvenile courts, rather than a juvenile court as part of the magistrates' courts. By the end of 2005, a number of issues remained uncertain.

Terrorism – In December, Parliament adopted a bill combating terrorism and organised crime, after the Court of Arbitration had removed a number of stipulations from a previous bill in 2004. Under the new rules, the court of indictment is charged with monitoring special acts of investigation, including surveillance operations, house searches, and the collection of evidence from bank accounts or vaults. In addition, five investigating judges can be appointed, specialised in terrorism, operating throughout Belgium.

On October 17th, the government agreed to establish a Coordinating Centre for Analysis of the Threat (OCAM), collecting and assessing information obtained by police and intelligence services. The centre was to replace the Anti-Terrorism Joint Group (AGG) that claimed to have opened over 200 investigations in three years time.

Policy on Drugs – The Council of Procurators-General refused to implement Minister Onkelinx's circular letter on the use of cannabis. In the letter, the concepts of 'problematic use' and 'public nuisance' that the Court of Arbitration had previously removed were used. In a joint letter with the minister, possession of three grams of cannabis by a major would simply be noted, yet not prosecuted. The offence could, however, be added to an existing or future criminal case.

VIII. Employment and Social Policy

A. Employment

On December 31st, there were 451,782 unemployed entitled to an allowance, i.e. 0.6% fewer than in 2004. The decrease in Flanders (4.3%) offset increases in Brussels (2.8%) and Wallonia (0.8%). The unemployment rate, however, continued to rise to 12.9%, up by 0.1%. For the first time in over 15 years, the unemployment rate exceeded the Euro Area average.

In its annual report, the Central Economic Council predicted for 2005 and 2006 a 1.5% increase in employment – slightly more than in Germany, France, and the Netherlands. Wages were calculated to increase by an extra 2.1%, compared to these countries. In a response, the National Bank of Belgium Governor Guy Quaden called for "all-in agreements" with the employers' and employees' organisations, in which higher inflation is compensated by lower increases in wages in real terms.

On July 20th a number of measures combating youth unemployment were announced. The number of first employment jobs was doubled in the federal civil service, up to 3%. Part-time students are offered € 500 for two years when they accept an internship – and an extra € 750 upon completion. Employers offering internships receive a similar amount. To encourage youngsters to start their own business, they are entitled to three- to six-month payments during the qualifying

period for school-leavers (on top of a € 375 allowance for expenses). Interest-free loans were doubled from € 2,250 to 4,500.

The National Employment Office reported that 84,567 young unemployed persons had been contacted after the new rules on monitoring the availability of unemployed persons came into effect on July 1st 2004.⁶ Most of them actively and effectively looked for employment. Only 1,100 saw their benefits suspended temporarily, 52 indefinitely. On July 2nd, the target population was extended to the under-40's. Complaints that the Walloon Department of the Employment Agency (FOREM) no longer provided suitable job offers on an individual basis (and thus could not monitor the willingness to work) led to more precise arrangements between the three regions. In addition, the regions signed an agreement to encourage interregional mobility among the work force.

In the fall, the liberal and socialist parties argued over the opening of the labour market to citizens of the new EU Member States. While the latter favoured the continuation of the provisional limitations until 2009, the liberal parties hoped to open up the labour market by 2006.

B. Social Negotiations

Unable to reach a general or inter-professional agreement in 2004, employers' and employees' organisations accepted a time-out and resumed social negotiations in January 2005. Point of departure was a non-paper by the government on tax reductions, night and shift work, minimum wages and early retirement. But negotiations only effectively commenced after the government earmarked € 252 million for an inter-professional agreement. On January 18th, a "balanced" agreement was reached.

An indicative norm for pay raises was fixed at 4.5% – the indexation of wages accounted for 3.3%. Maximum overtime was recommended to be raised from 65 to 130 hours per year. Employees would be given the choice between additional pay and holidays for the first 65 hours. The remainder would be settled by the sector. Both employer and employee would receive a tax reduction of 16.5% on the first 65 hours of overtime (at a cost of € 80 million). In addition, the government earmarked € 120 million to raise the exemption of advance tax payments on shift work from 1% to 2.5%. The lowest incomes were offered an employment bonus in the form of a reduction in social contributions, at a total cost of € 40 million. Three schemes for early retirement at the age of 56 were renewed: for disabled construction workers, for employees having worked for 33 years or longer (including 20 years of night or shift work), and part-time early retirement. The Enterprise Closure Fund was offered an extra € 7 million, reserved for businesses employing 10 to 20 persons. Another € 5 million was earmarked to establish a fund, encouraging the employment of the disabled.

6. S. DEPAUW, M. DEWEERDT, *Belgian Politics in 2004*, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 244-245.

Ratification of the agreement proved difficult. Contrary to the Christian Democrat and liberal unions, the socialist union ABVV rejected the agreement with a narrow margin. The government intended to proceed regardless.

C. Social Security

The social security sector was headed towards a € 1,089 billion deficit in 2006. To prevent this, the government decided to earmark 15% of early tax payments and 32.5% of the excise duties on tobacco to the social security sector, or € 430 and 174 million respectively in 2006. Combating social fraud was estimated to yield € 80 million. The pharmaceutical industry was charged € 162 million and compelled to build up a € 79 million reserve as a guarantee that the drugs budget wouldn't be exceeded.

Health Insurance Budget – In 2005 the health insurance budget, approximately € 17.3 billion, wasn't exceeded – as a result of the € 500 million cutbacks made in April. The April Health Bill fixed the price of a number of common surgeries, rationalised GPs' prescriptions, and introduced the kiwi-model (public contracts for drugs with an expired patent and reimbursements on the basis of generic medicine prices). In a last ditch effort to balance the books, Minister Rudy Demotte raised the non-refundable parts of patent medicine expenses (when a generic medicine is available) and introduced a special levy of 1.5% on the pharmaceutical industry's turnover.

Demotte refused to raise doctors' fees, as their part of the budget threatened to be exceeded by € 9.5 million and a change in doctors' prescriptions failed to occur. On September 24th 1,200 GPs demonstrated in Brussels. In addition, they opposed the more severe penalties introduced earlier on ignoring the new prescription regulations. On December 19th, GPs and insurance funds agreed to raise fees by 2.26% for 2006 and 2007. GPs would receive € 25, rather than € 20, for keeping their patients' global medical records, as well as a special fee for working on Friday nights.

The 2006 health insurance budget was estimated at € 18,427 billion, i.e. an increase by 6.7% compared to 2005. € 141 million was earmarked for new initiatives, including the integration of the fiscal and social maximum bill and the maximum non-refundable part of medical expenses a family can be charged (dependent on its income). The maximum bill was decreased from € 2,500 to 1,800 (for a family earning over € 53,582).

Physiotherapy – On June 20th a competitive exam was introduced to select acknowledged physiotherapists. In the 2005-2009 period, per year 270 Flemish and 180 Francophone physiotherapists could be accredited. On the day of the first exam, 1,200 students demonstrated in protest.

IX. Policy on Mobility

A. Zaventem Airport and the Flight Dispersal Plans

Even as civil courts continued to annul the government's solution to the dispersal of night flights over the wider Brussels area, the issue was further complicated by the hazy division of competences in the matter: while the federal government was charged with the allocation of the runways, the regional governments determined noise pollution regulations.

At issue was first and foremost the use of runway 02/20 that ran north to south – plains using this runway passed over the eastern rim, over Kraainem, Sterrebeek, Wezembeek-Oppem, Tervuren, Sint-Pieters-Woluwe, and Oudergem. Use of the runway had been prohibited by the Brussels Court of First Instance on December 14th 2004. Relaxation of the wind safety norms allowed alternative runways 07L/25R and 07R/25L (running east to west) to be used more often.

In response, the government reduced the use of runway 02/20 to three nights a week and in the northern direction. In addition, plains would leave on Saturday mornings from runways 07L/25R and 07R/25L and from runway 02/20 after 14h (rather than alternate every other Saturday). To stop civil litigations the procedure and conditions for determining flight plans would be put into law.

That, however, didn't prevent the Council of State to suspend the new plan on May 11th, following complaints from the eastern rim inhabitants. As flight plans were adapted, more flights passed over the northern rim. As a result, the Council of State also disallowed the use of runway 25R/07L on Saturdays a month later, in response to complaints by the local population. Moreover, the Brussels Court of Appeal granted the government three months to observe the Brussels regional noise pollution regulations. After that, damages would be charged of € 25,000 per offence. Minister Landuyt admitted the plan was "in shatters".

Point of departure for the negotiations with the regions was Landuyt's Prospect 2008 Paper, presented on September 14th. The aim was to reach an agreement for the post-DHL period after 2008, before negotiating the period up to 2008. The paper proposed to reduce the number of night flights to 18,000 per year, to use runways 25R/07L and 25L/07R day and night, and to delimit a number of uninhabitable areas. Runway 02/20 would only be used when necessitated by wind conditions. The federal and regional governments only reached a partial agreement. New overtures by the federal government failed to obtain the agreement of the regions, however. In a response, Minister Landuyt acknowledged that he had to take seriously the possibility that no agreement would materialise before 2008.

B. Railways

On January 28th, Jannie Haek, principal private secretary of Deputy Prime Minister Vande Lanotte, was appointed CEO of NMBS Holding. He replaced Karel Vinck.

The European Commission accepted the reorganisation of ABX Logistics, Belgian Railways's courier service. As ABX would be sold to the British holding 3i, the Commission didn't object to the conversion of € 176 million accounts receivable into capital, or to the earlier investment of € 126 million by Belgian Railways. ABX had cost Belgian Railways approximately € 1.7 billion.

X. Foreign and Defence Policy

A. Foreign Policy

European Union – On January 23rd Spirit withdrew its support for a referendum on a European Constitution. As a result, such a referendum was rejected in the Chamber Committee. Spirit president Geert Lambert explained he refused to allow Vlaams Belang to narrow down the issue to Turkey's accession. Yet, many saw SP.A's hand in the decision – Spirit's cartel partner had opposed a referendum from the start.

In 2005, eight parliaments adopted the European Constitution. Consideration of the bill in the Flemish Parliament was tabled for 2006.

The EU 2007-2013 budget awarded Belgium approximately € 60 million less in subsidies. Flanders lost 40% of its EU support for rural development. Transitional provisions allowed the province of Hainaut to retain € 614 million in assistance.

Congo – A number of disturbances continued to dog relations with Congo. In a paper that was distributed among journalists accompanying Foreign Minister Karel De Gucht on his visit to Congo President Kabila's parentage was questioned. As a result, a meeting with Kabila was postponed several times. Moreover, De Gucht declared upon his return that "few politicians in Central Africa were up to the task". A few months later a letter was leaked to the press, in which De Gucht expressed his concern about the levels of corruption and inflation in Congo.

Rwanda – On May 31st the Court of Arbitration discontinued the prosecution of Rwanda's president Kagame. Under the new law on genocide, some connection to Belgium was required. Nevertheless, two Rwandese citizens Nzabonimana and Ndashyikirwa were sentenced to 12 and 10 years for their involvement in the 1994 genocide. Both had been apprehended in Belgium.

On September 6th Guy Theunis, a priest of the Congregation of Missionaries of Africa, was arrested in Kigali. The magazine – he was working for at the time of the genocide – was accused of incitation to race hatred. A popular tribunal (*gacaca*) referred Theunis to court. Intensive lobbying obtained the priest's extradition to stand trial in Belgium.

Tanzania – In March, commotion ensued after Walloon Foreign Minister Marie-Dominique Simonet (CDH) granted New Lachaussée a permit to modernise an

ammunition factory in Morgoro – near Dar Es Salaam. Following Flemish protest, the Walloon government agreed to investigate the case. On June 23rd the permit was revoked, though not after New Lachaussée was compensated (€ 5.2 million). The modernisation of the factory was deemed to threaten the fragile peace process in the Great Lakes region.

United States – In February, on a five-day visit to Europe, President George W. Bush repeated to favour a strong, unified Europe, as the US need a strong ally to succeed in their mission to bring peace and freedom to the world. Bush attended the NATO summit and the European Council.

The Netherlands – In response to the Dutch rejection of the European Constitution, De Gucht characterised the Dutch Prime Minister Jan Peter Balkenende as “a mix of Harry Potter and petty bourgeoisie, lacking charisma.” After De Gucht apologised, both agreed to end the issue. Perhaps even more harmful had been De Gucht’s pretext that his words had been changed by the journalist – a pretext he later had to withdraw when the tapes were made public. His characterisation of Balkenende was repeated a few months later by Budget Minister Freya Van den Bossche. She later regretted the remark but maintained her criticism of Balkenende’s harsh austerity policies.

B. Defence Policy

On July 20th, the government assented to the € 1.3 billion purchase of 242 armoured cars, 10 helicopters, and two second-hand frigates from the Dutch Navy. Two supply-contracts for 620 light jeeps and the modernisation of the Pandur reconnaissance vehicles – that had been agreed to earlier – were assigned to Iveco (Italy) and Thales (France) respectively. Promises of compensatory orders by the two companies decided the issue.

On July 6th four F-16 planes joined the ISAF peace corps in Afghanistan for six months, to safeguard the September 18th general elections.

XI. Other Events and Developments

Royal Family – In 2005 Belgium celebrated the 175th anniversary of its independence and 25 years of federalism. Meanwhile, Prince Filip caused a stir by signing a declaration by the employers’ organisations calling for more liberalisation and socio-economic reforms. An official response explained that the Prince had signed the document “as a witness only”. In Parliament, the Prime Minister repeated that members of the royal family ought to refrain themselves from making political statements.

On October 4th Prince Philip's third child Emmanuel Leopold Guillaume François Marie was born. On December 13th, his twin nephews Nicolas Casimir Marie and Aymeric Auguste Marie, Prince Laurent's sons, were also born.

Parliament – On March 17th Anne-Marie Lizin, Speaker of the Senate, apologised for having asked a judge to “reconsider a divorce case”. The majority parties accepted her apologies, but demanded the creation of a committee to establish a code of conduct. Home Minister Dewael reprimanded Lizin as mayor of Huy.

In the summer, former football player Marc Wilmots was urged by his party not to resign. As the last MR-substitute had been sworn in following the 2004 elections, by-elections would be necessary. Wilmots agreed to attend only the most important votes in the Senate. He announced to transfer his wages to an organisation favouring youth participation in sports.

Muslim Council and Executive – On March 20th 34 Dutch-speaking and 34 Francophone members of the General Assembly of the Muslims of Belgium were elected. 45,000 out of 70,000 registered Muslims participated. On October 2nd the Muslim council installed the Executive – after the candidates had been screened by the national security police.

Elia and Electrabel – On June 1st an EU directive was put into law that allowed electric mains administrator Elia to fix its prices for four years rather than three months. Elia had awaited the law to issue extra shares worth € 150 million. In return, Elia would contribute € 25 million to the connection of the North Sea wind turbines to the mainland.

On August 9th French utility company Suez announced its bid on Electrabel. This raised strategical questions about Belgium's supply of electricity being entirely in French hands. Suez assured that Electrabel would be a European company, that its head office would remain in Brussels, and that the Belgian presence in Suez' management would be reinforced. Many municipalities who were shareholder of Electrabel were advised to use the revenues of these shares to strengthen their presence in Elia and Fluxys – the electric and gas mains administrators. Suez agreed to give up its blocking minority participation in Elia (but not in Fluxys).

Road Safety – On March 1st Parliament amended the 2003 law on road safety, after the Court of Arbitration had annulled a number of subdivisions. Traffic offences were divided in four categories, on the basis of the danger they pose to persons' safety. The maximum fines were reduced. The date they would take effect was postponed until April 2006.

Gay Adoption – On December 1st the Chamber opened the opportunity of adoption to same sex couples. The bill was supported by the socialists, Ecolo, and most of the VLD members of parliament. At first CD&V had agreed to the bill, but later withdrew its support in the face of internal opposition.

Avian Influenza A – Following the outbreak of avian influenza A (bird flu H5N1) in Rumania and Turkey, Piet Vantemsche was charged with the coordination of activities combating the virus. Vantemsche headed the Federal Agency for Secu-

rity of the Food Chain. From October 28th to December 15th birds and poultry in high-risk areas had to remain cooped up.

XII. Events and Developments in the Political Parties

VLD – Throughout 2005 discord in the liberal party made the headlines. On January 27th, the statutory committee was asked to expulse Hugo Coveliers from the party. In 2003 he had been dismissed as party group chairman in the Senate and earlier in 2005 he had been removed from the party executive. In a response, Coveliers announced that he would stand in the 2006 local elections under a new party banner, later named VLOTT (Flemish, Liberal, Independent, Transparent and Tolerant). The statutory committee complied on February 8th.

The party's economic conference on May 20-22nd was overshadowed by the increasing tensions between party chairman Bart Somers and Jean-Marie Dedecker. As a result, the party executive empowered Somers to expulse members who continued to disregard the party position, most notably on its persistent rejection of any cooperation with Vlaams Belang. On May 24th Patricia De Waele was suspended for four months. Boudewijn Bouckaert resigned from the party executive after Somers threatened to expulse him from the party. Meanwhile Jean-Marie Dedecker continued to cause resentment among the party leaders. Nevertheless he was rumoured to succeed Verwilghen in the government, if the latter was confirmed as Commissioner for Human Rights. This effectively silenced Dedecker and Somers happily announced that "fifteen dark months" had come to an end on December 4th.

After the tragic suicide of its founder Ward Beysen, *Liberaal Appèl* sought to reunite with the liberal party. In an in-between stage, both parties would present joint lists in 15 municipalities.

SP.A – On May 25th party president Steve Stevaert announced his resignation to become provincial governor in Limburg. On October 15th his successor Johan Vande Lanotte was elected by 93.4% of the vote in a postal ballot. Caroline Gennez would remain vice-president of the party. Six members of *Animo* formed a youth cabinet to safeguard party reform. In a statement, Vande Lanotte favoured the continuation of a "government by committee", including Caroline Gennez, Patrick Janssens (mayor of Antwerp) and ministers Frank Vandenbroucke, Freya Vanden Bossche, and Pascal Smet.

On July 4th, *SP.A* and *Spirit* decided to present joint lists at the 2006 local elections.

CD&V-N-VA – On February 19th *CD&V* and *N-VA* formed a cartel for the 2006 local elections.

The February 17th law on the public funding of political parties relaxed the condition to have representatives in both chambers. As a result, N-VA retained its public subsidy, even after having lost its representation in the Senate.

Vlaams Belang – Discord was also evident in *Vlaams Belang*. At issue was the possible presence of Muslims on the party list – a possibility that was put forward by Gerolf Annemans. In a response, Filip De Man, a Member of Parliament, denied that “real Muslims could be democrats”. At the request of party president Vanhecke, the party council urged members to solve their differences behind closed doors.

On November 26th *Vlaams Belang* convened a party conference on its economic programme. It was the first time, the party held a conference on the issue.

In August the law on the public funding of political parties was refined in order to make it possible to revoke public funding when parties are found in contempt of human rights. PS, supported by CDH, Spirit and SP.A, wanted to cut *Vlaams Belang*’s funding, following an interview by Filip Dewinter in which he characterised the party as “islamophobic”. The expiration date passed, however, without an actual complaint.

PS – In the fall, irregularities at public housing departments – most notable at La Carologienne in Charleroi – cast a slur on the PS’s reputation. As a result, three public housing administrators resigned. Only after strong pressure from the party did they agree to resign as PS aldermen as well. Meanwhile Walloon Prime Minister Van Cauwenberghe had fallen in disrepute when it was leaked that employees of La Carologienne had worked at Van Cauwenberghe’s lawyer’s office. When he felt he no longer enjoyed Di Rupo’s support, Van Cauwenberghe resigned.

In violation of party rules, Di Rupo succeeded him at the head of the Walloon government. He retained his position as party president. On October 4th the party conference agreed to change the party rules to allow for this cumulation. Later on similar irregularities were made public in Tubize, Ottignies, Saint-Ghislain, Mons, Binche, Waremme, Liège and La Louvière.

On November 28th Gilles Doutrelepon was appointed *délégué à la renovation*. He was charged with the supervision of party reforms in 14 federations and 700 local branches of the party.

Ecolo – On September 23rd *Ecolo*’s General Assembly agreed to replace the federal secretaries by two co-presidents, one representing Brussels and one the Walloon provinces, as well as a secretary-general. Central party office was also granted a veto in the federal and regional candidate selection processes.

FN – In February, party president Daniel Féret expelled member of parliament, Paul Arku, from the party. In return Arku and others expelled Féret. They favoured the reform of the party into an anti-racist Force Nationale. The Speaker of the Senate decided to suspend public funding of the party until the issue was resolved.

Politics in the European Union since 1990 Overzicht van het politiek gebeuren in de Europese Unie sinds 1990 L'Année politique de l'Union européenne depuis 1990		
Year Jaar Année	Authors Auteurs	Res Publica
1990	L. Hooghe	1991/3-4
1991	L. Hooghe	1992/3-4
1992	L. Hooghe	1993/3-4
1993	B. Kerremans	1994/3-4
1994	B. Kerremans	1995/3-4
1995	B. Kerremans	1996/3-4
1996	B. Kerremans	1997/4
1997	B. Kerremans	1998/3-4
2000	B. Kerremans, E. Drieskens	2001/2-3
2001	B. Kerremans, E. Drieskens	2002/2-3
2002	B. Kerremans, E. Drieskens	2003/2-3
2003	E. Drieskens, B. Kerremans	2004/2-3
2004	E. Drieskens, B. Kerremans	2005/2-3
2005	E. Drieskens, B. Kerremans	2006/2-3

De grootste crisis ooit? De Europese Unie in 2005

Edith DRIESKENS

Onderzoeker FWO-Vlaanderen aan het Instituut voor
Internationaal en Europees Beleid van de K.U.Leuven

Bart KERREMANS

Hoogleraar aan het Instituut voor
Internationaal en Europees Beleid van de K.U.Leuven

Op 1 december 2005 pleitte Guy Verhofstadt voor de oprichting van een 'Verenigde Staten van Europa': een kerngroep van Eurozonelanden met daarrond een confederatie van staten, de 'Organisatie van Europese Staten'.¹ Een sociaal-economische strategie, technologische samenwerking, een Europese Ruimte voor Justitie en Veiligheid en een Europese diplomatie met bijhorend leger zal de EU krachtiger en minder betuttelend maken, aldus Verhofstadt. In deze bijdrage bekijken we terug op de belangrijkste politieke en economische ontwikkelingen in de EU in 2005. Dit jaar zal vooral worden herinnerd als het jaar waarin het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa* werd verworpen. Niettegenstaande een overheersend gevoel van algemene malaise, werden er, zoals wordt aangetoond, toch een aantal moeilijke beleidsknopen doorgemaakt en zelfs nieuwe initiatieven genomen.

I. De grootste crisis ooit?

A. Het Franse en Nederlandse 'neen'

Op 29 mei keurde 54,8% van de Franse bevolking in een referendum het *Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa* af. Drie dagen later volgde 61,7% van de Nederlanders dit voorbeeld. Uit de *Eurobarometer* bleek dat socio-economische bekommernissen, en vooral de vrees voor werkgelegenheid ('de Poolse loodgieter') en de onvrede met het voorgestelde sociale model, aan de basis hadden

1. Guy Verhofstadt (2005) *De Verenigde Staten van Europa*. Antwerpen: Houtekiet.

gelegen van het Franse 'non'.² Het Nederlandse 'neen' bleek ingegeven door een gebrek aan informatie, de vrees voor verlies aan soevereiniteit, onvrede met de hoge financiële bijdrage aan de Europese begroting en kritiek op de regering-Balkenende.³ EU-voorzitter Juncker sprak over 'de grootse crisis ooit' en stelde ontgoocheld vast dat Europa niet langer tot dromen inspireerde. Commissievoorzitter Barroso waarschuwde voor permanente crisis en verlamming. En hoewel zij de lidstaten opriepen om geen eenzijdige maatregelen te nemen, besloten een aantal landen hun voornemen om soortgelijke referenda te organiseren te laten varen. De Britse regering deed dit op 6 juni bij monde van buitenlandminister Jack Straw. Uiteindelijk nam de Europese Raad op 17 juni de beslissing om een algemene reflectieperiode van één jaar – 'een periode van bezinning'⁴ – in te bouwen en zo de vooropgestelde ratificatiedeadline van 1 november 2006 *de facto* op te heffen.

Gerhard Schröder, toen nog Kanselier, had in de aanloop naar deze Europese Raad tevergeefs geprobeerd om de zes *stichtende* lidstaten – Frankrijk, Duitsland, Italië, België, Nederland, Luxemburg – op één lijn te brengen en het grondwettelijk verdrag nieuw leven in te blazen. Door het afhaken van Nederland en Italië beperkte de bijeenkomst zich op 4 juni tot een diner met de Franse president Jacques Chirac. Vijftig jaar eerder hadden deze zes tijdens de *Conferentie van Messina* het Europese integratieproces op nieuwe sporen gezet nadat het Franse parlement het *Verdrag ter oprichting van de Europese Defensiegemeenschap* (EDG) had afgewezen. In een toespraak aan de universiteit van Messina ter gelegenheid van deze vijftigste verjaardag had Barroso eerder op de dag gewaarschuwd voor ideologische verlamming tussen lidstaten die de markt boven de staat plaatsen en zij die het omgekeerde doen.⁵ Ook waarschuwde hij voor het verantwoordelijk stellen van de EU voor de problemen op nationaal niveau. Barroso benadrukte ten slotte dat het Europese integratieproces niet stopt met het afwijzen van het grondwettelijk verdrag door Frankrijk en Nederland. Op 1 september voegde hij hier tijdens een bezoek aan Polen aan toe dat het *Verdrag van Nice* werkt. De vrees dat de toetreding van tien nieuwe lidstaten op 1 mei 2004 de beslissingscapaciteit van de Europese instellingen zou afzakken was ongegrond gebleken. Drie weken later, op 21 september, bevestigde Barroso na afloop van een informeel seminarie in het Waals-Brabantse Hêlécine dat een Europees grondwettelijk verdrag weinig waarschijnlijk is in de eerstkomende jaren. Als hoeder van de (bestaande) verdragen zou de Commissie ook geen nieuwe initiatieven nemen om het ratifi-

2. European Commission, *Flash Eurobarometer 171: The European Constitution: Post-referendum survey in France*, Brussel, 15 juni 2005.
3. European Commission, *Flash Eurobarometer 172: The European Constitution: Post-referendum survey in The Netherlands*, Brussel, 15 juni 2005.
4. *Verklaring van de Staatshoofden en Regeringsleiders van de Lidstaten van de EU over de ratificatie van het Verdrag tot Vaststelling van een Grondwet voor Europa*, Brussel, 17 juni 2005.
5. *Discours de José Manuel Barroso, président de la Commission européenne, à l'occasion du 50ème anniversaire de la Conférence de Messine: Messine, 50 ans après: faire de la crise un atout*, Messina, 4 juni 2005.

catieproces te redden. Volgens de Commissievoorzitter was er weinig nood aan nieuwe institutionele discussies over de toekomst van de EU, maar des te aan meer concrete actie: "Let's get Europe back to work".⁶

B. Dialoog en debat

De Commissie vertaalde het Franse 'non' en het Nederlandse 'neen' vrijwel onmiddellijk in termen van een *communicatiedeficit*: een nieuwe manier van communiceren, neergeschreven in een nieuwe communicatiestrategie, moet de EU opnieuw dichterbij de burger brengen. Op 20 juli lanceerde Vice-Commissievoorzitter en Commissaris voor Interinstitutionele Betrekkingen en Communicatiestrategie, Margot Wallström, een *Actieplan* dat de communicatievaardigheden van de Commissie moet verbeteren.⁷ Op 13 oktober volgde het 'Plan D', een plan voor *Democratie, Dialoog en Debat*.⁸ Dit plan was opgevat als bijdrage van de Commissie aan de afgesproken reflectieperiode en niet als wondermiddel voor het redden van het grondwettelijk verdrag. Een witboek over het Europese communicatiebeleid volgde begin februari 2006.⁹

De voorgestelde communicatieaanpak is gestoeld op drie beginselen: luisteren, communiceren en aanpassen. De burgers moeten immers niet enkel geïnformeerd worden over het reilen en zeilen binnen de EU; er moet ook naar hen worden geluisterd en rekening worden gehouden met hun standpunten ('luisteren'). Bovendien moet de Commissie communiceren over de manier waarop het beleid van de EU gevolgen heeft voor het dagdagelijkse leven, alsook over de meerwaarde ervan ('communiceren'). De Commissie moet deze boodschap afstemmen op de verschillende doelgroepen en de verschillende lidstaten en brengen in een verstaanbare taal via de informatiekkanalen die de burgers wensen ('aanpassen'). De lidstaten blijven echter verantwoordelijk voor het dichteren van de communicatiekloof. Het zijn immers zij die de nationale debatten moeten organiseren.

Dit was ook de ondertoon in de informatienota die Wallström op 2 maart aan haar collega-commissarissen had overgemaakt. Deze nota bevatte tien concrete initiatieven om het debat over het grondwettelijk verdrag te stimuleren, zoals een ruimere gratis verspreiding van de tekst en het ter beschikking stellen van audiovisueel materiaal. In de nota onderstreepte Wallström dat de Commissie het ratificatieproces steunde en een actieve partner wenste te zijn in het informeren van

6. *Press Conference at the European Commission*, Brussel, 21 september 2005.

7. *Communication to the Commission, Action Plan to Improve Communicating Europe by the Commission*, Brussel, 20 juli 2005.

8. COM(2005)494 final, *The Commission's contribution to the period of reflection and beyond: Plan-D for Democracy, Dialogue and Debate*, Brussel, 13 oktober 2005.

9. COM(2006)35 final, *White Paper on a European Communication Policy*, Brussel, 1 februari 2006.

de burgers, zonder hierbij te vervallen in propaganda.¹⁰ Aangezien de Commissie het zag als de taak van de lidstaten om het belang van de tekst duidelijk te maken, zou zij niet tussenkomen of initiatieven ondersteunen tegen de wil van deze lidstaten in.

C. Reflectie en ratificatie

Toch stelde de Europese Raad in juni dat het ratificatieproces gewoon doorgaat. Van nieuwe onderhandelingen was geen sprake. In de zomer van 2005 ratificeerden drie lidstaten het grondwettelijk verdrag: Cyprus (30 juni), Malta (6 juli) en Luxemburg (10 juli). Deze ratificaties brachten de stand op 13-2 in het voordeel van het ja-kamp. Eerder op het jaar hadden ook Slovenië (1 februari), Italië (6 april), Griekenland (19 april), Slowakije (11 mei), Spanje (18 mei), Oostenrijk (25 mei), Duitsland (27 mei) en Letland (2 juni) de tekst geratificeerd. Net als in Frankrijk en Nederland vroeg men in Spanje en Luxemburg de mening van de burger in een *adviserend* referendum. Een ruime meerderheid (76,7%) van de beperkt opgekomen Spaanse bevolking (42,3%) stemde op 18 mei in met de verdragstekst. Een kleine meerderheid (56,5%) van de – verplicht opgekomen – Luxemburgse bevolking (86,8%) deed op 10 juli hetzelfde. Bij de referenda in Frankrijk en Nederland brachten 69,9% en 62,8% van de kiesgerechtigden hun stem uit. De overige elf lidstaten ratificeerden het grondwettelijk verdrag via louter parlementaire weg.

Tabel 1. *Status-quaestionis* ratificatie Grondwettelijk Verdrag op 31 december 2005

2004	1	11 november	Litouwen
	2	20 december	Hongarije
2005	3	1 februari	Slovenië
	4	6 april	Italië
	5	19 april	Griekenland
	6	11 mei	Slowakije
	7	18 mei	Spanje
	8	25 mei	Oostenrijk
	9	27 mei	Duitsland
	10	2 juni	Letland
	11	30 juni	Cyprus
	12	6 juli	Malta
	13	10 juli	Luxemburg

10. *Information Note from Vice-President Wallström to the Commission, Communicating the Constitution: 10 Concrete Actions by the Commission*, Brussel, 2 maart 2005.

Ook in België worden Europese verdragen geratificeerd via parlementaire weg.¹¹ Omdat het grondwettelijk verdrag een *gemengd* verdrag is, moet de tekst worden geratificeerd door zeven parlementen: de Senaat, de Kamer, het Parlement van het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest, het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, de Waalse Gewestraad, de Franstalige Gemeenschapsraad en het Vlaams Parlement. Dit gebeurde achtereenvolgens op 28 april, 19 mei, 17 juni, 20 juni, 29 juni en 19 juli 2005. Het Vlaams Parlement ratificeerde de tekst als laatste op 8 februari 2006. Ook in België werd lange tijd gespeeld met de idee om een niet-bindend referendum te organiseren. Op 14 december 2004 stemde de *Commissie voor de Herziening van de Grondwet en de Hervorming van de Instellingen* van de Kamer in met het organiseren van zulk een referendum. VLD, MR, Ecolo, Vlaams Belang en Spirit stemden vóór; SP.A, PS, CD&V en CDH tegen. Op 23 januari 2005 liet Spirit weten het voorstel niet langer te steunen. De partij vreesde immers dat het Vlaams Belang het initiatief zou kapen en ombuigen tot een referendum over de toetreding van Turkije. Door het afhaken van Spirit raakten de voorstanders van een referendum in de minderheid en werd het voorstel op 16 februari definitief opgeborgen.

II. De uitbreiding van de EU

In 2005 domineerde het al dan niet opstarten van toetredingsonderhandelingen met Turkije en Kroatië de uitbreidingsdiscussies binnen de EU. Toch waren er ook belangrijke ontwikkelingen in de toetredingsdossiers van Roemenië, Bulgarije en de Balkanlanden. Bovendien zette Barroso op 6 oktober tijdens een bezoek aan Kiev de deur op een kier voor de toetreding van Oekraïne. Enkele dagen later, op 17 oktober, besloot de nieuw verkozen Noorse regering de vraag of ook Noorwegen zou toetreden tot de EU onbeantwoord te laten.

A. Turkije

Op 29 juli vervulde de Turkse regering met de ondertekening van het Ankara-protocol de laatste formele voorwaarde voor het opstarten van de toetredingsonderhandelingen op 3 oktober. Hiermee stemde zij in met de uitbreiding van de bestaande douane-unie tussen Turkije en de EU met de tien landen die op 1 mei 2004 toetraden. Na afloop verklaarde de Turkse premier Recep Tayyip Erdogan

11. Voor een gedetailleerd overzicht van het ratificatieproces in België zie: Delreux Tom, 'Belgium and the EU Constitutionalising Process: The Perspective of a Founding Father Member State', in Hesse Joachim Jens, Toonen Theo (Eds.), *The impact of the 'European Constitution' on the National Political and Legal System*, 2006, Baden-Baden, Nomos.
Delreux, Tom, 'Nog steeds de beste leerling van de klas? België en het Europees constitutionaliseringproces' in *Internationale Spectator*, 60, 2006, 6.

dat deze ondertekening wel geen erkenning inhield van Cyprus. De Europese Commissie gaf de Turkse regering het voordeel van de twijfel, ook omdat haar juridische diensten van oordeel waren dat het ging om een eenzijdige verklaring en dat deze geen afbreuk deed aan de bepalingen van het Ankara-protocol. Op 1 september ging de Turkse minister van buitenlandse zaken, Abdullah Gul, een stap verder en stelde dat er geen sprake kon zijn van een gelijke behandeling van Grieks-Cypriotische vliegtuigen en schepen in Turkse lucht- en zeehavens aangezien het Ankara-protocol niet gaat over diensten. Ook het samenvallen van het proces van de Turkse schrijver-dichter Orhan Pamuk met de Europese Raad van 16 december 2005 werd door de Europese Commissie gezien als een provocatie, net als de annulering van een conferentie over de Armeense genocide door een rechtbank in Istanbul op 22 september.

Onder druk van Cyprus en Frankrijk bleef een Europese reactie niet lang uit. Na het nodige diplomatieke getouwtrek verklaarde de EU op 21 september dat Turkije Cyprus moet erkennen als onderdeel van het toetredingsproces: "Recognition of all Member States is a necessary component of the accession process. Accordingly, the EU underlines the importance it attaches to the normalisation of relations between Turkey and all EU Member States, as soon as possible".¹² Bovendien eisten de Europese lidstaten een "full, non-discriminatory implementation" van het Ankara-protocol: "The European Community and its Member States stress that the opening of negotiations on the relevant chapters depends on Turkey's implementation of its contractual obligations to all Member States. Failure to implement its obligations in full will affect the overall progress in the negotiations". Ook vanuit het Europees Parlement kwam er reactie. Op 28 september vroeg het Parlement in een (niet-bindende) resolutie dat de Turkse erkenning van de Armeense genocide (1915) een toetredingsvoorwaarde zou worden. De parlementsleden benadrukten voorts dat het Verdrag van Nice geen goede basis vormt voor de toetreding van nieuwe lidstaten. Ook werd de stemming over de uitbreiding van het Ankara-protocol een tweede keer uitgesteld.

Na lange en uiterst moeilijke discussies werden de toetredingsonderhandelingen met Turkije geopend in de nacht van 3 op 4 oktober. Om de vooropgestelde datum van 3 oktober alsnog te halen, oordeelde EU-voorzitter Jack Straw dat de Britse tijd van toepassing was. De Oostenrijkse regering bleef tot het laatste moment voorstander van een geprivilegieerd partnerschap; de Turkse regering weigerde genoeg te nemen met minder dan volwaardig lidmaatschap. Uit het onderhandelingskader blijkt dat toetreding wel degelijk de doelstelling van de onderhandelingen is.¹³ De tekst verwijst expliciet naar artikel 49 van het EU-Verdrag – het verdragsartikel dat de toetreding van nieuwe lidstaten regelt, maar herhaalt tegelijkertijd dat de onderhandelingen een open einde hebben. Voorts

12. *Enlargement: Turkey, Declaration by the European Community and its Member States*, Brussel, 21 september 2005.

13. *Negotiating Framework for Turkey*, 3 oktober 2005.

werd de absorptiecapaciteit van de EU vastgelegd als beoordelingscriterium voor de toetreding van nieuwe landen: "Enlargement should strengthen the process of continuous creation and integration in which the Union and its Member States are engaged. Every effort should be made to protect the cohesion and effectiveness of the Union. In accordance with the conclusions of the Copenhagen European Council in 1993, the Union's capacity to absorb Turkey, while maintaining the momentum of European integration is an important consideration in the general interest of both the Union and Turkey". Onder Amerikaanse druk ging de Turkse regering ook akkoord met het afstemmen van haar beleid ten aanzien van derde landen en de standpunten die zij als regering inneemt in internationale organisaties op de EU en haar lidstaten.

B. Kroatië

Een half uur na het openen van de toetredingsonderhandelingen met Turkije werden ook toetredingsonderhandelingen met Kroatië gestart. De Europese Raad had in december 2004 het openen van dergelijke onderhandelingen op 17 maart 2005 gekoppeld aan de medewerking van Kroatië met het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag, en meer bepaald aan het opsporen en uitleveren van oud-generaal Ante Gotovina. Op 16 maart werden deze onderhandelingen voor onbepaalde tijd uitgesteld nadat uit twee brieven van hoofdaanklager Carla Del Ponte opnieuw was gebleken dat de Kroatische regering onvoldoende meewerkte. Deze beslissing werd op kritiek onthaald tijdens de bijeenkomst van de Europese Volkspartij (EVP) in Meise op 22 maart. De dag nadien besliste de Europese Raad dat een werkgroep, voorgezeten door de Luxemburgse buitenlandminister Jean Asselborn en samengesteld uit Javier Solana en vertegenwoordigers van de Europese Commissie, het Verenigd Koninkrijk en Oostenrijk, voortaan zou beoordelen in welke mate Kroatië al dan niet meewerkte met het Tribunaal in Den Haag.

Begin september herhaalde Del Ponte tijdens een conferentie in Bern dat de samenwerking van Kroatië met het Tribunaal "noch perfect, noch volledig" was.¹⁴ Op 30 september toonde Del Ponte zich na afloop van een ontmoeting met de Kroatische regering ontgoocheld. Toch stelde ze drie dagen later in een rapport aan de EU dat deze regering "sedert enkele weken" haar "volledige medewerking" verleende aan de werkzaamheden van het Tribunaal: "During my trip to Zagreb on 30 September, both President Mesic and Prime Minister Sanader assured me that the Croatian authorities are determined to do everything that is necessary to locate and arrest Gotovina. (...) In the light of the above, I can say that, for a few weeks now, Croatia has been cooperating fully with us and is doing everything it can to locate and arrest Ante Gotovina. If Croatia continues to work

14. *Keynote Speech by Carla Del Ponte, Prosecutor of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Annual Conference of Political Affairs, Bern, 1 september 2005.*

with the same resolve and intensity, I am confident that he can be transferred to The Hague soon".¹⁵ Hoewel Del Ponte ontkent dat er politieke druk is uitgeoefend, wordt het groen licht voor Kroatië als een belangrijke voorwaarde gezien voor het instemmen van Oostenrijk met het openen van toetredingsonderhandelingen met Turkije.¹⁶

C. Balkan

Ook Servië-Montenegro en Bosnië-Herzegovina kwamen in 2005 een stap dichterbij de EU. Op 10 oktober gingen onderhandelingen met Servië en Montenegro van start over het sluiten van een Stabilisatie- en Associatieakkoord (SAA). Een dergelijk akkoord wordt gezien als de eerste stap naar mogelijk lidmaatschap. Verwacht wordt dat deze gesprekken worden afgerond midden 2006; voorwaarde is dat ook Servië en Montenegro blijven meewerken met het Joegoslavië-Tribunaal in Den Haag. Als gevolg van het instemmen van de Bosnische Serviërs op 6 oktober met het door de EU op tafel gelegde voorstel over de hervorming van de politie in Bosnie-Herzegovina, werden ook hier dergelijke onderhandelingen geopend op 25 november. Voor de Commissie staat wel vast dat deze gesprekken niet worden afgerond vooraleer de vooropgestelde politiehervormingen zijn doorgevoerd. Op 9 november adviseerde de Commissie ten slotte om de status van kandidaat-lidstaat toe te kennen aan Macedonië. Deze aanbeveling was onderdeel van de algemene uitbreidingsstrategie voor Turkije, Kroatië en de Westelijke Balkan (Albanië, Bosnië-Herzegovina, Macedonië, Servië-Montenegro, Kosovo) die de Commissie die dag goedkeurde.¹⁷ Uitgangspunten zijn het nakomen van de aangegane verbintenissen met betrekking tot de uitbreiding, het nauwgezet toepassen van de vooropgestelde toetredingsvoorwaarden en een betere communicatie over de uitbreiding met de burgers. In de aanloop naar de Europese Raad van december koppelde Frankrijk de toekenning van de status van kandidaat-lidstaat aan Macedonië aan het bereiken van een akkoord over de meerjarenbegroting (zie verder). Uiteindelijk kreeg Macedonië deze status toegekend; een datum voor het opstarten van de eigenlijke onderhandelingen werd niet vastgelegd.

D. Roemenië en Bulgarije

Op 25 oktober maakte de Commissie duidelijk dat Roemenië en Bulgarije hun hervormingsinspanningen moeten opdrijven willen zij toetreden tot de EU op 1 januari 2007. Pijnpunten in Roemenië blijven de hervorming van de overheids-

15. *Assessment by the Prosecutor of the co-operation provided by Croatia*, Den Haag, 3 oktober 2005.

16. *Haager Tribunal verärgert über oberste Anklägerin*, *Suddeutsche Zeitung*, 4 oktober 2005.

17. COM (2005)561, *2005 enlargement strategy paper*, Brussel, 9 november 2005.

diensten en het justitiële apparaat en de strijd tegen corruptie.¹⁸ De Roemeense regering moet bovendien werk maken van het slabakkende privatiseringsproces en het juridische en administratieve bedrijfskader verbeteren. Ook de Bulgaarse regering moet de strijd aanbinden met de georganiseerde misdaad en corruptie en de werking van de justitie verbeteren.¹⁹ Bovendien moet deze regering bijkomende inspanningen leveren op het vlak van mensen- en minderhedenrechten. De Commissie uitte ook haar bezorgdheid over het groeiende tekort op de lopende rekening. Op het gebied van de omzetting en toepassing van Europese regelgeving kampen beide landen met dezelfde problemen; bijkomende inspanningen zijn vooral nodig op vlak van voedselveiligheid en de toewijzing van structuurfondsen. Roemenië en Bulgarije ondertekenden hun toetredingsverdragen op 25 april. Sindsdien wonen hun vertegenwoordigers de Europese ministerraden bij als waarnemers. De europarlementsleden beslisten hun Roemeense en Bulgaarse collega's pas te verwelkomen op 26 september. Wanneer Roemenië en Bulgarije er niet in slagen om de vooropgestelde hervormingen tijdig door te voeren, kan de Commissie de lidstaten adviseren om de toetreding van deze landen één jaar uit te stellen.²⁰

III. De EU als internationale politieke actor

A. Vloedgolven in Zuidoost-Azië en civiele bescherming

Op 26 december 2004 overspoelden vloedgolven de kusten van Zuidoost-Azië. Naar schatting 250.000 mensen kwamen om het leven of bleven vermist. Ruim een half miljoen kustbewoners raakte gewond. Het tienvoud hiervan werd dakloos. Naar aanleiding van de gebeurtenissen pleitte Guy Verhofdstadt opnieuw voor de oprichting van een *EU-fast*, een *European Union First Aid and Support Team* dat, naar analogie met het Belgische *B-fast*, in dergelijke crisissituaties de eerste humanitaire noodhulp zou kunnen organiseren.²¹ Verhofstadt's idee vond begin 2005 weerklank op Europees niveau. Zo lanceerde Europees Commissaris voor Externe Betrekkingen, Benita Ferrero-Waldner, in een interview met de *Financial Times* het voorstel om tegen 2007 een Europees korps op te richten bestaande uit 5.000 nationale experts op het gebied van natuurrampen, zoals dokters, brandweerlui en technici.²² De EU moest immers niet enkel met financiële middelen

18. COM(2005)534, *Romania 2005 Comprehensive Monitoring Report*, Brussel, 25 oktober 2005.

19. COM(2005)534, *Bulgaria 2005 Comprehensive Monitoring Report*, Brussel, 25 oktober 2005.

20. COM(2005)55 final/2, *Commission Opinion of 22 February 2005 on the applications for accession to the European Union by the Republic of Bulgaria and Romania*, Brussel, 18 april 2005.

21. De oprichting van een dergelijk team was reeds tijdens de minidefensietop van 29 april 2003 voorgesteld.

22. *Tsunamis prompt EU review of civil crisis management*, *Financial Times*, 4 januari 2005.

over de brug komen, maar ook structurele maatregelen nemen om een toekomstige crisis op een beter gecoördineerde manier te kunnen opvangen.

Op 6 januari kende de Commissie tijdens een donorconferentie in Jakarta een bedrag van 473 miljoen euro toe aan de getroffen gebieden, waarvan 123 miljoen bestemd voor humanitaire noodhulp en 350 miljoen voor wederopbouw. Het budget voor wederopbouw werd vrijwel integraal verdeeld over de drie zwaarst getroffen landen: Indonesië (200 miljoen), Sri Lanka (95 miljoen) en de Malediven (16 miljoen). De overige 12 miljoen ging naar *horizontale* projecten. In Indonesië levert de EU sinds het najaar van 2005 een bijkomende bijdrage via de *Aceh Monitoring Mission* (AMM). Door de nabijheid van het epicentrum van de zeebeving werd de Indonesische provincie Atjeh zwaar getroffen. De hulpverlening in het gebied werd evenwel bemoeilijkt door het sinds 1976 aanslepende conflict tussen de Indonesische regering en de rebellenbeweging *Gerakon Aceh Merdeka* (GAM), die ijvert voor een onafhankelijk Atjeh. Na zeven maanden van onderhandelen onder leiding van de voormalige Finse president Martti Ahtisaari onderschreven beide partijen op 15 augustus een vredesakkoord in Helsinki. Deze onderhandelingen werden gevoerd in het kader van het *Crisis Management Initiative* (CMI), maar financieel ondersteund door de Commissie. Op 15 september stuurde de EU samen met Noorwegen, Zwitserland, Brunei, Malesië, Singapore, Thailand en de Filipijnen 226 waarnemers naar Atjeh om toe te zien op de naleving van het akkoord. De missie bleef ter plaatse tot 15 maart 2006 en stond onder leiding van de Nederlander Peter Feith.

Als gevolg van de gebeurtenissen eind 2004 besliste de EU haar aanpak op het gebied van *civiele bescherming* – zijnde: de hulpverlening in de eerste uren en dagen na een ramp – te herdefiniëren in een aantal beleidsdocumenten. Om de initiatieven van de Europese instellingen en lidstaten beter op elkaar af te stemmen presenteerde het Luxemburgse voorzitterschap op 31 januari een eerste actieplan.²³ Op 20 april volgden twee Commissiemededelingen: een eerste over de versterking van de algemene aanpak van de EU betreffende rampen en crisissituaties in derde landen; een tweede over de verbetering van het in 2001 opgerichte communautaire mechanisme inzake civiele bescherming.²⁴ De kern van dit mechanisme is een *waarnemings- en informatiecentrum* in Brussel dat 24 uur per dag bemand en bereikbaar is, en dat in crisissituaties de bijstand vanuit de lidstaten organiseert en coördineert. De Commissie stelde ook voor om het beschikbare budget voor civiele bescherming te verhogen en werkte het juridisch kader uit voor een nieuw financieel beleidsinstrument – het *Instrument voor Snelle Respons en Paraatheid bij*

23. *Follow-up to the extraordinary meeting of the GAERC on 7 January 2005 on the earthquake and tsunamis in the Indian Ocean – European Action Plan*, Brussel, 28 januari 2005.

24. COM(2005)153 final, *Reinforcing EU Disaster and Crisis Response in third countries*, Brussel, 20 april 2004; COM(2005)113 final, COM(2005)137 final, *Improving the Community Civil Protection Mechanism*, Brussel, 20 april 2004.

*Ernstige Noodsituaties.*²⁵ Deze initiatieven moeten een meer effectieve en efficiënte geïntegreerde crisisaanpak mogelijk maken.

B. Aanslagen in Londen en terrorismebestrijding

Op 7 juli werd de Britse hoofdstad Londen getroffen door terroristische aanslagen. Een serie bomaanslagen op metrotoestellen en bussen kostte het leven aan 52 mensen. Tientallen pendelaars raakten gewond. Op 21 juli volgde een tweede reeks aanslagen. De Europese lidstaten beslisten uiteindelijk om geen nieuwe initiatieven te nemen, maar wel een aantal eerder genomen beslissingen te versnellen en hun deadline te vervroegen, zoals de invoering van het Europees *arrestatiebevel* en *bewijsbevel*. Ook kreeg het debat over het bewaren van gegevens betreffende telefoon- en internetgebruik ter bestrijding van strafbare feiten als terrorisme een nieuwe wending.

Op 7 juni had het Europees Parlement een initiatief van het Verenigd Koninkrijk, Zweden, Frankrijk en Ierland in dit kader afgekeurd. Ook een gewijzigd voorstel werd verworpen op 27 september. Enkele dagen eerder, op 21 september, had de Commissie een compromisvoorstel op tafel gelegd. De Commissie stelde voor om een onderscheid te maken in de tijdsduur dat bepaalde gegevenstypes bewaard dienen te worden, om de lidstaten te verplichten dienstverleners te vergoeden voor kosten die voortvloeien uit het bijhouden van gegevens, om hen verantwoordelijk te maken voor het verwerken van de verzamelde gegevens, alsook om de procedure om nieuwe gegevenstypes aan de beleidsmaatregel toe te voegen te vergemakkelijken.²⁶ Op 13 oktober gingen de lidstaten binnen de Raad akkoord om voort te werken op basis van het voorstel van de Commissie. De Raad hoopte een akkoord te bereiken voor het einde van 2005, maar het Europees Parlement ging opnieuw dwarsliggen en dreigde er zelfs mee om de Raad voor het Hof van Justitie te brengen. De Raad keurde op 2 december een afgezwakte versie van het Commissievoorstel goed. Ierland, Slovenië en Slowakije stemden tegen. Nadat ook het Europees Parlement het licht op groen zette op 14 december, liet de Ierse regering weten dat zij naar het Hof van Justitie zal stappen. De regering is immers van oordeel dat de EG met deze richtlijn haar bevoegdheden overschreden heeft.

Groot-Brittannië slaagde er als EU-voorzitter in om tijdens de Euromed-top in Barcelona op 28 november een terrorismegeodragscode – de *Euro-Mediterranean Code of Conduct on Countering Terrorism* – te laten goedkeuren waarin terrorisme ten stelligste wordt veroordeeld: “Today, we reiterate our total condemnation of ter-

25. COM(2005)113 final, *Voorstel voor een Verordening van de Raad tot instelling van een Instrument voor snelle respons en paraatheid bij ernstige noodsituaties*, Brussel, 6 april 2004.

26. COM(2005)438 final, *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the retention of data processed in connection with the provision of public electronic communication services and amending Directive 2002/58/EC*, Brussel, 21 september 2005.

rorism in all its forms and manifestations and our determination to eradicate it and to combat its sponsors".²⁷ Hoewel ze geen overeenstemming bereikten over een gezamenlijke definitie van het begrip 'terrorisme', spraken de Europese lidstaten en hun Mediterrane buurlanden – Marokko, Algerije, Tunesië, Egypte, Jordanië, Libanon, Libië, Syrië, Israël en de Palestijnse Autoriteit – af om in de toekomst nauwer samen te werken in de strijd tegen het internationaal terrorisme, ook in het kader van de Verenigde Naties. Zo stelden de Euromed-landen om niet langer asiel of onderdak te verlenen aan terroristen, om informatie uit te wisselen over terroristen en terroristische netwerken, alsook om terrorisme niet langer te associëren met bepaalde landen, culturen of religies.

Toch maakten de Europese lidstaten deze associatie in de *EU-Strategy for combating radicalisation and recruitment to terrorism* die op 1 december werd goedgekeurd.²⁸ In het document wordt de terroristmedreiging immers gedefinieerd als *moslimterrorisme*: "But the terrorism perpetrated by Al-Qa'ida and extremists inspired by Al-Qa'ida has become the main terrorist threat to the Union. While other types of terrorism continue to pose a serious threat to EU citizens, the Union's response to radicalisation and recruitment focuses on this type of terrorism". Ook uit de voorgestelde aanpak blijkt deze koppeling. Op 1 december hechtten de ministers van justitie voorts hun goedkeuring aan een meer algemene *EU Counter-Terrorism Strategy*.²⁹ Volgens deze strategie vergt terrorismebestrijding Europese samenwerking op vier domeinen: het voorkomen van rekrutering door terroristische organisaties, de bescherming van burgers en basisinfrastructuur, de vervolging van terroristen en het verkleinen van de gevolgen van een aanslag.

C. Illegale en economische migratie

In september en oktober werden de Spaanse enclaves Ceuta en Melilla meerdere malen bestormd door veelal West-Afrikaanse vluchtelingen die zo het Europese grondgebied probeerden te bereiken. Een onderzoeksteam van de Commissie concludeerde dat zowel Marokko als de EU wordt geconfronteerd met een groeiende migratiedruk vanuit Afrika.³⁰ Deze druk zal als gevolg van armoede, conflicten en ecologische problemen enkel toenemen. De onderzoekers adviseerden om de Europese samenwerking met en hulp aan Marokko te versterken, alsook om een dialoog met Algerije op te starten. Voorts moet een omvattend migratiebeleid voor de landen in sub-Sahara-Afrika worden ontwikkeld, aangezien de meeste illegale migranten in het Middellandse Zeegebied uit landen als Mali en Gambia afkomstig zijn. Begin december namen Spanje, Frankrijk en Italië de be-

27. *Euro-Mediterranean Code of Conduct on Countering Terrorism*, Barcelona, 27 november 2004.

28. *EU-Strategy for combating radicalisation and recruitment to terrorism*, Brussel, 1 december 2005.

29. *EU Counter-Terrorism Strategy*, Brussel, 1 december 2005.

30. *Visit to Ceuta and Melilla – Mission Report Technical Mission to Morocco on illegal Migration 7th October- 11th October 2005*, 19 oktober 2005.

slissing om gezamenlijke patrouilles te organiseren in het Middellandse Zeegebied. Ook de Commissie deed voorstellen in dit verband.³¹

Begin 2005 had de Commissie het debat over *economische migratie* heropend. In het *Groenboek* van 11 januari werd deze vorm van selectieve arbeidsmigratie niet enkel omschreven als een oplossing voor het probleem van de vergrijzing van de Europese bevolking en een middel in de realisatie van het Lissabon-proces, maar ook als een manier om illegale migratie te bestrijden.³² De bedoeling is om in de toekomst vooral (hoog)geschoolde migranten uit derde landen toegang te verlenen tot het Europese grondgebied. De Commissie erkende in haar nota dat de beslissing over het aantal migranten dat wordt toegelaten aan de lidstaten toekomt. Omwille van de grensoverschrijdende gevolgen van de voorgestelde migratie en de internationale verplichtingen van de EU pleitte zij evenwel voor een harmonisering van de regelgeving en een gezamenlijke aanpak op Europees niveau. Om de nationale debatten over de toelatingsprocedures voor economische migranten vorm te geven, werden in de tekst vooral vragen gesteld, bijvoorbeeld of de EU het principe van de *green card* moet invoeren, naar analogie met de Verenigde Staten. Op 21 december herhaalde de Commissie haar standpunt inzake economische migratie en lanceerde een actieplan met betrekking tot legale migratie.³³ Op 1 december waren de Europese lidstaten het eens geraakt over een richtlijn met gemeenschappelijke minimumnormen betreffende asielverlening.³⁴

D. De EU op het terrein: nieuwe missies in 2005

Balkan – Op 24 november besloten de Europese lidstaten om het mandaat van de EUPM-politiemissie in Bosnië-Herzegovina te verlengen met één jaar, tot eind 2007. De leiding van de missie werd overgenomen door Vincenzo Coppola (IT). De missie kreeg wel een meer beperkte omvang, zowel in aantal manschappen als in reikwijdte. Aangezien ook het mandaat van de PROXIMA-missie op 14 december afliep, werd dezelfde dag beslist om de Europese aanwezigheid in Macedonië met een half jaar te verlengen. In het kader van de nieuwe EUPAT-missie zullen 30 experts de Macedonische politie adviseren op het vlak van grenscontrole, openbare veiligheid en in de strijd tegen corruptie en georganiseerde misdaad.

Irak – Op 21 februari ging de EU akkoord met het opstarten van een *rule of law*-missie in Irak (EUJUST LEX). Op vraag van de Iraakse autoriteiten krijgen

31. COM(2005)621, *Priority actions for responding to the challenges of migration: First follow-up to Hampton Court*, Brussel, 30 november 2005.

32. COM(2004)811 final, *Green Paper on an EU approach to managing economic migration*, Brussel, 11 januari 2005.

33. European Commission, *Policy Plan on Legal Migration*, 21 december 2005.

34. Council Directive on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing refugee status, Brussel, 17 november 2005.

770 rechters, aanklagers en politie- en penitentiaire ambtenaren sinds midden 2005 een opleiding op het vlak van management en het voeren van gerechtelijke onderzoeken. De missie is beperkt in tijd en duurt één jaar. Aan het hoofd staat Stephen White (GB).

Congo – Op 30 april stuurde de EU uiteindelijk een 30-koppig team naar de Congolese hoofdstad Kinshasa om mee te helpen met de oprichting van een geïntegreerde politie-eenheid (EUPOL KINSHASA). Twee dagen later gingen de Europese lidstaten ook in op de vraag van de Congolese regering om advies en bijstand te verlenen aan de hervorming van de Congolese veiligheidssector. Gedurende twaalf maanden worden acht experts gedetacheerd naar sleutelposities binnen de Congolese administratie, zoals de Generale Staf en het kabinet van de minister van defensie (EUSEC RD CONGO). Hoofd van deze tweede missie is Pierre Joana (FR).

Palestijnse gebieden – Op 14 november stemden de Europese lidstaten in met de oprichting van een politiemissie die de Palestijnse Autoriteit moet ondersteunen in de uitbouw van een effectieve en duurzame politiestructuur. Deze missie, EUPOL COPPS ging van start op 1 januari 2006 en blijft drie jaar actief. Aan de missie nemen 33 officieren deel; de leiding is in handen van Jonathan McIvor (IR). Sinds eind november helpen bovendien 60 Europese waarnemers – politieofficieren en douaneambtenaren – de Palestijnse Autoriteit bij het controleren van de grensovergang tussen Egypte en de Gazastrook in Rafah. Aan het hoofd van deze waarnemersmissie, de EUBAM RAFAH, staat de Italiaan Pietro Pistolese.

Darfur – In juli stonden de EU en de NAVO in voor het luchttransport van Afrikaanse militairen die deelnamen aan de AMIS II-vredesmissie van de Afrikaanse Unie (AU) in Darfur. De EU ondersteunt de werkzaamheden van de AU in Darfur sindsdien niet enkel op financieel en logistiek vlak, maar ook op civiel en politieel vlak (AMIS EU supporting action). Zo geeft een politieteam ondersteuning aan de AMIS II-politiecommandostructuren, de opleiding van het CIVI-POL-personeel en de ontwikkeling van een politie-eenheid binnen het secretariaat van de Afrikaanse Unie. Op 18 juli benoemde de EU de voormalige Finse minister van ontwikkelingssamenwerking Pekka Haavista tot speciale gezant voor het conflictgebied.

Moldavië/Oekraïne – Ten slotte ging op 30 november de EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine van start. In het kader van deze missie zullen de komende twee jaar 69 Europese experts op het gebied van politie en douane de lokale overheden in het grensgebied tussen Oekraïne en Moldavië adviseren en opleiden. Deze grensregio is gekend als een broeihaard van smokkel, fraude en illegale handel. Ferenc Banfi (HU) werd aangesteld als hoofd van de missie.

Tabel 2. Overzichtstabel EU-missies

	2003	2004	2005
Civiele missies			
EUPOL EUPM			
EUPOL PROXIMA			
EUPOL KINSHASA			
EUSEC RD CONGO			
Aceh Monitoring Mission			
EUBAM RAFAH			
EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine			
EUJUST THEMIS			
EUJUST LEX			
Militaire missies			
EUFOR ALTHEA			
Civiel-militaire missies			
AMIS supporting action			

IV. De EU als economische actor

A. De Economische en Monetaire Unie

Ook in 2005 domineerde het thema van de begrotingstekorten de werking van de Economische en Monetaire Unie (EMU). In Duitsland, Frankrijk, Italië, Portugal en Griekenland bleven deze tekorten immers boven de afgesproken drieprocent-norm. Bovendien was de discussie over de aanpassing – lees: versoepeling – van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) in 2004 onbeslist gebleven. Verschillende lidstaten stelden toen voor om bepaalde overheidsuitgaven niet in rekening te brengen bij de berekening van de jaarlijkse overheidstekorten. Schröder zwengelde begin januari het debat opnieuw aan met een opiniestuk in de *Financial Times*.³⁵ Schröder pleitte ervoor om de uitgaven die voortvloeien uit structurele hervormingen alsook specifieke lasten uit te sluiten bij de berekening van de overheidstekorten. Voor Duitsland zouden dit de uitgaven zijn die gepaard gaan met de ontwikkeling van de Oost-Duitse Länder, alsook de bijdrage aan de Europese begroting. Schröder stelde ook voor om pas over te gaan tot sancties als een land

35. *Financial Times*, 17 januari 2005, p. 13.

in gebreke blijft bij de uitvoering van de programma's ter vermindering van de excessieve begrotingstekorten, en niet langer indien dergelijke tekorten tweemaal op rij opduiken. Schröder richtte zijn pijlen ten slotte op de Commissie, en pleitte voor de vrijwaring van de soevereiniteit van de nationale parlementen met betrekking tot hun begrotingsaanpak: "The stability pact will work better if intervention by European institutions in the budgetary sovereignty of national parliaments is only permitted under very limited conditions. Only if their competences are respected will the member states be willing to align their policies more consistently with the economic goals agreed on by the EU".

Schröder's voorstel kreeg niet enkel tegenwind uit Oostenrijk, Finland, Nederland, Zweden en Denemarken; ook de Bundesbank stelde zich kritisch op.³⁶ Een aantal landen in Centraal-Europa waren het voorstel wel genegen. Een versoepeling zou immers ook hun toetreding tot de eurozone vergemakkelijken. Hoe dan ook, aan een versoepeling van de regels van het SGP leek geen ontkomen meer. Naarmate het jaar vorderde, evolueerde het denkwerk in de richting van een regeling waarbij lidstaten met een structureel gezonde financiële situatie, en dus met een beperkte overheidsschuld, meer tijd zouden krijgen om een buitensporig begrotingstekort weg te werken. Ook zouden zij minder onder druk worden gezet om een begroting in evenwicht te bereiken. Voor dergelijke lidstaten zou een beperkt deficit aanvaardbaar moeten zijn. De kwestie werd gedeblokkeerd tijdens de Europese Raad van 22 en 23 maart. Het hervormde pact verkleint in feite de mogelijkheden van de EU om sanctionerend op te treden bij buitensporige begrotingstekorten, maar versterkt de mogelijkheden om preventief op te treden. Wat dit laatste betreft, wordt de nadruk immers sterker gelegd op de afbouw van de jaarlijkse begrotingstekorten en de overheidsschuld tijdens economisch gunstige periodes. De Commissie krijgt hier een meer uitgesproken alarmfunctie toebedeeld. In vergelijking met het oorspronkelijke SGP, is de aandacht voor schuldafbouw onder de nieuwe regeling daarenboven groter. De vermindering van het sanctionerende vermogen van de EU is het gevolg van het feit dat landen bij een negatieve groei ernstige economische omstandigheden kunnen invoeren ter verantwoording van een tekort dat groter is dan drie procent van het BNP. In het oorspronkelijke pact moest deze groei minstens twee procent bedragen.³⁷ Bij kleine overschrijdingen kan een land daarenboven bepaalde uitgaven als ter verschooning invoeren, waaronder ontwikkelingshulp, kosten gepaard gaande met de hervorming van pensioenstelsels of structurele lasten, zo ook de vermelde kost van de Duitse hereniging.

De discussie over de versoepeling van het SGP speelde zich af tegen de achtergrond van een zich herpakkende Amerikaanse dollar. Langzaam maar zeker steeg de waarde van de dollar in 2005 ten opzichte van de euro om half november zijn piek te bereiken. De waardetoeename ten opzichte van het begin

36. *Financial Times*, 18 februari 2005, p. 5.

37. Verordening 1056/2005, artikel 1, lid 1 (in *Publicatieblad EU*, L 174, 7 juli 2005, pp. 5-8).

van het jaar bedroeg toen 13.6%, en dit ondanks een verder groeiend tekort op de Amerikaanse lopende rekening.³⁸ Aan de basis van deze waardetoename lagen niet enkel Amerikaanse en Aziatische oorzaken – zoals de stijging van de Amerikaanse rentevoeten of de toename van het aantal Aziatische investeringen in Amerikaanse overheidsobligaties en aandelen. Ook Europese factoren speelden een rol. De Franse en Nederlandse afkeuringen van het Europees grondwettelijk verdrag, gevolgd door een mislukte Luxemburgse poging om een beslissing over de Europese begroting rond te krijgen (zie verder), versterkten immers het beeld dat de EU aan een malaise ten prooi was gevallen. Anderzijds was dan weer opvallend dat Rusland de waarde van de roebel – die tot dan toe hoofdzakelijk aan de waarde van de dollar gekoppeld werd – voortaan sterker – hoewel niet uitsluitend – aan de waarde van de euro wilde koppelen.³⁹

B. De interne markt

Ook in 2005 werden de ontwikkelingen op het vlak van de Europese interne markt sterk gekleurd door de aanslepende discussie over het voorstel van voormalig Europees Commissaris Frits Bolkestein over de vrijmaking van een belangrijk deel van de Europese dienstensector – ook bekend als de *Bolkestein-richtlijn*. Als gevolg van de aanzwellende kritiek op het voorstel begon de Commissie de voorgestelde richtlijn bij te schaven. Vooral nadat Schröder in februari zijn steun omzette in verzet leek een herziening van het voorstel onontkoombaar.⁴⁰ Commissievoorzitter Barroso liet in maart uitschijnen dat een herziening van het voorstel een optie was en dat hierbij rekening zou worden gehouden met de wensen van het Europees Parlement. Ook de Europese Raad gaf in maart aan dat het voorliggende voorstel moest worden gewijzigd: “Om de groei en de werkgelegenheid te bevorderen en het concurrentievermogen te versterken moet de interne markt voor diensten volledig operationeel zijn, waarbij tegelijk het Europese sociale model behouden blijft. In het licht van het huidige debat, waaruit blijkt dat de huidige formulering van het richtlijnvoorstel niet echt bevredigend is, verlangt de Europese Raad dat er in het kader van het wetgevingsproces alles aan wordt gedaan om een ruime consensus te bereiken die recht doet aan alle genoemde doelstellingen. De Europese Raad merkt op dat efficiënte diensten van algemeen economisch belang een belangrijke factor zijn voor een goed presterende en dynamische economie.”⁴¹ Vooral het Franse argument over het nakende

38. Dat tekort steeg tot 6.2 procent van het Amerikaanse BNP in het vierde kwartaal van 2005.

39. Als gevolg van de waardedaling van de dollar daalde ook de waarde van de roebel en vergrootte de inflatoire druk in Rusland. De Russische beslissing was vrij logisch aangezien na de uitbreiding van 2004 de EU nog belangrijker werd als afzetgebied. Ruim 65 procent van de Russische buitenlandse handel wordt met de EU gedreven.

40. *Financial Times*, 5 februari 2005, p. 4.

41. Zie punt 22 van de conclusies van het voorzitterschap.

referendum over het Europees grondwettelijk verdrag lijkt hier een doorslaggevende rol te hebben gespeeld. De meest controversiële elementen van het voorstel – het *oorspronglandbeginsel* en de sectoriële reikwijdte van de voorgestelde vrijmaking – kwamen echter pas op tafel in februari 2006, en dit naar aanleiding van de bespreking van de gewijzigde tekst door het Europees Parlement.

C. De begrotingsperspectieven voor 2007-2013

Ook de in 2004 gestarte discussie over de begroting voor de periode 2007-2013 kwam pas goed op gang in 2005. De toetreding van nieuwe lidstaten deed hier de vraag rijzen of een substantiële toename van het EU-budget al dan niet noodzakelijk was. In het debat stonden de Commissie, een aantal zuidelijke lidstaten en de meeste nieuwe lidstaten lijnrecht tegenover de groep van netto-betalende lidstaten – Duitsland, Oostenrijk, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Terwijl de eerste groep de omvang van het EU-budget wilde verhogen tot 1.26 procent van het BNP van de EU, streefde de tweede groep naar een beperking ervan tot 1 procent van dit BNP. Het Luxemburgse Voorzitterschap had de moeilijke taak om een oplossing te vinden tegen de Europese Raad van 16 en 17 juni.⁴²

Door de preciaire binnenlandse posities van Schröder en Chirac, was het vrijwel meteen duidelijk dat de Duitse en Franse concessiebereidheid beperkt was. De negatieve referenda-uitslagen in Frankrijk en Nederland maakten de zaken er bovendien niet gemakkelijker op. De politieke averij die Chirac en Balkenende hierbij opliepen, maakte het voor hen immers onmogelijk om veel toegevingen te doen. Er werd bijgevolg vooral gekeken naar de Britse regering. Deze beseftte dat de korting ('rebate') die Groot-Brittannië sinds de Europese Top van Fontainebleau (1984) had genoten politiek onhoudbaar was geworden. Tezelfdertijd stelde zij dat onderhandelingen in dit kader enkel mogelijk waren indien de uitgaven voor het Europees landbouwbeleid en regionaal beleid drastisch zouden worden verminderd. Dit laatste lag moeilijk voor zuidelijke lidstaten zoals Spanje. Zij vreesden immers dat in een dergelijk scenario een gedeelte van de regionale steun die zij ontvangen naar de nieuwe lidstaten zou doorschuiven. Een inkrimping leek echter onvermijdelijk. In de aanloop naar de Europese Raad bleek de Commissie bereid toegevingen te doen en ook het Luxemburgse voorzitterschap dacht in die termen. Omdat de vermindering van de landbouwuitgaven onbespreekbaar was, werd er gesnoeid in het budget voor regionale ontwikkeling. Dit werd min of meer gekoppeld werd aan een plafonnering van de Britse korting op

42. De tijd drong omdat er voor de goedkeuring van een *Eigen Middelenbesluit* een procedure gevolgd moet worden waarbij het besluit niet alleen bij unanimitieit door de Raad goedgekeurd moet worden, maar ook door elk van de vijftwintig lidstaten moet worden geratificeerd. Dat kost tijd, net als de technische uitvoeringsmaatregelen die een nieuwe inkomstenbegroting vereist.

ongeveer 5.5 miljard euro.⁴³ Ook werd een plafonnering van de BTW-bijdragen van de voornaamste netto-betalers voorgesteld.⁴⁴ Tevens zou er bespaard worden op het onderzoeksbudget. Met dit alles streefde het Luxemburgse voorzitterschap naar een jaarlijks budget van ruim 900 miljard euro, wat neerkomt op ongeveer 1.1 procent van het BNP van de EU. Dit was lager dan wat de Commissie voorstond, maar hoger dan wat de grootste netto-betalers hadden voorgesteld. Frankrijk en Duitsland bleven zich echter verzetten tegen de koppeling die de Britse regering maakte tussen het beperken van de Britse korting en de hervorming van het landbouwbeleid. EU-Voorzitter Juncker moest dan ook de fakkel doorgeven aan Tony Blair zonder begrotingsakkoord.

Pas in de aanloop naar de informele Europese Raad van Hampton Court (27 oktober 2005) kreeg de Britse strategie gestalte. De vraag naar een hervorming van het landbouwbeleid, werd vervangen door de vraag naar een perspectief op hervorming. Tevens steunde het Britse voorzitterschap het voorstel van de Commissie om een Globaliseringsfonds ("Globalization Adjustment Fund") op te richten, met middelen die de lidstaten moeten helpen de schokken van de globalisering op te vangen, zoals de financiering van opleidingen voor personen die door herstructureringen werkloos zijn geworden. Steeds meer geraakte het begrotingsdebat verweven met de onderhandelingen op het gebied van handel die werden gevoerd in het kader van de WTO, waarin landbouw centraal stond.⁴⁵ Daarnaast dook ook een oude verkiezingsbelofte van Chirac op, namelijk om verminderde BTW-tarieven toe te passen op restaurantmaaltijden.

Pas op 5 december – tien dagen voor de aanvang van de Europese Raad – kwam het Britse voorzitterschap met cijfers voor de dag. Dit kaderde in de Britse strategie om de discussies over de cijfers aan een maximale druk tot compromis bloot te stellen. De totale omvang van het door de Britten voorgestelde budget bedroeg 847 miljard euro per jaar. Wel lieten de Britten doorschemeren dat ze met een ver-

43. Met deze plafonnering zou een einde komen aan de stijgende trend van de korting die op dit moment 4.6 miljard euro bedraagt. Schattingen van de Commissie raamden dat de korting zou oplopen tot ruim 8 miljard euro in 2013. Het Luxemburgse voorzitterschap paste een dubbele strategie toe om de druk op de Britse regering verder op te voeren: enerzijds via toegevingen van andere nettobetalers, anderzijds door een iets hoger kortingsplafond aan te bieden – 5.5 in plaats van 4.6 miljard euro. Volledig succesvol was deze benadering echter niet. Niet alleen verminderde het Britse verzet niet, ook formuleerden andere nettobetalers hun eisen.

44. *Financial Times*, 19 mei 2005, p. 1.

45. Concreet ging het hier over het Franse verzet tegen een voorstel van de Commissie over de verlaging van de invoertarieven voor landbouw. Tijdens de Europese Raad van 15-16 december waren de WTO-onderhandelingen nooit veraf, aangezien de Ministeriële Conferentie in Hong Kong in een beslissende fase terecht kwam. Uiteindelijk zegde de EU in Hong Kong toe om alle landbouwexportsubsidies tegen 2013 te elimineren, op voorwaarde dat tegen eind april 2006 een akkoord over de modaliteiten zou worden bereikt, alsook dat de handelspartners van de EU soortgelijke toegevingen zouden doen op het vlak van voedselhulp, exportkredieten en staatsmonopolies verantwoordelijk voor de uitvoer van landbouwgoederen.

minderung van hun korting konden leven indien deze zou worden doorgevoerd door de regionale steun voor de nieuwe lidstaten van de berekening van de korting uit te sluiten. Zo konden zij hun korting behouden en tegelijkertijd hun solidariteit met de nieuwe lidstaten tonen. Vrijwel alle lidstaten gaven aan dat de voorgestelde korting te beperkt was. Bovendien impliceerde het Britse plan een duidelijke vermindering van de financiële steun aan de lidstaten op het vlak van transportinfrastructuur en milieu. Het voorziene budget van 160 miljard euro werd met ruim 14 miljard verminderd. Ook stelde de Britten een *midterm review* van de begroting voor, met een tussentijdse herziening van de financiering van het gemeenschappelijke landbouwbeleid in hun achterhoofd.

Op basis van een gewijzigde versie van dit voorstel werden de beslissende onderhandelingen gevoerd tijdens de Europese Raad van 15 en 16 december. Voor kersvers Duits Kanselier Angela Merkel was hier een glansrol weggelegd. Zij was het die Chirac ervan overtuigde om zijn vraag voor de vermindering van de Britse korting met 14 miljard euro terug te brengen tot 10.3 miljard. Ook hield ze het been stijf toen Chirac de verlaging van de BTW aankaartte. Merkel kon onmogelijk instemmen met zulk een verlaging en tezelfdertijd de BTW in eigen land verhogen. Ten slotte speelde ze samen met het Britse voorzitterschap een centrale rol in het overtuigen van de nieuwe Poolse premier Kazimierz Marcinkiewicz om het voorgestelde pakket te aanvaarden. Merkel stemde in om het totale budget op 862 miljard euro te begrenzen, maar ook om 100 miljoen van de regionale steun die voor de Oost-Duitse Länder was voorzien naar Polen door te schuiven.⁴⁶ Toch haalden ook de Britse onderhandelaars hun slag thuis, aangezien vanaf 2009 de gevraagde *midterm review* kan worden doorgevoerd. De druk om na de negatieve referenda over de Europese grondwet een nieuwe mislukking te voorkomen, speelde ongetwijfeld een belangrijke rol in de sluiting van het akkoord in de vroege uren van 17 december.

46. Dus op 1.045 procent van het BNP van de EU – het Britse voorstel had dit op 1.030 procent begrensd.

SUMMARY

The deepest crisis ever? The EU in 2005

On December 1st 2005, Belgian Prime Minister Guy Verhofstadt proposed the creation of a 'United States of Europe': a core group of Eurozone countries surrounded by a confederation of states. A European social-economic policy, technology cooperation, a common justice and security policy, a common diplomacy and army will make the EU stronger and less patronizing, said Verhofstadt. In this article, we look back over the main political and economic developments in the EU in 2005. This year will probably go down in EU history as the year in which the constitutional treaty was rejected. Yet, as demonstrated, despite a feeling of total malaise, a number of knotty dossiers came to a conclusion and new initiatives were taken.

Het Vlaamse politiek gebeuren in 2005

I.	Regering	243
II.	Parlement	248
III.	Bestuurlijke organisatie	248
IV.	Begrotingsbeleid	253
V.	Economie en werkgelegenheid	260
VI.	Infrastructuur en mobiliteit	267
VII.	Ruimtelijke ordening en milieubeleid	272
VIII.	Onderwijs	277
IX.	Welzijn	281
X.	Media	285
XI.	Energie	288
XII.	Varia	290

Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2005

Bart Haeck

Licentiaat in de Rechten
Politiek redacteur bij De Tijd

Zoals in vorige legislaturen in Vlaanderen werd het politieke gebeuren in 2005 beheerst door het beleid van de Vlaamse regering. Van start gegaan in juli 2004, was de regering-Leterme toe aan haar eerste jaar van beleidsvoering. Ze had de beschikking over een begroting van meer dan 18 miljard euro en initieerde – zoals vorige Vlaamse regeringen – het overgrote deel van de decreten in het Vlaams Parlement. Begroting en decreetgeving zijn haar voornaamste, maar lang niet haar enige beleidsinstrumenten.¹ Tientallen maatregelen en beslissingen werden in 2005 genomen.²

Grote, ingrijpende beslissingen kon, noch mocht politiek Vlaanderen echter nemen. Daarvoor werd uitgekeken naar de regeringsonderhandelingen op federaal vlak, die in 2007 werden verwacht en waarvan de Vlaamse regering hoopte grote bevoegdheidspakketten inzake werkgelegenheidsbeleid en volksgezondheid naar Vlaanderen over te hevelen om op die manier de Vlaamse bevoegdheden homogeen te maken.

I. Regering

Spanningen B-H-V – Het mislukken van de onderhandelingen over de splitsing van de kieskring en het gerechtelijk arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde veroorzaakte grote spanningen in de Vlaamse regering.³ De meerderheidspartijen hadden immers in 2004 de ‘onverwijilde splitsing’ van de kieskring in hun regeer-

1. VLAAMS PARLEMENT, Jaarverslag 2004 en 2004-2005, Brussel, 2005, 169 p., www.vlaams-parlement.be.
2. Voor uitgebreide statistieken over het Vlaams beleid, zie: VRIND 2004/2005, Vlaamse Regionale Indicatoren, Brussel, Vlaamse Gemeenschap, Administratie Planning en Statistiek, 2005, 434 p.
3. Zie in dit jaarboek: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 2005.

akkoord ingeschreven, een bepaling waarmee ze het engagement uit de 13 mei-verklaring hadden overgenomen.⁴

Op 26 januari 2005 was het al tot een vertrouwenscrisis gekomen toen de federale meerderheidspartijen beslisten de behandeling van het B-H-V-wetsvoorstel op te schorten tot 23 februari. Toppolitici van de CD&V en de N-VA hielden 's avonds apart topberaad. Nadien overlegden de twee partijvoorzitters, Jo Vandeurzen en Bart De Wever en legden ze een gemeenschappelijke verklaring af. Ze zeiden 'uitermate ontgoocheld' te zijn over wat in de kamercommissie Binnenlandse Zaken was gebeurd en verweten de VLD en de SP.A een 'inbreuk' op het regeerakkoord te plegen. Ze deelden ook mee dat CD&V en de N-VA niet langer zouden deelnemen aan de werkgroep in het kader van de Interministeriële Conferentie voor Institutionele Hervormingen, die werd opgericht om een oplossing te vinden voor de splitsing van B-H-V.

Op 2 maart kondigden vijf parlementsleden van CD&V en de N-VA – Eric Van Rompuy, Luc Van den Brande, Tom Dehaene, Bart De Wever en Mark Demesmaeker – in de plenaire vergadering aan niet langer mee te stemmen met de meerderheid, maar zich te onthouden. In zijn stemverklaring zei Demesmaeker dat hij zijn geloof en vertrouwen in de coalitie opschortte, tot uitgevoerd werd wat in het regeerakkoord stond. Van Rompuy riep SP.A-voorzitter Steve Stevaert en VLD-voorzitter Bart Somers, beiden aanwezig in het halfrond, op om hun woord gestand te doen, omdat zoniet de geloofwaardigheid van de hele regering in het gedrang zou komen.

In *Wakker op Zondag*, een programma van de Antwerpse regionale zender ATV, zei De Wever op 13 maart dat de N-VA de engagementen in enkele VLD-dossiers zou opzeggen als er niet snel schot in het B-H-V-dossier kwam. Hij voegde eraan toe dat de N-VA er niet aan dacht uit de Vlaamse regering te stappen.

De groep parlementsleden van CD&V en de N-VA die zich bij de stemmingen onthielden, breidde zich op woensdag 13 april tot dertien.⁵ Tijdens het vragenuurtje zei minister-president Leterme dat hij er nog steeds op rekende dat de VLD en de SP.A in het federale parlement het B-H-V-wetsvoorstel mee zouden goedkeuren.

Volgens *De Morgen* voerden CD&V/N-VA en SP.A/Spirit in de week 18 tot 24 april geheim topperleg over de vraag hoe ze de VLD de rekening konden pre-

4. Op 13 mei 2004 ondertekenden de toenmalige minister-president, Bart Somers (VLD), de toenmalige minister van Binnenlands Beleid, Paul Van Grembergen (Spirit), de toenmalige partijvoorzitters Dirk Sterckx (VLD), Steve Stevaert (SP.A) en Els Van Weert (Spirit), en drie van de vijf burgemeesters van het Uitvoerend Comité van de Conferentie van Burgemeesters een gemeenschappelijke verklaring om de splitsing van B-H-V op de agenda van het federaal parlement te zetten en onverwijld te laten goedkeuren. Zie verder: M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 160 en B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, p. 333.
5. Het ging om de CD&V'ers Hubert Brouns, Stefaan De Clerck, Tom Dehaene, Erik Matthijs, Jan Peeters, Luc Van den Brande, Koen Van den Heuvel, Eric Van Rompuy, Jan Verfaillie en de N-VA'ers Bart De Wever, Mark Demesmaeker, Jan Peumans en Jan Loones. Die laatste was weliswaar afwezig op de plenaire zitting van 13 april, maar behoorde tot de dertien.

senteren over het mislukken van de B-H-V-onderhandelingen en over hoe ze de belastingverlaging konden terugschroeven. Minister-president Leterme reageerde dat het verhaal 'overtrokken' was.

Naarmate het duidelijk werd dat de B-H-V-onderhandelingen op een fiasco afstevenden, nam de politieke spanning in de Vlaamse regering toe. 'Als alle beloften en het regeerakkoord een vodje papier zijn, is er een fundamenteel probleem,' stelde Yves Leterme op 23 april in *De Standaard*. Twee dagen later verklaarde minister Bert Anciaux in *Het Laatste Nieuws* dat zijn partij uit de Vlaamse regering zou stappen indien Brussel-Halle-Vilvoorde niet werd gesplitst. Zijn partijgenote, federaal staatssecretaris Els Van Weert, verklaarde diezelfde dag dat ook zij zich niet aan haar post ging vastklampen als zou blijken dat Spirit belangrijke punten van het partijprogramma niet kon verwezenlijken.

De Wever waarschuwde er in *De Standaard* van 25 april voor dat als B-H-V niet werd gesplitst het regeerakkoord zou vervallen en ook de door de VLD bekomen belastingkorting niet zou doorgaan.

Toen premier Verhofstadt op 11 mei aan de Koning en in de Kamer bekendmaakte dat de federale regering geen meerderheid had gevonden om de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde te splitsen, brak in de Vlaamse regering een crisis uit. Minister-president Leterme sprak van 'een serieus politiek probleem', zei dat het Vlaams regeerakkoord 'manifest geschonden was' en dat de regering 'niet zomaar tot de orde van de dag kon overgaan.'

Leterme schorste daarom op 12 mei de activiteiten van de Vlaamse regering en vroeg het Vlaams Parlement het aangekondigde debat over B-H-V te schrappen. Het Uitgebreid Bureau van het Vlaams Parlement ging op die vraag in en schorste de vergaderingen. De minister-president deelde mee dat hij van de VLD en de SP.A 'vertrouwen wekkende maatregelen' verwachtte. Minister-vice-president Fientje Moerman reageerde dat de VLD geen signaal ging geven en zei dat CD&V en N-VA het vertrouwensprobleem stelden, niet de VLD. Volgens haar was het aan Leterme om als minister-president voorstellen te doen. Heronderhandelen van het regeerakkoord of het herschikken van bevoegdheden was geen optie, waarschuwde Moerman. Ze reageerde daarmee impliciet op Eric Van Rompuy, die op de RTBf-televisie had gevraagd dat Marino Keulen zijn bevoegdheid Binnenlands Beleid zou afgeven en Frank Vandenbroucke hetzelfde zou doen voor de Vlaamse Rand. SP.A-voorzitter Steve Stevaert zei dat 'dit een vaudeville is waar wij een grote verantwoordelijkheid voor dragen, maar die vaudeville moet nu stoppen.' Op 13 mei deden de VLD en de SP.A dan toch voorstellen om het vertrouwen te herstellen, waarna enkele dagen van discrete onderhandelingen volgden.

Minister-president Leterme las op 18 mei in het Vlaams Parlement een aanvullende regeringsverklaring voor, waarin hij verklaarde dat de Vlaamse regering achter de eis tot een splitsing van B-H-V bleef staan, maar niet bereid was de prijs te betalen die de Franstalige politici vroegen. 'De Vlaamse regering verwerpt unaniem elk initiatief dat ertoe zou leiden dat het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest wordt uitgebreid, dat de taalwetgeving in Brussel eenzijdig wordt versoepeld, dat inschrijvingsrechten en andere bijkomende voorrech-

ten voor Franstalige inwoners in Vlaanderen worden vastgesteld of dat de Franse Gemeenschap bevoegdheid krijgt in Vlaanderen', zei Leterme.

Als reactie op het mislukken van de B-H-V-onderhandelingen kondigde Leterme een verscherpt beleid voor de Vlaamse rand aan. De belangrijkste onderdelen daarvan waren een nieuwe omzendbrief over de interpretatie van de rondzendbrieven-Peeters,⁶ initiatieven om de pedagogische inspectie in het Franstalig onderwijs in de faciliteitengemeenten te laten gebeuren door Vlaamse ambtenaren, een decreet om te verzekeren dat wie een uitvoerend mandaat in een gemeente uitvoert behoorlijk Nederlands spreekt en begrijpt, een extra investering van 25 miljoen euro in sociale woningen en projecten rond taalvaardigheid in de basisscholen en voor werkzoekenden. De minister-president sprak ook van een nieuwe Vlaamse grondwet en een studie naar de transfers.⁷

Leterme benadrukte in zijn toespraak dat de politici waren gestoten op de grenzen van het Belgisch overlegmodel en het coöperatief federalisme. Hij gaf ook toe dat het een teleurstelling was dat 'één van de belangrijkste instrumenten om de verfransing van de Vlaamse Rand rond Brussel tegen te gaan, op dat moment niet realiseerbaar bleek. De minister-president waarschuwde wel dat niemand moest denken 'dat het debat ten gronde van de baan is'.

De dag na de toespraak, 19 mei, kwam de partijraad van de N-VA bijeen. Met 100 stemmen voor, 16 onthoudingen en 2 tegenstemmen werd beslist om in de Vlaamse regering te blijven. Op 20 mei bevestigden CD&V, de VLD, SP.A-Spirit en de N-VA hun vertrouwen in de Vlaamse regering.

Nadien keerde de communautaire rust wat terug. Op 18 oktober bracht de nieuwe Waalse minister-president, Elio Di Rupo (PS),⁸ een officieel bezoek aan de Vlaamse minister-president Leterme. Op een gemeenschappelijke persconferentie deelden ze mee dat ze gemeenschappelijke actie zouden ondernemen in enkele concrete dossiers,⁹ maar gaven ze toe dat ze het oneens bleven over verdere stappen in de staatshervorming.

6. Op 23 december 2004 had de Raad van State in vijf arresten geoordeeld dat de rondzendbrieven-Peeters en -Martens de taalwetgeving op een correcte manier interpreteerden en wettelijk waren. De nieuwe rondzendbrief-Keulen herbevestigde de twee vorige rondzendbrieven en verduidelijkte ze via letterlijke citaten uit de arresten. Hij bepaalde ook dat de oproepingsbrieven voor de verkiezingen in het Nederlands moeten worden gestuurd.
7. Bij besluit van 28 oktober werd Vlabinvest, het investeringsfonds voor grond- en woonbeleid in Vlaams-Brabant, actief in 39 gemeenten in plaats van 9. Bij besluit van 8 november trok de Vlaamse regering het budget voor lessen Nederlands in de Vlaamse Rand op met 5 miljoen euro.
8. Di Rupo was op 6 oktober 2005 zijn partijgenoot Jean-Claude Van Cauwenberghe opgevolgd als Waals minister-president, nadat die laatste moest opstappen na een schandaal bij de sociale huisvestingsmaatschappij La Carolorégienne.
9. Leterme en Di Rupo besloten een werkgroep op te richten om het verkeersinfarct op de snelweg Rijsel-Doornik-Brussel in Halle op te lossen en beslisten de arbeidsmobiliteit tussen Henegouwen en West-Vlaanderen aan te moedigen. Bij de federale regering zouden ze er samen op aandringen dat gewestsubsidies niet werden belast.

Andere spanningen – In het eerste halfjaar kwam het herhaaldelijk tot een openlijk meningsverschil tussen de VLD en de SP.A over de belastingverlaging. In januari al, op de nieuwjaarsreceptie van de SP.A, stelde partijvoorzitter Steve Stevaert voor om de premie van 25 euro voor de zorgverzekering te verrekenen met de belastingverlaging. Nadat minister van Financiën Dirk Van Mechelen later in januari al de grote lijnen van de belastingverlaging had publiek gemaakt in de commissie voor Financiën, stelde vice-minister-president Frank Vandenbroucke de maatregel nog herhaaldelijk ter discussie.¹⁰

In december bleek ten slotte zowel in het Vlaams Parlement als in de media dat de meerderheidspartijen grote meningsverschillen hadden in enkele dossiers. Zo kantte de VLD zich tegen het voorstel van minister Van Brempt om de maximumsnelheid voor vrachtwagens op autosnelwegen te verlagen tot 80 km per uur.¹¹ Tussen de SP.A en de VLD rees ook onenigheid over de woonuitbreidingsgebieden.¹² De socialistische partij stelde voor om een derde van de aan te snijden woonuitbreidingsgebieden aan 60 procent van de marktprijs te verkopen, terwijl de VLD de markt wilde laten spelen. Beide SP.A-voorstellen waren tegen het eind van het jaar niet overgenomen door de regering.

De VLD en de CD&V botsten ook over het jeugdsanctierecht.¹³ De VLD was voorstander van een strengere aanpak van jonge criminelen dan minister van Welzijn Inge Vervotte. Op 12 december legden beide partijen tijdens een actualiteitsdebat het conflict bij, waarna er een probleem rees met de regering van de Franse Gemeenschap. Voor het einde van het jaar kwam er geen oplossing.

Verder was de VLD pleitbezorger van dienstencheques voor kinderopvang,¹⁴ terwijl minister Vervotte voor collectieve opvang was. De Vlaamse regering stelde de beslissing daarover uit tot in 2006.

Tijdens het begrotingsdebat op 20 december 2005 gaven de meerderheidspartijen toe dat de eensgezindheid moest terugkomen. CD&V-fractieleider Ludwig Caluwé zei dat de politieke discussie tussen de coalitiepartners de laatste weken was ontaard in een scheldpartij en niet over de inhoud ging. SP.A-fractieleidster Caroline Gennez zei dat de realiteitswaarde van het begrotingsdocument groter was dan de politieke discussies van de laatste weken.

Ziekte Anciaux – In mei was de Spirit-minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, Bert Anciaux, enkele weken afwezig door ziekte. De Vlaamse regering besliste op 20 mei zijn bevoegdheid Brussel tijdelijk over te dragen aan Frank Vandenbroucke. Kathleen Van Brempt nam ad interim de bevoegdheden Cultuur, Jeugd en Sport waar.

10. Zie infra: IV. Begrotingsbeleid.

11. Zie infra: VI. Infrastructuur en mobiliteit.

12. Zie infra: VII. Ruimtelijke ordening en milieubeleid.

13. Zie infra: IX. Welzijn.

14. *Ibidem*.

II. Parlement

Vredesinstituut – Het Vlaams Parlement installeerde op 27 januari de raad van bestuur van het Vlaams Instituut voor Vrede en Geweldpreventie, afgekort het Vredesinstituut. Voormalig Europees parlamentslid Nelly Maes (Spirit) werd voorzitter van de raad van bestuur, die negentien leden telde. De politieke fracties van het Vlaams Parlement wezen er zes aan, de SERV vier, de VLIR en de Vlaamse vredesbewegingen elk drie. De raad van bestuur coöpteerde daarna drie leden.

Controle verkiezingsuitgaven – De Vlaamse Controlecommissie voor de Verkiezingsuitgaven keurde op 28 februari 2005 haar eindverslag goed over de controle op de verkiezingsuitgaven van het Vlaams Parlement van 13 juni 2004. Partijen die aan die verkiezingen deelnamen, gaven samen 4,383 miljoen euro uit, al waren in dat bedrag ook de kosten voor de Europese verkiezingen meegerekend. De kandidaten gaven samen nog eens 7 miljoen euro uit. Zesentwintig kandidaten dienden geen aangifte in.

Voorzitterschap – In augustus herleefden in de pers de geruchten dat Norbert De Batselier na tweeënhalf jaar zou opstappen als voorzitter van het Vlaams Parlement.¹⁵ De aanleiding daarvoor was de beslissing van de federale minister van Financiën, Didier Reynders, om het mandaat van Jean-Pierre Pauwels als directeur van de Nationale Bank met een jaar te verlengen. Pauwels stond bekend als een socialist omdat hij tussen 1977 en 1981 kabinetschef was geweest van de toenmalige minister van Economische Zaken, Willy Claes. Dat het mandaat met één jaar werd verlengd, voedde de stelling dat de socialist De Batselier in september 2006 Pauwels zou opvolgen bij de Nationale Bank, zodat hij halfweg de legislatuur van het Vlaamse Parlement het voorzitterschap zou overlaten aan een VLD'er.

Petitierecht – Met het decreet van 8 juli (B.S. 29 juli 2005) en een wijziging aan het reglement verfijnde het Vlaams Parlement de toepassing van het petitierecht. Volgens artikel 28 van de grondwet heeft iedereen het recht verzoekschriften 'door een of meer personen ondertekend' bij de openbare overheden in te dienen. Door het decreet krijgen burgers die een verzoekschrift bij het Vlaams Parlement indienen, niet langer de zekerheid dat het grondig wordt behandeld. Alleen voor collectieve verzoekschriften met ten minste 15.000 handtekeningen blijft die garantie bestaan.

III. Bestuurlijke organisatie

Wervingsstop en besparing administratie – De Vlaamse ambtenarenvakbonden voerden in het voorjaar protest tegen de wervingsstop die de Vlaamse regering na

15. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 334.

haar eerste begrotingsoverleg had afgekondigd.¹⁶ De vakbonden verspreidden stickers met 'Stop Wervingsstop', hielden informatievergaderingen en legden op 25 maart in de administratieve centra het werk neer. Het ging om de eerste staking van de Vlaamse ambtenaren uit onvrede met het personeelsbeleid in de geschiedenis van de Vlaamse administratie.

Minister van Bestuurszaken Geert Bourgeois (N-VA) probeerde het conflict te ontmijnen door de topambtenaren mee te laten beslissen over de wervingsstop en hen alternatieve besparingen te laten voorstellen. Toch bleven de bonden tussen begin februari en de staking van 25 maart weg van de onderhandelingstafel.

Een week na de staking stuurden het socialistisch ACOD en het christelijk CCOD een brief naar Leterme waarin ze dreigden met hardere acties, die de economie pijn zouden doen. Ze eisten dat de Vlaamse regering de wervingsstop volledig introk, de bestaande personeelsplannen volledig uitvoerde, alternatieve besparingen zocht en terugkwam op haar beslissing om het recht op vervroegd pensioen voor ambtenaren te laten uitdoven.

Op de ministerraad van 22 april besliste de Vlaamse regering de wervingsstop op te heffen. De Vlaamse administratie mocht vertrekkende ambtenaren opnieuw vervangen, zolang het totale personeelsbestand niet steeg. De vakbonden bleven daarop hun geplande protestacties tijdens de Vlaanderendag van 24 april af.

De Vlaamse regering bleef wel op zoek naar alternatieve besparingen. Ondertussen was namelijk duidelijk geworden dat de wervingsstop de Vlaamse begroting minder zou opleveren dan verwacht. Na de ministerraad van 4 februari bleek dat de wervingsstop slechts goed was voor een besparing van 13 miljoen euro, in plaats van de geraamde 35,8 miljoen euro.

Als alternatief voor de wervingsstop hadden de vakbonden voorgesteld minder consultants en minder kantoorruimte te gebruiken. De Vlaamse regering ging op dat laatste voorstel in. *De Tijd* meldde op 12 september dat de regering ernaar streefde nog 23 vierkante meter kantoorruimte per ambtenaar te gebruiken, een derde minder dan de 35 vierkante meter waarover ze in 2005 beschikte. De besparing kon oplopen tot 18,5 miljoen euro.

Hervorming administratie – De Vlaamse regering rondde in 2005 de operatie Beter Bestuurlijk Beleid, of de hervorming van de administratie, grotendeels af.¹⁷ Ze richtte nog acht intern verzelfstandigde agentschappen (IVA's) op – waaronder de Vlaamse Regulator voor de Media, het Agentschap Economie en het Vlaams Agentschap voor Internationale samenwerking – en benoemde bij besluit van 23 december 2005 46 van de 70 topambtenaren in de vernieuwde administratie. Voor het departement Economie, Wetenschap en Innovatie en het departement Werk en Sociale Economie was er eind 2005 nog geen departementshoofd.

16. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 336-337.

17. De laatste golf agentschappen zou pas op 1 april 2006 van start gaan. De derde en laatste ronde van de benoemingen gebeurde nog later.

Dat slechts 46 van de 70 vacatures waren ingevuld, had te maken met de selectie-procedure. In een eerste ronde, die eind 2005 was afgerond, konden alleen top-ambtenaren uit de vorige administratie zich kandidaat stellen. In de tweede ronde, die pas begin 2006 startte, konden ook lagere ambtenaren dat. Als er dan nog vacatures open bleven, kwam er een derde, voor iedereen toegankelijke ronde.

Bij besluit van 3 juni (B.S. 22 september 2005) is de Vlaamse administratie sinds 1 januari 2006 ingedeeld in dertien departementen:

- Algemeen overheidsbeleid
- Bestuurszaken
- Financiën en Begroting
- Buitenlands Beleid, Buitenlandse Handel, Internationale Samenwerking en Toerisme
- Economie, Wetenschap en Innovatie
- Onderwijs en Vorming
- Welzijn, Gezondheid en Gezin
- Cultuur, Jeugd, Sport en Media
- Werk en Sociale Economie
- Landbouw en Visserij
- Leefmilieu, Natuur, Energie
- Mobiliteit en Openbare Werken
- Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed.

Organisatie lokale besturen – Bij decreet van 15 juli (B.S. 31 augustus 2005) wijzigde het Vlaams Parlement, gebruik makend van de bevoegdheden die het in 2001 kreeg in het Lambermont-akkoord, de politieke en administratieve werking van de 308 Vlaamse gemeenten. Het zogenaamde Gemeentedecreet zou van kracht worden op 1 januari 2007 – na de lokale verkiezingen van oktober 2006 – en vervangt de federale gemeentewet.

De gemeentes krijgen meer autonomie. De gemeenteraad mag zelf zijn voorzitter uit de raad kiezen, terwijl de voorzitter vroeger van rechtswege de burgemeester was. De gemeente krijgt ook de mogelijkheid het aantal schepenen te verminderen.¹⁸ De schepenen worden niet langer verkozen in een geheime stemming, maar benoemd door de gemeenteraad. Dat gebeurt via een voordrachtsakte, ondertekend door de helft van de raadsleden én door de helft van de verkozenen van de lijst waarop de kandidaat-schepenen deelnam aan de verkiezingen. Die akte kan vermelden wanneer een uitvoerend mandaat of het mandaat van de voorzitter van de gemeenteraad afloopt. Het schepencollege moet verder minstens één vrouw en één man bevatten.

18. De gemeente Voeren en de zes faciliteitengemeenten rond Brussel beschikken niet over die mogelijkheid, omdat zij sinds 1988 onder de zogenaamde Pacificatiewet vielen. De schepenen worden er daarom rechtstreeks verkozen. In sommige gemeenten was de laatst verkozen schepen een politicus van een Vlaamse partij, waardoor de Franstaligen de enige 'Vlaamse' schepenen uit het schepencollege zouden kunnen weren.

De relatie tussen de gemeente en het OCMW wordt hechter. De OCMW-voorzitter kan lid worden van het college van burgemeester en schepenen. Vanaf 2012 wordt dat verplicht. De gemeente en het OCMW kunnen ook makkelijker gebruik maken van elkaars diensten en personeel.

Voor de administratieve organisatie was de belangrijkste verandering dat de functie van gemeenteontvanger wordt opgesplitst in een financieel beheerder en een gemeentesecretaris. De eerste int de gemeentebelastingen, staat in voor de krediet- en wetmatigheidscontrole van de gemeenteraads- en collegebesluiten met budgettaire gevolgen en doet het thesauriebeheer en de boekhouding onder verantwoordelijkheid van de gemeentesecretaris. Die gemeentesecretaris is verantwoordelijk voor de betalingen. Naar het voorbeeld van de Vlaamse administratie kan de lokale administratie intern en extern verzelfstandigde agentschappen oprichten. In het personeelsbeleid wordt het makkelijker medewerkers contractueel aan te werven en wordt het toezicht en tuchtstelsel eenvoudiger.

Het Gemeentedecreet voorzag verder in nieuwe instrumenten voor participatie. De gemeenteraadscommissies zijn voortaan openbaar onder dezelfde voorwaarden als de gemeenteraadszittingen en een gemeente moet een procedure ontwikkelen voor de behandeling van klachten van burgers. Burgers moeten binnen de drie maanden een gemotiveerd antwoord krijgen op een verzoekschrift.

Het gemeentedecreet voerde de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester niet in en legde ook geen cumulverbod op tussen een parlementair mandaat en een schepen- of burgemeesterambt, twee voorstellen die ook tijdens de vorige legislatuur waren besproken. De discussie over de rechtstreekse verkiezing van de burgemeester was voor de vorige paars-groene regering-Somers een struikelblok gebleken om het Gemeentedecreet aan te nemen.¹⁹

Met het provinciedecreet van 9 december (B.S. 29 december 2005) wijzigt het Vlaams Parlement ook de organisatie van de provincies. De hervorming is grotendeels op de principes van het Gemeentedecreet geënt: de provincie krijgt meer autonomie, de administratie krijgt meer armslag, de financiële transparantie wordt groter en de burgerparticipatie wordt bevorderd. De gouverneur blijft de commissaris van de Vlaamse regering voor het ondersteunen van de lokale besturen, de commissaris van de federale regering voor de veiligheidstaken en de voorzitter van de bestendige deputatie zonder stemrecht.

Kiesdecreet – De Vlaamse regering vatte de voorbereidingen aan van het kiesdecreet, dat de federale wetgeving voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen zou vervangen. De minister van Binnenlands Bestuur, Marino Keulen, en de minister van Gelijke Kansen, Kathleen Van Brempt, stelden het ontwerp van decreet op 11 februari aan de pers voor. Opvallende innovaties waren het afschaffen van de overdracht van de lijststem naar de kandidaten in volgorde van hun rangschikking en de verplichting om evenveel mannen als vrouwen op de kieslijsten

19. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 307.

te zetten.²⁰ De eerste drie plaatsen van de lijst moeten worden ingenomen door twee vrouwen en een man, of twee mannen en een vrouw. Andere nieuwigheden zijn dat vanaf de verkiezingen van oktober 2006 beide geslachten moesten vertegenwoordigd zijn in iedere schependraad, OCMW-raad en bestendige deputatie.

Over het afschaffen van de lijststem rees nadien onenigheid.

Op 15 juli deelden de meerderheidspartijen mee dat ze het ontwerp van kiesdecreet gingen amenderen. Volgens persberichten was dat gebeurd na protest van de 'kleine' partijen Spirit en N-VA, die vreesden dat de kandidaten van kleine kartelpartners te weinig voorkeurstemmen zouden halen om te worden verkozen. Het compromis luidde daarom dat de lijststem geen enkele invloed heeft op wie effectief wordt verkozen, maar wel op wie aftredende gemeenteraadsleden mag vervangen. De 'pot' van de lijststemmen speelt voor de helft mee bij het bepalen van de volgorde van de opvolgers.

Het politiek compromis stuitte op kritiek van de Hoge Raad van Binnenlands Bestuur en de Raad van State. De Hoge Raad zei dat het kiesstelsel zou worden gebruikt in partijpolitieke spelletjes. In zijn advies op het ontwerp van kiesdecreet zei de Raad van State dat de regering geen redelijke verantwoording gaf voor het verschil in behandeling van de kandidaten. Op 29 november kondigde Vlaams parlements lid Jef Tavernier (Groen!) aan dat hij het kiesdecreet, eenmaal aangenomen, zou aanvechten bij het Aribtragehof. Het Vlaams Parlement stemde in 2005 nog niet over het ontwerp. Het werd in 2006 goedgekeurd.

Gouverneurs – Vlaams parlements lid en SP.A-voorzitter Steve Stevaert legde op 30 mei de eed af als gouverneur van Limburg, in opvolging van Hilde Houben-Bertrand. Op 11 november kondigden Vlaams parlements leden Jean-Marie Dedecker (VLD) en Johan Sauwens (CD&V) in *Het Laatste Nieuws* aan dat ze het ontwerp van provinciedecreet wilden amenderen zodat Stevaert geen voorzitter van de raad van bestuur van verzekeraar Ethias kon worden. Na overleg tussen de voorzitters van de Vlaamse meerderheidspartijen werd beslist een amendement op het ontwerp van provinciedecreet in te dienen, waarin stond dat provinciegouverneurs geen financieel voordeel mochten halen door in raden van bestuur of andere vergaderingen van private vennootschappen of openbare instellingen te zitten. Door het indienen van het amendement werd de stemming over het provinciedecreet een week uitgesteld, tot 23 november.

In zijn 'rede van de gouverneur' kondigde Stevaert op 15 november aan dat hij zijn vergoeding als bestuurder bij de verzekeraar Ethias aan een 'kansenbank' zou geven, die kansarmen in Limburg zou bijstaan met raad en daad, maar hen ook financieel zou steunen bij hogere studies.

Bij besluit van 30 september werd Valérie Flohimont benoemd tot adjunct van de gouverneur van Vlaams-Brabant. In die functie moet ze toezien op het respect voor de rechten van de Franstaligen in de zes faciliteitengemeenten rond Brussel.

20. In de vorige kieswetgeving, die was toegepast bij de lokale verkiezingen in 1999, gold nog dat op de kandidatenlijsten minstens één derde mannen en één derde vrouwen moesten staan.

IV. Begrotingsbeleid

Begroting 2004 – Het Planbureau verlaagde eind februari zijn raming van de groei van het bruto nationaal inkomen in 2004 van 2,2% tot 1,5%. Tijdens het vragen-uurtje in het Vlaams Parlement, op 2 maart, zei minister Dirk Van Mechelen (VLD) dat de Vlaamse regering door de lagere raming 58 miljoen euro van de dotatie voor 2004 moest terugbetalen aan de federale regering. Op de begroting voor 2005 zou de lagere economische groei een negatief effect van 20 miljoen euro hebben. Van Mechelen pleitte ervoor om de dotatie te koppelen aan de groei van het stabielere evoluerende bruto binnenlands product, en niet langer aan het bruto nationaal inkomen.

Begroting 2005 – De Vlaamse regering hield in maart haar eerste controle op de begroting voor 2005 en onderhandelde tegelijk met de federale regering over de begrotingsdoelstellingen. De regering-Leterme was volgens berichten in de pers niet van plan om de 'Belgische' overheidsschuld met 95 miljoen euro extra af te bouwen, een inspanning die door de federale regering was gevraagd. De reden daarvoor lag in enkele budgettaire tegenvallers. De wervingsstop voor het overheidspersoneel had maar 13 miljoen euro van de verwachte 35 miljoen euro opgebracht en de lager dan verwachte BNI-groei deed de federale dotatie met 20 miljoen euro dalen in 2005. Vlaanderen had bovendien altijd gezegd dat ze de extra inspanning van 95 miljoen euro maar wilde doen als ook de andere deelstaten dat zouden doen. Die voorwaarde bleek niet vervuld.

Op 23 maart liet minister-president Leterme tijdens een gesprek met premier Verhofstadt weten dat de Vlaamse regering niet langer mikte op een begrotingsoverschot van 287 miljoen euro, maar op 192 miljoen euro. Minister Van Mechelen bevestigde dat diezelfde dag tijdens het vragen-uurtje in het Vlaams Parlement en legde uit dat het geld zou worden gebruikt om het lopend beleid te financieren.

Op 25 maart rondde de Vlaamse regering de begrotingscontrole af. Ze versoepelde de begrotingsnorm met 252 miljoen euro. Het ging om de weggevallen extra inspanning van 95 miljoen euro en een versoepeling van 157 miljoen euro. De Hoge Raad voor Financiën stond dat toe, omdat de Vlaamse regering de voorbije jaren zwaardere budgettaire inspanningen had geleverd dan was afgesproken.²¹ Van de 252 miljoen euro ging de regering 200 miljoen gebruiken om de betalingskredieten te verhogen, zodat de impliciete schuld – het verschil tussen beleids- en betalingskredieten – werd afgebouwd. Het saldo ging naar de aanleg van zones 30 rond alle scholen, riolering, containerparken, het sneller wegwerken van de wachtlijsten in de gehandicaptensector en het bevorderen van gelijke kansen in het onderwijs.

De daaropvolgende maanden kwam het tussen de Vlaamse en de federale regering tot een conflict over de begrotingsnormen. De federale minister van Begroting

21. Pas later bleek dat de Hoge Raad van Financiën al op 25 januari toelating had gegeven om de begrotingsdoelstelling met 157 miljoen euro te verlagen.

ting, Johan Vande Lanotte, schreef half april een brief naar de Hoge Raad van Financiën waarin hij betwistte dat de Vlaamse regering haar begrotingsdoelstelling mocht verlagen.

Op 1 juni werden de federale regering en de deelstaatregeringen het eens over de begrotingsdoelstellingen. Vande Lanotte staakte zijn verzet, zodat de Vlaamse regering het beoogde begrotingsoverschot met 95 miljoen euro mocht verlagen. De federale regering zag ook af van haar aanspraak op de heffing van 13,07 procent op het vakantiegeld van de ambtenaren van de gemeenschappen en de gewesten. In ruil zegde Vlaanderen – en de andere deelstaten – toe de opbrengst van de heffing niet uit te geven, maar te gebruiken om reserves aan te leggen of de schuld af te bouwen.

In oktober vroeg de federale regering de gewesten bij te springen om de federale begroting in evenwicht te houden. Vlaanderen stemde erin toe de doelstelling voor 2005 te verhogen naar een begrotingsoverschot van 619 miljoen euro. In ruil mocht het de begrotingsnormen in 2008 en 2009 versoepelen. De regering gebruikte die ruimte om de Elia-heffing vervroegd af te schaffen²² en een reserve voor de zorgverzekering aan te leggen.²³

Minister Van Mechelen deelde op 30 december mee dat de Vlaamse regering het begrotingsjaar afsloot met het afgesproken overschot van 618 miljoen euro. Ze ontving in 2005 19,636 miljard euro en had 18,681 miljard euro uitgegeven.²⁴

Begroting 2006 – De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen maakte op 13 juli haar advies bekend over de begroting voor 2006. De SERV vreesde dat de Vlaamse regering minstens 218 miljoen euro zou moeten besparen. Er ontstond weliswaar ruimte voor nieuwe maatregelen, maar die was volgens de SERV al opgebruikt door CAO's voor het personeel uit het onderwijs en de welzijnssector en de BTW-achterstallen in het Aquafin-dossier.

De Vlaamse regering maakte in september de begroting voor 2006 op. Ze was van plan 19,621 miljard euro uit te geven, 250 miljoen meer dan het lopende of al vastgelegde beleid. De extra middelen gingen naar de CAO's voor de welzijnssector, de leraren, de ambtenaren en het personeel van De Lijn (96 miljoen euro), naar schoolgebouwen (50 miljoen euro), innovatie (50 miljoen euro), een extra budget voor het loopbaaneinde (20 miljoen euro²⁵), filevrije baanvakken voor bussen (13 miljoen euro) en machines voor het technisch en beroepsonderwijs (10 miljoen euro).

De inkomsten werden geraamd op 19,888 miljard euro. De verlaagde schenkingsrechten en versoepelde registratierechten leverden 200 miljoen euro extra op.

De begroting bevatte enkele buffers om budgettaire tegenslagen op te vangen. Een conjunctuurbuffer van 92 miljoen euro zorgde ervoor dat de begroting over-

22. Zie infra: XI. Energie.

23. Zie infra: IX. Welzijn.

24. Het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven bedroeg 955 miljoen euro, herberekend volgens de ESR-begrotingsnormen ging het om 618 miljoen euro.

25. Het geld kwam bovenop de 20 miljoen euro van de weerwerkpremie.

eind bleef als de economische groei niet de verwachte 2,4 procent zou bedragen, maar slechts 1,15 procent. De positief evoluerende fiscale capaciteit was goed voor een meevaller van 72 miljoen euro, die maar voor de helft was ingeschreven. Verder was er een provisie van 45 miljoen euro voor het geval de overheidslonen eind 2006 opnieuw een indexsprong zouden maken.

De eenmalige inkomsten bedroegen 405 miljoen euro. Het ging om de opbrengst van de verkoop van de aandelen Staal Vlaanderen, Textiel Vlaanderen en 30 procent van de GIMV. De middelen werden gebruikt om de budgetten van het Infrastructuurfonds en van het Innovatiefonds te verdubbelen tot 150 miljoen euro. 22 miljoen euro ging naar een fonds dat verontreinigde bedrijventerreinen zou saneren. Nog eens hetzelfde bedrag werd in een Kyoto-fonds gestopt, waarmee de regering uitstootrechten wilde kopen.

Conform de Europese boekhoudregels had de Vlaamse begroting voor 2006 een overschot van 274 miljoen euro.

In het zogenaamde Programmadecreet (B.S. 30 december 2005) verlengde het Vlaams Parlement de gunstregeling voor lagere registratierechten op de schenking van een bouwgrond. Ze koppelde er wel de voorwaarde aan dat de begiftigde binnen de drie jaren een volledig dossier moest bekomen tot het bouwen van een woning op het perceel.

Meerjarenbegroting – De Vlaamse regering startte na de begrotingscontrole in maart met de voorbereidingen van de meerjarenbegroting 2006-2009, een opdracht die ze pas in het najaar zou afronden. De oorzaken daarvan waren het onzekere budget van CAO's, onduidelijkheid over de begrotingsnormen, de spanningen naar aanleiding van Brussel-Halle-Vilvoorde, budgettaire tegenslagen en onenigheid over de lastenverlaging.

Minister Van Mechelen lichtte op 19 april in *De Tijd* de grote lijnen van de meerjarenbegroting toe. De uitgaven voor het lopend beleid zouden ieder jaar met 1,6% stijgen. Daarbovenop ontstond er vanaf 2006 ruimte voor nieuw beleid. Het ging om 100 miljoen euro in 2006, 650 miljoen euro in 2007, 1,2 miljard euro in 2008 en 1,8 miljard euro in 2009.

De Vlaamse regering was van plan de Vlaamse overheidsschulden tegen 2009 volledig af te bouwen. De met de federale regering overeengekomen begrotingsoverschotten – de norm van de Hoge Raad voor Financiën – zouden dan worden gebruikt om reserves aan te leggen.

Door de lopende uitgaven ieder jaar met een vast percentage te laten toenemen, greep Van Mechelen terug naar de zogenaamde Demeesternorm, die een jaarlijkse vaste groei van de uitgaven oplegt. Van Mechelen had dat beleid al aangekondigd op 23 januari in de commissie voor Financiën en Begroting.²⁶ De vaste groeinorm moet toelaten om in goede jaren geld opzij te zetten in een Conjunctuurfonds. Dat geld kan dan worden gebruikt om in jaren met een lage economische groei de overheidsuitgaven niet meteen te laten vertragen.

26. Toen sprak hij nog van een vaste jaarlijkse uitgavengroei van 2%.

De verdere uitwerking van de meerjarenbegroting was voor de maanden na maart gepland, maar liep in april en mei vertraging op door de B-H-V-crisis. Ook het federaal-Vlaamse conflict over het innen van de socialezekerheidsbijdragen op het vakantiegeld van de Vlaamse ambtenaren vertraagde de opmaak van de meerjarenbegroting. Verder was er onzekerheid over de financiële impact van de nog af te sluiten CAO's voor het onderwijs en de welzijnssector.

Minister Frank Vandenbroucke pleitte er herhaaldelijk voor meer geld te investeren in het sociaal-economisch weefsel. Om die reden stelde hij meermaals voor budgettaire meevallers te gebruiken voor een sociaal-economisch impulsfonds en stelde hij ook de belastingverlaging enkele keren ter discussie. Naar aanleiding van de B-H-V-crisis dreigde ook de N-VA er mee de belastingverlaging niet te laten doorgaan.

Op 30 juni veroordeelde de Antwerpse rechtbank van eerste aanleg de Vlaamse overheid tot het betalen van 287 miljoen euro achterstallige BTW, intresten en boetes aan de federale overheid. Volgens de rechter had de Vlaamse regering jarenlang een te laag BTW-tarief gehanteerd op de waterzuiveringsdiensten van het overheidsbedrijf Aquafin.

Uiteindelijk keurde de Vlaamse regering pas op 8 juli de krachtlijnen van de meerjarenbegroting goed, een maand na het hoger vermelde akkoord van 1 juni over de begroting voor 2005. Als onderdeel van dat akkoord stemde de Vlaamse regering er ook in toe niet in beroep te gaan tegen het Aquafin-vonnis.

Als gevolg van de soepeler begrotingsnormen kreeg de Vlaamse regering de ruimte om, gespreid over de laatste vier jaar van de legislatuur, 580 miljoen euro extra uit te geven. Van dat bedrag ging 306 miljoen euro naar het door minister Vandenbroucke gevraagde sociaal-economisch impulsfonds, 45 miljoen euro ging naar het na de B-H-V-crisis aangenomen actieplan voor de Vlaamse rand.

De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen reageerde op 13 juli dat ze de Vlaamse meerjarenbegroting te optimistisch vond. Volgens de SERV overschatte de meerjarenbegroting de ruimte voor uitgaven in de jaren 2006, 2007, 2008 en 2009 met 664 miljoen euro.

In zijn Septemberverklaring deelde minister-president Yves Leterme op 26 september mee dat de Vlaamse regering een investeringsregering wilde zijn. De essentie van het beleid bestond volgens Leterme in een volgehouden inspanning om te investeren in innovatie, ondernemen en logistiek. Na de Septemberverklaring lichtte de regering ook de meerjarenbegroting aan de pers toe, waaruit bleek dat ze de komende vier jaar 3,5 miljard euro zou uittrekken voor investeringen in innovatie, scholen, nieuwe bedrijventerreinen, havens, wegen en andere infrastructuur.

In oktober veranderde de meerjarenbegroting opnieuw, nadat de Vlaamse en de federale regering een nieuw akkoord over de begrotingsnormen sloten. Vlaanderen toonde zich bereid in 2005 een overschot van 619 miljoen euro te boeken, maar mocht in ruil de komende jaren een kleiner surplus halen. In 2006 bedroeg het te behalen begrotingsoverschot daarom slechts 419 miljoen euro, in 2007 159 miljoen euro, in 2008 36 miljoen euro en in 2009 niets meer.

In de commissie voor Financiën en Begroting gaf minister Van Mechelen op 23 november een stand van zaken van en meer technische details over de meerjarenbegroting. Tussen 2004 en 2009 zouden de inkomsten van de Vlaamse overheid met 3,5 miljard euro stijgen, zei de minister, een bedrag dat in de orde lag van de 3,6 miljard euro extra inkomsten tijdens de vorige legislatuur. Het begrotingsakkoord van oktober en de beter dan verwachte belastingopbrengsten verklaarden de positieve update.

Belastingverlaging – Minister van Financiën Dirk Van Mechelen lichtte op 18 januari in de commissie voor Financiën en Begroting de plannen voor de belastingverlaging toe. De maatregel zou in drie fases starten. De één miljoen Vlamingen met het laagste inkomen uit arbeid zouden vanaf 2007 per jaar 125 euro minder belastingen betalen. Voor diezelfde groep steeg de belastingverlaging in 2008 naar 150 euro. Vanaf 2009 zou iedere Vlaamse werknemer, ambtenaar, zelfstandige of beoefenaar van een vrij beroep 200 per jaar euro minder betalen. Met de belastingverlaging wilde de Vlaamse regering de zogenaamde werkloosheidsval, het kleine verschil tussen de lage lonen en de werkloosheidsuitkeringen, wegwerken. Minister Vandenbroucke stelde de belastingverlaging nadien herhaaldelijk ter discussie, omdat er volgens hem te weinig geld was om te investeren in het sociaal-economisch beleid.

Op 19 maart zei hij in het VRT-programma *Ter Zake* dat de belastingverlaging wat hem betreft nog niet binnen was. Volgens hem moest de aangekondigde meerjarenbegroting eerst duidelijk maken of de belastingverlaging budgettair haalbaar was. In het VTM-programma *Polspoel en Desmet* zei hij op 25 maart dat er besparingen nodig waren. Zoniet vreesde hij voor een begrotingstekort van 300 tot 400 miljoen euro in 2009. Vandenbroucke herhaalde op 17 april in *De Zevende Dag* dat de belastingverlaging 'niet verworven' was. Ook na de ministerraad van 24 juni zei Vandenbroucke dat hij eventuele meevallers wilde gebruiken om te investeren in het sociaal-economisch beleid en noemde het niet opportuun de belastingen te verlagen. Hoger dan verwachte belastingsinkomsten in 2005 maakten het volgens hem mogelijk 230 miljoen euro aan de kant te zetten. Samen met minister-president Leterme stelde hij voor geld te reserveren voor investeringen in het sociaal-economisch weefsel en eiste hij een rol op in het federale debat over het loopbaaneinde.

De onzekerheid over de belastingverlaging verdween naarmate de meerjarenbegroting vorm kreeg. Nadat minister Van Mechelen in april al de contouren van de meerjarenbegroting had toegelicht, kwamen de federale en de Vlaamse regering op 1 juni overeen dat de belastingverlaging zou verwerkt worden in de bedrijfsvoorheffing, waardoor ze meteen 'voelbaar' zou worden.

Op 9 december keurde de Vlaamse regering het voorontwerp van decreet over de belastingverlaging principieel goed. Vlamingen met een netto belastbaar inkomen²⁷ lager dan 5.500 euro genieten niet van de maatregel. Vlamingen met een

27. Inkomen zonder RSZ-bijdragen en beroepskosten.

netto belastbaar jaarinkomen tussen 5.500 en 21.000 euro krijgen een belastingkorting van 125 euro in 2007, 150 euro in 2008 en 200 euro in 2009. Voor Vlamingen met een netto belastbaar jaarinkomen boven de 21.000 euro vermindert de belastingkorting in 2007 en 2008 met 10 euro voor iedere 100 euro inkomen boven de grens van 21.000 euro. In 2009 krijgt iedere Vlaming met een netto belastbaar inkomen hoger dan 5.500 euro een korting van 200 euro.

Publiek-private samenwerking – Naast de lastenverlaging was publiek-private samenwerking (PPS) de grote blikvanger van de meerjarenbegroting. In het VRT-programma *De Zevende Dag* zei Yves Leterme op 29 mei dat hij via pps op een paar miljard euro rekende voor investeringen in infrastructuur. Het ging zowel om de financiering van scholen, sociale woningen, wegen, als rusthuizen.

Op 1 maart liet de minister van Onderwijs, Frank Vandenbroucke, weten dat hij het voorstel om een Bengelbevak had geschrapt en voorstander was van een design-build-finance-maintain-vennootschap (DBFM). De Bengelbevak moest via de beurs geld ophalen bij Vlaamse investeerders, maar Vandenbroucke vond die manier van werken te duur en te complex. Op 10 november kondigde hij aan de Vlaamse overheid via een DBFM-vennootschap achthonderd schoolgebouwen wilde bouwen of renoveren. De werken zouden in 2008 starten, zouden duren tot 2011 en 1,1 miljard euro kosten. De jaarlijkse weerslag op de Vlaamse begroting zou maximaal 75 miljoen euro bedragen.

Bij besluit van 15 juli besliste de Vlaamse regering dat het bouwbedrijf Van Roey en de financiële groep Fortis 238 sociale woningen mocht ontwerpen, financieren, bouwen en 27 jaar lang onderhouden. Van Roey en Fortis, verenigd in de tijdelijke vennootschap SOWO, zouden de woningen verhuren aan sociale huurders. De Vlaamse overheid zou het verschil met een marktconforme huur opleggen en daar bovenop een premie van 5 procent betalen. Minister Keulen raamde de overheidskosten voor het pps-project op 25 miljoen euro in 27 jaar.

Op 25 november kondigde de Vlaamse regering aan dat ze via pps zes zogenaamde 'missing links' in het wegennet wilde wegwerken. De luchthaven van Zaventem kreeg in het noorden, waar zich de vrachtafdeling Brucargo bevindt, een betere verbinding met de E19 Brussel-Mechelen-Antwerpen, de noord-zuid-verbinding in de Kempen en in Limburg zou vlotter worden, in Temse zou de brug over de Schelde tweemaal zo breed worden zodat ze het verkeer op de N16 Mechelen-Sint-Niklaas niet langer zou stremmen, de haven van Zeebrugge zou een betere ontsluiting richting Maldegem krijgen en in Merelbeke zou de Gentse Ring beter aansluiten op de E40 Brussel-kust. De werken werden geraamd op 500 miljoen euro.

Participaties – De Vlaamse regering besliste op 8 februari om een belang van 25 tot 45 procent in de GIMV te verkopen. Ze stelde een college van experts aan die de operatie moesten voorbereiden. De Vlaamse regering had via de Vlaamse Participatiemaatschappij 70 procent van de GIMV-aandelen in handen, maar was decretaal verplicht om een belang van 25 procent en één aandeel aan te houden.

De regering nam op 19 april de volgende stap, door te beslissen dat ze een belang van 30 procent zou verkopen aan institutionele investeerders. Op 11 mei rondde

ze de transactie af via een private plaatsing, aan 34 euro per aandeel. De verkoop leverde 236 miljoen euro op.

De Tijd had op 19 januari al gemeld dat de Vlaamse regering van plan was haar belang in de GIMV af te bouwen en de opbrengst van de GIMV-aandelen te gebruiken om Participatiemaatschappij Vlaanderen te versterken. PMV nam almaar meer de rol over die de GIMV in haar eerste jaren speelde, namelijk investeren in de Vlaamse economie. PMV beheert het Arkimedes-fonds dat geld van particulieren in Vlaamse KMO's investeert en bereidde ook het Innovatiefonds voor, dat het kapitaal van innovatieve KMO's zou versterken.

De Tijd meldde op 24 maart dat de Vlaamse overheid de laatste participaties in de staalgroep Arcelor van de hand had gedaan. De in 1988 geregionaliseerde overheidsparticipaties waren wat de staalsector betreft daarmee volledig verkocht. De liquidatie van Staal Vlaanderen bracht Vlaanderen 728 miljoen euro op, waarvan na het aflossen van schulden 207 miljoen euro liquide middelen en een belang van 80 miljoen euro in het staalkenniscentrum Ocas overbleef. Minister Van Mechelen kondigde aan dat PMV met 75 miljoen euro van de liquide middelen het Vlaams Innovatiefonds zou spijzen.

Op 29 augustus meldde *De Tijd* dat de Vlaamse regering opnieuw van plan was een deel van haar belang van 54 procent in het milieubedrijf Indaver te verkopen. Robert Roksnor, de voorzitter van de Vlaamse Milieuholding, die het overheidsbelang aanhield, bevestigde dat er in de zomer al verkennende gesprekken waren gevoerd. Bij een werkbezoek aan de nieuwe wervelbedcentrale van Indaver in Beveren, bevestigde ook minister Peeters eind november dat de verkoop van een deel van de participatie weer opgestart was. Volgens Kris Peeters was het wel de bedoeling in samenspraak met de industriële aandeelhouders het beslissingscentrum van Indaver in Vlaanderen te houden.

Leegstandsheffing – Het Arbitragehof vernietigde op 7 december een deel van het Vlaams decreet van 7 mei 2004 (B.S. 5 augustus 2004) waarin het Vlaams Parlement de regels rond leegstandsheffing had gewijzigd. Elf gemeenten hadden bij het Hof klacht ingediend omdat bij wijze van overgangsregeling geen leegstandsheffing kon worden geheven op woningen die in 2002 en 2003 op de inventaris van leegstaande en/of verkrotte gebouwen stonden.²⁸ Volgens het Arbitragehof mocht het Vlaams Parlement dat niet beslissen zonder de gemeenten te compenseren voor de gederfde belastinginkomsten. Vlaams minister van Financiën Van Mechelen reageerde dat hij het probleem in 2006 zou aankaarten in de gesprekken over een fiscaal pact met de gemeenten.

28. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 308-309.

V. Economie en werkgelegenheid

KMO's – Participatiemaatschappij Vlaanderen (PMV) haalde tussen 15 en 20 september 110 miljoen euro op bij Vlaamse beleggers voor haar eerste Arkimedes-fonds. PMV selecteerde dertien durfkapitaalfondsen die samen nog eens 110 miljoen euro uitlegden. De durfkapitaalfondsen gingen vervolgens op zoek naar 250 tot 375 beloftevolle KMO's, waarin ze het geld wilden investeren.²⁹

Bij besluit van 18 december 2005 (B.S. 10 februari 2006) hervormde de Vlaamse regering haar steun voor opleiding en advies aan KMO's. De vier cheques, voor opleiding, advies, durf-na-advies en gratis-opstart, gaan op in de ondernemerschapsportefeuille.³⁰ Een ondernemer kan in dat systeem op een elektronische websiteportefeuille een maximumbedrag van 10.000 euro storten. De Vlaamse overheid legt daar 5.000 euro bij. De ondernemer mag met dat geld dan twee jaar lang op de privémarkt mentors, opleiding en advies betalen of kennis in de Vlaamse kenniscentra aankopen. Daarna volgt een wachtjaar, waarna de driejarige cyclus opnieuw begint.

De vier KMO-cheques waren volgens de Vlaamse regering tekortgeschoten. Minister Fientje Moerman had bij haar aantreden de cheques laten evalueren. Uit de rapporten bleek dat de gratis-opstart-cheque de overheid zeer veel kostte en ondernemingen weinig opbracht. Bovendien leidde de gratis-opstart-cheque bij de oprichting van een zaak net tot extra formaliteiten. De durf-na-advies-cheque had het ondernemerschap bevorderd, maar niet tot economische groei geleid. Slechts 12 procent van het budget was uitgegeven. De opleidingscheques kregen een positieve evaluatie, maar waren onvoldoende bij hun doelgroep, de kleine bedrijven, beland.

De adviescheques kregen een positieve evaluatie, maar waren te populair. Op 25 april had de Vlaamse regering al het aantal adviescheques per KMO of beoefenaar van een vrij beroep beperkt tot 3.000, drie vierden minder dan het vorige maximum. Begin april waren de 250.000 adviescheques voor het tweede kwartaal van 2005 al na vier dagen besteld. Op 1 juli waren de adviescheques voor het derde kwartaal na drie minuten besteld.

Ook de op de Ondernemingsconferentie³¹ aangekondigde Talentenbank ging in de Ondernemerschapsportefeuille op. Eind mei had minister Moerman al aangekondigd dat de Talentenbank, die jonge ondernemers zou begeleiden om een idee uit te werken tot een jong bedrijf, definitief was geschrapt. In 2004 was de maatregel uit geldgebrek al een jaar uitgesteld.³²

29. Voor de voorgeschiedenis van Arkimedes, zie M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 324-325 en B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 339.

30. De opleidingscheques voor werknemers bleven wel bestaan.

31. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, pp. 325-327.

32. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 336.

De SERV uitte op 20 september kritiek op de Ondernemersportefeuille. Volgens de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen droeg het instrument niet bij tot een innovatief Vlaanderen en was het budget te beperkt. De sociale partners in de SERV waren er niet over te spreken dat minister Moerman niet overlegd had over de Ondernemersportefeuille, terwijl de regering op die manier terugkwam op beslissingen uit vorige werkgelegenheidsakkoorden.

Verder bereidde de Vlaamse regering ook het Vlaams Innovatiefonds (Vinnof) voor, dat zou participeren in jonge innovatieve bedrijven. Alleen bedrijven die nog geen drie jaar een ondernemingsnummer hebben bij de kruispuntbank ondernemingen komen in aanmerking voor een participatie van ten hoogste 500.000 euro of 80 procent van hun kapitaal. Ze kunnen de steun rechtstreeks bij het Vinnof, via het IWT of via de zaaikapitaalfondsen van de universiteiten aanvragen. Het Vinnof kreeg in november groen licht van de Europese Commissie en ging in 2006 van start.

Op 19 mei stelde minister Moerman de Vriendenlening voor. Wie via een achtergestelde lening tot 50.000 euro uitleent aan een jong Vlaams bedrijf krijgt via de Vriendenlening een belastingvermindering van 2,5 procent van de investering, of maximum 1.250 euro. Als het bedrijf de lening niet kan afbetalen, krijgt de Vriendenlening-investeerder 30 procent van de verloren lening terug via een belastingvermindering. Ook de start van de Vriendenlening was gepland voor 2006.

Tijdens een colloquium van de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid kondigde minister-president Leterme op 17 november aan dat hij in 2006 werk wilde maken van een wervend economisch project, een 'businessplan voor Vlaanderen.'

Vlaams Agentschap Ondernemen – De Vlaamse regering lichtte na de ministerraad van 20 mei het Vlaams Agentschap Ondernemen (VLAO) toe aan de pers.³³ Op 1 januari 2006 zou in iedere Vlaamse provinciehoofdplaats een uniek loket komen voor alle contacten tussen ondernemers en de Vlaamse overheid.³⁴ In die lokale VLAO-afdeling krijgen bedrijven eerstelijnsbegeleiding. 'Accountmanagers' houden het overzicht over de grote dossiers. In de VLAO-kantoren werken ook experts uit het IWT,³⁵ Flanders Investment and Trade en de administraties Economie, Ruimtelijke Ordening, Milieu en Energie. De Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappijen en de afdelingen bedrijfsadvies van het VIZO³⁶ gingen in VLAO op.³⁷

33. Het Vlaams Parlement had het Vlaams Agentschap Ondernemen bij decreet van 7 mei 2004 (B.S. 7 juni 2004) opgericht.

34. Het ging om de administratieve start van VLAO. Het agentschap zou pas op 1 april 2006 operationeel worden.

35. Instituut voor de Aanmoediging van Innovatie door Wetenschap en Technologie in Vlaanderen.

36. Vlaams Instituut voor het Zelfstandig Ondernemen.

37. Ook de vorige ministers van Economie, Jaak Gabriëls en Patricia Ceysens, hadden een uniek ondernemersloket in de steigers gezet, maar die plannen waren nooit ten volle uitgevoerd. Zie M. DEWEERDT, *Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003*, *Res Publica*, 2004, 2-3, p. 325.

Werkgelegenheidsakkoord – De Vlaamse regering, de vakbonden en de werkgevers sloten op 20 januari een werkgelegenheidsakkoord voor 2005 en 2006. De regering trok er jaarlijks 24 miljoen euro voor uit. Het akkoord bevatte vijf krachtlijnen

- Langdurig werkzoekenden kregen meer kansen om werkervaring op te doen. In de invoegeconomie werden 1.250 plaatsen voorzien. Via het Werkervaringsplan (WEP-plus) moesten ook 200 langdurig werkzoekenden werkervaring krijgen in de niet-commerciële sector. Met een besluit van 8 juli trok de Vlaamse regering uiteindelijk 5,3 miljoen euro uit om 380 jongeren extra werkervaring te laten krijgen. WEP-plus gaf langdurig werklozen de kans twaalf maanden te werken bij de overheid of een vzw.
- Alternierend leren en werken werd gestimuleerd. In het deeltijds beroepsonderwijs bleek 44 procent van de leerlingen niet aan het werk. 500 van hen kregen een werkervaringsplaats aangeboden, de overige 2.000 volgden drie maanden lang een voortraject, waarna een vierde van hen ook een werkervaringsplaats kreeg. De andere 1.500 kregen extra vorming en begeleiding. De werkgevers kregen 1,9 miljoen euro om meer stageplaatsen te creëren.
- Knelpuntvacatures moesten beter worden ingevuld. Het werkgelegenheidsakkoord voorzag in 1.000 extra cursussen per jaar. Afspraken daarover werden gemaakt in sectorconvenants. Er kwam een ‘instap-opleiding’: wanneer een werkzoekende een beroepsopleiding volgde en binnen de drie maanden werk vond, genoot hij of zij nog twee maanden lang van een werkloosheidsuitkering. De werkgever betaalde het surplus, zodat de nieuwe werknemer een normaal loon kreeg. De steun moest de bedrijven aanzetten 10.000 jongeren goed op te leiden.
- Beroepskwalificaties moesten erkenning krijgen. De Vlaamse regering en de sociale partners engageerden zich om tegen 2005 tien titels van beroepsbekwaamheid op te stellen, zodat laaggeschoolden hun werkervaring beter konden uitspelen in sollicitaties. Bij besluit van 16 december verstrakte de Vlaamse regering de sectorconvenants: als streefcijfers niet werden gehaald, betaalde de Vlaamse overheid een kleiner deel van het loon van de ambtenaren die de convenants hielpen uitvoeren. De regering bekrachtigde bij besluit van 16 december de sectorconvenants voor de bouw, de horeca, het bezoldigd personenvervoer, montage en de kappers. Dertien sectoren beschikten daardoor al over een convenant.
- De regering probeerde oudere werknemers aan het werk te houden via het fiscaal rugzakje, ook de weerwerkpremie genoemd. Oudere, met ontslag bedreigde werknemers kregen een premie van 1.800 euro als ze via een actieve herplaatsingsprocedure een nieuwe, duurzame job vonden. Het moest gaan om 50-plussers met een loopbaan van minstens 25 jaar, actief in een bedrijf dat door de overheid werd erkend als een onderneming in moeilijkheden. Het was de bedoeling dat de premie na twee jaar een fiscale korting van hetzelfde bedrag zou worden. Het besluit van 24 juni (B.S. 5 augustus 2005) voerde de weerwerkpremie vanaf 1 juli in. Omdat de federale overheid in de vorm van de werkhervattingstoelage een gelijkaardige premie had, werd in het kader

van het Generatiepact echter beslist de Vlaamse weerwerkpremie af te schaffen. Het budget bleef gereserveerd voor een verbetering van de arbeidsmarkt. In november stelde minister Vandenbroucke voor werkgevers die 50-plussers aanwerven een maandelijks premie te geven.

Over de aanmoedigingspremies voor het opnemen van tijdskrediet,³⁸ een maatregel uit het vorige werkgelegenheidsakkoord,³⁹ geraakten de regering en de sociale partners het niet eens. De vakbonden wilden niet dat het financieel nadelig werd om de loopbaan te onderbreken. De werkgeversorganisatie Voka vond de premies overbodig. De Vlaamse regering vond het systeem te duur en wilde de kosten opnieuw binnen het voorziene budget van 12 miljoen euro krijgen. In 2004 waren de uitgaven opgelopen tot 18 miljoen euro. Op 27 februari startten de socialistische, christelijke en liberale vakbond een petitie-actie voor de tijdskredietpremies. Ze kondigden ook een staking aan.

Tijdens het vragenuurtje in het Vlaams Parlement stelde minister Vandenbroucke op 2 maart een compromis voor. Voor nieuwe gebruikers zouden de regels voor de aanmoedigingspremies strenger worden. Werknemers zouden de premies alleen krijgen om twee jaar opleiding te volgen of een jaar voor familie verzorgen. Dat laatste zou beperkt blijven tot de verzorging van ouderen en kinderen tot zeven jaar.

De vakbonden noemden Vandenbrouckes voorstel onbespreekbaar en overhandigden op 11 maart 50.000 handtekeningen voor het behoud van de aanmoedigingspremies aan de Vlaamse regering, maar de Vlaamse regering bleef bij haar standpunt. Bij besluit van 25 maart (B.S. 3 mei 2005) werden de aanmoedigingspremie beperkt in de tijd, zoals minister Vandenbroucke op 2 maart had uitgelegd.

In het verlengde van het werkgelegenheidsakkoord maakte Vandenbroucke bij de start van het nieuwe schooljaar bekend dat de VDAB een premie van 250 euro zou krijgen per cursist die een opleiding tot een knelpuntberoep volgt. Voor scholen gold dezelfde regeling. Als scholen technische en beroepsopleiding aanboden in de studiegebieden bouw, mechanica-elektriciteit, auto, koeling, en warmte en grafische technieken kregen ze voor iedere leerling in het nieuwe schooljaar 200 euro extra. Verder ontvingen bedrijven 33 euro per stagiair om het arbeidsgeneeskundig onderzoek mee te betalen. Leraren kregen ook de mogelijkheid stages te volgen, en ondertussen vervangen te worden op school.

Op 21 december ondertekenden minister Vandenbroucke, minister Van Brempt en vertegenwoordigers van de steden Aalst, Antwerpen, Beringen, Genk, Gent,

38. Werknemers konden in vijf gevallen een federale premie krijgen wanneer ze tijdskrediet opnamen: (1) om voor familie te zorgen, (2) om opleiding te volgen, (3) om minder uren te werken in een bedrijf in moeilijkheden, (4) om tijdelijk minder of niet te werken of (5) om als 50-plusser minder te werken. Vlaanderen gaf daar in sommige gevallen een aanmoedigingspremie van 125 tot 150 euro per maand bovenop.

39. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, p. 328.

Hasselt, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Leuven, Maasmechelen, Mechelen, Oostende en Ronse een jeugdwerkloosheidsplan. De Vlaamse regering trok 3,5 miljoen euro uit om de dertien steden en gemeenten te ondersteunen en investeerde daarnaast nog eens 4,5 miljoen euro om 1.140 jobs te creëren in de sociale economie. De inhoud van het plan verschilde per stad of gemeente, maar kwam neer op een intensere begeleiding van kansarme jongeren, zodat ze meer kansen kregen een job te vinden. Minister-president Leterme had het jeugdwerkloosheidsplan op 30 oktober aangekondigd in het VRT-programma *De Zevende Dag*. Naar eigen zeggen wilde hij op die manier de patstelling tussen de federale regering en de vakbonden over het Generatiepact doorbreken.

Begin december verhoogden de vakbonden de druk op de Vlaamse regering om, in navolging van het federale Generatiepact, een krachtig beleid voor het loopbaaneinde te voeren. Het ABVV, het ACV en het ACLVB maakten op 2 december een eisenbundel over aan minister-president Leterme waarin ze meer aandacht vroegen voor gelijke toegang tot werk (maatregelen voor oudere werknemers, allochtonen en arbeidsgehandicapten), voor de strijd tegen jeugdwerkloosheid, voor 'werkbaar werk' (kinderopvang en loopbaanbegeleiding) en voor een goed loopbaaneindebeleid, waarin oudere werknemers niet worden opgejaagd als er toch geen reële jobperspectieven zijn.

Minister-president Leterme en minister Vandenbroucke maakten op 9 december, de dag waarop ze het voorontwerp van decreet over de lastenverlaging principieel goedkeurden, bekend dat ze budgettaire meevallers in 2006 prioritair zouden gebruiken voor investeringen in de luchthaven van Zaventem en de arbeidsmarkt. Ze rekenden op 150 miljoen euro, waarvan een derde naar het START-project voor de luchthaven zou gaan en een derde naar het arbeidsmarktbeleid.

VDAB – ACV-voorzitter Luc Cortebeek zei op 24 mei in de *De Standaard* dat de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) 'ondermaats presteerde'. De instelling was volgens Cortebeek te veel bezig met interne hervormingen en benoemingen, en te weinig met haar kerntaken. Minister Vandenbroucke antwoordde op de kritiek dat hij nog voor het zomerreces een evaluatierapport over de VDAB verwachtte, dat zou dienen ter voorbereiding van de nieuwe beheersovereenkomst.

Op 28 september ontstond opnieuw commotie over de manier waarop de VDAB werd bestuurd, toen het weekblad *Knack* bekend maakte dat Yvan Bostyn tegelijk topambtenaar was bij de VDAB en bestuurder van T-Groep, de vennootschap die de commerciële activiteiten van de VDAB – waaronder uitzendarbeid – voor haar rekening nam. In september 2004 was Bostyn op pensioen gegaan als gedelegeerd bestuurder van de VDAB, maar was hij voorzitter van de raad van bestuur van T-Groep én dagelijks bestuurder van de VSO Werkholding geworden, de moedermaatschappij van T-Groep. Voor die twee functies kreeg hij 237.000 euro per jaar. Minister Kathleen Van Brempt reageerde op 28 september in het Vlaams Parlement dat de werkwijze van Bostyn niet in strijd was met de statuten van de VDAB. Begin december stelde Bostyn zijn mandaten bij de VSO Werkholding en

bij T-Groep ter beschikking. Hij bleef wel lid van de raad van bestuur van T-Groep.

Akkoord VDAB-BGDA – De Vlaamse en de Brusselse regering ondertekenden in december 2005 een akkoord waarin ze zich engageerden beter samen te werken in hun arbeidsmarktbeleid. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding en de Brusselse BGDA zouden vanaf mei 2006 jobaanbiedingen voor knelpuntheroepen uitwisselen. Als de VDAB of de BDGA er niet in slaagden een gewone vacature in te vullen, zouden ze ook die uitwisselen. Verder voorzag het akkoord in de oprichting van drie werkwinkels en een sociaal uitzendkantoor voor kwetsbare doelgroepen op de arbeidsmarkt. Vandenbroucke trok ook 150.000 euro extra uit voor lessen ‘Nederlands op de werkvloer’ in Brusselse bedrijven.

Autosector – De Vlaamse, Brusselse en federale regering stelden op 28 juni een actieplan voor de autosector voor. De federale regering engageerde zich om de loonlasten op ploegenarbeid met 8,5 procent te verlagen, zodat ploegenarbeid in Vlaanderen vanaf 2006 weer goedkoper zou worden dan in Duitsland.

De federale regering voerde ook de tijdsspaarrekening in. Dat systeem laat toe om in kalme periodes met minder personeel te werken. Tijdssparen houdt in dat de gewerkte uren over een volledige loopbaan worden bekeken, en minder per dag, per week of per maand.

De Vlaamse regering stelde meer vorming in het vooruitzicht. Ze maakte ook groene stroom goedkoper en gaf meer innovatiesteun uit voor onderzoek naar ‘het voertuig van de toekomst’ en ‘het industrieel bedrijf van de toekomst’. De assemblagebedrijven kregen ook de garantie op een ‘accountmanager’ in het Vlaams Agentschap voor Ondernemen.⁴⁰

De Europese Commissie opende op 9 november een grondig onderzoek naar de 12,28 miljoen euro opleidingssteun die de Vlaamse regering aan Ford Genk wilde geven. De Vlaamse regering-Somers had zich tot die steun geëngageerd nadat Ford op 1 oktober 2003 3.000 van de 8.400 jobs in zijn fabriek in Gent schrapte.⁴¹ Volgens de Commissie bestond het gevaar dat de steun gewoon diende om exploitatiekosten te dekken.

Vliegtuig- en defensie-industrie – Minister Moerman riep de Vlaamse bedrijven op 20 juni op zich kandidaat te stellen voor opdrachten voor de Airbus400M. België had in 2001 voor 1,3 miljard euro zeven van die militaire vliegtuigen besteld, waardoor het recht had op hetzelfde bedrag aan ‘economische compensaties’.

Moerman ging uit van een indicatieve verdeelsleutel, waarbij Vlaamse bedrijven 55 procent van de compensaties kregen en Waalse bedrijven 45 procent. Omdat,

40. Naar het voorbeeld van de autosector startte minister Moerman in november een rondetafelconferentie met de biotech- en farmasector. Er was ook een rondetafelconferentie met de chemiesector aangekondigd.

41. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, p. 327-328.

op Asco en Sabca Limburg na, vrijwel geen Vlaamse bedrijven al Airbus-contracten in de wacht hadden gesleept, lanceerde Moerman een oproep aan bedrijven die apparatuur voor de A400M konden leveren, zoals aircosystemen, banden of hydraulica.

Landbouw en visserij – Minister-president Yves Leterme, ook bevoegd voor Landbouw en Visserij, beloofde op 12 september aan een delegatie van de Boerenbond en het Algemeen Verbond van de Belgische Siertelers dat de Vlaamse glastuinbouwers steun zouden krijgen om de stijgende olieprijs te betalen. Leterme kondigde aan in te gaan op hun vraag naar uitstel van kapitaalaflossing, met behoud van rentesubsidie.

Ook de vissers kregen naar aanleiding van de hoge energieprijzen overheidssteun. De Europese Commissie verklaarde zich op 12 september bereid bepaalde steun toe te staan, maar kantte zich tegen rechtstreekse energiecompensaties. Op 15 september beslisten Leterme en Joe Borg, het Europese commissielid voor Visserij, in de haven in Zeebrugge dat de Vlaamse vissers met een hoger motorvermogen mochten vissen en soepeler mochten omspringen met de Europese vangstquota. Dankzij die maatregelen konden ze efficiënter vis vangen.

In de commissie voor Landbouw van het Vlaams Parlement zei minister-president Yves Leterme op 16 maart dat 5.500 van de 35.486 landbouwbedrijven in Vlaanderen de hoogte van hun inkomenssteun betwisten bij de Vlaamse overheid. Die steun was niet langer gekoppeld aan de aard en de omvang van de productie, maar was vervangen door vaste toeslagrechten, gebaseerd op de premiebedragen die de landbouwers in het oude systeem kregen tijdens de jaren 2000, 2001 en 2002.

De staatshoofden en regeringsleiders van de EU-lidstaten werden het in december eens over de EU-meerjarenbegroting voor de periode 2007-2013. In die periode zou Vlaanderen voor 800 miljoen euro Europese subsidies krijgen, 50 miljoen meer dan in de vorige meerjarenbegroting. De steun voor plattelandsonwikkeling daalde wel met 40 procent. Minister-president Leterme schatte het verlies op 21 december in de commissie voor Landbouw op 55 tot 85 miljoen euro. Leterme vroeg premier Verhofstadt het verlies deels bij te passen, maar de premier ging niet op die suggestie in.

In de nacht van 21 op 22 december bereikten de Europese ministers van visserij een akkoord over de visquota. Bomkorvaartuigen mochten in een aantal voor Vlaanderen belangrijke viszones nog 12 dagen per maand uitvaren. Er kwam geen beperking op het aantal zeedagen in het oostelijk deel van het Kanaal, schuin voor de Belgische kust, een zone die voor de Vlaamse vissers van groot belang was. Minister-president Leterme zei dat de vangstbeperkingen tot aanvaardbare proporties waren herleid. Het ging volgens hem om een economisch verlies van 2 procent.

Export Vlaanderen – Minister van Economie Fientje Moerman vroeg in april het Rekenhof en de Vlaamse Dienst voor Interne Audit vermeende malversaties bij Export Vlaanderen te onderzoeken. Vlaams parlementslid Eloi Glorieux had op 7 april in de kranten van de VUM-groep anonieme klachten openbaar gemaakt.

Een personeelslid van Export Vlaanderen zou van zijn werkgever een renteloze lening hebben gekregen. Een medewerker in Caïro zou voor 5.000 euro privé-facturen als onkosten hebben ingediend, waarna Export Vlaanderen hem naar Vlaanderen terughaalde, waardoor zijn loon met 20 procent steeg.

Pact van Vilvoorde – Zonder enige ruchtbaarheid in de pers actualiseerden de Vlaamse regering en de sociale partners op 30 september de doelstellingen van het Pact van Vilvoorde. De opvallendste aanpassing luidde dat de werkzaamheidsgraad tegen 2010 'zo dicht mogelijk bij de 70 procent' moet liggen. In de oorspronkelijke tekst, die de sociale partners en de Vlaamse regering in 2001 ondertekenden, was sprake van 70 procent.⁴²

VI. Infrastructuur en mobiliteit

Werken Antwerpen – In het Vlaams Parlement was in de eerste helft van het jaar heel wat kritiek op de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel (BAM), die volgens sommige parlementsleden te weinig transparant was.

De top van de BAM – de voorzitter van de raad van bestuur, Fernand Desmyter, de algemeen manager Bruno Accou en de operationeel manager Yvan Verbakel – gaven op 15 februari in de commissie voor Openbare Werken een stand van zaken van de werken in Antwerpen en maakten bekend dat de kosten al verdubbeld waren van 1,5 miljard euro tot 2,95 miljard euro. CD&V en de N-VA vielen de top aan omdat ze vonden dat die onvoldoende financiële informatie gaf aan het Vlaams Parlement. Ze vonden het ook niet kunnen dat de ambtenaren die tijdens hun werkuren in de raad van bestuur van de BAM zaten, per vergadering een zitpenning van 1.250 euro kregen, met een maximum van 12.500 euro per jaar. Verder hadden ze kritiek op Willy Borré, die tegelijk regeringscommissaris was bij de BAM én voorzitter van de NV Liefkenshoek-tunnel, een dochter van de BAM.

Op 24 februari gingen de hoorzittingen met de top van de BAM voort. Heel wat parlementsleden uit de commissie voor Openbare Werken toonden zich misnoegd omdat ze de maquette van de Oosterweelverbinding⁴³ niet te zien kregen. De top van de BAM zei dat Groep C, het reclamebureau van Noël Slangen, geadviseerd had om de maquette nog niet te tonen omwille van technische tekortkomingen. Commissievoorzitter Marc van den Abeelen (VLD) kondigde daarop aan dat hij het Rekenhof zou laten onderzoeken hoe Groep C de communicatieopdracht voor de BAM in de wacht had gesleept. De BAM stelde een week later, op 3 maart de maquette van de Oosterweelverbinding voor.

42. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001, *Res Publica*, 2002, 2-3, pp. 331-332.

43. De Oosterweelverbinding bestaat uit een tuikabelbrug, de zogenaamde Lange Wapper, en een tunnel onder de Schelde. Ze maakt van de Ring rond Antwerpen een volledige cirkel.

De Vlaamse regering besliste op 22 juli 2 euro tol te vragen aan personenwagens die over de Oosterweelverbinding willen rijden. Voor kleine vrachtwagens ging het om 13 euro; voor zware om 15,6 euro. De Vlaamse regering besliste dat bij de opening van de Oosterweelverbinding de Kennedytunnel zou dichtgaan voor vrachtwagens, waardoor het vrachtverkeer dat Antwerpen aandoet verplicht wordt tol te betalen.

Later diezelfde maand besliste het Antwerps stadsbestuur een tweede beoordeling te vragen over de Oosterweelverbinding en te laten onderzoeken of de tuikabelbrug kon worden vervangen door een tunnel. De Vlaamse regering hield vast aan de tunnel-brug-verbinding en legde op 16 september het precieze tracé vast. Daarna volgde het openbaar onderzoek.

Op een nieuwe hoorzitting maakte de top van de BAM op 12 oktober bekend dat de kostprijs van de Werken in Antwerpen al was opgelopen tot 3,3 miljard euro, een tiende meer dan de vorige raming. Tijdens de commissievergadering drong het Rekenhof er op aan de risico's voor grote bouwwerken beter in kaart te brengen.

Snelheidsbeperking vrachtwagens – De minister van Mobiliteit, Kathleen Van Brempt kondigde op 19 juni in het VRT-programma *De Zevende Dag* aan dat ze de maximumsnelheid voor vrachtwagens vanaf 3,5 ton op de autosnelweg wilde verlagen van 90 naar 80 kilometer per uur. Volgens haar moest dat zowel de verkeersveiligheid als het milieu ten goede komen.

De dag nadien, na de vergadering van het partijbestuur, zei VLD-voorzitter Bart Somers dat zijn partij het niet opportuun vond de maximumsnelheid voor vrachtwagens te verlagen.

Minister Van Brempt bestelde een studie bij het Vlaams Instituut voor Technologische Ontwikkeling over de gevolgen van een lagere maximumsnelheid op het milieu en de verkeersveiligheid. De VLD noemde de resultaten van die studie, die op 1 november bekend werden, te beperkt. 'Van Brempt liegt', reageerde Vlaams parlements lid Jean-Marie Dedecker. Om uit de impasse te geraken kwamen premier Verhofstadt en SP.A-voorzitter Johan Vande Lanotte in december overeen om het Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid een alomvattende studie te laten maken. Toch kwam het op 13 december in de commissie voor Mobiliteit van het Vlaams Parlement nog tot een grote woordenwisseling tussen parlementsleden van de VLD en SP.A-Spirit.

Wegenvignet – De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) startte na de zomervakantie een debat met de sociale partners, milieu- en socioculturele verenigingen, wetenschappers en vertegenwoordigers van de weggebruikers over het nut van een wegvignet in Vlaanderen. Het Vlaams regeerakkoord voorzag in de invoering daarvan. Minister Van Brempt had in het voorjaar een inventaris laten opmaken van de types wegenheffingen in het buitenland.

Tijdens de voorstelling van het verslag dat de SERV over het maatschappelijk debat had gemaakt, kondigde minister Van Mechelen aan dat de Vlaamse regering deze legislatuur geen kilometerheffing ging invoeren, maar wel een wegvignet.

In een optimistisch scenario zou het vignet er in 2008 komen, in een realistisch scenario in 2009, zei Van Mechelen.

Sigmaplan – De Vlaamse regering keurde op 22 juli een geactualiseerde versie van het 29-jaar oude Sigmaplan goed, waarin ze besloot langs de Schelde, de Durme, de Rupel, de Demer, de Nete en de Zenne dijken te verstevigen of te verhogen en in overstromingsgebieden te voorzien. De werken zouden tot 2030 duren en werden geraamd op 880 miljoen euro. Het eerste Sigmaplan dateerde van 1977 en was grotendeels uitgevoerd, met dertien gecontroleerde overstromingsgebieden als belangrijkste realisatie.

Luchthaven Deurne – De Europese Commissie besliste in april dat de Vlaamse overheid 26 miljoen euro mocht investeren in de zakenluchthaven van Deurne. Het ging om investeringen van de Vlaamse regering, het Antwerps Havenbedrijf en de GOM-Antwerpen.

De gemeenteraad van Borsbeek stemde er eind december mee in dat de bomen op Fort III, in het verlengde van de startbaan van de luchthaven van Deurne, werden gekapt. Ze aanvaardde daarmee een voorstel van de Vlaamse regering, die er zich toe verbond de startbaan niet te verlengen en in de nabijheid van Fort III nieuwe bossen aan te leggen. De Vlaamse regering keurde het akkoord formeel goed op 13 januari 2006.

Eerder, op 28 oktober, had de gemeenteraad van Borsbeek de stemming over het voorstel van de Vlaamse regering uitgesteld. Op 30 oktober had minister Kris Peeters gereageerd op de Antwerpse televisiezender ATV dat ‘wie zegt dat de bomen moeten blijven, eigenlijk zegt dat de luchthaven van Deurne dicht moet.’

Deurganckdok – Koning Albert II opende op 6 juli 2005 officieel het Deurganckdok. Het 2,6 kilometer lange getijdendok verdubbelde de overslagcapaciteit van de Antwerpse haven met 6 miljoen teu, een vakterm voor 20-voetcontainers. De beslissing om het Deurganckdok te bouwen, dateerde van januari 1998.

Uit een rapport van het Rekenhof bleek in juni dat de aanleg van het dok 600 miljoen euro heeft gekost, 39 procent meer dan aanvankelijk geraamd. Volgens het Rekenhof had de Vlaamse regering aan het Vlaams Parlement ‘niet de informatie bezorgd die voor een dergelijk groot en complex investeringsproject passend zou zijn geweest.’

Met de officiële opening van het Deurganckdok ontstond ook de discussie over de aanleg van het Saefthinghedok. In het Vlaams regeerakkoord was daarover bepaald dat ‘de beslissing van 19 mei 2000 onverkort wordt uitgevoerd.’ Die beslissing steunde op twee pijlers: de Antwerpse haven krijgt de garantie dat het Saefthinghedok er komt op voorwaarde dat ze duidelijk aantoonde dat het nodig is én dat het noodzakelijk op het grondgebied van het dorp Doel moet komen. De inwoners van Doel krijgen de garantie dat ze mogen blijven wonen tot de Vlaamse regering een bouwvergunning voor het Saefthinghedok aflevert. De Vlaamse minister van Openbare Werken, Kris Peeters, zei dat er voor de volgende Vlaamse verkiezingen geen beslissing zou vallen over het Saefthinghedok. Volgens hem ge-

noten de Liefkenshoekspoortunnel en de tweede sluis prioriteit, zodat de extra containers die in het Deurganckdok worden gelost vlot de haven uitgeraken.

Uit het antwoord van minister Peeters op een schriftelijke parlementaire vraag bleek in november dat de Vlaamse regering in haar legislatuur niet van plan was de moderniseringswerken aan het Albertkanaal volledig op te starten. In het Masterplan Antwerpen was voorzien dat het Albertkanaal tussen Wijnegem en Antwerpen zou worden verbreed, zodat het toegankelijk wordt voor grote containerschepen. Als ze voorbij de containerterminal van Meerhout willen varen, kunnen ze geen vierde laag containers meer stapelen. Daarvoor moeten eerst veertien bruggen worden verhoogd, maar die werken konden volgens Peeters maar 'op middellange termijn gebeuren, wanneer er zich opportuniteiten voordoen.' In de beleidsbrief Openbare Werken werd die vierde containerlaag van wezenlijk belang genoemd om de verwachte containerstromen uit het Deurganckdok per schip naar het hinterland te vervoeren.

Eind november werd bekend dat de Europese Commissie onderzocht in welke mate de Vlaamse regering betaalt voor de onderhoudsbaggerwerken aan getijdokken zoals het Deurganckdok. Het Havendecreet bepaalt dat de overheid alleen de onderhoudswerken van maritieme doorgangen mocht financieren, maar dat havens het deel van de dokken moeten baggeren waar de schepen aanmeren. De Vlaamse regering bereidde daarom een ontwerpamendement voor op het Havendecreet, waarover ze met de Commissie informeel onderhandelde.

Scheldeverdieping – Vlaams minister van Leefmilieu en Openbare Werken, Kris Peeters, en de Nederlandse minister van Verkeer en Waterstaat, Karla Peijs, ondertekenden op 11 maart in Den Haag een akkoord over de uitdieping van de Westerschelde. Daarin stond dat in 2007 zou worden begonnen met het uitbaggeren van de Westerschelde, zodat de vaargeul 13,1 meter diep zou worden. De werken moesten in 2009 klaar zijn, stond in het akkoord.

Vlaanderen engageerde zich om een goede 400 miljoen euro – of 80 procent van de kostprijs – te investeren in de uitdieping, een versterking van de natuur in en rond de stroom en een betere beveiliging van de omgeving tegen overstromingen. Nederland trok een goede 100 miljoen euro uit, of 20 procent van de kostprijs.⁴⁴

Op 4 mei startten de onderhandelingen om het memorandum van overeenstemming uit te werken in vier verdragen, die op 21 december in Middelburg werden ondertekend door minister Peeters en Karla Peijs.

Het eerste verdrag ging vooral over de uitdieping. De werken zouden eind 2007 beginnen en werden geraamd op 250 miljoen euro, waarvan Vlaanderen 205 miljoen euro en Nederland 45 miljoen euro betaalden. Minister Peijs liet Antwerpen weten dat het de laatste keer was dat Nederland zou toestemmen met een verdie-

44. De Nederlandse en de Belgische federale regering bereikten op diezelfde 12 maart een akkoord over de HST-lijn. De Nederlandse regering had dat dossier aan dat van de Westerschelde gekoppeld. De federale regering garandeerde in het HST-akkoord een snellere reistijd tussen Brussel en Amsterdam.

ping van de Westerschelde. Voor de aanleg van natuurgebieden langs de Schelde, waaronder de vergroting van het Zwin, trokken Nederland en Vlaanderen elk 200 miljoen euro uit. Vlaanderen investeerde daar bovenop nog 180 miljoen euro in het voorkomen van overstromingen. De inspanning maakte deel uit van het Sigmoplan. Het totale kostenplaatje van het eerste verdrag liep daarmee op tot 830 miljoen euro.

Het tweede verdrag had betrekking op het beleid en het beheer van het Schelde-estuarium en voorzag in de oprichting van een Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie. Het derde verdrag regelde het gemeenschappelijk nautisch beheer in het Scheldegebied, zoals het begeleiden van schepen op de stroom. Het vierde verdrag koppelde vanaf 2008 de loodstarieven van Rotterdam los van die van de Antwerpse haven. Het ging om een oude eis van de Nederlanders. Een verdrag van 150 jaar oud bepaalde immers dat Rotterdam even hoge loodstarieven moest toepassen als Antwerpen.

De onderhandelingen die aan het akkoord van 11 maart waren voorafgegaan, waren overigens niet zonder moeite verlopen. In januari rezen er moeilijkheden toen Nederland België publiekelijk vroeg te betalen voor de bescherming van Nederlandse natuurgebieden langs de Westerschelde. Nederland vroeg ook dat België 25 miljoen euro financierde van een nieuwe tunnel onder het kanaal Gent-Terneuzen, bij Sluiskil. Minister-president Leterme besprak het dossier op 20 januari met de Nederlandse minister-president Jan Peter Balkenende in Den Haag. Na afloop van de ontmoeting deelden ze mee dat ambtenaren een maand tijd kregen om een memorandum van overeenstemming te schrijven. Tijdens het vragenuurtje van 2 maart zei minister Peeters echter dat er in de tekst van het memorandum nog 'kleine maar niet onbelangrijke bepalingen tussen brackets' stonden.

Luchthaven Zaventem – De Vlaamse regering zetten enkele stappen vooruit in haar plannen voor de verdere ontwikkeling van de luchthavenregio rond Zaventem, een project dat in 2004 was uitgegroeid tot een prioriteit.⁴⁵ Bij besluit van 18 maart werd het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Noordelijke ontsluiting van de luchthaven' aangenomen. Belangrijk daarin was een betere aansluiting op de E19 Brussel-Mechelen-Antwerpen en het doortrekken van het treinspoor onder de luchthaven, zodat het station Zaventem Luchthaven een doorgangstation zou worden. Minister van Openbare Werken Kris Peeters kondigde op 25 maart aan dat BIAC, de uitbater van de luchthaven, de helft zou betalen van de aansluiting met de E19.

Rond de financiering van de werken rezen nadien problemen. Tijdens een lunchcauserie van de Voka-afdeling Halle-Vilvoorde zei minister-president Leterme op 7 juni dat de plannen voor Zaventem 800 miljoen euro zouden kosten. Toen Leterme in december aankondigde dat de Vlaamse regering budgettaire meevallers in 2006 zou reserveren voor de arbeidsmarkt en de luchthaven van Zaventem, gaf

45. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 339-340.

hij toe dat publiek-private samenwerking voor investeringen in Zaventem moeilijker was gebleken dan verwacht.

Tijdens het zomerreces ontstond communautaire commotie over een studie die minister van Economie Moerman over de luchthavenregio had besteld. In het kader van een milieu-effectenrapport (een onderdeel van de studie) bevroeg de Vlaamse overheid namelijk inwoners van een aantal gemeenten rond de luchthaven. Ze polste ook de inwoners van de Brusselse gemeenten Evere, Brussel-Stad, Sint-Pieters-Woluwe en Sint-Lambrechts-Woluwe. De Brusselse regering vond het ongepast dat die enquête in het Nederlands én tijdens de zomermaanden gebeurde. Minister Moerman besliste daarom op 22 augustus de bevraging te verlengen tot 15 september.

VII. Ruimtelijke ordening en milieubeleid

Mest – De landbouwsector had op 1 januari 2005 geen milieubeheersovereenkomst gesloten met de Vlaamse overheid, waardoor honderden Vlaamse veebedrijven toch hun volledige mestoverschotten moesten verwerken. In 2003 had het Vlaams Parlement de verplichting om mest te verwerken nochtans versoepeld, omdat heel wat familiale landbouwbedrijven in financiële moeilijkheden dreigden te komen én omdat er te weinig capaciteit was om alle mest te verwerken. Volgens de versoepelde normen moesten grote bedrijven daarom slechts 50% (productie van 10 tot 12,5 ton fosfaat), 75% (productie van 12,5 tot 15 ton fosfaat) of 90% (productie van meer dan 15 ton fosfaat) verwerken.⁴⁶ Aan de versoepeling was in 2003 de voorwaarde gekoppeld dat de landbouwsector een milieubeheersovereenkomst zou sluiten, wat dus niet was gebeurd.

Uit cijfers van de Vlaamse Milieumaatschappij bleek dat de waterkwaliteit van de Vlaamse rivieren nog steeds te lijden had onder de gevolgen van overmatige bemesting. In het voorjaar van 2005 werden op 39,5% van de meetpunten een te hoge nitraatconcentratie in het grondwater geregistreerd. In het voorjaar van 2004 ging het slechts om 35,7%, in het najaar van 2004 om 35,6%.

Ook vanuit de Europese Unie kwamen signalen dat de Vlaamse regering haar mestbeleid moest verstrengen. In een geding tussen België en de Europese Commissie concludeerde de advocaat-generaal van het Europees Hof van Justitie dat Vlaanderen verzuimd had toereikende maatregelen te nemen om de nitraatrichtlijn correct toe te passen. Minister Peeters concludeerde uit het pleidooi van de advocaat-generaal dat Vlaanderen het areaal kwetsbaar landbouwgebied – landbouwoppervlakte waar strengere bemestingsnormen de kwaliteit van het grondwater moeten beschermen – zou moeten uitbreiden.

46. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2003, *Res Publica*, 2004, 2-3, p. 330.

Minister Peeters stelde op 6 mei de krachtlijnen van het derde mestactieplan voor. Veehouders kregen duidelijke doelstellingen⁴⁷ én meer vrijheid om ze te halen. Een veehouder zou slechts dieren kunnen houden als hij de mest kwijt kon. Daarvoor mocht hij zelf kiezen tussen mest uitvoeren op een akker, mestverwerking, -export, milieuvriendelijke veevoeders of het aankopen van mestrechten. Hij mocht ook de veestapel vrijwillig afbouwen. Wanneer een veehouder mestrechten kocht van een andere veehouder, zou een deeltje van die mestrechten vervallen, zodat de totale mestoverschotten op termijn kleiner zouden worden.

Kwetsbare gebieden zouden ook omkeerbaar worden: wanneer de kwaliteit van het water in een niet-kwetsbare zone te sterk achteruit zou gaan, zou die zone wel kwetsbaar worden. Omgekeerd zou een kwetsbaar gebied het etiket kwetsbaar verliezen als de waterkwaliteit er sterk verbeterde. Het netwerk van meetpunten zou de kwaliteit kunnen controleren, om op die manier 'flexibele kaarten' op te maken. Peeters wilde met het nieuwe mestactieplan de landbouwers meer vertrouwen, maar ook meer verantwoordelijkheid geven.

Op 20 september maakte het Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking (VCM) zijn jaarlijkse inventaris van de mestverwerkingscapaciteit bekend. Het concludeerde dat er dringend meer installaties voor mestverwerking nodig waren. Door de onzekerheid over het derde mestactieplan (MAP3) wachtten heel wat landbouwers af om een vergunning voor een mestverwerkingsinstallatie te vragen, zei het VCM.

Het Europees Hof van Justitie veroordeelde op 22 september België omdat het de nitraatrichtlijn tussen 1995 en 1999 niet correct had toegepast. Ze volgde grotendeels het pleidooi van de advocaat-generaal. Volgens het Hof had Vlaanderen in 1999 te weinig kwetsbare gebieden ingekleurd. De Europese Commissie greep de veroordeling aan om te eisen dat heel Vlaanderen kwetsbaar gebied zou worden. Minister Peeters stelde voor de kwetsbare gebieden uit te breiden van 46 procent naar 60 procent van het landbouwareaal in Vlaanderen. Hij bleef ook pleiten voor de 'flexibele kaarten'. De coalitiepartners reageerden verdeeld. De VLD vond dat Peeters te veel toegaf aan de Commissie. De SP.A sloot zich aan bij het standpunt van de Europese Unie.⁴⁸

De Vlaamse Milieumaatschappij maakte op 28 september in haar jaarverslag bekend dat de kwaliteit van de waterlopen in Vlaanderen er al twee jaar op achteruit ging. Ze wees daarvoor naar een niet optimale waterzuivering en overbesteding.

Half oktober legde de Vlaamse overheid honderden veehouders in totaal voor 9,5 miljoen euro superheffingen⁴⁹ op omdat hun veebedrijf te veel mest had geprodu-

47. De nutriënten-emissierechten of zogenaamde 'mestrechten' werden voortaan uitgedrukt in 'aantal dieren' en niet langer in 'nutriëntengehalte'.

48. Ze bevestigden dat standpunt tijdens het actualiteitsdebat in het Vlaams Parlement op 19 oktober.

49. De mestwetgeving legde ieder veebedrijf met een mestproductie van meer dan 300 kilogram een basisheffing op. Bedrijven die hun 'mestrechten' overschreden moesten een superheffing betalen.

ceerd. Volgens Peeters was de inning van die boetes noodzakelijk om de milieudoelstellingen te halen.

Tijdens een actualiteitsdebat in het Vlaams parlement, op 19 oktober, liet minister Kris Peeters verstaan dat MAP3 wellicht niet op 1 januari van start zou kunnen gaan. Een ontwerpdecreet daarover was nog niet in het parlement ingediend. Hij zei dat de tekst eerst de test van de Europese Unie moest doorstaan. Half november gaf Peeters toe dat MAP3 niet op tijd klaar zou zijn en er een overgangsregeling zou komen. De VLD- en SP.A-fractie in het Vlaams Parlement ergerden zich aan dat uitstel.

Het Europees commissielid voor Milieu, Stavros Dimas, ontving op 28 november minister-president Leterme en minister Peeters. Hij deelde hen mee dat de Europese Commissie bij haar standpunt bleef dat heel Vlaanderen kwetsbaar gebied zou worden. Peeters liet de volgende dag weten dat het nieuwe mestactieplan pas halfweg 2006 klaar zou zijn. De Vlaamse regering verlengde daarom bij besluit van 22 december enkele maatregelen uit MAP2-bis. Zonder die verlenging hadden honderden veebedrijven opnieuw mest moeten verwerken.

Bossen en natuurgebieden – De Vlaamse regering bereikte begin januari een nieuwe oplossing voor het Lapperfortbos, dat eigendom was van Fabricom maar tussen augustus 2001 en oktober 2002 was bezet door milieuactivisten. Toenmalig minister van Leefmilieu, Vera Dua, had toen beslist het bos te kopen voor 2,5 miljoen euro, maar die beslissing was nooit uitgevoerd. Minister Peeters kwam gedeeltelijk op die beslissing terug, door 10 hectaren van het bosgebied te huren en open te stellen voor het publiek. Drie hectaren die stonden ingekleurd als industriegrond en daarom duurder waren, werden niet gekocht. Het lot van de overige 5 hectaren bleef onzeker.

Op 9 oktober werd bekend dat de Vlaamse overheid en de provincie West-Vlaanderen het Zwin kochten van de Compagnie Het Zoute. De Vlaamse regering kocht het 155 hectare grote natuurreservaat, de provincie West-Vlaanderen werd eigenaar van het 16 hectare grote educatieve vogelpark. Volgens minister Peeters, werd het door de nieuwe eigendomsstructuren voor de Vlaamse overheid makkelijker om de verzanding van het Zwin tegen te gaan.

Op 30 november werd bekend dat de Vlaamse overheid het 1.500 hectare grote domein de Merode, dat ze in 2004 had aangekocht, opnieuw had verkocht. De nieuwe eigenaars waren de gemeenten Westerlo, Tessenderlo en Scherpenheuvel-Zichem, de provincie Antwerpen, de abdij van Averbode, de afdeling Bos & Groen van de Vlaamse overheid en de vereniging Natuurpunt.

Afval – De minister van Leefmilieu, Kris Peeters, deelde op 23 februari mee dat de verbrandingsoven Isvag in Wilrijk niet vervroegd moest sluiten. Voormalig minister van Leefmilieu, Vera Dua, had zich daar nog voorstander van getoond.⁵⁰ De milieuvergunning van de verbrandingsoven liep tot 2011.

50. M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2001, *Res Publica*, 2002, 2-3, p. 347.

Omdat er nog steeds een gebrek aan verwerkingsinstallaties was, moest ruim 600.000 ton bedrijfs- en huishoudelijk afval begin maart nog worden gestort. In Vlaanderen gold sinds 1998 in principe een stortverbod voor huishoudelijk en niet-gevaarlijk bedrijfsafval, maar omwille van het gebrek aan verwerkingsinstallaties werden jaarlijks afwijkingen toegestaan. In principe hadden negen op de tien stortplaatsen voor huishoudelijk en gewoon bedrijfsafval al dicht moeten zijn, maar volgens cijfers van de afvalstoffenmaatschappij OVAM waren er begin 2005 nog altijd vier gewone stortplaatsen open.

Een deel van het onverwerkte afval werd naar Duitsland uitgevoerd, maar omdat daar vanaf 1 juni een volledig stortverbod van kracht werd, moest Vlaanderen jaarlijks 300.000 ton afval extra verwerken of storten. Minister Peeters stond daarom toe dat er 9.940 ton huishoudelijk afval en 75.000 ton bedrijfsafval extra mocht worden gestort op de Hooge Maey in Antwerpen. In 2006 zou er voldoende verwerkingscapaciteit zijn om het stortverbod volledig te laten ingaan.

Uit de afvalstoffeninventaris van de afvalstoffenmaatschappij OVAM bleek in september dat de berg huishoudelijk afval in Vlaanderen voor het eerst sinds 2000 opnieuw toenam.

Water – De aandeelhouders van de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening, de grootste Vlaamse drinkwatermaatschappij, stemden er op 10 juni mee in dat de VMW werd omgevormd tot een koepel met vier autonome, provinciale waterbedrijven. De beslissing gebeurde met een meerderheid van 91 procent van de stemmen en werd gezien als de eerste stap naar provinciale waterbedrijven. De Vlaamse regering had eind 2004 haar belang in de VMW verkocht, met het doel de versnippering van de watermaatschappijen in Vlaanderen tegen te gaan.⁵¹

Een week later waarschuwde Daniël Termont, de voorzitter van de Tussenge-meentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Waterbedeling (TMVW) op de jaarlijkse algemene vergadering van aandeelhouders dat TMVW niet zomaar wilde opgaan in de VMW om tot één grote drinkwatermaatschappij te komen. Bereidheid tot samenwerken was er wel, al merkte Daniël Termont naar eigen zeggen weinig respons bij de VMW. Ook de andere drinkwatermaatschappijen in Vlaanderen, AWW (Antwerpen), Pipda (Antwerpen) en BIMW (Brussel) gingen niet in op het voorstel van de VMW om één grote drinkwatermaatschappij te vormen.

Waterzuiveraar Aquafin breidde ondertussen haar taken uit met het onderhoud van riolen. In oktober sloot ze daarover een contract met de stad Vilvoorde. Voor Antwerpen had ze al een gelijkaardig contract met AWW.

Grind – Met een decreet van 15 juli (B.S. 16 augustus 2005) liet het Vlaams Parlement de grindwinning in het Limburgse Maastrand na 31 december 2005 nog enkele jaren doorgaan. Het verlengde daarmee de deadline die in het grinddecreet

51. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 343-344.

van 14 juli 1993 was opgenomen. Door vertragingen bij de uitreiking van de vergunningen, het vrijgeven van nieuwe ontginningsgronden en het operationeel maken van de exploitatiegebieden, waren volgens minister Peeters de jaarlijkse quota nooit gehaald. De productie kon daarom over een langere termijn worden afgebouwd.

Ruimtelijke structuurplannen – De Vlaamse regering besliste op 7 januari 2005 dat de gemeenten twee jaar uitstel kregen om een ruimtelijk structuurplan (RSV) op te maken. De deadline verschoof daarmee naar 1 mei 2007. Slechts een veertigtal gemeenten beschikten op 1 januari 2005 over een RSP. De Vlaamse regering vreesde dat het gros van de Vlaamse gemeenten op 1 mei niet klaar zou zijn, waardoor ze hun vergunningenbevoegdheid zouden moeten afstaan aan de provincie. Het Vlaams Parlement bevestigde het uitstel in het decreet van 22 april (B.S. 29 april 2005)

Het ruimtelijk structuurplan was een van de voorwaarden waaraan de gemeenten moesten voldoen, wilden ze een grotere autonomie bekomen voor het toekennen van stedenbouwkundige vergunningen. Andere voorwaarden waren het aanstellen van een stedenbouwkundig ambtenaar, het opmaken van een plannenregister en een vergunningenregister en een register van onbebouwde percelen. De gemeente Vilvoorde was in september de eerste om zich 'ruimtelijk te ontvoogden.'

Bij besluit van 8 juli legde de Vlaamse regering de gemeenten regels op waaraan ze moesten voldoen als ze stedenbouwkundige verordeningen, een bijzonder plan van aanleg of een ruimtelijk uitvoeringsplan opstelden voor weekendhuisjes. Binnen die regels mocht iedere gemeente afwijkende regels opstellen. De regeling gold niet voor campings en vakantie dorpen, wel voor individuele weekendwoningen in recreatiegebieden.

Bouwmisdrijven – Het Arbitragehof vernietigde in een arrest van 19 februari 2005 enkele bepalingen uit het 'bouwamnestiedecreet' van 4 juni 2003 (B.S. 22 augustus 2003), waardoor duidelijk werd dat ook zware bouwmisdrijven verjaren na vijf jaar, tenzij ze begaan zijn in een ruimtelijk kwetsbaar gebied. Na een vorig arrest van het Arbitragehof, op 22 juli 2004,⁵² was daarover verwarring ontstaan. Sommige rechters hadden uit het arrest afgeleid dat alle bouwmisdrijven opnieuw onverjaarbaar waren, maar het Arbitragehof volgde die interpretatie dus niet.

Op 25 maart richtte de Vlaamse regering de Hoge Raad voor Herstelbeleid op. Het onafhankelijk college, samengesteld uit magistraten en deskundigen, bepaalde of een illegaal opgetrokken bouwwerk moet worden afgebroken of niet. De rechter die over het bouwmisdrijf oordeelt, moet het advies van de Hoge Raad volgen.

52. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 342.

Woonuitbreidingsgebieden – Minister Van Mechelen stelde op 30 november in de commissie voor Ruimtelijke Ordening de Atlas Woonuitbreidingsgebieden voor. Het document gaf aan via welke procedure, op welke plaatsen en onder welke voorwaarden de gemeenten woonuitbreidingsgebieden konden aansnijden. Voor de gemeentebesturen bood de atlas daarom een indicatie over het advies dat ze van de Vlaamse regering konden verwachten. Volgens minister Dirk Van Mechelen konden de Vlaamse gemeenten de komende jaren op de woonuitbreidingsgebieden ruimte maken voor 86.000 tot 100.000 extra woningen.

Op een partijcongres in Brugge pleitte SP.A-voorzitter Johan Vande Lanotte er op 17 december voor een derde van de woonuitbreidingsgebieden te verkopen aan 60 procent van de marktwaarde. Hij stelde voor dat de gemeenten die verplichting zouden opleggen via de verkavelingsvergunning.

Na de vergadering van het partijbestuur op 19 december liet de VLD weten dat ze het voorstel marktversturend vond en van oordeel was dat de wet van vraag en aanbod moest kunnen spelen.

Tijdens het begrotingsdebat in het Vlaams Parlement, op 20 december, kwam de kwestie opnieuw aan de orde. SP.A-fractieleidster Caroline Gennez herhaalde de eis van partijvoorzitter Vande Lanotte om een derde van de woonuitbreidingsgebieden aan 60 procent van de waarde aan te bieden. Minister van Wonen Marino Keulen (VLD) reageerde dat een dergelijke maatregel alleen maar de prijzen zou doen toenemen omdat ofwel minder mensen een bouwgrond zouden willen verkopen ofwel alle kopers de 40 procent minwaarde zouden compenseren door een hogere prijs te vragen voor de andere twee derden van de bouwgrond. Het SP.A-voorstel werd niet overgenomen door de regering.

VIII. Onderwijs

Sociale onderhandelingen en vakbondsprijs – De Vlaamse regering en de vakbonden uit de onderwijssector sloten op 4 februari 2005 de CAO-VII (2003-2004)⁵³ voor het leerplichtonderwijs af. Het basisonderwijs kreeg 8 miljoen euro extra voor het aanwerven van kinderverzorgers, kleuteronderwijzers en leermeesters lichamelijke opvoeding. Met dat gedrag konden 300 voltijdse jobs worden betaald. De uren van deeltijdse leerkrachten werden zoveel mogelijk gegroepeerd in halve dagen. Het vaderschapsverlof werd uitgebreid van vier naar tien dagen en leraren die langer dan tien dagen afwezig zijn werden vanaf 1 september 2007 vervangen.

53. Het meest recente sociaal akkoord voor het onderwijs (CAO-VI) was het resultaat van de onderhandelingsronde 2001-2002. De ontwerptekst voor CAO-VII, waarvoor de onderhandelingen pas konden starten na de vorming van de nieuwe regering en het begrotingsberaad van oktober 2004, dekte de onderhandelingsperiode 2003-2004.

De vakbonden kondigden diezelfde 4 februari meteen acties aan omdat ze het niet eens waren met de besparingen die minister Vandenbroucke in het onderwijs wilde doorvoeren. De Vlaamse regering had beslist het aantal lessen te bevriezen, zodat bij een toename van het aantal leerlingen leraren voor een grotere klas zouden staan. Eind maart volgde nog een besparing, toen Vandenbroucke het ontwerp van onderwijsverzameldecreet bekend maakte, dat later resulteerde in het decreet van 15 juli (B.S. 16 september 2005). Daarin was bepaald dat de vervangingspool voor leerkrachten vanaf het schooljaar 2005-2006 alleen nog zou blijven voor probleemzones en knelpuntvakken. De beperking van de vervangingspool bespaarde de Vlaamse overheid 6,5 miljoen euro, geld dat Vandenbroucke wilde gebruiken om de CAO-VII uit te voeren. Afspraken uit die CAO, zoals het clusteren van de deeltijdse werkuren in halve werkdagen, waren eveneens in het onderwijsverzameldecreet XV opgenomen.

De vakbonden voerden op 20 april actie tegen de besparingen in het leerplichtonderwijs, maar ook in het volwassenenonderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding. Naast de bevriezing van het aantal lessen ging het volgens de vakbonden om een kostenbesparing van 5 procent bij het ondersteunend personeel, een besparing van 2 procent op het lestijdenpakket en een besparing van 2 procent op de werkmiddelen van de centra voor leerlingenbegeleiding.

Het onderwijsverzameldecreet veroorzaakte ook ongerustheid bij het VSKO, de koepel van de katholieke scholen. In april had minister Vandenbroucke in de commissie voor Onderwijs gezegd dat hij de slagkracht van de schoolgemeenschappen wilde versterken door de subsidies niet langer aan de scholen, maar aan de schoolgemeenschappen toe te kennen. Mieke Van Hecke, de directeur-generaal van het VKSO, zei eind april in persberichten dat ze vreesde dat de Vlaamse regering op die manier de pedagogische vrijheid van het katholiek onderwijs zou aantasten. Het onderwijsverzameldecreet bevatte echter bepalingen die de scholengemeenschappen versterkten. Zo kregen ze in het basisonderwijs extra geld om een directeur voor de scholengemeenschap aan te stellen.

De onderhandelingen voor de CAO-VIII voor de jaren 2005 en 2006 startten in mei 2005. De vakbonden eisten een volwaardige dertiende maand voor het personeel uit het leerplichtonderwijs én een serieuze opslag voor de leidinggevende functies in het onderwijs. Ze vroegen ook een hoger vakantiegeld.

Op 3 juni deelde Vandenbroucke mee dat hij 215 miljoen euro ter beschikking had om aan de CAO-VIII te besteden.⁵⁴ Volgens de minister ging het om een maximumbedrag, waarin de vakbonden hun eisen moesten inpassen. Vandenbroucke specificeerde dat 21 miljoen euro was voorbehouden voor extra werkgelegenheid, 119 miljoen euro voor koopkrachtverhoging, 50 miljoen euro voor een

54. Tegelijk deelde minister Vandenbroucke mee dat hij de aangekondigde besparingen in het secundair onderwijs zou versoepelen voor scholen met veel kansarmen. De besparing zou daardoor 5 procent minder dan gepland opleveren.

kwalitatieve lerarenloopbaan en 25 miljoen euro voor een eenmalige financiële injectie in de hogescholen.

De vakbonden wezen het budget af en dreigden met acties. Volgens hen had de Vlaamse regering in 2001 al in de CAO-VI toegezegd om het vakantiegeld op te trekken. Ook de belofte om 25 miljoen euro in de hogescholen te investeren was al verworven, vonden de vakbonden. De kostprijs van die twee maatregelen mocht daarom niet worden verrekend met het budget van 215 miljoen euro. De Vlaamse regering moest een budget van 326 miljoen euro voorzien, deelden ze op 31 augustus mee in een persmededeling. De sfeer verbeterde nadien niet. De vakbonden wezen een gesprek met de minister op 2 september af en voerden op 5 oktober, 'de dag van de leerkracht', beperkte acties.

Hoger onderwijs – Het Arbitragehof schrapte op 23 februari enkele bepalingen uit een artikel van het Bolognadecreet die een academische bacheloropleiding invoerden die toegang geeft tot de arbeidsmarkt.⁵⁵ De vzw Universitas, bestaande uit professoren en studenten van de VUB en de UA, had de zaak aangespannen. Het Arbitragehof oordeelde dat een driejarige bachelor geen universitair diploma kon vormen, omdat de federale wetgeving bepaalde dat een universiteitsopleiding minstens vier jaar moest duren.

In de commissie voor Onderwijs van het Vlaams Parlement zei minister Vandembroucke op 24 maart dat hij verwachtte dat de hogescholen zouden snoeien in het aantal afstudeerrichtingen. Ze moesten ook de benaming van de afstudeerrichtingen beter op elkaar afstemmen. Op 20 september, in zijn toespraak op de opening van het academiejaar aan de hogeschool West-Vlaanderen, zei minister Vandembroucke dat hogescholen niet tegelijk konden klagen over te lage budgetten en elkaar blijven concurreren met nieuwe afstudeerrichtingen. Als de hogescholen geen akkoord bereikten over hoe ze wilden snoeien in het aantal richtingen, zouden ze de in het regeerakkoord beloofde eenmalige injectie van 25 miljoen euro niet krijgen, sprak Vandembroucke. Op 24 september zei de minister in de commissie voor Onderwijs dat de Vlohra, de koepel boven de hogescholen, had voorgesteld om het aantal afstudeerrichtingen te verminderen van 403 naar 191. De eenmalige financiële injectie zou daarom doorgaan, zei Vandembroucke.

Op 10 oktober stelde Vandembroucke een werktekst over de nieuwe financiering van het hoger onderwijs voor. Ze legde meer aandacht op gelijke kansen, resultaten en een efficiënte organisatie. De financiering zou voortaan uit vier delen bestaan. Het eerste deel was een basisfinanciering voor iedere instelling waar zich een minimum aantal studenten inschreven. Een tweede deel betrof een aanmoedigingsfonds voor instellingen die investeerden in gelijke kansen, technische en natuurwetenschappen en samenwerking. De grootte van de derde schijf was af-

55. Het Bologna-decreet onderscheidt twee soorten bachelor-opleidingen: de professionele bachelor bereidde studenten voor op een beroep, de academische bachelor bereidde studenten voor op een masteropleiding.

hankelijk van het aantal studenten, de behaalde studiepunten en diploma's en de termijn waarin studenten hun diploma halen. Het vierde deel omvatte een financiering voor onderzoek.

Uit de werknota bleek dat de Katholieke Universiteit Brussel (KUB) geen recht zou krijgen op de basisfinanciering. De KUB besloot zich eind november te allïëren met de hogescholen Ehsal en Vlekho. Tijdens de opening van het academiejaar aan de KUB had Vandenbroucke zich in zijn toespraak al retorisch afgevraagd of 'een instelling met minder dan 400 studenten nog een universiteit kan worden genoemd?'

Het nieuwe financieringssysteem zou aanvankelijk geleidelijk ingaan vanaf 2007. De rectoren van de zes Vlaamse universiteiten vroegen de minister meer tijd voor overleg. Eind december ging minister Vandenbroucke op hun vraag in. Hij stelde de invoering van het nieuwe financieringssysteem met een jaar uit tot het schooljaar 2008-2009.

Gelijke kansen – Bij decreet van 15 juli (B.S. 30 augustus 2005) wijzigde het Vlaams Parlement het Gelijkeonderwijskansendecreet van 28 juni 2002. Scholen mochten voortaan een inschrijvingsperiode inlassen om voorrang te geven aan kansarme kinderen.⁵⁶ In de oude regeling mocht een school leerlingen weigeren wanneer de school vol was, als de leerling niet aan de toelatingsvoorwaarden voldeed of als de leerling eerder al uit de school uitgesloten was. Een school mocht in de oude regeling ook kandidaat-leerlingen doorverwijzen: wanneer het kind geïoriënteerd was naar het buitengewoon onderwijs en tegelijk de draagkracht van de school voor dergelijke leerlingen was overschreden én wanneer een leerling niet het Nederlands als thuistaal sprak, en de school al een bepaald percentage van dergelijke leerlingen had.

In de nieuwe regeling verdwenen de twee mogelijkheden om een kandidaat-leerling door te verwijzen. Weigeringen konden wel, maar moesten steeds gebeuren in overleg met de ouders en na advies van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB).

Scholen kregen ook de mogelijkheid om bij de inschrijvingen voorrang te geven aan kinderen die niet tot de Gelijkeonderwijskansen-groep behoorden, maar wel op voorwaarde dat ze 10 procent boven het regio-gemiddelde aan Gelijkeonderwijskansen-leerlingen scoorden. Broers en zusjes van al in de school ingeschreven leerlingen kregen sowieso voorrang.

56. Daaronder werden verstaan: kinderen van wie de thuistaal niet het Nederlands is, kinderen die tot de trekkende bevolking (zoals binnenschippers en kermisexploitanten) behoren, van wie de moeder geen diploma secundair onderwijs heeft of van wie de ouders moeten rondkomen met een vervangingsinkomen.

IX. Welzijn

Jeugdsanctierecht – Alhoewel het jeugdsanctierecht in hoofdzaak een federale bevoegdheid was, veroorzaakte het in het Vlaams Parlement herhaaldelijk zware discussies tussen de liberalen en de christen-democraten. De eerste week van februari kwam het tot een openlijk conflict tussen Patricia Ceysens, de fractieleidster van de VLD in het Vlaams Parlement, en Inge Vervotte, de CD&V-minister van Welzijn. Uit protest tegen de federale plannen rond het jeugdsanctierecht besliste Vervotte in de eerste week van februari het samenwerkingsakkoord voor de jeugdinstelling in Everberg stop te zetten. De VLD vond dat dat de nationale veiligheid daardoor in het gedrang kwam.⁵⁷

Wat later in februari kondigde Vervotte aan dat ze de plannen om in Ekeren een gesloten jeugdinstelling te bouwen zou schrappen omdat ze te duur uitvielen. 'Dit is geen degelijk bestuur. De minister gaat onderuit', reageerde Ceysens in het Vlaams Parlement. Op 29 februari floot CD&V-voorzitter Jo Vandeurzen in een interview met *De Standaard* Ceysens terug. 'Dit is niet loyaal meer', liet hij optekenen. 'Ik verwacht van een fractieleider toch een andere houding.' De Vlaamse regering besliste op 25 maart formeel geen instelling voor jonge delinquenten in Ekeren te bouwen. De twintig in Ekeren voorziene opvangplaatsen zouden in Mol komen.

In december botsten Ceysens en Vervotte opnieuw. De Kamer van Volksvertegenwoordigers had namelijk op 14 juli een wetsontwerp goedgekeurd dat jeugdrecht uitbreidde tot een jeugdsanctierecht. Omdat de gemeenschappen bevoegd zijn voor jeugdsbescherming, had de federale regering zich bereid getoond het wetsontwerp in de Senaat nog te amenderen, op voorwaarde dat Vlaanderen en de Franse Gemeenschap een gemeenschappelijk standpunt innamen. Volgens persberichten verdedigden minister Vervotte en Catherine Fonck (cdH), de minister van Welzijn van de Franse Gemeenschap, op het overlegcomité van 7 december een gemeenschappelijk voorstel over het jeugdrecht. De VLD zei dat Vervotte nog geen voorstel kon verdedigen omdat de discussie in de Vlaamse regering nog niet gesloten was. Vice-minister-president Fientje Moerman deelde mee dat ze daarover een brief ging schrijven naar Yves Leterme.

Volgens het consensusvoorstel konden jeugdrechters beschermingsmaatregelen nemen tot de leeftijd van 20 jaar. De VLD wilde die leeftijd optrekken tot 23 jaar. In het consensusvoorstel zou de rechter ook straffen uit het strafrecht kunnen toepassen op delinquente jongeren, maar de maximumstraf zou beperkt blijven tot drie vijfde van de straf voor volwassenen. De VLD verwierp ook die beperking, die ze bestempelde als 'strafrecht light'.

57. In het welzijnsbeleid botste het herhaaldelijk tussen Inge Vervotte en Patricia Ceysens. Begin februari besliste Vervotte dat ze de noden in de gehandicaptenzorg niet langer zou benoemen als 'wachtlijsten' – één van de thema's in de verkiezingen van 13 juni 2004 – maar als 'centrale registratie van zorgaanvragen.' Ceysens noemde dat in *De Standaard* van 5 februari een provocatie en struisvogelpolitiek.

VLD-fractieleidster Patricia Ceysens zei op 11 december in het VRT-programma *De Zevende Dag* dat de VLD, in tegenstelling tot minister Vervotte, een 'ernstig strafrecht' wilde. De dag nadien bereikten de twee partijen een compromis. Minister Vervotte stemde er mee in dat de strafrechter dezelfde straffen kan opleggen aan jongeren als aan volwassenen.

Catherine Fonck reageerde echter dat de Franse Gemeenschap daarmee niet akkoord kon gaan en er dus niet langer een consensusvoorstel van de twee gemeenschappen was. Conform de politieke afspraken kon het wetsontwerp daardoor in de Senaat niet worden geamendeerd.

In een actualiteitsdebat in het Vlaams Parlement op 14 december zei CD&V-fractie leider Ludwig Caluwé dat de drievijfde regel voor de CD&V niet essentieel was. Minister Vervotte zei dat Vlaanderen niet bevoegd is voor de strafmaat en er dus eigenlijk geen consensus nodig was.

Kinderopvang – Tussen de VLD en de CD&V rees in het najaar grote onenigheid over de dienstencheques voor kinderopvang. Zeker nadat de VLD zich de 'partij van de hardwerkende Vlaming' begon te noemen, een keuze die het op een partijmeeting in Gent in december bevestigde, profileerde de partij zich sterk op de flexibele kinderopvang. CD&V toonde zich voorstander van collectieve kinderopvang.

VLD-voorzitter Bart Somers en Vlaams minister-vice-president Fientje Moerman riepen op 12 september in *De Standaard* minister Inge Vervotte op om het systeem van de dienstencheques vanaf 1 januari 2006 uit te breiden naar kinderopvang.

In de begroting voor 2006, die in september werd opgemaakt, was nog geen sprake van een extra budget voor de kinderopvangcheques. Tijdens het begrotingsdebat in het Vlaams Parlement noemde Patricia Ceysens de kinderopvangcheques 'een barometer voor de wil om fundamentele verandering door te voeren.' Minister-president Leterme antwoordde dat hij niet wilde improviseren met de maatregel.

Op 24 oktober maakte minister Vervotte haar plannen bekend om de collectieve kinderopvang uit te breiden met 3.000 opvangplaatsen. Voor honderd plaatsen ging het om 'flexibele opvang' die's morgens heel vroeg start en/of 's avonds laat eindigt. Van kinderopvang via dienstencheques was geen sprake. Later diezelfde week, op 26 oktober, verklaarde Vervotte tijdens het vragenuurtje dat ze sceptisch bleef tegenover de dienstencheques.

Op 21 november zei VLD-voorzitter Bart Somers in *Het Laatste Nieuws* dat er tegen Kerstmis een akkoord moest zijn of dat de Vlaamse regering anders een probleem had. Op 23 november riep minister Moerman in *De Standaard* minister Vandenbroucke op een deel van zijn budget voor de weerwerkpremie te spenderen aan dienstencheques voor kinderopvang. Vandenbroucke had immers aangekondigd dat de Vlaamse regering het federale Generatiepact moest ondersteunen en het Generatiepact bevatte premies voor kinderopvang, zei Moerman. Tijdens het vragenuurtje diezelfde dag beklemtoonde Vandenbroucke dat hij de werkgelegenheid van ouderen wilde bevorderen en het beleid niet wilde versnipperen. Leterme besloot in het vragenuurtje dat de Vlaamse regering binnen afzienbare tijd zou beslissen over het dossier.

Op 25 november deelde minister Van Mechelen (VLD) mee dat hij in de begroting 13 miljoen euro kon vrijmaken voor dienstencheques voor kinderopvang. Na de ministerraad diezelfde dag vroeg Leterme tijd om het dossier goed te bekijken.

De christelijke bediendenvakbond LBC en het Vlaams Welzijnsverbond probeerden op 1 december een uitweg te bieden uit het conflict. Ze stelden voor dat in iedere regio een crèche open blijft van zes uur 's morgens tot 22 uur 's avonds. Met regio bedoelden ze delen van een stad en plattelandsgebieden met een straal van 20 kilometer.

Toch kwam het de eerste weken van december niet tot een oplossing. De federale premier, Guy Verhofstadt, voerde de voorlaatste week van december de druk op door te zeggen dat hij de kinderopvangcheques eventueel fiscaal aftrekbaar wilde maken.

Het Vlaams Parlement vroeg de bevoegde ministers Inge Vervotte (Welzijn) en Kathleen Van Brempt (Sociale Economie) tegen het jaareinde een consensusnota op te maken. Op de laatste ministerraad van het jaar zei minister-president Leterme dat hij de inhoud van die nota niet wilde bekend maken, maar eerst de budgettaire impact van de maatregel wilde onderzoeken.

Zorgverzekering – De Europese Commissie liet de Vlaamse regering begin januari via het overmaken van een gemotiveerd advies officieel weten dat ze haar inbreukprocedure tegen de Vlaamse zorgverzekering voortzette omdat die het vrij verkeer van personen hinderde. Het Vlaams Parlement had bij decreet van 30 april 2004⁵⁸ proberen tegemoet te komen aan de bezwaren van de Europese Unie, teneinde de inbreukprocedure stop te zetten.

Tijdens de nieuwjaarsreceptie van de SP.A in Mechelen zei partijvoorzitter Steve Stevaert op 23 januari 2005 dat hij de jaarlijkse premie van 25 euro voor de zorgverzekering wilde verrekenen in de belastingverlaging die de Vlaamse regering in haar regeerakkoord had vooropgesteld. Minister Vervotte reageerde gunstig op het voorstel van Stevaert, maar de VLD was tegen. De liberalen wilden niet dat er werd geraakt aan de belastingverlaging, die volgens haar voor de werkenden was bedoeld. De VLD slaagde er in het voorstel te blokkeren: aan het innen van de premie voor de zorgverzekering veranderde in 2005 niets.

Het Vlaams Parlement ging op 26 januari in een actualiteitsdebat verder in op de zorgverzekering en het voorstel van Stevaert. Minister Vervotte zei dat er dringend extra middelen nodig waren, zoniet zou de verzekering al vanaf 2007 intren op haar reserves. Dat laatste kon de bedoeling niet zijn, omdat de reserves nog jaren moesten aangroeien om de kosten van de vergrijzing op te vangen.

Op de persconferentie na de ministerraad van 25 maart maakte minister-president Leterme bekend dat de regering zou zoeken naar manieren om de zorgverzekering financieel gezond te maken. Het Vlaams Parlement besliste in het decreet houdende de bepalingen tot begeleiding van de aanpassing van de begroting (B.S. 24 augustus 2005) dat wie zich nog niet had aangesloten bij de zorgver-

58. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 317.

zekering dat vanaf 1 oktober kon doen zonder gestraft te worden met een langere wachttijd wanneer hij of zij hulpbehoevend wordt. De regularisatieperiode loopt tot 30 april 2006. Volgens minister Vervotte komen 289.600 mensen in aanmerking. Na het akkoord met de federale regering over de begrotingsnormen, in oktober, ontstond de financiële ruimte om een bijkomende reserve voor de zorgverzekering aan te leggen.⁵⁹

Bij decreet van 25 november (B.S. 12 januari 2006) werd het voor EU-onderdanen die in Vlaanderen werkten, makkelijker om zich bij de zorgverzekering aan te sluiten. Ze moesten niet langer een extra premie betalen. Het volstond dat ze in Vlaanderen werkten en in hun thuisland vijf jaar aangesloten waren bij de sociale zekerheid. De zorgverzekering kwam daardoor tegemoet aan de opmerkingen van de Europese Commissie, die vond dat het vrij verkeer van personen werd gehinderd.

Witte woede – Minister Vervotte en minister Vandenbroucke hadden op 10 maart een eerste gesprek met de vakbonden over een nieuw vijfjaarlijks sociaal akkoord voor de welzijnssector. De vakbonden vroegen dat de Vlaamse regering een gelijkaardige inspanning zou leveren als de federale regering net had gedaan voor het personeel van de rusthuizen, de ziekenhuizen en de thuisverpleging. Concreet eisten ze hogere lonen, minder werkdruk, een beter loopbaaneinde en 6.000 extra jobs. Minister Vervotte had daags voor het eerste gesprek, op 9 maart, in het Vlaams Parlement gezegd dat ze pas een sociaal akkoord wilde sluiten wanneer de Vlaamse regering haar meerjarenbegroting had opgesteld.

Naar schatting vijf- tot zevenduizend personeelsleden uit de non-profitsector betoogden op 24 maart in Brussel, om de druk op de Vlaamse regering op te voeren. Op 15 april voerden de bonden actie aan het kabinet van minister Vervotte. Walter Cornelis, de nationaal secretaris van de christelijke bediendenvakbond LBC eiste er een akkoord tegen 6 mei. Zoniet zou er vanaf 10 mei een staking voor onbepaalde duur volgen, waarschuwde hij. Op 28 april betoogden enkele duizenden personeelsleden van de welzijnssector opnieuw in Brussel.

De Vlaamse regering maakte daags nadien, op 29 april, na de wekelijkse minister-raad bekend dat ze op maandag 2 mei de onderhandelingen over het vijfjarig sociaal akkoord zou aanvatten. Volgens persberichten trok de regering daar een budget van 189 miljoen euro voor uit, geld dat in de eerste plaats naar extra jobs moest gaan. De vakbonden begonnen aan de onderhandelingen met eisen die dubbel zo veel kostten.

Op zondag 8 mei, twee dagen voor de aangekondigde staking van onbepaalde duur, sloten de vakbonden en de Vlaamse regering na vijftig uur onderhandelen een akkoord over het sociaal akkoord 2006-2010. Op kruissnelheid, in 2011, kostte het akkoord de Vlaamse regering 189 miljoen euro.

Het akkoord bevatte drie hoofdlijnen:

- Om de koopkracht van de ruim 120.000 personeelsleden van de Vlaamse welzijnssector te verhogen, creëerde de regering een tweede pensioenpijler. De

59. Zie supra: IV. Begrotingsbeleid.

eindejaarspremie werd verhoogd en de opvoeders met een A1-diploma werden voortaan volgens dat diploma betaald. De maximumgrens op de nachtvergoedingen van opvoeders verdween. Vergoedingen voor verplaatsingen in de thuiszorg werden opgetrokken.

- Om de werkdruk te verlichten werd de arbeidstijdverkorting, die de 'zware beroepen' in het sociaal akkoord van 2000 hadden gekregen, veralgemeend. Oudere werknemers kregen vanaf 2007 extra vakantiedagen.
- De Vlaamse regering creëerde 3.000 voltijdse arbeidsplaatsen. Omdat in de welzijnssector heel wat mensen deeltijds werken, kwam dat neer op 4.200 nieuwe banen.
- Het management van welzijnsinstellingen kreeg hogere lonen en meer vorming en opleiding.

De leden van de christelijke, socialistische en liberale vakbond keurden op 9 mei het ontwerp van akkoord goed. De leden van de overkoepelende werkgeversorganisatie Vlaamse Confederatie van Social-Profit deden dat diezelfde week ook. Het vakbondspriest in de welzijnssector, de zogenaamde 'witte woede', hield daarmee op.

X. Media

VRT – De voorbereidingen van de nieuwe beheersovereenkomst voor de openbare omroep, de VRT, waarvan de ondertekening in 2006 was gepland, ging gepaard met heel wat onrust. De visie van de Vlaamse minister van Media, Geert Bourgeois, stond in die onderhandelingen soms lijnrecht tegenover die van Tony Mary, de gedelegeerd bestuurder van de VRT. Tegelijk bakende de regering de bevoegdheden van Mary duidelijker af en gaf ze de politiek aangestelde raad van bestuur meer macht.

De voorbereiding van de beheersovereenkomst gebeurde bovendien in een klimaat van onzekerheid over de impact van digitale televisie. Tegen die achtergrond herleefde ook de politieke aandacht voor de klacht van de VMMA dat de VRT met overheidsgeld de mediamarkt zou verstoren.

Bij de voorstelling van het jaarverslag, op 31 mei, deelde Tony Mary mee dat de VRT nog in 2005 wilde starten met een digitale informatie-, een digitale cultuur- en een digitale kindzender. De VRT had daarvoor een aanvraag ingediend bij de Vlaamse overheid. Op termijn mikte Mary op acht digitale themazenders, een onderneming waarvoor hij tegen 2010 een extra jaarlijks budget van 200 miljoen euro vroeg. De Vlaamse overheid gaf de toelating de plannen voor een cultuurzender gedetailleerd uit te werken. Op 1 juni zei minister Bourgeois tijdens het vragenuurtje dat er in ieder geval geen sprake kon zijn van betalende themakanalen.

Ter voorbereiding van de beheersovereenkomst keurde de ministerraad op 1 juli de discussienota 'De VRT in het digitale tijdperk' goed. Minister Bourgeois lan-

ceerde begin april ook een bevraging over de openbare omroep. 1.853 burgers en een dertigtal Vlaamse organisaties namen aan de enquête deel. Uit de eerste resultaten, die op 25 juli werden bekend gemaakt, bleek dat veel Vlamingen gehecht waren aan de VRT maar er tegelijk ongenoegen leefde over de twee kernopdrachten van de omroep: informatie en cultuur. Ook de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) deelde op 14 juli mee dat de grootste uitdaging voor de VRT bestond in meer kwaliteit in de informatie en in de duiding. Ze zei dat de openbare omroep haar kernopdrachten niet mocht parkeren in themakanalen.

De Europese Commissie besliste in augustus 23 bijkomende vragen te stellen aan de Vlaamse regering over de financiering en de rol van de VRT. De vragen pasten in een klacht die de VMMA, de koepel boven VTM, Kanaal2, Jim TV en Q Music, in 2004 bij de commissie had ingediend naar aanleiding van de lancering van de VRT-sportzender Sporza.⁶⁰ De Commissie had in 2004 al 49 vragen over de openbare omroep gesteld.

De commissie voor Media van het Vlaams Parlement hield op 14 september een hoorzitting met Tony Mary en met VRT-directeur televisie Aimé Van Hecke. Van Hecke had op 16 augustus, in de marge van de voorstelling van de najaarsprogramma van de VRT-zender Eén, gezegd dat het budget van Eén te vergelijken was met dat van VTM. Die stelling werd door de VMMA betwist. In de commissievergadering deelde Van Hecke mee dat de VRT en de VMMA waren overeen gekomen om hun budget te laten vergelijken door hun commissarissen-revisoren. Voor het einde van het jaar was dat nog niet gebeurd.

De Vlaamse regering nam op 25 november het ontwerp van decreet aan waarin de raad van bestuur van de VRT uitdrukkelijk de bevoegdheid kreeg strategische beslissingen te nemen. Op basis van de verkiezingsuitslag van 13 juni 2004 bestond die raad van bestuur uit drie vertegenwoordigers van het Vlaams Belang, CD&V, de VLD en de SP.A.⁶¹ Minister Bourgeois verduidelijkte in de pers⁶² dat de start van het tijdelijk derde net Sporza en de overeenkomst met Belgacom om samen de tv-rechten voor het Belgische eersteklassevoetbal te kopen, voorbeelden waren van strategische beslissingen. Bij politici leefde de indruk dat Mary de

60. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 343.

61. De aanduiding van de raad van bestuur gebeurde conform het Cultuurpactdecreet van 1974. Begin januari had *De Standaard* onder de kop 'VRT wil Vlaams Belang uit bestuur' geschreven dat de VRT had laten onderzoeken of het mogelijk was de vertegenwoordigers van het Vlaams Belang uit de raad te weren. De openbare omroep bevestigde dat ze na de veroordeling van drie met het Vlaams Blok verbonden vzw's door het Hof van Beroep te Gent op 21 april 2004 een advies had gevraagd over de juridische gevolgen van dat arrest. Aangezien het Cultuurpact stelt dat de deelname aan het cultuurbeleid enkel is gewaarborgd voor ideologische strekkingen die de principes en regels van de democratie aanvaarden en naleven, kwam de kwestie neer op een politieke appreciatie. De Vlaamse regering besloot op 14 januari het Vlaams Belang niet te weren uit de raad van bestuur van de VRT.

62. Onder meer *De Standaard* van 2 juli en *De Tijd* van 3 september.

raad van bestuur voor voldongen feiten had geplaatst. Ook de oprichting van themazenders en grote beslissingen over digitale televisie behoorden tot de strategie, zei Bourgeois.

Het ontwerp van decreet verduidelijkte ook de bevoegdheden van de gedelegeerd bestuurder. Het ging om programmering, personeelsbeleid, financiën, productontwikkeling en samenwerking met productiehuisen.

Verder moest de VRT een aparte boekhouding voeren voor haar commerciële nevenactiviteiten. Die activiteiten werden alleen toegelaten als ze de publieke taak ondersteunden.

Radiofrequenties – *De Tijd* meldde op 8 juni dat de Vlaamse regering een akkoord over samenwerking tussen de Belgische regulator voor de postdiensten en de telecommunicatie (het BIPT) en de mediaregulatoren van de drie gemeenschappen in het Overlegcomité blokkeerde. De Vlaamse regering koppelde het dossier aan een akkoord over de radiofrequenties. Er waren een zestigtal klachten van Nederlandstalige zenders in Brussel in de buurt van de Waals-Vlaamse taalgrens over het verstoren van hun radiofrequentie door Franstalige zenders. Omgekeerd waren er een tiental klachten van Franse radio's. Het communautair conflict over de radiofrequenties werd in 2005 niet beslecht.

Op 13 oktober zei minister Bourgeois in de commissie voor Media dat de radiofrequenties die tijdens de laatste erkenningsronde nog niet waren toegekend opnieuw vrij kwamen. Vijf frequenties waren nooit toegekend. Dertig andere waren dat wel, maar waren nooit in gebruik genomen. De radiozenders in kwestie liepen daardoor het risico hun frequentie kwijt te geraken.

4FM – De raadkamer in Antwerpen stelde op 23 november alle personen buiten vervolging die in opspraak waren geraakt in het 4FM-dossier. De Vlaamse regering had in 2001 twee landelijke zendlicenties toegekend aan Q Music en 4FM. Na een klacht van Radio Contact had het Antwerpse parket onderzocht of de toenmalige minister-president Patrick Dewael, de toenmalige minister van Media, Dirk Van Mechelen, en het Vlaams Commissariaat voor de Media waren beïnvloed of omgekocht.

Vlaamse Regulator Media – Bij decreet van 16 december (B.S. 30 december 2005) richtte het Vlaams Parlement de Vlaamse Regulator voor de Media (VRM) op. De instelling verving het Vlaams Commissariaat voor de Media, de Vlaamse geschillenraad voor Radio en Televisie en de Vlaamse Kijk- en Luisterraad. De VRM kreeg een algemene kamer die mediavergunningen toekende of introk en over de mediawetgeving waakte. De andere kamer waakte over de onpartijdigheid van de omroepen in informatieve programma's en zag erop toe dat de omroepen geen programma's uitzenden die schadelijk zijn voor minderjarigen.

XI. Energie

Elia-heffing – De ondernemingsorganisatie Unizo besliste op 21 januari dat ze de Elia-heffing ging aanvechten bij het Arbitragehof. De Elia-heffing was een belasting op het verbruik van elektriciteit en diende ter compensatie van het inkomensverlies dat de gemeenten leden door de vrijmaking van de elektriciteitsmarkt. De Elia-heffing werkte retroactief terug tot 1 mei 2004, maar was op dat ogenblik nog niet geïnd.⁶³

Om toch snel genoeg de gemeenten te kunnen compenseren voor het verlies van dividenden van de energie-intercommunales, had de federale regering een fonds opgericht dat de Elia-inkomsten voor 2004 zou voorfinancieren. De distributienetbeheerders – de intercommunales – hadden daar tijdens de eindejaarsperiode 2004-2005 ruim 100 miljoen euro in gestort. De Vlaamse gemeenten moesten op 15 februari de eerste schijf van de Elia-inkomsten uit het fonds krijgen, maar dat gebeurde niet omdat de Vlaamse en de federale regering het niet eens werden over de verdeelsleutel. *De Tijd* meldde op 16 februari dat de Vlaamse minister van Energie, Kris Peeters, een brief had geschreven aan de federale minister van Energie, Marc Verwilghen, waarin Peeters zei dat hij vreesde dat het federale voorstel van verdeelsleutel zou leiden tot transfers tussen de energie-intercommunales.

Op 17 mei verscheen in het *Belgisch Staatsblad* het federale KB met de verdeelsleutel, een dag later verscheen een federaal ministerieel besluit over hetzelfde onderwerp. De CREG kon op basis van die twee documenten de eerste schijf van ongeveer 100 miljoen euro uitbetalen aan de gemeenten. De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) meldde op 16 augustus in haar wekelijkse elektronische nieuwsbrief dat de gemeenten de week daarvoor de tweede schijf van 40 miljoen euro hadden ontvangen.

Ondertussen waren de elektriciteitsleveranciers op 1 juli begonnen de Elia-heffing te innen van de verbruikers. De federale regering was wel teruggekomen op haar beslissing de Elia-heffing retroactief te innen tot 1 mei 2004. Van enige terugwerkende kracht was geen sprake meer. De heffing werd alleen in Vlaanderen geïnd, omdat het Waals en het Brussels gewest gebruik hadden gemaakt van de mogelijkheid een vrijstelling in te voeren.

Het overnamebod van de Franse nutsgroep Suez op de aandelen van de Belgische elektriciteitsgroep Electrabel, waarin de gemeenten een belang van 4,8 procent hadden, heropende in augustus de discussie over het nut van de Elia-heffing. In een interview met *De Standaard* pleitte minister Peeters er op 17 augustus voor de heffing vanaf 2006 af te schaffen. Hij stelde de vraag wat de gemeenten met hun Electrabel-aandelen gingen doen.

Peeters kreeg steun van Unizo, Voka en de Boerenbond. Jef Gabriëls, de voorzitter van de VVSG, reageerde op 18 augustus in *De Tijd* dat de eventuele eenmalige

63. M. DEWEERDT, Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 227-228.

opbrengst van de verkoop van de Electrabel-aandelen niet kon worden gebruikt voor recurrente uitgaven en dus geen alternatief was voor de Elia-heffing. Voor hem mocht de Elia-heffing verdwijnen, als er maar een andere compensatie kwam voor het dividendenverlies dat de gemeenten leden door de vrijmaking van de energiemarkt.

De Vlaamse regering volgde het pleidooi van Peeters niet. Op 16 september besliste ze de Elia-heffing toch te behouden. De Vlaamse minister-president, Yves Leterme gaf toe dat zijn regering er onvoldoende was in geslaagd compensaties te vinden voor de 172 miljoen euro die de Elia-taks de gemeenten in 2006 zou opbrengen.⁶⁴

Door het begrotingsakkoord met de federale regering kreeg de Vlaamse regering in oktober plots toch de financiële ruimte om de Eliaheffing in 2008 af te schaffen.

Kyoto – De vakverbonden ABVV, ACLVB en ACV, de werkgeversorganisaties Voka en Unizo, de Boerenbond, de milieuverenigingen BBL en NatuurPunt en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten ondertekenden op 6 juni een intentieverklaring over de invulling van het Kyoto-akkoord in Vlaanderen. Dat moest er toe leiden dat tegen 2010 elk Vlaams gezin nog slechts 32,6 ton CO₂ uitstoot, 5 ton minder dan in 2005. Per inwoner bedroeg de CO₂-uitstoot in Vlaanderen 15 ton per inwoner. Tegen 2010 moest die hoeveelheid dalen met 1,5 ton.

Op 19 december maakte minister van Leefmilieu Kris Peeters bekend dat 217 industriële bedrijven een auditconvenant⁶⁵ hadden afgesloten met de Vlaamse overheid. Door dat te doen stemden de bedrijven ermee in dat experts de mogelijkheden aan energiebesparingen onderzochten. Als die experts maatregelen voorstelden die het energierendement met 15% verbeterden, waren de bedrijven verplicht die maatregelen uit te voeren. Na vier jaar waren ze dat ook verplicht voor acties die het energierendement met 13,5 procent deden toenemen. Peeters verwachtte dat de 217 bedrijven tegen 2012 jaarlijks tien procent minder energie gingen verbruiken.

De Vlaamse regering zette op 11 maart een Europese richtlijn om waardoor nieuwe en te renoveren gebouwen aan strengere isolatie- en energiebesparingsnormen moesten voldoen. De nieuwe regels gingen aanvankelijk op 1 januari 2006 van kracht worden, maar minister Peeters verlengde begin december de overgangsperiode met een jaar. De minister verminderde ook de administratieve lasten die met de nieuwe regels gepaard gingen.

Groene stroom – In januari werd bekend dat de Raad van State eind december een artikel uit een besluit van de Vlaamse regering over de groenestroomcertificaten

64. *De Tijd*, 17 september.

65. Het energiebeleid verschilde naargelang het energieverbruik van de onderneming. Bedrijven die meer dan 0,5 petajoule per jaar verbruikten, konden een benchmarkconvenant afsluiten waarin ze zich engageerden om tegen 2012 qua energiezuinigheid tot de wereldtop in hun sector te behoren. 180 van die bedrijven hadden dat al gedaan. Bedrijven die 0,1 tot 0,5 petajoule per jaar verbruikten konden een auditconvenant afsluiten.

had geschorst. Het arrest zette volgens de Vlaamse energieregulator VREG het systeem van de groenestroomcertificaten op losse schroeven.⁶⁶

Met een actieplan voor groene stroom trachtte de Vlaamse regering op 8 juli de rechtszekerheid te herstellen. Elektriciteitsproducenten kregen een hogere minimumprijs voor groenestroomcertificaten. De regering beloofde verder dat ze windenergiedoelstellingen zou opnemen in het nieuwe Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, waardoor het makkelijker moest worden een locatie voor windmolens te vinden.

Biobrandstoffen – De Vlaamse regering hield op 8 maart met vertegenwoordigers van brandstofbedrijven, landbouwers en autoconstructeurs een rondetafelconferentie over biobrandstof. Leterme beloofde landbouwsteun voor investeringen in biobrandstof en vroeg de federale minister van Financiën, Didier Reynders, de accijnzen op biobrandstof af te schaffen.

Reynders toonde zich daartoe bereid, op voorwaarde dat de Vlaamse regering het inkomstenverlies van de federale regering zou cofinancieren. Tijdens de bespreking van de beleidsnota landbouw, op 9 maart, zei Leterme dat zo'n cofinanciering niet vanzelfsprekend was.

XII. Varia

Limburgse Reconversiemaatschappij – *De Tijd* meldde op 6 december dat de Vlaamse regering bijna rond was met het onderzoek van een klacht over onregelmatigheden bij de Limburgse Reconversiemaatschappij (LRM). Alice Steegmans had de klacht op 27 juni ingediend, nadat ze op 1 juni was ontslagen als hoofdboekhouder van de LRM. Volgens haar klopte de boekhouding van de LRM niet en was er sprake van machtsmisbruik en belangenvermenging.

De Vlaamse regering besliste op 7 december de klachten van Alice Steegmans opnieuw te onderzoeken. Volgens een communiqué van voogdijminister Dirk Van Mechelen waren alle door Steegmans geuite klachten grondig geëvalueerd en gemotiveerd weerlegd, maar was er in de berichten van *De Tijd* sprake van nieuwe elementen 'die voorheen niet vermeld waren in de klachtenbrief en niet bekend waren bij de Vlaamse regering.'

Op 8 december werd bekend dat het parket van Hasselt een opsporingsonderzoek startte naar de onregelmatigheden bij de LRM. Minister Van Mechelen voegde daar namens het Vlaams Gewest een klacht tegen onbekenden aan toe. De Vlaamse regering liet ook Ernst & Young een onderzoek uitvoeren.

Op 8 december besliste de raad van bestuur van de LRM een nieuw onderzoek te starten naar de klachten. Gedelegeerd bestuurder Aerden zette daarom tot januari een stap terug en beperkte zijn taak tot het louter administratief beheer van de LRM.

66. Reactie van André Pictuel, de voorzitter van de VREG, op het arrest in *De Tijd* van 13 januari.

Eric Indeherberghe, bij de LRM ontslagen als algemeen secretaris, bevestigde op 9 december in *De Tijd* de klachten van Alice Steegmans. Hij beweerde dat voogdijminister Dirk Van Mechelen hem bij de LRM ontslagen had omdat hij op de onregelmatigheden was gestoten.

In de commissie voor Algemeen Beleid van het Vlaams Parlement ging minister Van Mechelen op 13 december dieper op de zaken in. Hij zei vooral zwaar te tilen aan de beschuldiging dat LRM-arbeiders aan de woning van financieel directeur Theo Donné hadden gewerkt. Minister Van Mechelen gaf toe dat sommige dingen ongelukkig waren gebeurd en zei dat er in het dagelijks bestuur van de LRM grotere voorzichtigheid nodig was. Van Mechelen bevestigde het verhaal dat Theo Donné tijdens een openbare verkoop van LRM-gronden mee had geboden om de prijs op te drijven maar bij gebrek aan hoger bod verplicht was de terreinen aan te kopen. Een dag later had hij via een commandverklaring ten gunste van een kandidaat-koper afstand gedaan van de gronden. Minister Van Mechelen verklaarde verder dat de benoeming van de raad van bestuur van de LRM uitgesteld was tot januari.

Ernst & Young liet de raad van bestuur van de LRM en de Vlaamse regering op 23 december weten dat het bij de LRM geen overtredingen op de vennootschapswetgeving had vastgesteld. Het parket van Hasselt sepondeerde de klacht, maar zou het onderzoek in 2006 heropenen, na een klacht met burgerlijke partijstelling van Eric Indeherberghe.

Wapenhandel – De commissie voor Wapenhandel besprak op 13 oktober het halfjaarlijks verslag van de regering over de wapenuitvoer. Vlaamse bedrijven kregen in de eerste zes maanden van 2005 vergunningen om voor 132 miljoen euro wapens te exporteren, bijna de helft minder dan in de vorige periode waarover de regering verslag uitbracht. Er werden geen aanvragen geweigerd. De commissie had vooral vragen bij leveringen aan de kernmachten Pakistan en India, maar volgens minister Moerman ging het om visuele systemen voor tanks die niet geschikt waren voor de bergachtige conflictregio Kasjmir. Verder had de Antwerpse politie de vergunning gekregen om, op vraag van de Verenigde Naties, afgeschreven machineweren te leveren voor een politietrainingsprogramma in Liberia.

Wooncode – De Vlaamse regering keurde op 2 december principieel het voorontwerp van decreet over de Vlaamse wooncode goed. De belangrijkste nieuwigheid was dat kandidaat-huurders van een sociale woning voortaan Nederlands moesten kennen of in het andere geval bereid moesten zijn Nederlands te leren bij het Huis van het Nederlands. De wooncode voerde ook een proefperiode van twee jaar in. Wanneer nieuwe huurders in die twee jaar niet stipt de huur betaalden, overlast veroorzaakten of – indien ze Nederlandsonkundig waren – zonder geldige reden afwezig waren op de cursussen Nederlands, kon de Vlaamse overheid het huurcontract opzeggen. Om domiciliefraude te bestrijden, gaf de wooncode inspecteurs van de Vlaamse woonadministratie de toelating om als officier van de gerechtelijke politie op te treden en processen-verbaal te maken.

De Vlaamse wooncode lokte hevige reacties uit bij Groen!, de Vlaamse huurdersbonden en het Algemeen Christelijk Werknemersverbond (ACW). Aan Franstali-

ge kant sprak FDF-voorzitter Olivier Mangain over 'Vlaamse apartheid' en verweet MR-kamerlid François de Donnea Vlaanderen racisme. Ze kondigden aan de Vlaamse wooncode te bestrijden op het Overlegcomité en desgevallend bij het Arbitragehof. Olivier Mangain verklaarde dat hij naar het Comité voor de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties ging stappen. In het Parlement van de Franse Gemeenschap noemde minister-president Marie Arena de maatregel 'onduldbaar en discriminerend voor de Franstaligen uit de Rand.' Tijdens het vragenuurtje van 7 december hekelde minister-president Yves Leterme 'de karikatuur die sommige mensen van de maatregel maken'.

Buitenlands Beleid en ontwikkelingssamenwerking – Parlementsvoorzitter Norbert De Batselier en minister van Buitenlands Beleid Geert Bourgeois stelden op 25 januari 2005 het project 'Vinger aan de Vlaamse pols' voor. Bourgeois maakte voortaan iedere maand een stand van zaken over de belangrijkste Europese dossiers over aan het Vlaams Parlement.

Op 22 juli besliste de Vlaamse regering een Vlaams-Europees Verbindingsagentschap op te richten. Het initiatief moest leiden tot een nadrukkelijker Vlaamse aanwezigheid op het Europese beslissingsniveau en een betere Vlaamse belangenbehartiging. De voormalige Vlaamse minister-president, Luc Van den Brande (CD&V), kreeg de taak – onbezoldigd – het concept verder uit te werken.

Op 1 mei 2005 sloot minister Bourgeois een 'strategienota Ontwikkelingssamenwerking Vlaanderen-Zuid-Afrika'. Het budget voor het project bedroeg 22,5 miljoen euro over vijf jaar en besloeg daarmee een kwart van de Vlaamse begroting voor ontwikkelingssamenwerking. Bourgeois verleende in 2005 ook steun aan ontwikkelingsprojecten in Oost- en Centraal-Europa (waaronder Kosovo), de Palestijnse gebieden, Israël en Mozambique.

Kooprecht sociale woning – Bij decreet van 15 juli (B.S. 12 september 2005) herwonnen huurders van een sociale woning het recht om onder bepaalde voorwaarden hun woning te kopen. De Vlaamse regering had dat al beslist in het programmadecreet van 20 december 2001, maar na een klacht van enkele lokale huisvestingsmaatschappijen had het Arbitragehof op 30 juni 2004 het bewuste artikel uit het programmadecreet vernietigd.⁶⁷ De voorwaarden waaronder een sociale huurder het kooprecht kreeg, waren deze keer in het decreet opgenomen. De Vereniging van Vlaamse Huisvestingsmaatschappijen bleef bij haar standpunt dat het recht op eigendom van de sociale huisvestingsmaatschappijen was geschonden en kondigde aan opnieuw naar het Arbitragehof te stappen.

Inburgering – De federale minister van Justitie, Laurette Onkelinx, zei op 15 februari in de Kamer dat het parket al 108 van de 109 behandelde inburgeringsdossiersdossiers had geseponeerd. Eén dossier was geëindigd op een minnelijke schikking. Telkens ging het om nieuwkomers die de verplichte inburgeringscursus niet volgden.

67. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, p. 318.

Tijdens het vragenuurtje van 16 februari kondigde minister Keulen aan dat hij in het Vlaams inburgeringsdecreet strengere straffen, waaronder administratieve boetes, wilde inschrijven.

Paardenwedrennen – Het Arbitragehof vernietigde op 30 juni alle bepalingen in het decreet op de paardenwedrennen die betrekking hadden op vergunningen voor weddenschappen. Volgens het Hof was dat een federale bevoegdheid. Het decreet op de paardenwedrennen was in 2004 aangenomen met een wisselmeerderheid van VLD, CD&V en Vlaams Blok.⁶⁸

Jeugd – De Vlaamse regering keurde op 15 februari 2005 het tweede Vlaamse jeugdbeleidsplan goed. Het formuleerde voor alle beleidsdomeinen een aantal doelstellingen en concrete acties, gericht op jongeren. Via een jongeren- en kind-effectenrapport toetst de Vlaamse overheid de gevolgen van alle ontwerpdecreten op kinderen en jongeren. Het plan bevatte ook projecten rond cultuurparticipatie, sport in eigen buurt en plannen voor proeftuinen voor allochtone schoolverlaters en jongeren die voortijdig op school afhaken.

Cultuur – Minister van Cultuur Bert Anciaux besliste op 15 april de Vlaamse Opera te hervormen. De opera verloor zijn huisorkest. De muzikanten en koorleden behielden hun statuut en zouden voortaan werken voor DeFilharmonie en het Vlaams Radio Orkest-Vlaams Radio Koor. De Vlaamse regering droeg ook de exploitatie van de operagebouwen in Antwerpen en Gent over aan de stedelijke overheden. De Vlaamse opera kampte met een gecumuleerd verlies van 1 miljoen euro. Een audit had een zwak management aan het licht gebracht.

Op 24 juni maakte minister Anciaux bekend dat het budget voor het kunstendecreet met 16 miljoen euro steeg. Hij volgde het gros van de eindadviezen van zijn beoordelingscommissies, maar bracht heel wat adviezen terug van vier naar twee jaar.

Op 23 september maakte Anciaux zijn investeringsplannen in nieuwe cultuurhuizen bekend. Het Forum voor Muziek, Dans en Beeldcultuur in Gent kwam er niet. Anciaux stelde als alternatief Forum Bis voor, een combinatie van een bibliotheek, nieuwe media en beeldende kunsten. In Antwerpen trok de Vlaamse regering 21 miljoen euro uit voor het Museum Aan de Stroom (MAS). Verder investeerde de Vlaamse regering in een tiental bestaande cultuurhuizen, waaronder de Vlaamse Opera in Antwerpen en het Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen. De werken aan de cultuurhuizen kostten 101 miljoen euro en zouden worden gespreid over 18 jaar.

De raad van bestuur van het Vlaams Audiovisueel Fonds ontsloeg op 8 november zijn intendant, Lucas Vander Taelen. In persberichten werd de motivatie van het ontslag gezien in wrijvingen tussen Vander Taelen en minister Anciaux.

Op 1 december bereikten de Vlaamse regering en de regering van de Franse Gemeenschap een akkoord over de financiële redding van het Brusselse cultuurhuis

68. B. HAECK en M. DEWEERDT, Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 2004, *Res Publica*, 2005, 2-3, pp. 319-320.

Flagey. Ze maakten afspraken over het bestuur en de subsidiëring, waardoor een einde kwam aan het communautaire conflict over Flagey. Dat was ontstaan nadat Anciaux van de aarzeling van de Franse Gemeenschap om Flagey te subsidiëren gebruik had gemaakt om zelf een riant subsidievoorstel op tafel te leggen.

Op 15 december 2005 keurde de Vlaamse regering de beheersovereenkomsten met de grote Vlaamse culturele instellingen goed. Het ging om de Filharmonie, de Vlaamse Opera, het Vlaams Radio Orkest en Vlaams Radio Koor, het Koninklijk Ballet van Vlaanderen, deSingel en het Museum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen.

Survey of the Belgian political parties since 1970

Morphology of the Flemish political parties Morfologie van de Vlaamse politieke partijen Morphologie des partis politiques flamandes		
Years Jaren Années	Authors Auteurs	Res Publica
1970-1983	W. Dewachter, M. Verminck, M. Maes, E. Das, I. Vanhoren	1988/4
1983-1984	I. Vanpol	1985/2-3
1985-1986	M. Verminck	1987/3
1987-1988	M. Verminck	1989/3
1989-1990	M. Verminck	1991/3-4
1991-1992	M. Vos, P. Janssens, S. Fiers	1993/3-4
1993-1994	P. Janssens	1995/3-4
1995-1996	P. Biondi	1997/4
1997-1998	P. Biondi	1999/2-3
1999-2000	J. Noppe	2001/2-3
2001-2002	J. Noppe	2003/2-3
2003-2004	J. Noppe	2005/2-3

Morphology of the Francophone political parties Morphologie des partis politiques francophones Morfologie van de Franstalige politieke partijen		
Years Jaren Années	Authors Auteurs	Res Publica
1970-1983	W. Dewachter, M. Verminck, M. Maes, E. Das, I. Vanhoren	1988/4
1983	I. Vanpol	1984/4
1984-1985	I. Vanpol	1986/3
1986-1987	M. Verminck	1988/2-3
1988-1989	M. Verminck	1990/2-3
1990-1991	M. Vos	1992/3-4
1992-1993	P. Janssens	1994/3-4
1994-1995	P. Janssens	1996/3-4
1996-1997	P. Biondi	1998/3-4
1998-1999	P. Biondi	2000/2-3
2000-2001	J. Noppe	2002/2-3
2002-2003	J. Noppe	2004/2-3
2004-2005	J.-B. Pilet, E. Van Haute	2006/2-3

Series: Morphology of Belgian Political Parties

Basic information on Belgian political parties

List of entries

1. *Party Congress*, see: Congres
Place – Date – Theme – Number of participants
2. *General Council*, see: Algemene Raad/Partijraad
2.1. Composition – 2.2. Frequency of meeting – 2.3. Areas of authority
3. *Party Bureau*, see: Partijbureau/Partijbestuur
3.1. Composition – 3.2. Frequency of meeting – 3.3. Areas of authority
4. *Executive Board*, see: Uitvoerend bestuur/Dagelijks bestuur
4.1. Composition – 4.2. Frequency of meeting – 4.3. Areas of authority
5. *Arbitration Board*, see: Arbitrageraad/Geschillenraad
5.1. Composition – 5.2. Frequency of meeting – 5.3. Areas of authority
6. *Internal Elections*, see: Interne verkiezingen
Date – Number of candidates – Elections of party president or other important officers
7. *Mandates*, see: Kader
7.1. External executives – 7.2. Internal executives
8. *Number of Staff*, see: Personeelsbestand
Cabinet of the party president – Study service – Press and communication services – Pressure groups – Number of staff in parliament – Number of employees
9. *Number of Members*, see: Ledenbestand
Itemized for federation, gender and age if available
10. *Publications*, see: Publicaties
11. *Party Finances*, see: Partijfinanciën

Parties discussed:

- **PS**: Parti Socialiste – francophone socialist party 297
- **MR**: Mouvement Réformateur – francophone liberal party 305
- **CDH**: Centre Démocrate Humaniste – francophone christian-democratic party 313
- **Ecolo**: Ecologistes Confédérés pour l'Organisation de Luttes Originales – francophone green party 323

Overview in this issue:

- Evolution of the membership in the francophone parties 1980-2005

Morphologie des partis politiques francophones en 2004 et 2005

Jean-Benoit PILET

Docteur en science politique. Chercheur au Centre d'étude de la vie politique (CEVIPOL) de l'Université Libre de Bruxelles, en collaboration avec les secrétariats des partis politiques¹

Emilie VAN HAUTE

Assistante en science politique au Centre d'étude de la vie politique (CEVIPOL) de l'Université Libre de Bruxelles

Le Parti Socialiste (PS)²

1. Le Congrès

- 27 mars 2004, Bruxelles. Congrès programmatique Région bruxelloise.
- 27 mars 2004, Eupen. Congrès programmatique Communauté germanophone.
- 14 avril 2004, Bruxelles, Salle de La Madeleine. Congrès statutaire (réservé aux voix délibératives) et Congrès « Europe ».
- 9 mai 2004, Mons, Faculté polytechnique. Congrès programmatique Région wallonne et Communauté française Wallonie-Bruxelles.
- 14 juillet 2004, Gembloux, Faculté des Sciences agronomiques. Congrès de participations gouvernementales.
- 19 septembre 2004, Liège, Palais des Congrès. Congrès de rentrée.
- 26 février 2005, Bruxelles, Parlement européen. Congrès de modifications statutaires (art. 10 §1; art. 10 §1bis; art. 68; ajouter art. 23 §5; art. 17 §3 à §6; art. 28; art. 29; art. 38 §3).
- 26 février 2005, Bruxelles, Parlement européen. Congrès « Europe », projet de Traité constitutionnel européen.

1. En particulier, nous tenons à remercier les personnes suivantes: Jean-Paul Baras (PS), Claude Brouir (Ecolo), Eric Poncin et Isabelle Karl (CDH) et Sandy Kalmar (MR).
2. Les modifications les plus récentes des statuts ont été adoptées par les congrès de Bruxelles du 2 décembre 2000 et du 12 janvier 2003, par le congrès de Gembloux du 14 juillet 2004 et par le congrès de Bruxelles du 26 février 2005.

- 4 octobre 2005, Bruxelles, hôtel Bedford. Congrès administratif extraordinaire (Modif. Statut. art. 42 §4; art. 46 al. 1 & 2; art. 46bis; art. 75 + 1 al. entre al. 2 & 3; art. 79 §16; art. 82bis; art. 75 + 1 al. entre 2 & 3; art. 79 §16; art. 82bis).
- 9 octobre 2005, Nivelles, Waux-Hall. Congrès statutaire de rentrée.

3. Le Bureau

3.1. Composition

Article 38 des statuts:

« §1. Le Bureau comprend les membres avec voix délibérative suivants:

- a) le président et le secrétaire général;
- b) des représentants des fédérations:
 - six représentants de la fédération bruxelloise, plus un représentant par tranche entamée de 5.000 membres à partir du 5.001^e membre;
 - deux représentants de chaque autre fédération, plus un représentant par tranche entamée de 5.000 membres à partir du 5.001^e membre.

Par tranche de cinq représentants au Bureau, une fédération ne peut pas désigner plus de quatre représentants du même sexe.

Si l'élection prévue à l'article 39 ne permet pas d'atteindre les quotas de représentation prévus à l'article 7, les membres à voix délibérative du Bureau cooptent de nouveaux membres à voix délibérative pour atteindre ces quotas. Une fédération ne peut bénéficier que d'une cooptation.

§2. Les membres du Bureau qui deviennent ministres, secrétaires d'Etat ou membres d'un cabinet ministériel, gardent leur voix délibérative pendant la durée de leur fonction.

§3. Sont invités aux réunions du Bureau avec voix consultative:

- a) lorsqu'ils ne sont pas membres du Bureau en vertu du §1, les ministres, les secrétaires d'Etat, les présidents d'assemblée parlementaire par province, un député provincial désigné par les députés provinciaux concernés en leur sein ou, à défaut, le chef de groupe des conseillers provinciaux et les chefs de groupe parlementaires;
- b) un représentant de la FGTB, de l'Union Nationale des Mutualités Socialistes, de Febecoop, de l'Association des Enseignants Socialistes, des Comités inter-entreprise, du Conseil des Représentants des Socialistes européens, de la section des Belges francophones et germanophones à l'étranger, du collège des secrétaires fédéraux, du Conseil Socialiste de l'Associatif; deux représentants de la Confédération des Pensionnés Socialistes et du Mouvement des Jeunes Socialistes; le directeur de l'Institut Emile Vandervelde.

§4. Le président ou le Bureau peut inviter à toute séance du Bureau toute personne dont la présence est jugée utile. »

Article 39: « La circonscription électorale est la fédération. Les membres du Bureau sont élus selon les modalités définies par les statuts de la fédération. L'élection des membres du Bureau a lieu le même jour que l'élection du président. La durée du mandat est de 4 ans. Le suppléant est le premier non-élu de la fédération concernée. »

Article 40: « Sauf pour les votes concernant une ou plusieurs personnes, les votes au Bureau qui ne sont pas unanimes sont nominaux et enregistrés au procès-verbal de la réunion. Les décisions prises par le Bureau et la répartition des suffrages en cas de votes partagés figurent dans le rapport écrit soumis au Congrès statutaire. »

La composition actuelle du Bureau:

Membres avec voix délibérative:

<i>Le Président</i>	Di Rupo Elio
<i>Le Secrétaire général</i>	Baras Jean-Pol
<i>Les Vice-Président(e)s</i>	Bayenet Maurice, Morréale Christie, Moureaux Philippe
<i>Les Représentants des Fédérations</i>	Anselme Bernard, Bayet Hugues, Biefnot Richard, Bucella Fabrizio, Burgeon Colette, Coëme Guy, Collignon Robert, Corda Giovanna, Cornelis Annette, Daerden Frédéric, De Galan Magda, Degré Jean, De Groeve Edmée, De Keyser Véronique, De Wolf Kim, Delizée Jean-Marc, Demeyer Willy, Demotte Rudy, Dieu Camille, Donfut Didier, Dupont Christian, Dupuis Françoise, Eerdeken Claude, Fauconnier Jacques, Fiszman Julie, Frédéric André, Furlan Paul, Giet Thierry, Gilles André, Goetynck Sandrine, Ikazban Jamal, Incannela José, Istasse Jean-François, Janssens Charles, Kapompole Joëlle, Laloy Marie-José, Lambert Marie-Claire, Lambertz Karl-Heinz, Ledent Daniel, Leprince Julie, Lizin Anne-Marie, Luperto Jean-Charles, Mahoux Philippe, Mayeur Yvan, Mettens Philippe, Moriau Patrick, Mossoux Natacha, Pecriaux Sophie, Perpète André, Philippin Grégory, Picqué Charles, Pollet Raphaël, Saudoyer Annick, Shaban Fatima, Soil Christophe, Stoffels Edmund, Susskind Simone, Tomas Eric, Toussaint-Richardeau Micheline, Van Cauwenberghe Jean-Claude, Vandervecken Christel, Van Gompel Jacques, Walry Léon, Zrihen Olga

Sont invités avec voix consultative:

<i>Les Ministres et les Secrétaires d'Etat</i>	Arena Marie, Courard Philippe, Daerden Michel, Flahaut André, Kir Emir, Laanan Fadila, Marcourt Jean-Claude, Onkelinx Laurette, Vienne Christiane
<i>Les Présidents d'Assemblée et les Chefs de groupe parlementaire</i>	Busquin Philippe, Happart José, Mouzon Anne-Sylvie, Servaty Charles, Siquet Charles, Vervoort Rudi
<i>Un représentant: - de la FGTB³</i>	Mordant André

3. Fédération Générale du Travail de Belgique.

– de l'Union Nationale des Mutualités Socialistes (UNMS)	De Backer Bernard, Thiry Bernard
– de Febecoop	Hoffelt Jean-François
– de l'Association des Enseignants Socialistes	Brzakala Pierre
– des Comités Interentreprises	Doyen Odette
– du Conseil des Représentants des Socialistes européens	Di Mattia Michele
– de la section des Belges francophones et germanophones à l'Étranger	Bostaille Michel
– du Collège des Secrétaires fédéraux	Dorsimont Daniel
– de la Confédération des Pensionnés Socialistes	Onkelinx Gaston, Vankeleffe Renée
– du Mouvement des Jeunes Socialistes	Minsier Isabelle, Andrade de Sousa Tomé
Le directeur de l'Institut Emile Vandervelde	Delcor Frédéric
Délégué général à la rénovation	Doutrelepont Gilles
Un représentant du Conseil Socialiste de l'Associatif	Hustache Serge
Invités permanents	Lallemand Roger, Spitaels Guy, Thielemans Freddy, Urbain Robert

3.2. Fréquence et mode de convocation

Article 37: « Le Bureau se réunit au moins deux fois par mois, à l'exception du mois d'août, et aussi souvent que nécessaire sur convocation du président, des deux vice-présidents ou à la demande d'au moins trois membres à voix délibérative. »

3.3. Compétences

Article 36: « §1. Entre les Congrès et en se conformant aux décisions de ceux-ci, le Bureau arrête les positions politiques du parti et prend toute décision utile, sans préjudice des compétences attribuées expressément à d'autres instances, notamment en ce qui concerne les matières qui relèvent des instances wallonnes et bruxelloises.

§2. Le Bureau présente au Congrès statutaire un rapport pour l'année politique écoulée. S'il y a lieu, il communique aux sections par l'intermédiaire des fédérations une note précisant les termes des opinions divergentes exprimées au Bureau préalablement au Congrès, suivant les dispositions de l'article 9.

§3. Il est chargé de la rédaction des programmes électoraux pour les élections au niveau européen, au niveau fédéral et au niveau régional et communautaire.

§4. Il analyse la situation politique générale et propose les options politiques à prendre à moyen et à long terme. Il peut prendre toutes les décisions nécessaires à l'exercice de cette mission.

§5. Le réviseur ou le collègue des réviseurs peut à tout moment demander à être entendu par le Bureau. Le Bureau peut à tout moment décider d'entendre le réviseur ou le collègue des réviseurs.

§6. Le Bureau dispose d'un pouvoir de substitution lorsqu'une instance du P.S. ne remplit pas ses obligations statutaires. Il peut déléguer ce pouvoir à l'un de ses membres. Dans ce cas, la délégation de pouvoir doit être renouvelée au moins chaque mois.

§7. Le Bureau nomme les délégations qui représentent le parti et les présidents des commissions d'étude.

§8. Le Bureau élit les sénateurs cooptés au scrutin secret selon les modalités du règlement annexé aux présents statuts.

§9. Le Bureau définit les conditions d'adhésion des membres associés visés à l'article 5§4.

§10. Le Bureau fixe le montant de la cotisation des membres. »

5. La Commission de Vigilance

5.1. Composition

Article 79, §2 et 3 des statuts:

« §2. Les membres des Commissions de Vigilance sont particulièrement reconnus pour leur intégrité, leur qualité morale, leur indépendance et leur compréhension de la chose politique. Ils doivent être membres au parti depuis 10 ans au moins et ne peuvent être député européen, sénateur, membre de la Chambre des Représentants, parlementaire régional ou communautaire, député permanent, bourgmestre, ministre ou membre d'un cabinet ministériel, membre du Bureau du parti ou de l'instance exécutive d'une fédération, ni président ou secrétaire d'une U.S.C. ou d'une section.

§3. Le mandat de membre d'une Commission de Vigilance est incompatible avec le mandat de membre de la Commission de Déontologie.

Le mandat de membre d'une Commission de Vigilance de fédération est incompatible avec le mandat de membre de la Commission de Vigilance du P.S. »

Composition en 2004 et 2005:

Président de la Commission de Vigilance	Elie Deworme
Membres effectifs	Jules Bodson, Dominique Detry, Paul Gosset, François Guillaume, Emile Henry, Jacky Leroy, Pascal Pauwels, Pierre Seijkens, Léon Wintgens
Membres suppléants	Yves Cornart, André Degroeve, Jacques Fontaine, Aimé Kabergs, Gaston Onkelinx, Marcel Quinet, Jean Steensels

5.2. Compétences

Article 79, § 1 des statuts: « Les Commissions de Vigilance ont pour mission générale de constater et de sanctionner tout manquement aux présents statuts et aux règles de déontologie. »

7. Les Cadres

Chambre des Représentants ⁴	25
Sénat ⁵	12
Parlement wallon	34
Conseil de la Communauté française	41
Conseil Régional de Bruxelles-Capitale	26
Parlement européen	4
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	5
Conseillers provinciaux	99
Députés permanents	18
Conseillers communaux	1211
Echevins	501
Bourgmestres	117
Présidents du CPAS	114
Conseillers du CPAS	660

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales

Secrétaire général du parti	Baras Jean-Pol
Directeur financier	Jean-Marc Liétart
Administrateur délégué	Jean-Marc Liétart
Directeur de l'Institut Emile Vandervelde	Delcor Frédéric
Presse	Coppenolle Florence
Adjoint de la présidence	Jacques Braggaar
Délégué général à la rénovation	Gilles Doutrelepon

8.2. Nombre des collaborateurs parlementaires

Renseignements non disponibles

8.3. Nombre des collaborateurs au siège du parti

Renseignements non disponibles

4. Après les élections législatives fédérales du 18 mai 2003.

5. Idem.

9. Les Membres

9.1. Nombre par Fédération

	2004
<i>Brabant wallon</i>	2.546
<i>Bruxelles</i>	5.198
<i>Charleroi</i>	11.040
<i>Dinant-Philippeville</i>	2.267
<i>Hainaut Occidental</i>	6.854
<i>Huy-Waremme</i>	5.258
<i>Liège</i>	21.893
<i>Luxembourg</i>	3.411
<i>Mons</i>	8.948
<i>Namur</i>	5.004
<i>Soignies</i>	4.265
<i>Thuin</i>	3.701
<i>Verviers</i>	3.326
<i>Fédération germanophone</i>	394
Total	83.105

10. Publications

Site internet: <http://www.ps.be/>

11. Comptes du Parti (en euro)⁶

	2002	2003	2004	2005
Produits courants	9.464.390	10.571.172	11.328.553	12.157.026
- Contributions publiques belges	6.322.046	7.087.412	8.040.495	8.704.490
- Autres contributions	1.846.979	1.774.186	1.918.053	2.027.937
Entités liées non consolidées	-	-	-	-
Mandataires	1.776.716	1.717.936	1.842.017	1.966.486
Autres	70.263	56.250	76.036	61.451
- Cotisations des membres	1.044.434	1.054.941	1.019.974	1.058.939
- Revenus du patrimoine immobilier	20.720	27.017	42.128	33.749
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	33.458	50.681	63.664	99.083
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	106	293.899	22.836	-
- Produits divers	196.645	283.036	221.403	232.828
Charges courantes	10.010.143	11.396.762	12.087.726	11.182.840
- Approvisionnements et travaux en cours	4.707	21.497	48.273	12.161
Achats	4.707	70.430	33.034	16.892
Variation de stock et de travaux en cours	-	-48.933	15.239	-4.731
- Dotations	380.831	393.397	427.337	346.874
Entités liées non consolidées	366.338	383.197	413.139	328.394
Mandataires	-	-	-	-
Autres	14.493	10.200	14.198	18.480
- Services et biens divers	6.129.758	7.322.638	7.827.906	5.265.648
Charges relatives aux bâtiments	2.309.611	593.487	690.917	691.018
Charges de fonctionnement administratif	2.483.483	2.816.989	2.839.462	2.996.198
Charges de publications	76.145	60.855	39.029	64.029
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	837.800	3.502.556	3.919.470	1.199.188
Charges diverses	422.718	348.752	339.029	315.216
Charges de personnel	3.425.764	3.544.337	3.839.626	3.782.373
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	549.630	627.010	661.887	630.747
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	84.159	61.768	69.209	-888
- Provisions pour risques et charges	-642.425	-637.753	-844.739	1.083.620
- Autres charges sur activités courantes	77.719	63.869	58.227	62.305
- Charges portées à l'actif	-	-	-	-
Résultat courant avant résultat financier	-545.753	-825.590	-759.173	974.186
Résultat financier	80.708	238.522	156.421	271.060
Résultat exceptionnel	35.678	36.404	41.925	-64.746
Impôts sur le résultat	-23.330	-13.028	-8.579	-8.953
Résultat de l'exercice	-452.697	-563.692	-569.406	1.171.547

6. Source: Publication des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2004), Volume I, Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques, *Documents Parlementaires*, Doc 51-1752/001-002 (SO 2004-2005) (Chambre), pp. 172-173.

Le Mouvement Réformateur (MR)⁷

1. Le Congrès

- 31 janvier 2004, Liège, Forum. Congrès thématique et statutaire: « Les Jeunes, avenir de notre Communauté ». Discours d'ouverture par Didier Reynders, interventions de Hervé Hasquin, Daniel Ducarme et Pierre Hazette, discours de clôture par Antoine Duquesne. Participants et votants: ± 1.200.
- 1 mai 2004, Jodoigne. « Fête du Travail ».
- 16 mai 2004, Bruxelles, Heysel. Congrès électoral: présentation des candidats et du programme, discours de Louis Michel, discours de clôture de Antoine Duquesne. Participants: ± 900 (pas de vote).
- 5 mars 2005, Mons, Faculté polytechnique. Congrès électoral: élections provinciales et communales de 2006. Présentation des lignes de forces en vue des élections communales de 2006, interventions de Véronique Cornet, Corinne De Permentier, Isabelle Weykmans, Didier Gosuin et Charles Michel, présentation des lignes de forces en vue des élections provinciales de 2006, interventions de Gérald Moortgat et Olivier Hamal, intervention du président du MR, Didier Reynders. Participants: ± 1.000 (pas de vote).
- 1 mai 2005, Jodoigne. « Fête du Travail ». Cortège du 1er mai, discours, ouverture des stands, repas. Participants: ± 1.800 (pas de vote).
- 4 septembre 2005, Mirwart. « Estivales 2005 »: atelier « Les Jeunes et la politique », discours de Didier Reynders, apéritif et barbecue. Participants: ± 1.900 à 2.000 (pas de vote).
- 9 octobre 2005, Namur, Théâtre Royal. Congrès électoral: les élections provinciales et communales de 2006, discours de clôture de Didier Reynders. Participants: ± 800 (pas de vote).
- 3 décembre 2005, Bruxelles, Parc des Expositions. Congrès électoral: les élections communales bruxelloises de 2006, discours de clôture de Didier Reynders. Participants: ± 700 (pas de vote).

2. Le Comité général

2.1. Composition

Art. 9, § 1 des statuts: « Le Comité général se compose:

- du/de la Président(e) du Mouvement Réformateur;

7. Le 24 mars 2002, le Parti Réformateur Libéral (PRL), le Partei für Freiheit und Fortschritt (PFF), le Front Démocratique des Francophones (FDF) et le Mouvement des Citoyens pour le Changement (MCC) se sont alliés dans le Mouvement Réformateur (MR). Ce jour, les quatre composantes du MR ont approuvé les statuts cités ici. Pour la situation avant le 24 mars 2002, voir: J. NOPPE, Morphologie des partis politiques francophones en 2000 et 2001, *Res Publica*, 2002, 2-3, pp. 484-493.

- du/de la Chef de file gouvernemental(e);
- des membres du Comité permanent du PRL, du Comité du PFF, du Conseil général du FDF et du Parlement du MCC;
- des représentants des adhérents directs, à raison d'un représentant par tranche de cinquante adhérents directs. Toute fraction de cinquante adhérents directs supérieure à vingt-cinq donne droit à un représentant supplémentaire. »

Au total, le Comité général compte environ 1.097 personnes.

2.2. Fréquence des réunions

Art. 9, § 3 des statuts: « Le Comité général se réunit au moins quatre fois par an. »

En 2004: 2 réunions:

- 13 mars: « L'Union européenne se décline au quotidien »
- 18 décembre: « L'Enseignement au cœur du débat »

En 2005: 7 réunions

- 19 février: « La Santé »
- 19 mars: « PME et Indépendants »
- 23 avril: « La Mobilité et le Développement durable »
- 21 mai: « La Justice et la Sécurité »
- 18 juin: « L'Emploi »
- 21 octobre: « La Culture dans tous ses états »
- 10 décembre: « Le Logement »

2.3. Compétences

Art. 9, § 2 des statuts: « Le Comité général est chargé du travail de réflexion et de proposition sur les grands enjeux de société et les orientations politiques majeures du Mouvement Réformateur. »

3. Le Conseil

3.1. Composition

Art. 10, § 1 des statuts: « Le Conseil se compose:

- du président du MR Didier Reynders (remplace Antoine Duquesne depuis le 11 octobre 2004)
- du Chef de file gouvernementale Didier Reynders
- des Vice-présidents du MR Olivier Maingain (FDF), Nathalie de T'Serclaes (MCC) et Ferdel Schröder (PFF)
- 29 membres du PRL Daniel Bacquelaîne, Anne Barzin, Chantal Bertouille, Pierre Boucher, Olivier Chastel, Véronique Cornet, Jean-Pierre Dardenne, Armand Dedecker, François-Xavier de Donnée, Corinne

- 3 membres du PFF
 - 17 membres du FDF

 - 11 membres du MCC
- Depermentier, Christine Defraigne, Denis D'Hondt, Willems Draps, Daniel Ducarme, Antoine Duquesne, Philippe Fontaine, Michel Foret, Nathalie Gilson, Hervé Hasquin, Hervé Jamar, Serge Kubla, Sabine Laruelle, Marion Lemesre, Charles Michel, Louis Michel, Philippe Monfils, Mostafa Ouezehkti, Françoise Schepmans, Jean-Marie Severin, Jacques Simonet, François van Hoobrouck d'Aspre, Eric van Weddingen, Jean-Paul Wahl, Alain Zenner Berni Colas, Alfred Evers, Bernd Gentges Jean-Jacques Boelpaepe, Bernard Clerfayt, Georges Clerfayt, Jean-Pierre Cornelissen, Serge de Patoul, Georges Désir, Didier Gosuin, Eric Libert, Martine Payfa, Michel Peffer, Caroline Persoons, Marie-Jeanne Riquet, François Roelants du Vivier, Antoinette Spaak, Christian Van Eycken, Didier Van Eyll Pierette Cahay, Philippe Collard, Charles-Henri Dallemagne, Gérard Deprez, Jean-Jacques Fla-haux, Jean Foncoux, Antoine Humblet, Vincent Lebeau, Marie-Christine Marghem, Marc Van Campenhoudt

3.2. Fréquence des réunions

Le Conseil se réunit 2 fois par mois en alternance avec l'Intergroupe parlementaire.

3.3. Compétences

Art. 10, § 2 des statuts: « *Le Conseil est l'organe souverain du MR entre les Congrès. Par ailleurs, il gère les ateliers citoyens prévus à l'article 25.* »

4. Le Bureau exécutif

4.1. Composition

Art. 11, § 1 des statuts: « *Le Bureau exécutif se compose:*

- *du président du MR* Didier Reynders (remplace Antoine Duquesne depuis le 11 octobre 2004)
- *du Chef de file gouvernementale* Didier Reynders
- *des Vice-présidents du MR* Olivier Maingain (FDF), Nathalie de T'Serclaes (MCC) et Ferdel Schröder (PFF)

4.2. Fréquence des réunions

Le Bureau exécutif se réunit 2 fois par mois en alternance avec la réunion des Présidents provinciaux.

4.3. Compétences

Art. 11 des statuts: « § 2. Le Bureau exécutif prépare les travaux du Mouvement Réformateur, gère l'agenda et coordonne l'action politique du Mouvement Réformateur. Il prépare et suit toute négociation politique. § 3. Il statue selon la règle du consensus. »

5. Le Conseil de conciliation et d'arbitrage

5.1. Composition

Art. 27, § 1 des statuts: « Le Conseil est composé:

- du président du MR;
- du de la Chef de file gouvernemental(e);
- des Vice-présidents du MR;
- des Ministres d'Etat;
- des Ministres, secrétaires d'Etat et commissaires du gouvernement en fonction ainsi que des anciens Ministres, secrétaires d'Etat et commissaires du gouvernement;
- du/de la président de l'Intergroupe parlementaire
- du président de l'Intergroupe parlementaire;
- des chefs de groupe parlementaire;
- des présidents et des anciens Présidents des assemblées législatives s'ils sont membres du Parlement.

Le Conseil de conciliation et d'arbitrage est présidé par une personnalité élue parmi ses membres. Il procède également à la désignation de son/sa secrétaire. Les membres du Conseil de conciliation et d'arbitrage sont renouvelés en même temps que les membres du Conseil du Mouvement Réformateur. »

5.2. Fréquence des réunions

En 2004: 4 réunions: 8, 15 et 19 mars et 20 décembre

En 2005: 2 réunions: 24 janvier et 5 décembre

5.3. Compétences

Art. 27 des statuts: « § 2. Le Conseil de conciliation et d'arbitrage élabore un code de bonne conduite pour tous les mandataires. § 3. En ce qui concerne les adhérents directs, le Conseil de conciliation et d'arbitrage est chargé de débattre et d'arbitrer toute plainte ou tout conflit. Toutes les parties concernées doivent être entendues. En particulier, il:

- a. se prononce sur toute question de discipline qui lui est soumise et peut prendre une sanction;
- b. peut être saisi de toute inconduite notoire ou manquement à ses obligations qui serait commis par un membre ou un mandataire;
- c. constate les démissions.

§ 4. En ce qui concerne les membres des composantes, le Conseil de conciliation et d'arbitrage peut soumettre tout dossier aux instances correspondantes des formations constitutives. Il sera statué dans un délai raisonnable à dater de la réception de la demande. Toute décision rendue dans ce cadre par le Conseil de conciliation et d'arbitrage est dûment motivée. § 5. Le Conseil de conciliation et d'arbitrage ne peut prendre de décision conformément aux présents statuts qu'à la condition que la moitié au moins de ses membres soient présents. Si le quorum n'est pas atteint, le Conseil de conciliation et d'arbitrage est à nouveau convoqué dans les 48 heures et peut délibérer quel que soit le nombre de membres présents. »

6. Elections internes

Election du Président du Mouvement Réformateur (7, 8, 9 et 10 octobre 2004):

- Un seul candidat: Didier Reynders
- Elu au suffrage universel des membres
- Pour: 14.086 votes (93,1%)
- Contre: 882 votes (5,8%)
- Abstentions: 163 votes (1,1%)

Election du Président des Seniors Réformateurs (20, 21, 22 et 23 avril 2005):

- 8 candidats
- Elu au suffrage universel des membres
- Bernard Ducoffre: 202 voix
- Xavier Fontaine: 32 voix
- Jacqueline Gard: 102 voix
- Gérard Marnette: 173 voix
- Philippe Monfils: 778 voix (élu)
- Joseph Pollenus: 21 voix
- Claude Verbruggen: 97 voix
- Marcel Zimmer: 67 voix

Election à la Présidence des Femmes Réformatrices (20, 21, 22 et 23 avril 2005)

- 4 candidates
- Elue au suffrage universel des membres
- Corinne De Permentier: 860 voix (élue)
- Raymonde Geschlinder: 41 voix
- Nathalie Gilson: 423 voix
- Nadira Lazreg: 39 voix

7. Les Cadres

Chambre des Représentants ⁸	24
Sénat ⁹	10
Parlement wallon	20
Conseil de la Communauté française	27
Conseil Régional de Bruxelles-Capitale	25
Parlement européen	3
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	6
Conseillers provinciaux	92
Députés permanents	12
Conseillers communaux	1.253
Echevins	306
Bourgmestres	92
Conseillers CPAS	497
Présidents CPAS	55

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales

- Le trésorier	Pierre Boucher
- L'attachée de presse	Johanna Delaunoy
- Le secrétaire général administratif	Jean-Philippe Rousseau
- La présidente des Femmes Réformatrices	Corinne De Permentier
- Le président de la Fédération PRL des Aînés	Philippe Monfils
- Le président des Jeunes Réformateurs libéraux	Fabrice Drèze

8.2. Nombre des collaborateurs parlementaires

Renseignements non disponibles

8.3. Nombre des collaborateurs au siège du parti

Nombre de collaborateurs du MR: 41

8. Après les élections législatives fédérales du 18 mai 2003.

9. Idem.

9. Les Membres

9.1. Nombre par région

	2004	2005	±
<i>Régionale de Bruxelles</i>	3.400	3.800	400
<i>Province de Brabant wallon</i>	4.700	4.600	-100
<i>Province de Liège</i>	7.450	7.900	450
<i>Province de Namur</i>	4.000	4.100	100
<i>Province de Hainaut</i>	7.900	8.000	100
<i>Province de Luxembourg</i>	2.200	2.100	-100
<i>Outre-Mer</i>	170	130	-40
Total	29.820	30.630	+810

9.2. Distribution par sexe

	<i>Hommes</i>	<i>Femmes</i>
2004	21.500	8.320
2005	22.400	8.430

9.3. Distribution par âge

- indéterminé: 4.830
- 0-25 ans: 1.070
- 25-65 ans: 17.150
- 65 et plus: 7.780

10. Publications

Publication thématique

« Jean GOL, 20 ans de combat libéral »

Brochures

- Août 2005 « L'Economie wallonne en question »
- Novembre 2005 « L'Economie bruxelloise en question »

Périodiques

- Octobre/Novembre/Décembre 2004: MR Actu 5
- Janvier/Février/Mars 2005: MR Actu 6
- Avril/Mai/Juin 2005: MR Actu 7
- Juillet/Août/Septembre 2005: MR Mag
- Octobre/Novembre/Décembre 2005: MR Mag

Site internet: <http://www.mr.be/>

11. Comptes du Parti (en euro)¹⁰

	2002	2003	2004	2005
Produits courants	7.361.604	8.113.197	8.511.426	9.294.262
- Contributions publiques belges	5.981.999	6.514.595	6.912.020	7.170.476
- Autres contributions	551.083	609.442	705.437	553.756
Entités liées consolidées	-	-	-	-
Entités liées non consolidées	121.861	129.058	209.278	54.681
Mandataires	428.726	480.384	496.159	499.075
Autres	496	-	-	-
- Cotisations des membres	384.653	455.236	509.762	529.740
- Revenus du patrimoine immobilier	48.030	17.427	11.977	5.084
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	143.931	225.335	205.479	214.401
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	1.733	837	3.719	4.966
- Produits divers	250.175	290.325	163.032	815.839
Charges courantes	7.464.636	8.580.143	9.646.902	7.916.072
- Approvisionnements et commandes en cours	-	-	-	-
Achats	-	-	-	-
Variation de stock et de travaux en cours	-	-	-	-
- Dotations	224.742	356.760	491.415	552.905
Entités liées consolidées	-	-	-	-
Entités liées non consolidées	205.318	284.529	409.429	423.767
Mandataires	7.487	12.050	35.586	60.562
Autres	11.937	60.181	46.401	68.576
- Services et biens divers	4.171.413	7.910.631	7.062.795	3.534.627
Charges relatives aux bâtiments	278.404	295.038	272.116	226.454
Charges de fonctionnement administratif	2.298.084	2.743.115	2.564.394	2.044.111
Charges de publications	268.643	352.383	181.701	104.918
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	1.072.657	4.196.862	3.830.158	949.982
Charges diverses	253.625	323.233	214.426	209.162
- Charges de personnel	1.327.905	1.592.359	1.460.433	1.531.643
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	480.072	595.154	603.105	571.694
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	6.789	-	8.523	73.620
- Provisions pour risques et charges	1.202.067	-1.925.245	-36.610	1.608.443
- Autres charges sur activités courantes	51.648	50.484	57.241	43.141
- Charges portées à l'actif	-	-	-	-
Résultat courant avant résultat financier	-103.032	-466.945	-1.135.477	1.378.190
Résultat financier	-3.049	-70.332	-203.267	-132.263
Résultat exceptionnel	7.030	284.353	67.549	86.570
Impôts sur le résultat	-8.578	-792	1.957	2.080
Résultat de l'exercice	-107.629	-253.716	-1.273.151	1.330.419

10. Source: Publication des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2004), Volume I, Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques, *Documents Parlementaires*, Doc 51-1752/001-002 (SO 2004-2005) (Chambre), pp. 431-432.

Le Centre Démocrate Humaniste (CDH)¹¹

1. Le Congrès

- 24 janvier 2004, Bruxelles. Forum consacré à l'Europe: « Besoin d'Europe ». Participants (estimation): 450 personnes (pas de vote).
- 6 mars 2004, Charleroi. Forum économique: « Doper l'initiative: des propositions pour aider les entreprises et les indépendants ». Participants (estimation): 350 personnes (pas de vote).
- 13 mars 2004, Bruxelles. Forum consacré à la justice: « 2004: quelles urgences pour la justice? » Participants (estimation): 300 personnes (pas de vote).
- 27 mars 2004, Louvain-la-Neuve. Etats généraux de l'éducation: « L'éducation: la priorité! » Participants (estimation): 600 personnes (pas de vote).
- 25 avril 2004, Liège. Congrès programmatique: « Autre chose autrement ». Participants (estimation): 550 personnes, votants: 487 personnes.
- 14 juillet 2004, Louvain-la-Neuve. Congrès de participation gouvernementale: accords de gouvernement des entités de la Communauté française, de la Région de Bruxelles-Capitale et de la Région wallonne. Participants (estimation): 1.100, vote par acclamation.
- 16 octobre 2004, Gembloux. Forum de lancement des assises du développement durable: « Génération avenir ». Participants (estimation): 150 (pas de vote).
- 20 novembre 2004, Liège. Forum national des femmes « Femmes seules... pas si simple! ». Participants (estimation): 110 (pas de vote).
- 18 février, Bastogne. Bourse aux idées: « Ma commune, ma passion...! Quelles nouvelles idées pour la politiques locale? » Participants (estimation): 550 (pas de vote).
- 4 juin 2005, Charleroi. « La vie commence après 55 ans » Participants (estimation): 350 (pas de vote).
- 29 août 2005, Chauffontaine. Journée d'été: « Génération avenir: l'urgence de réintégrer le long terme » Participants (estimation): 600 (pas de votes).
- 1 octobre 2005, Gembloux. Congrès d'ouverture de la campagne des élections communales: « Ma commune à visage humain ». Participants (estimation): 600 (pas de vote).
- 8 octobre 2005, Marche en Famenne. « Ma province ». Participants (estimation): 300 (pas de vote).
- 26 novembre 2005, Louvain-la-Neuve. « La «pauvreté », ça n'existe plus? ». Participants (estimation): 250 (pas de vote).

11. Le 18 mai 2002, le Parti Social Chrétien (PSC) est devenu le Centre Démocrate Humaniste (CDH). Ce jour, on a adopté les statuts cités ici.
Pour la situation avant le 18 mai 2002, voir: J. NOPPE, Morphologie des partis politiques francophones en 2000 et 2001, *Res Publica*, 2002, 2-3, pp. 505-515.

2. Le Conseil Général

2.1. Composition

Article 63, § 3 des statuts: « *La composition du conseil général est celle de l'assemblée générale des mandataires et présidents locaux¹² élargie à des délégués des arrondissements à raison d'un délégué par tranche entamée de 50 membres inscrits.* »

Le conseil général n'a pas été réuni en 2004-2005. La direction du parti a préféré réunir les membres en Congrès à de nombreuses reprises.

2.2. Fréquence des réunions et compétences

Article 63, §1 des statuts: « *Le bureau politique peut convoquer un conseil général pour le consulter sur toute question politique qu'il juge opportun de lui soumettre. En cas d'urgence constatée par le bureau politique, un conseil général peut remplacer le congrès pour une mission déterminée.* »

3. Le Bureau politique

3.1. Composition

Art. 67 des statuts: « *Le Bureau politique est composé:*

– *des membres du comité restreint Voir ci-dessous*

– *de tous les parlementaires:*

Europe

Chambre¹³

Sénat¹⁴

Région Wallonne

Grosch Mathieu, Langendries Raymond

Wathelet Melchior jr., Arens Josy, Dreze Benoît, Milquet Joëlle, Viseur Jean-Jacques, Wiaux Brigitte, Lavaux David

Brotcorne Christian, Delpérée Francis, Nyssens Clotilde

Langendries Benoît, Corbisier Anne-Marie, Di Antonio Carlo, Procureur Jean-Paul, Yzerbyt Damien, Brotcorne Christian, de Lamotte Michel, Smal Louis, Thissen René, Grommes Herbert, Bouchat André, Fourny Dimitri, Lebrun Michel, Etienne Jacques

12. Art. 64 des statuts: « *L'assemblée générale des mandataires et présidents locaux est composée du bureau politique, de tous les mandataires communaux et provinciaux ainsi que des présidents des sections locales ou de leur représentant.* »

13. Après les élections législatives fédérales du 18 mai 2003. Pour la situation avant 18 mai 2003, voir: J. NOPPE, *l.c.*, p. 506.

14. *Idem.*

Région Bruxelloise	De Grootte Julie, Grimberghs Denis, de Lobkowicz Stéphane, Delpérée Francis, Frémault Céline, Mampaka Bertin, Doyen Hervé, du Bus de Warnaffe André, Moussaoui Fatima, Riguelle Joël
Communauté française	De Grootte Julie, Grimberghs Denis, Delpérée Francis et les CDH-membres du Parlement Wallon (<i>voir ci-dessus</i>) ¹⁵
Communauté germanophone	Thiemann-Heinen Gabriele, Franzen Erwin, Chaîneux René, Creutz-Vilvoye Patricia, Dujardin Eliane, Keutgen Elmar, Maraite Joseph et Meyer Patrick
- des présidents d'arrondissement ou de leur représentant désigné par le comité d'arrondissement	<ul style="list-style-type: none"> - Arlon: Benoît Tassigny - Ath: Jean-Pierre Delitte - Bastogne: Jean-Benoît Massart - Bruxelles-Hal-Vilvorde: Thierry Paelinck - Charleroi: Christian Debast - Dinant: Michel Collinge - Eupen: Matthieu Grosh - Huy: Bertrand de Liedekerke - Liège: Dominique Drion - Marche: Vincent Peremans - Mons: Alain Martin - Mouscron: Albert Knockaert - Namur: Pierre Tasiaux - Neufchâteau: Bernadette Lambrechts - Nivelles: Benjamin Goes - Philippeville: Jean-Pol Colin - Soignies: Henri Maillard - Thuin: Frédéric Piraux - Tournai: Yves De Greef - Verviers: Alain Mager - Virton: Pierre Lemaire - Waremme: Eric Warnant - Luxembourg: René Collin
- d'un représentant des associations des aînés, des femmes et des jeunes du parti	Tous ont été renouvelés à l'automne 2004. Arlette Crapez (aînés), Céline Frémault (femmes), Hamza Fassi-Fihri (jeunes)
- du secrétaire politique	Viseur Jean-Jacques
- du secrétaire général	Poncin Eric

15. Marc Elsen supplée Herbert Grommes au Conseil de la Communauté française étant donné que Herbert Grommes a prêté serment en allemand au Parlement wallon.

- de l'administrateur délégué de l'asbl de gestion Crohain Clément

Le bureau est également composé du bureau de l'assemblée générale des mandataires et présidents locaux et de 10 membres élus directement par le premier congrès qui suit l'élection de la présidence nationale, selon les modalités établies par le bureau politique. Le bureau politique peut désigner également en raison de leurs qualifications ou de leurs compétences, pour la durée du mandat présidentiel, des membres cooptés. Il en est de même pour les invités. Le secrétaire général, l'administrateur délégué et les invités ont voix consultative. »

Membres élus par le Congrès: Vanessa Matz, Jules M'Vemba-Di-Lusala, Jean-Luc Servais, Isabelle Tasiaux, Annaïg Tounquet, André Amand, Pascal Arimont, Benoît Drèze, Louis Le Hardy, Guy Petit.

Membres de l'AMPL:

- Présidente: Vanessa Matz, Echevine à Aywaille
- Jean-Benoît Massart, président d'arrondissement de Bastogne
- Alain Kestemont, président de la section locale d'Anderlecht
- Jean-Paul Clavier, président de la section locale de Durbuy
- Brigitte Wiaux, députée fédérale, échevine de Beauvechain
- Dominique Jeanmoye, conseillère communale de Héron
- Philippe Selliere, président du CPAS de Beaumont
- Lise Dehon, conseillère CPAS de Silly
- Alain Defayt, conseiller provincial de Liège
- Elmar Keutgen, parlementaire germanophone, bourgmestre d'Eupen

3.2. Fréquence des réunions

Art. 69 des statuts: « *Le bureau politique se réunit toutes les semaines. »*

Une fois par mois, le Bureau politique est ouvert aux mandataires locaux.

3.3. Compétences

Art. 68 des statuts: « *Le bureau politique est l'organe de décision hebdomadaire du parti. Ses pouvoirs émanent du congrès qui lui donne mandat et le décharge de son action. Il établit, sur proposition du président, des directives précises relatives à la constitution des listes électorales, et décide des positions politiques, initiatives et de la stratégie du parti. Il statue, comme instance de recours, pour arbitrer les conflits internes, sur la base des avis motivés du comité de déontologie, d'éthique et d'arbitrage. »*

4. Le Comité restreint

4.1. Composition

Article 70 des statuts: « *Le comité restreint est composé du président, des vice-présidents, des membres des exécutifs fédéraux, communautaires et régionaux et des chefs de groupe fédéraux, communautaires et régionaux, du secrétaire politique et du secrétaire général qui n'y a pas voix délibérative* ».

Composition en 2004 et 2005:

Milquet Joëlle, Antoine André, Lutgen Benoît, Simonet Marie-Dominique, Doyen-Fonck Catherine, Cerexhe Benoît, Wathélet Melchior jr., Brotcorne Christian, de Lamotte Michel, Grimberghs Denis, Corbisier Anne-Marie, Thiemann-Heinen Gabrielle, Viseur Jean-Jacques, Poncin Eric

4.2. Fréquence des réunions

Article 72 des statuts: « *Le comité restreint se réunit chaque fois que la situation politique le nécessite* ».

Il se réunit tous les lundis avant le bureau politique.

4.3. Compétences

Article 71 des statuts: « *Il assure la coordination de l'action parlementaire et ministérielle quotidienne. Il agit comme organe d'évocation lors de la constitution des listes en vue des élections selon les dispositions des articles 141 et 142. Il propose des administrateurs dépendant des niveaux fédéral, communautaires et régionaux pour lesquels une désignation par le parti est officiellement demandée* ».

5. Le Comité de déontologie, d'éthique et d'arbitrage

5.1. Composition

Article 85 des statuts: « *Le comité de déontologie, d'éthique et d'arbitrage comprend:*

- *le président national*
- *sept membres qui ne sont ni mandataires ni candidats aux élections européennes, législatives et régionales suivantes, dont au moins un juriste et un expert en finances. Ces membres ne peuvent exercer aucune fonction au sein du parti.* »

Milquet Joëlle
D. Drion
E. Cerexhe
P. Nihoul
E. de Callataÿ
M. Bribosia
A. Delcourt
J. Lefèvre
J. Hallet.

5.2. Fréquence des réunions

Nombre de réunions en 2004 et 2005: 3 réunions en 2005.

5.3. Compétences

Article 86 des statuts: « A l'exception de l'exercice du droit d'évocation visé à l'article 142, le comité de déontologie, d'éthique et d'arbitrage statue sur tous les litiges internes survenant lors de la composition des listes, lors de la période pré-électorale, lors des élections ou sur tout autre type de litige interne concernant des membres du parti. Il fait respecter le Code de déontologie et d'éthique défini à l'article 143 par l'ensemble des mandataires du parti, sanctionne les violations selon la procédure et les modalités définies par le bureau. Les sanctions sont: le rappel à l'ordre, le blâme, la suspension et l'exclusion. Il est compétent pour régler, en interne, toute question judiciaire ou d'éthique relative à un mandataire du parti. Pour trancher un litige, il applique, notamment, les règles déontologiques édictées par les instances du parti. »

6. Elections internes

Au cours de l'année 2004, l'ensemble des comités locaux et de leur président (section locale et arrondissement) a été renouvelé. En revanche, il n'y a pas eu d'élection au niveau national (présidence, vice-présidence...)

7. Les Cadres

Chambre des Représentants ¹⁶	7
Sénat ¹⁷	3
Parlement wallon	14
Conseil de la Communauté française	17
Conseil Régional de Bruxelles-Capitale	10
Parlement européen	2
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	8 + 5 mandataires avec voix consultative (CSP)
Conseillers provinciaux	62
Députés permanents	0
Conseillers communaux	856
Echevins	244
Bourgmestres	61
Conseillers CPAS	364
Présidents CPAS	55

16. Après les élections législatives fédérales du 18 mai 2003.

17. Idem.

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales

- La Présidente du parti	Milquet Joëlle
- Les Vice-présidents du parti	Antoine André, Wathelet Melchior jr.
- Le Secrétaire politique	Viseur Jean-Jacques
- Le Secrétaire général	Poncin Eric
- Secrétaire particulier à la présidence	Menin Daniel
- Le staff national:	
<i>Directeur département politique</i>	Prévot Maxime
<i>Directeur de l'animation, de la formation et des structures internes</i>	Bastin Jean-Paul
<i>Directeur de la communication, Porte-parole</i>	Raviart Alain
<i>Directeur des services généraux</i>	Jacques Vincent
<i>Secrétaire national à la mobilité</i>	Matthis Philippe
<i>Secrétaire national aux PME et Classes moyennes</i>	Vanderroost Etienne
<i>Secrétaire national police et politique de sécurité</i>	Kestemont Alain
<i>Secrétaire nationale mondialisation, développement et non-marchan</i>	Weerts Dominique
<i>Secrétaire nationale Familles</i>	Manandise Fabienne
<i>Secrétaire nationale à l'intégration</i>	Moussaoui Fatima
<i>Administrateur général</i>	Crohain Clément
- Centre d'études (CEPESS) ¹⁸ :	
<i>Directeur</i>	Léonard Christian
- Centre de formation (CPCP) ¹⁹ :	
<i>Président</i>	Lewis John
<i>Administrateur délégué</i>	Poncin Eric
- Les associations:	
<i>Aînés du CDH</i>	Crapez Arlette
<i>Les jeunes CDH</i>	Fassi-Fihri Hamza
<i>Les femmes CDH</i>	Frémault Céline

8.2. Nombre des collaborateurs parlementaires

Renseignements non disponibles

8.3. Nombre des collaborateurs au siège du parti

Renseignements non disponibles

18. Centre d'études politiques, économiques et sociales.

19. Centre Permanent pour la Citoyenneté et la Participation.

9. Les Membres

9.1. Nombre par arrondissement

	2004	2005	±
<i>Arlon</i>	439	472	33
<i>Ath</i>	411	523	112
<i>Bastogne</i>	419	442	23
<i>Bruxelles</i>	2.398	2.897	499
<i>Charleroi</i>	1.284	1.367	83
<i>Dinant</i>	975	1.057	82
<i>Huy</i>	575	683	108
<i>Liège</i>	3.233	3.476	243
<i>Marche</i>	592	647	55
<i>Mons</i>	1.188	1.331	143
<i>Mouscron</i>	355	369	14
<i>Namur</i>	1.961	2.146	185
<i>Neufchâteau</i>	677	721	44
<i>Nivelles</i>	1.534	1.989	455
<i>Philippeville</i>	661	720	59
<i>Soignies</i>	1.032	1.089	57
<i>Thuin</i>	1.163	1.373	210
<i>Tournai</i>	594	698	104
<i>Verviers</i>	1.776	1.823	47
<i>Virton</i>	423	466	43
<i>Waremmes</i>	640	730	90
<i>Flandres</i>	52	63	11
<i>Belges résidant à l'étranger</i>	30	43	13
Total	22.412	25.125	+2.713

9.2. Distribution par sexe

	<i>Hommes</i>	<i>Femmes</i>
2004	13.210	9.202
2005	13.486	11.639

10. Publications

Périodiques

- Oranger: trimestriel tiré à 25.000 exemplaires.
- Journal des Mandataires tiré à 3.000 exemplaires
- Cyber-lettre du cdH

Documents et actes relatifs aux congrès et forums (disponibles sur le site du cdH)

- *L'humanisme démocratique*, Milquet, Joëlle, Bruxelles, Luc Pire, 2002.
- *Et si on commençait par l'école...*, Milquet, Joëlle, Bruxelles, Luc Pire, 2004.
- *Ma commune*, Jean-Paul Bastin, Hamza Fassi-Fihri, Vanessa Matz, Maxime Prévot, et Véronique Salvi, Bruxelles, Luc Pire, 2006.

Site Internet: <http://www.lecdh.be/>

11. Comptes du Parti (en euro)²⁰

	2002	2003	2004	2005
Produits courants	4.229.526	4.445.291	5.108.105	5.451.636
- Contributions publiques belges	3.710.370	3.916.751	4.566.251	4.892.727
- Autres contributions	154.068	223.758	157.131	238.750
Entités liées non consolidées	22.588	-	29.066	23.689
Mandataires	129.828	130.379	128.065	215.061
Autres	1.653	93.379	-	-
- Cotisations des membres	187.112	154.350	157.718	165.674
- Revenus du patrimoine immobilier	-	-	-	12.971
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	47.773	33.175	68.745	62.743
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	13.738	26.023	31.285	26.418
- Produits divers	116.465	91.234	126.976	52.352
Charges courantes	4.819.875	4.559.991	5.259.433	5.105.916
- Approvisionnements et travaux en cours	137.378	172.057	169.599	166.517
Achats	137.378	172.057	169.599	166.517
Variation de stock et de travaux en cours	-	-	-	-
- Dotations	54.239	182.511	33.391	80.391
Entités liées non consolidées	36.506	182.511	33.391	80.391
Mandataires	-	-	-	-
Autres	17.733	-	-	-
- Services et biens divers	2.790.838	3.829.366	3.826.988	2.263.810
Charges relatives aux bâtiments	129.927	135.464	140.333	172.936
Charges de fonctionnement administratif	1.399.092	1.436.367	1.481.165	1.437.105
Charges de publications	354.578	295.299	314.739	185.255
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	888.917	1.941.905	1.866.722	436.061
Charges diverses	18.324	20.331	24.029	32.453
Charges de personnel	874.841	991.469	1.592.909	1.730.085
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	209.599	210.372	210.716	205.338
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	-	-	-	-
- Provisions pour risques et charges	720.863	-865.750	-601.236	618.364
- Autres charges sur activités courantes	32.115	39.965	27.066	41.411
- Charges portées à l'actif	-	-	-	-
Résultat courant avant résultat financier	-590.348	-114.699	-151.328	345.720
Résultat financier	53.768	39.485	23.895	38.254
Résultat exceptionnel	4.409	-24.062	-5.105	26.840
Impôts sur le résultat	-	-	-	-
Résultat de l'exercice	-532.171	-99.277	-132.538	410.815

20. Source: Publication des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2004), Volume II, Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques, *Documents Parlementaires*, Doc 51-1752/002-002 (SO 2004-2005) (Chambre), pp. 653-654.

Ecolo²¹

1. Assemblée Générale (AG) et congrès

- 7 février 2004. Congrès public sur le thème "L'écologie, une chance pour l'économie!". Participants: 400.
- 14 mars 2004, Liège. Congrès public sur le thème "L'écologie, c'est l'avenir de la solidarité". Participants: 320.
- 25 avril 2004, Gembloux. Congrès public sur le thème: "L'écologie c'est l'avenir de la planète". Participants: 300.
- 16 mai 2004, Louvain-la-Neuve. Ateliers-rendez-vous avec la société civile et congrès de campagne sur le thème "Investir dans l'école, c'est voir plus loin". Participants: 300.
- 5 juin 2004, Bruxelles. Congrès public sur le thème: "L'écologie c'est la santé de l'économie". Participants: 500.
- 14 juillet 2004, Bruxelles. AG de décision de participation au gouvernement bruxellois. Votants: 320.
- 20 mars 2005, Gembloux. AG politique des 25 ans d'ECOLO: « Innover et grandir. Lancement de chantiers thématiques ». Participants: 450, votants: 400.
- 23 septembre 2005 et 16 décembre 2005, Namur. AG statutaire: information sur les comptes 2004, désignation d'un membre du Comité d'arbitrage, modification des statuts par rapport au Parti vert Européen, aux principes d'organisation, aux modalités d'adoption des programmes, aux modalités d'adhésion, aux rôles des instances (AG, CF, BP, coordinations provinciales)... Motion « innover pour enrichir notre démocratie interne ». Votants: 100.
- 9 octobre 2005, Ottignies. AG de lancement de la campagne communale et provinciale 2006: adoption des axes de campagne et présentation des têtes de listes déjà désignés. Votants: 450.

2. Le Conseil de Fédération (CF)

2.1. Composition

Article 23 des statuts (adoptés par le Conseil de fédération du 18 mars 2005):

« Le Conseil de fédération est composé de membres d'Ecolo:

- *délégués régionaux*
- *délégués des parlementaires*
- *délégués cooptés.* »

21. Ecolo = Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales.
Les modifications les plus récentes aux statuts ont été adoptées par l'AG du 16 décembre 2005 (Namur).

Article 26 des statuts: « Le nombre de députés régionaux effectifs est fixé à soixante. Chaque groupe régional a droit à au moins deux délégués effectifs. Les trente autres délégués régionaux sont répartis entre les Groupes régionaux en fonction de leur nombre de membres, tel qu'arrêté au 31 décembre de l'année qui précède le renouvellement des délégués régionaux. Cette répartition est calculée en attribuant à chaque Groupe régional autant de sièges de délégués effectifs que son nombre de membres contient de fois le diviseur fédéral, obtenu en divisant le nombre total de membres du parti par trente, et en attribuant les sièges de délégués restants aux Groupes régionaux dont la division de leur nombre de membres par leur nombre de sièges déjà attribués en vertu du présent calcul, augmenté d'une unité, produit les quotients les plus élevés. En cas d'égalité dans l'attribution, du ou des derniers sièges, le Bureau du Conseil de Fédération procède à un tirage au sort ».

Article 31 des statuts: « Par l'application de la présente section, sont considérés comme groupes parlementaires:

- le groupe des parlementaires européens
- le groupe des parlementaires au Sénat
- le groupe des parlementaires à la Chambre des représentants
- le groupe des parlementaires au Parlement de la Communauté française
- le groupe des parlementaires au Parlement de la Communauté germanophone
- le groupe des parlementaires au Parlement wallon
- le groupe des parlementaires au Parlement de la Région bruxelloise »

Article 32 des statuts: « Chaque groupe parlementaire a droit à un délégué ».

Article 33 des statuts: « Les délégués parlementaires sont élus au sein de leur groupe ».

Article 34 des statuts: « Le mandat des délégués parlementaires est égal à la durée de la législature ».

Article 36 des statuts: « Le nombre de délégués cooptés est fixé à six ».

Article 37 des statuts: « Les délégués cooptés sont élus par les délégués régionaux et les délégués des parlementaires lors du Conseil de Fédération de rentrée ».

Article 39 des statuts: « [...] le mandat des délégués cooptés est de deux ans renouvelable ».

Sont également présents lors des réunions du CF: le secrétariat fédéral, le Comité d'arbitrage, les parlementaires, les ministres, le personnel des cabinets ministériels, les permanents du parti et tous les membres qui le désirent. En plus de délégués, il faut compter sur la présence de 50 à 100 personnes. Lors de CF à gros enjeu, le nombre de présents peut aller jusqu'à 650 personnes voire plus.

2.2. Fréquence des réunions

Article 43 des statuts: « Autant que possible, les réunions ordinaires du CF se déroulent une fois par mois, à date fixe, de manière à faciliter les réunions des régionales. [...] Le CF est convoqué en séance extraordinaire par le Bureau du Conseil de Fédération à l'initiative (1) du Bureau du Conseil de Fédération, (2) à la demande du Secrétariat fédéral et (3) à la demande d'au moins huit délégués parmi lesquels doivent figurer des délégués régionaux d'au moins trois régionales différentes ».

En 2004: 16 réunions

En 2005: 12 réunions

2.3. Compétences

Article 22 des statuts: « Le CF est compétent pour:

- prendre position et s'exprimer au nom du parti sur les problèmes politiques, sur base des décisions et options de l'assemblée;
- anticiper les enjeux politiques à moyen terme, afin notamment de redéfinir ou de préciser la position qui devra être adoptée par les ministres et/ou les parlementaires;
- examiner les décisions envisagées et/ou prises par un exécutif auquel Ecolo participe lorsque celles-ci sont simultanément en contradiction avec le programme du parti et l'accord de gouvernement;
- organiser et de coordonner les campagnes d'action et les prises de position décidées au niveau fédéral, national et international;
- contrôler la gestion du Secrétariat fédéral (SF). (...);
- approuver les PV des AG;
- approuver la procédure relative à la désignation des candidats et à l'établissement des listes électorales;
- approuver les listes électorales;
- approuver la plate-forme électorale en cas d'élection partielle;
- apprécier le respect de leurs engagements à l'égard du parti de la part des membres des Assemblées parlementaires et de leurs Exécutifs aux niveaux fédéral, régional, communautaire ou européen (...);
- régler l'organisation interne du parti et définir l'organigramme du personnel;
- nommer et révoquer les secrétaires des Commissions
- décider annuellement le budget fédéral et en vérifier l'exécution par le Secrétariat fédéral;
- approuver son règlement d'ordre intérieur;
- approuver les modifications du règlement de procédure ayant trait au Comité d'arbitrage;
- approuver le règlement d'ordre intérieur, des modalités d'organisation (y compris la désignation du ou des présidents de séance) et du contenu de l'AG. En ce qui concerne ce contenu, le CF décide, pour chaque AG, sur avis du SF, s'il y a lieu de soumettre les statuts à révision, et, dans l'affirmative, quels articles ou parties d'articles. La procédure de révision fait partie du Règlement d'ordre intérieur;

Le CF assume également les compétences qui ne sont explicitement attribuées à aucun organe du Mouvement. »

2.4. Le Bureau du Conseil de Fédération

Composition

Article 53 des statuts: « Le Bureau de Conseil de Fédération est une équipe composée d'au moins trois personnes. Toute équipe doit compter des membres de trois Groupes régionaux. L'équipe comptera au moins un tiers de membres de chaque sexe ».

Article 54 des statuts: « *Le Bureau du CF est élu par la CF à la majorité simple des voix* ».

En 2004-2005:

Coordinateur du Bureau Roald Wyckmans (depuis le 24 octobre 2003)
Membres du Bureau Anne-Françoise Gailly, Renaud Klee, Dominique Junne (jusqu'en janvier 2005, non remplacée).

Compétences

Article 52 des statuts: « *Le Bureau du Conseil a pour mission:*

- *l'animation du CF;*
- *le secrétariat du CF, et notamment l'établissement de l'ordre du jour et les rédactions des PV;*
- *favoriser la circulation des informations internes entre les Groupes régionaux pour tout débat utile au CF;*
- *la préparation et le suivi des décisions du CF en collaboration avec le SF* ».

3. Le Bureau politique

Depuis septembre 2003, à titre d'essai, le *Secrétariat fédéral élargi* (SFE) s'est mué en *Bureau politique* d'Ecolo. Cette transformation a été coulée dans les statuts lors de la réforme statutaire du 23 septembre 2005. Lors de cette réforme statutaire, il a également été décidé que le *Bureau politique* remplacerait non seulement le SFE mais aussi le MPM (Mouvement-parlementaires-parti) qui réunissait le secrétariat fédéral, les chefs de groupes parlementaires, les membres Ecolo des exécutifs et le Bureau du Conseil de fédération.

Résultant de cette évolution, les articles 69 à 75 des statuts concernant le SFE et le MPM ont été remplacés par les articles suivants:

3.1. Mode de fonctionnement et composition

Article 70, Section 2 – Mode de fonctionnement et composition

« *Le mode de fonctionnement du Bureau politique (BP) et sa composition sont fixés par règlement proposé par le Secrétariat fédéral et approuvé par le Conseil de Fédération.*

Ce règlement prévoit notamment que:

- *Sauf décision à chaque fois motivée et durant les congés parlementaires, le Secrétariat fédéral réunit chaque semaine le Bureau politique (BP);*
- *Les décisions sont prises par le Secrétariat fédéral;*
- *Sauf décision contraire motivée, le Bureau politique est ouvert à tous les membres d'ECOLO* ».

Composition:

Jusqu'aux élections régionales et communautaires de juin 2004

- Secrétaires fédéraux: Jean-Michel Javaux, Evelyne Huytebroeck, Claude Brouir
- Bureau du Conseil de fédération: Roald Wyckmans
- Ministres: José Daras, Thierry Detienne, Jean-Marc Nollet, Nicole Maréchal, Hans Niessen
- Chefs de groupes parlementaires: Isabelle Durant, Marie Nagy, Marcel Cheron, Xavier Desgain, Christos Doulkeridis, Dominique Braeckmann, Lambert Jaegers
- Europe: Pierre Jonckheer
- Députés fédéraux: Muriel Gerken, Zoé Genot, Gérard Gobert, Michel Guilbert
- Membres désignés par le Secrétariat fédéral: Henri Simons, Jean-Luc Roland, Fouad Lahssaini, Bernadette Wynants, Claude Adriaen, Bernard Wesphael

Après les élections régionales et communautaires de juin 2004

- Secrétaires fédéraux: Jean-Michel Javaux, Isabelle Durant, Claude Brouir
- Bureau du Conseil de fédération: Roald Wyckmans
- Ministre et Chef de cabinet: Evelyne Huytebroeck et Frédéric Fontaine
- Président d'assemblée: Christos Doulkeridis
- Chefs de groupes parlementaires: Marie Nagy, Marcel Cheron, Yaron Pezstat, Dominique Braeckman, Bernard Wesphael, Hans Niessen
- Députés fédéraux: Muriel Gerken, Zoé Genot, Jean-Marc Nollet
- Députés régionaux et communautaires: Alain Daems, Céline Delforge, Monika Dethier – Neumann, Josy Dubié, Gaby Frauenkron – Schröder, Paul Galand et Yves Reinkin.
- Député européen: Pierre Jonckheer
- Anciens Ministres: José Daras, Thierry Detienne, Nicole Maréchal
- Directeur politique: Philippe Henry
- Membres cooptés: Christophe Derenne, Tamimount Essaïdi, Benoît Hellings, Fouad Lahssaini, Jacky Morael, Jean-Luc Roland, Henri Simons, Luc Tiberg-hien.

Nombre de réunions du Bureau politique en 2004: 40

Nombre de réunions du Bureau politique en 2005: 40

3.2. Compétences

Article 69, Chapitre 4, Section Ire:

« Le Bureau politique (BP) permet au Secrétariat fédéral (SF) de procéder à une large consultation sur les questions politiques les plus importantes et informe les participants sur les décisions prises ou envisagées.

Le BP aborde notamment les questions relatives à:

- l'opérationnalisation et la concrétisation des orientations politiques décidées par les instances du parti;
- l'analyse du paysage politique et de l'évolution du positionnement des différents acteurs de la coalition et de l'opposition et pour envisager les initiatives à prendre par le parti;

- l'analyse des réactions internes et externes du parti
 - l'articulation de l'action des mandataires politiques d'ECOLO et de l'ensemble du parti.
- Lors d'une participation au pouvoir, le Bureau politique (BP) aborde plus particulièrement les questions:
- de suivi des participations aux exécutifs européen, fédéral, communautaires et régionaux;
 - de stratégie en vue de renforcer les positions du parti à partir des différents pôles (membres des exécutifs, mandataires politiques et Parti) ».

4. Le Secrétariat fédéral

4.1. Composition

Article 63 des statuts: « Le secrétariat fédéral est une équipe de trois membres. Toute équipe doit compter des membres de 3 Groupes régionaux différents dont le Groupe régional de Bruxelles ainsi qu'au moins une personne de chaque sexe ».

Article 64 des statuts: « La fonction de Secrétaire fédéral est une fonction de temps plein et rémunérée comme telle. Le mandat des secrétaires fédéraux est d'une durée de quatre ans, renouvelable une fois ».

Article 65 des statuts: « La procédure d'élection du SF est fixée par le règlement du CF. Ce règlement prévoir à tout le moins:

1. que pour être recevable, une candidature au poste de Secrétaire fédéral doit avoir reçu l'assentiment du Groupe régional dont le candidat est membre;
2. que pour être élue, une équipe doit recevoir une double majorité:
 - a. une majorité absolue des voix pour l'équipe
 - b. une majorité absolue des voix pour chacun des membres de l'équipe »

Les trois Secrétaires fédéraux en 2004-2005:

- jusqu'à juillet 2004 Jean-Michel Javaux, Evelyne Huytebroeck, Claude Brouir
- depuis juillet 2004 Jean-Michel Javaux, Isabelle Durant, Claude Brouir

4.2. Fréquence des réunions

Article 61 des statuts: « Le Secrétariat Fédéral est autonome sur le plan de son fonctionnement interne »

4.3. Compétences

Article 59 des statuts: « Le Secrétariat fédéral:

1. assure la direction politique quotidienne du parti sans préjudice des compétences du Conseil de fédération et prend toute décision à cette fin;
2. a une compétence générale d'initiative en matière de politique externe et interne;

3. *assume la fonction de porte-parole ou délègue celle-ci, en fonction des moments et des dossiers et organise l'expression extérieure du parti. En dernière instance, il a le pouvoir de décision en la matière;*
 4. *veille, en collaboration avec les chefs de groupe, à la coordination et au bon fonctionnement des groupes parlementaires*
 5. *a autorité sur l'ensemble de l'administration centrale d'ECOLO;*
 6. *engage le personnel nécessaire à la gestion du parti et lui attribue ses tâches, dans les limites du cadre budgétaire et des dispositions fixées par le CF.*
- Le SF est responsable devant le Conseil de fédération et l'Assemblée générale ».*

5. Le Comité d'arbitrage

5.1. Composition

Article 77 des statuts: « *Le Comité d'arbitrage est composé de cinq membres au moins et de sept membres au plus. Ils sont nommés par l'AG selon la procédure fixée par règlement adopté par le CF. Le mandat est de 4 ans et est renouvelable à concurrence de la moitié au plus du comité. Le Comité d'arbitrage ne peut comprendre plus de trois membres provenant du même Groupe régional et doit comprendre des membres des deux sexes ».*

5.2. Fréquence des réunions

En 2004-2005: ± 6 réunions

5.3. Compétences

Article 76 des statuts: « *Le Comité d'arbitrage est compétent pour:*

1. *trancher tout litige sur base du non respect des statuts ou de toute règle interne;*
2. *trancher tout litige entre instances internes;*
3. *trancher tout litige entre un membre et une instance;*
4. *trancher tout conflit de compétence;*
5. *annuler toute décision d'une instance, à l'exception de l'AG, prise en violation des statuts, des principes généraux de fonctionnement qu'ils sous-tendent et des autres règles internes;*
6. *décider d'instruire toute anomalie présumée dans le fonctionnement du parti;*
7. *trancher tout litige survenant suite à l'approbation d'un procès-verbal de l'AG par le CF;*
8. *toute autre compétence confiées par les statuts ou des règles internes.»*

6. Elections internes

Election d'Isabelle Durant au Secrétariat fédéral suite à la démission d'Evelyne Huytebroeck devenue Ministre. Décision en Conseil de Fédération le 16 juillet 2004.

Résultat du vote 34 pour, 6 contre et 1 abstention

Election de deux membres du Comité d'arbitrage et désignation du président en CF le 17 décembre 2004.

Election d'un membre du Comité d'arbitrage en AG le 16 décembre 2005 en remplacement d'un membre démissionnaire.

7. Les Cadres

Chambre des Représentants	4
Sénat	2
Parlement Wallon	3
Conseil de la Communauté française	5
Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale	7
Parlement européen	1
Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft	2
Conseillers provinciaux	42
Députés permanents	0
Conseillers communaux	475
Echevins	56
Bourgmestres	3
Conseillers CPAS	186
Présidents CPAS	12

8. Le Personnel

8.1. Fonctions principales au sein de la structure permanente du parti

Fédéral – Unité politique

- directeur politique	Philippe HENRY
- directeur politique adjoint	Stéphane HAZEE
- conseillers politiques	Nicolas BEDNAR, Hubert BEDO- RET, Christian DELCOURT, Xavier DESGAIN, Bénédicte HEINDRICHS, Benoît LABAYE, Jean MAERTENS
- responsable cellule appui politique	Laurent COLLET
- secrétaires du secrétariat fédéral	Sandra DESCURIEUX, Chantal WAT- TECAMPS, Liana PIANCATELLI
- responsable cellule communication	Eric BIERIN
- attaché-e-s de presse	José CORDOVIL, Patricia DESMARES
- responsable cellule action & animation	Thierry MEUNIER
- conseillers action & animation	Isabelle MEERHAEGHE, Frédéric HORSCH, Jean THIEL

Fédéral – Unité d'appui

- directeur administratif/secrétaire général Claude BROUIR
- gestionnaire immobilier et logistique Benoît DIVE
- gestionnaire des ressources humaines France D'HOLLANDER
- gestionnaire des technologies de l'information et de la communication Sébastien BOLLINGH
- gestionnaire comptable Mireille MARCHOT

Assemblées parlementaires

- secrétaires politiques Luc BARBE (Chambre-Sénat), Ronny BALCAEN (PCF), Stéphane HAZEE (PW), Vincent VANHALEWYN (PRB)
- attaché-e-s de groupes Marie-Pierre DE BUISSERET, Fabienne HAUBOLD, Tom ZOETE (Chambre-Sénat); Olivier LAMBERT (PCF); Bénédicte HEINDRICHS (PW); Stéphane FILLEUL (PRB).
- assistants parlementaires

Régionales

- permanent-e-s régionaux-ales

Etopia

- président José DARAS
- directeur Christophe DERENNE
- animateurs-trices Laurence LAMBERT, Marc HORDIES (pôle débats), Jacky MORAEL
- responsable des publications Benoît LECHAT
- responsable communication Eric BIERIN
- conseiller à la formation Patrick DUPRIEZ
- coordinatrice pôle documentation et archives Marie-Laurence DUBOIS
- archiviste Dawinka LAUREYS
- aide-documentaliste Angela CAMBONI

8.2. Nombre des collaborateurs parlementaires

- Parlement fédéral: 10
 - Chambre
 - Sénat
- Parlement européen 2
- Parlement wallon: 7
- Parlement de la Communauté française: 4
- Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale: 4
- Conseil de la Communauté germanophone: 2

8.3. Le nombre global des collaborateurs au siège du parti

- Le nombre global des collaborateurs: 48
- Nombre de collaborateurs Ecolo: 39
- Nombre de collaborateurs Etopia: 9

9. Les Membres

9.1. Nombre par Régionale

	2004	2005	±
Arlon-Marche-Bastogne	129	123	-6
Brabant Wallon	506	483	-23
Bruxelles	627	554	-73
Charleroi	137	182	+45
Dinant-Philippeville	129	113	-16
Huy-Waremme	163	143	-20
Liège	364	285	-79
Mons	139	137	-2
Namur	288	263	-25
Neufchâteau-Virton	60	62	+2
Ost-Belgien	46	80	+34
Picardie	173	216	+43
Soignies	147	139	-8
Thuin	73	74	+1
Verviers	227	211	-16
Total	3.208	3.051	-157

9.2. Distribution par sexe

	Hommes	Femmes	Inconnu
2004	1.906	1.297	5
2005	1.794	1.221	36

9.3. Distribution par âge

	0-30	31-50	51+	Inconnu
2004	131	1.095	1.031	951
2005	98	964	1.033	956

10. **Publications**

Périodiques:

La Quinzaine, mensuel à destination des membres et sympathisants, 8.000 exemplaires

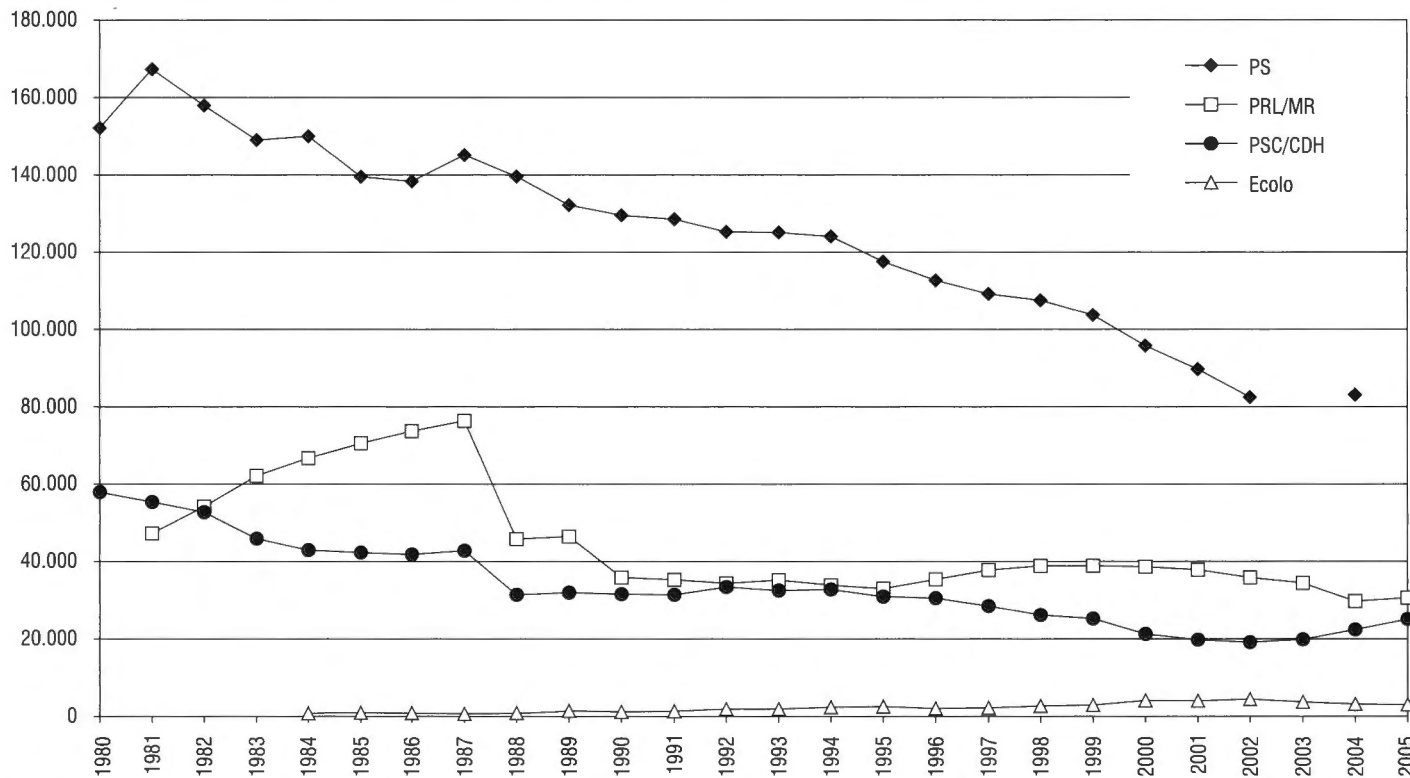
Site internet: <http://www.ecolo.be/>

11. Comptes du Parti (en euro)²²

	2002	2003	2004	2005
Produits courants	6.298.261	5.500.384	3.912.240	2.897.541
- Contributions publiques belges	3.934.077	3.410.514	2.322.003	1.906.449
- Autres contributions	1.746.349	1.376.703	905.173	566.761
Entités liées non consolidées	-	-	17.628	-
Mandataires	1.711.107	1.353.443	887.545	566.761
Autres	35.242	23.260	-	-
- Cotisations des membres	43.955	32.912	31.467	31.818
- Revenus du patrimoine immobilier	28.025	51.810	59.427	35.859
- Recettes de manifestations, de publications et de publicité	540.022	620.007	585.352	353.671
- Dons, donations ou legs de personnes physiques	4.334	5.220	8.183	2.984
- Produits divers	1.500	3.218	636	-
Charges courantes	3.849.390	6.079.786	5.230.586	3.175.681
- Approvisionnements et travaux en cours	-	-	-	-
Achats	-	-	-	-
Variations des stocks et travaux en cours	-	-	935	-
- Dotations	652.405	243.458	106.466	63.384
Entités liées non consolidées	467.896	83.717	43.006	40.804
Mandataires	-	-	-	-
Autres	184.509	159.741	63.460	22.580
- Services et biens divers	2.405.982	3.288.267	2.292.103	1.132.082
Charges relatives aux bâtiments	316.542	348.332	268.642	284.206
Charges de fonctionnement administratif	1.417.683	1.327.764	957.231	649.380
Charges de publications	4.159	1.381	1.710	1.216
Charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales	651.646	1.576.677	1.057.529	196.230
Charges diverses	15.952	34.113	6.991	1.050
- Charges de personnel	1.714.083	1.819.564	1.612.047	1.346.027
- Amortissements et réductions de valeur sur frais d'établissement, sur immobilisations incorporelles et corporelles	491.361	531.511	518.971	296.920
- Réductions de valeurs sur stocks et sur créances sur activités courantes	-	-	50.312	5.535
- Provisions pour risques et charges	-1.460.297	149.993	622.171	313.659
- Autres charges sur activités courantes	45.855	46.992	27.582	18.074
- Charges portées à l'actif	-	-	-	-
Résultat courant avant résultat financier	2.448.870	-579.402	-1.318.346	-278.140
Résultat financier	-14.879	-52.417	-109.063	-30.967
Résultat exceptionnel	-34.625	153.327	-83.165	252.110
Impôts sur le résultat	-	-	-	-
Résultat de l'exercice	2.399.367	-478.492	-1.510.575	-56.998

22. Source: Publication des rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (exercice 2004), Volume II, Rapport de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques, *Documents Parlementaires*, Doc 51-1752/002-002 (SO 2004-2005) (Chambre), pp. 759-760.

Evolution du nombre des membres des partis politiques francophones 1980-2005

Sources: M. MAES, *De ledenaantallen van de politieke partijen in België*, Leuven, Afdeling Politologie K.U.Leuven, 1988, 171 p.; S. FIERS, *Partijvoorzitters in België, of 'Le parti, c'est moi'?*, Leuven, Afdeling Politologie K.U.Leuven, 1998, p. 40; P. DELWIT & J.M. DEWAELE (éd.), *Les partis politiques en Belgique*, Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 1996, 279 p.; I. VANPOL, M. VERMINCK, M. VOS, P. JANSSENS, P. BIONDI, J. NOPPE, *Morphologie des partis politiques francophones*, *Res Publica*, Année Politique 1985-2005.

Gedrukt bij Acco, Leuven

Res Publica

POLITIEK JAARBOEK ANNÉE POLITIQUE POLITICAL YEARBOOK OF BELGIUM

28ste editie
www.respublica.be

Hoofdredacteur – Rédacteur en chef – Editor

Sam DEPAUW en Wilfried DEWACHTER

Redactieadres – Adresse de la rédaction – Editor

E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven
res.publica@soc.kuleuven.be

Uitgever – Publié par – Publisher

Uitgeverij Acco, Brusselsestraat 153, B-3000 Leuven
www.uitgeverij.acco.be
tel. +32 16 62 80 00
fax +32 16 62 80 01
uitgeverij@acco.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
Kemper Conseil, De Star 17, 2266 NA Leidschendam
tel. +31 70 386 80 31
fax +31 70 386 14 98
kemperconseil@dataweb.nl

Abonnementsprijzen – Prix d'abonnement – Subscription rates

	Individu Individual	Instelling Institution	Student
België – Belgique & Nederland	€ 35	€ 80	€ 25
Abroad (EC members)	€ 65	€ 80	/
Abroad (non EC members)	€ 95	€ 95	/

Los nummer – numéro simple – single issue € 15
Dubbel nummer – numéro double – double issue € 30

Rekening – Compte – Bank account

België – Belgique & Abroad

Postrekening 000-0964500-29, Acco-Boekbestellingen, Brusselsestraat 153, B-3000 Leuven

IBAN-code: BE26000096450029

SWIFT- of BIC-code: BPOTBEB1

Nederland

Giro 4436148, Acco-Boekbestellingen, Brusselsestraat 153, B-3000 Leuven

Wordt uitgegeven met de steun van de Universitaire Stichting België

Is 2005 politiek grotendeels een verloren jaar in België? Of een jaar vol niet-beslissingen, zowel omwille van het niet kunnen beslissen als het niet willen beslissen of niet willen veranderen? Als men de koppen in de pers mag geloven is er in 2005 weinig fundamenteels gerealiseerd:

- Generatiepact: "mise en garde des syndicats"
- De splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde : afgevoerd
- DHL: weldra grotendeels in Leipzig
- Nacht- en dagvluchtroutes vanuit Zaventem: finaal is het een rechtbankengevecht geworden met tegenstrijdige uitspraken
- "Government by announcement"

In de Europese Unie is het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa afgeblokt door de Franse en Nederlandse burgers. In België weigert men het referendum, maar de wijze van goedkeuring in de verschillende parlementen in België is beschaamd.

In Wallonië is men, na een indringende economische analyse, nog maar eens toe aan een nieuw plan: het "Marshallplan".

En Vlaanderen rijgt zijn kleine, stap voor stap beslissingen verder op een zwak autonome draad.

Dit zijn beelden uit het momentaan opvolgen van het ingewikkelde politiek gebeuren. Stroken deze beelden met een meer afstandelijke en meer indringende beschrijving van de Belgische politiek?

Het *Politiek Jaarboek 2005* geeft antwoord op deze vragen. Waarbij de reputatie van de Jaarboeken – een reeks van meer dan 25 jaarboeken reeds – garant staat voor de ontledingscapaciteit van de bijzonder moeilijk volgbare besluitvormingswegen in politiek België.

Het *Politiek Jaarboek* is ook een onmisbare handleiding voor de wedersamenstelling van die complexe en veelzijdige besluitvorming.

ISBN 90-334-6237-0

9 789033 462375